
3 1761 07760037 7

Af

Anthon Frederik Tschernings

efterladte Papirer.

Udgivet

af

hans efterlevende Familie.

Tredie Bind.

Kjøbenhavn.

P. G. Philipsens Forlag.

Trykt hos J. Jørgensen & Co

1878.

Indhold af tredie Bind.

S. 307; det sidste Brev fra Grevinde Danner til Tscherning: S. 309; til Krigsminister Thomsen: S. 310; til Geheimeconferentsraad Wegener (et Par historiske Meddelelser): S. 315.

Hvor det har været muligt, ere stedse Originalerne af Brevene fulgte; i andre Tilfælde har man maattet nøies med Tschernings Copiebog. Naar Underskriften under et Brev mangler, og ikke en særlig Oplysning siger andet, er Brevet fra Tscherning selv.

Retskrivningen i Brevene er i alt Væsentligt den, som de respective Personer have benyttet.

Uddrag af Breve,

vexlede mellem Tscherning og forskjellige Personer.

1849—1850.

Af den store Mængde Breve, som Tscherning, navnlig efter 1848, da hans Rigsdagsvirksomhed begyndte, har modtaget fra de forskjelligste Personer, fremgaaer det, at han snart har været Gjenstand for den høieste Beundring og inderligste Taknemlighed, snart for det meest forbittrede Had og den heftigste Forbandelse, hvilket sidste især forekommer i en stor Deel anonyme Skrivelser, der vare fremkaldte i Anledning af de forskjellige Sager, som kom paa Dagsordenen.

Tscherning lod sig meget lidt paavirke baade af den ene og den anden Art af disse Udtalelser. Hans forunderlig lette Sind bar ham op over alt dette, der vistnok vilde have afficeret de Fleste; jo værre der skjældtes, des hjerteligere lo han og gik uanfægtet den Vei, han ansaae for den rette. Mangfoldige Skrivelser vise ogsaa, hvormange der betragtede ham som allerøverste Instants og henvendte sig med alle mulige Slags Klager til ham, selv efterat Retten havde givet sin Kjendelse, ja sloge sig først til Ro, naar han havde erklæret dem, at der var Intet ved den Sag at gjøre. Mange, især jævne Folk, kom og søgte Raad hos ham, og det var ikke sjældent, at de da absolut vilde betale ham med klingende Mønt. Det hændtes endog et Par Gange, naar han paa det Bestemteste havde afviist al mulig Betaling, at Vedkommende da, idet de gik, søgte at faa fat paa et af Børnene og stak det en Specie i Haanden. Naar da f. Ex. Barnet i sin Overraskelse tabte Mønten paa Gulvet, eller Tscherning paa anden Maade blev opmærksom paa, hvad der var foregaaet, kunde han blive alvorlig vred og raabte: „Er De gal Mand! Har jeg ikke sagt Dem, at jeg ikke vil vide af det, gesvindt, tag Pengene og gaae Deres Vei!" Naar Manden saa var ude af Døren, kunde han le, saa Taarerne løb ham ned ad Kinderne.

Flere Breve forefindes, hvori forskjellige Personer byde ham 100 Rdlr. og derover, naar han vil sørge for, at Vedkommende kan blive valgt ind i Rigsdagen. Slige Tilbud viste han tilbage saa kort som muligt, kun med den Indignation, som de fortjente.

Her kan der naturligviis ikke være Tale om at gjengive hverken den ene eller den anden Slags af disse Breve, hvilke Tscherning kun har opbevaret som Curiosum, naar han til forskjellige Tider lod Ilden fortære umaadelige Bunker af Papirer, som ikke mere havde noget Værd.

Ved sin Indtrædelse som Minister maatte Tscherning selvfølgelig give Afkald paa sin forud hafte Pension; men da der ved hans Ministerafskedigelse ikke blev taget nogen Bestemmelse om Pensionsforholdene, og han saaledes stod uden nogensomhelst fast Indtægt, maatte han selv bringe Sagen paa Bane ved følgende Brev til Grev Moltke. Resultatet blev, at han pensioneredes som afskediget Oberst.

5. Januar 1849.

Geheimestatsminister Greve af Moltke!

Deres Exellence vil erindre, at jeg Dagen efter, at det var fastsat, at Ministerskiftet skulde indtræde, henledede Deres Opmærksomhed paa, at jeg ved at blive Minister havde mistet min Pension, saa at jeg ved min Udtrædelse af Ministeriet blev uden nogen Indtægt, hvilket vilde være saa meget ubilligere, som jeg, langt fra at trænge mig paa for at blive Minister, kun kom i denne Post, som jeg vel vidste var over min Stilling og Adkomst, fordi alle andre vege tilbage fra den. Jeg spurgte Deres Exellence dengang, om en særlig Ansøgning fra min Side maatte være nødvendig, eller om denne Sag kom til Afgjørelse som en simpel Følge af Forholdene.

Deres Exellence meente det Sidste, idet De tillige fremhævede, om jeg ikke kunde ønske at vedblive at arbeide i Krigsministeriet under den nye Minister eller at overtage en militair Post. Jeg erklærede, at jeg meget gjerne vilde overtage enhver Forretning, som mine Kræfter maatte ansees dygtige til; men at jeg dog i ethvert Tilfælde maatte ønske at træde tilbage i min Stilling som Pensionist, da jeg paa den ene Side ikke

ønskede at opgive min engang erhvervede Uafhængighed, paa den anden Side ikke vilde træde nogen iveien.

Da Deres Exellence spurgte mig, om min Pensionering ikke maatte hidledes fra min militaire Stilling som Oberst i Armeen, gjorde jeg Dem opmærksom paa, at jeg aldrig var udnævnt til Oberst paa nogen fuldstændig Maade, da jeg aldrig selv havde villet benytte Kongens saa gunstige Opfordring hertil, da han ved Bordet i Flensborg lod mig paasætte Oberstepauletterne, og aldrig havde bevirket nogen Udnævnelse. Det var altsaa som Minister, ikke som Oberst, at jeg havde haft Gage og skulde pensioneres. Deres Exellence bemærkede, at Characteren, Kongen havde givet, dog vel burde beholdes, hvortil jeg havde den Ære at bemærke, at jeg ikke vilde gjøre noget Skridt herimod, men gjerne see mig hædret med den, men at det vilde medføre en forværret Stilling for mig, om jeg paa Capitains Pension skulde bære Oberst-Titel, der altid medførte nogle Udgifter, og at jeg i mine smaa Kaar ikke kunde oversee dette. Nu har jeg senere faaet tilsendt en Afsked som Oberst, hvorved Titelsagen jo er afgjort, derimod har jeg Intet hørt om min Pensionering. Jeg har tøvet, indtil Kvartalet var udløbet, og jeg har kunnet gjøre dette saameget roligere, som jeg jo fortiden har Diæter som Rigsdagsmand; men da denne sidste Hjelpekilde er af en meget uvis Art, og jeg, saa længe den varer, ikke kan søge anden Beskjeftigelse og vilde komme i yderste Forlegenhed, om den pludselig ophørte, saa troer jeg at burde bringe min Pensionering i Deres Exellences gunstige Erindring og udbede mig Oplysning om, hvad jeg i saa Henseende tør vente.

Af et Brev fra Generalconsul Delong.

Paris d. 5. Marts 1849.

— — Ifølge General Hansens Anmodning har jeg sat Alting i Bevægelse for at opnaae endnu 10 Tusend

Infanterie-Geværer og nogle Cavallerie-Vaaben; denne Gang har det holdt haardt at opnaae de samme Begunstigelser som Ifjor; men omsider har det dog lykkedes mig tildeels, jeg har nemlig maattet tilstaae Vaabenfabrik-Enterprenneuren 50 Ct. mere pr. Stykke (31 Fr. 50 Ct.) og det paa Grund af de ufordelagtige pecuniaire Betingelser, som Krigsministeriet har paalagt ham; desuagtet troer jeg at have sluttet en meget fordelagtig Handel. — De er nu Privatmand, følgeligen kan jeg udtale mig til Dem, uden at mit Skridt kan have Udseende af at være en Anklage. Capitain Raasløff, som nu er paa Hjemreisen, har, jeg formoder paa sin egen Haand, gjort Reisen expres til Paris for at udspørge baade de franske Artillerie-Officerer etc., samt ved andre underhaanden at faae Oplysning, om Geværerne, som jeg har hjemsendt, virkelig vare blevne leverede Hr. Manceaux af det franske Krigsministeriums Arsenaler for ved ham at blive omdannede for vor Regning, om det ikke var Vaaben fra private Fabrikker eller Udskud fra Arsenalerne, til hvad Pris de var bleven afstaaet etc. Jeg har skaffet mig de fornødne officielle Documenter, hvorved jeg i paakommende Tilfælde kan bevise, at jeg har opnaaet en meget stor Begunstigelse, og at de selv samme, ved mig skaffede Vaaben, som ere fortrinlig gode Krigsvaaben, behørigen controllerede, hvis de var bleven mig leveret omdannede til Percussions-Vaaben af Regjeringen, og jeg ikke desangaaende havde underhandlet med en af Regjeringens Vaabenfabrik-Enterprenneurer, istedetfor 29 Fr. 75 Ct. og 31 Fr. samt for de sidste 31 Fr. 50 Ct. pr. Stykket vilde have kostet 35 Fr. 45 Ct. Stykket, som er Inventarie-Prisen. Besparelsen er følgelig betydelig.

10 Tusend à 29 Fr. 75 Ct.	297,000	922,000 Fr.
10 — à 31 — - —	310,000	
10 — à 31 — 50 —	315,000	
30 — à 35 — 45 — Inventarie-Priis.		1,063,000 —
Besparelse . . .		141,000 Fr.

Jeg opnaaede Geværerne, Model 1822 med Steenlaase (uomdannede), til en gammel Inventarie-Priis; dette har jeg at takke for mine intime private Forbindelser.

Jeg siger Dem alt dette for at bede Dem, hvis man, Gud veed af hvad Grund og i hvilket Øiemed, søger at skade mig, De da, ved Deres mig viste troe Venskab, godhedsfuld giver mig et Vink, for at jeg indsender Prøver for, hvad jeg har sagt og udrettet. Hvis man skulde søge at kaste Tvivl paa min Ærlighed og de indsendte Regnskabs-Documenter, da skal jeg uden Ophold indsende alt, hvad man kan ønske, og bevise, at jeg uegennyttig, ja endogsaa med pecuniaire Opofrelser har tjent Fædrenelandet, og at jeg kun har ladet mig refundere for, hvad jeg kunde legitimere med tilfredsstillende Bilag og Kvitteringer. Brevporto og andre smaa Omkostninger har jeg selv baaren — — —*).

Af et Brev fra Biskop Monrad til Tscherning.

? Juli 1849.

— — — — Da jeg modtog Avisen med Vaabenstilstand og Fredsbasis, saa tænkte jeg: Gud veed, hvad Tscherning siger derom. Og derfor er det da nu, at jeg skriver til Dem for at faa dette Spørgsmaal besvaret.

De har nu altid været en Ven af den efter min Mening fordærvelige slesvigske Selvstændighed, og De er vel neppe kommet til den efter min Mening bedre Erkjendelse; men selv for en slesvigsk Separatist er der dog, saa forekommer det mig, noget meget truende i Forbeholdet om Bevarelsen af den materielle Forbindelse mellem Slesvig og Holsten. Jeg vilde da nu dog gjerne vide, hvorledes den hele Sag stiller sig for Dem, og om

---

*) Resten af Brevet indeholder en Gjendrivelse af forskjellige Anker, som i en Artikel i Kjøbenhavnsposten vare fremsatte mod hans Virksomhed som Generalconsul.

De ikke kjender noget til de sandsynlige hemmelige Betingelser. Hvorledes optager Kjøbenhavnerne Vaabenstilstanden?

Herovre er der stor Forbittrelse mod Martsmininisteriet, navnlig i Anledning af Valgloven. Endnu har jeg ikke truffet paa en kjoleklædt Mand, uden at han jo er misfornøiet dermed. Det Hele gjør et comisk Indtryk paa mig, det er nok saa interessant at være Gjenstand for Uvillie som for Velvillie, det er interessantere at krydse end blot at holde paa Roret. Det er ogsaa en umaadelig Fordeel at begynde en Virksomhed med en Stemning mod sig; man bliver derved istand til at lægge et langt solidere Grundlag. — Jeg kan imidlertid dog ikke andet end raade til stor Moderation ved de forestaaende Valg. Christensens, eller vel rettere „Almuevennens", blinde Fremfusenhed og ubetingede Forkasten af flere fremragende Personligheder har i den offentlige Mening gjort Democratiet ubodelig Skade*).

Jeg vilde ønske, at man i Stedet for Udelukkelser vilde opstiile Overeenskomstsprinciper. Navnlig var det af stor Vigtighed, om man kunde detaschere Kjøbstæderne fra denne alle de Priviligeredes Coalition. Der udfordres det allerstørste Maadehold i de første Aar, inden Forfatningen har slaaet Raad. Med Moderation er Sagen vundet, men dersom man vil drive den paa Spidsen, saa vil en dristig Mand, der har nogenlunde Omløb i Hovedet, med temmelig Lethed kunne

---

*) I et Brev til Tscherning af 13. Januar 1850 yttrer Monrad blandt andet: „De veed af utallige Samtaler, at jeg misbilliger Bondevennernes Anskuelser om Landboforholdenes Ordning. — — — Bondevennerne ere af enhver kjoleklædt Mand i den Grad forhadte herovre, at en Identification med dem vilde skade min Virksomhed saavel i politisk som anden Henseende. Jeg vil gjerne være i en føederativ Forfatning med Eder; men jeg vil ikke incorporeres. En Incorporation vilde tilintetgjøre mig uden at gavne Eder."

indrette Sagerne saaledes, at han kaster Valgloven ved et coup de main.

Jeg befinder mig meget vel herovre, jeg seer, at jeg kan opnaae, hvad jeg vilde opnaae ved at indtræde i min nuværende Stilling, og er det mig lærerigt i en videre Kreds umiddelbart at anskue mine Specialiteter. — Læg nu Kaarden til Side, tag Pennen og skriv mig et langt Brev til.

Fra Tscherning til Biskop Monrad.

Slutn. af Juli 1849.

— — — — Jeg vender mig først til den sidste Deel af Deres Brev, om de forestaaende Valg. — At Martsministeriet er forhadt, veed ingen bedre end jeg, som lever i Hadets Middelpunct, Kjøbenhavn, og boer ved Middelpunctets Middelpunct, det latinske Laugs Laugshuus, Universitetet; desuden faaer jeg endnu af og til anonyme Skrivelser, som slutte sig til dette Had, jeg bliver truet paa Gaden, ja man kommer personlig til mig i mit Huus og gjør mig Bebreidelser af den Natur, at jeg maa erindre Vedkommende om, hvor nær der er til Trappen, og hvor redebon jeg er til at kaste uartige Folk paa Hovedet ned, saa jeg kjender det godt, men veed ligesaagodt, at Klagen over Valglov og Constitution kun er et Paaskud, fordi man skammer sig over at klage over Værnepligtsloven; her er Skoen, der trykker, det sige slige Besøgere med stor Fripostighed. Bønderne, hedder det, vare fødte til at være Soldater, det er raae Folk, for hvem det kan være nyttigt; men vi Dannede, hedder det, vi ere fri fødte, det er krænkende, at vore Børn skulle underkastes de samme Vilkaar som hine raae Folk. Valgloven er til Hinder, fordi man ikke kan faae disse Forhold gjort om igjen, den er modbydelig, fordi den virkelig indlemmer den hele Klasse Frigivne i Samfundet og giver den lige Rettigheder med de andre Klasser. Naar De forfølger Valglovsforhandlingerne, vil De

see, at de havde tvende Hovedformaal: enten at skaffe Kjøbstadbefolkningen (den priviligerede Bef.) lige Valgret med Landbobefolkningen, og det var det kjæreste Maal, eller: at samle den fattigere Landbobefolkning i en Afdeling for sig, der blev mindre repræsenteret end Kjøbstad og den mere velhavende Landbobefolkning, for da at beholde hiin til det Brug i Staten, hvortil man hidtil havde brugt Bondefolket. Denne Hensigt har Landbobefolkningen godt fattet; i Rigsdagen have de godt seet, hvor faa af de Rigsdagsmænd, der ikke tilhøre deres Klasse, eller dog var sluttet til dem ved en fuldkommen Indrømmelse af deres Paastande og Krav, hvor faa af disse, skjøndt valgte af deres Majoritet, der stod fast ved de Opgavers Løsning, som skulde udgjøre Hjørnestenen i deres tilkommende Friheds- og Udfrielses-Bygning, for ofte kom de, Bønderne, til at kunne tælle dem til, at de kun kom til at skee deres Ret ved deres eget Sammenhold og Kraftanstrengelse. Septemberlovens Behandling har afgivet et advarende Exempel; dette i Forbindelse med Kjøbenhavnernes og de kjøbenhavnske Blades frække Klager over Bonderegimente, paa en Tid, da disse Folk med saa stort Maadehold brugte den Magt, der var dem givet, har overtydet dem om, at Modstanderne, om de kom til Magten, vilde ikke spare nogen Møie for at bringe Almuen, Bondealmuen, tilbage til den Stilling, som den er i Begreb med at arbeide sig ud af. Den siger, og vist med rette: den, som ikke tilfulde er med os, den er imod os; thi han opfatter vor Stilling falsk; han betragter os som en frigiven flotterende Befolkning, uden Fodfæste i Landet, uden Grund at staae paa, idet at ved vor Frigivelse skal den Grund, vi stode paa, være trukken bort under Fødderne paa os. Der har ingen behøvet at fortælle Bonderigsdagsmanden det, han har seet det selv, at selv de Mænd, som optraadte som Frihedens Forfægtere, daglig bearbeide hans Standsfæller for at faae dem til at svigte deres Interesser, som

de holde sig fuldt overbeviste om ere Statens og Samfundets Interesser; han har, gjennem de saaledes Bearbeidede, hørt sine helligste Rettigheder, sin Adkomst til Brugsandeel af Bondejorden, behandlet som vilde Paastande uden Rod i Lovgivningen. Istedetfor at give ham Sikkerhed og derved vinde hans Tillid, har man forøget hans Ængstelse for og Mistillid til de Mænd, som staae udenfor hans Klasse. Forhandlingen om den fulde Erstatning, om den Magt, man vilde tillægge Domstolene til at underkjende alle Rigsdagsbeslutninger, som ikke fremkom i grundlovsmæssig Form, har bragt Bonderigsdagsmanden til at studse, men især har Clausens og Madvigs Optræden i alle Sager, som angaae det saakaldte geistlige Gods, hvor bagved skjuler sig Universitetets Gods, ofte gjort dem ængstelige. Disse Mænd ere Ministre, deres Ord have herved dobbelt Vægt; naar Bonden seer dem arbeide saa ivrigt for at forskaffe en jorddrotlig Myndighed en forøget Uafhængighed af Statsmagten, saa seer han deri fremtræde en ny Bundsforvandt for Privilegierne, hvilke han, Bonden, hidtil altid har seet fremtræde som speculerende paa hans Møie og Sveed, som ordnede for at gjøre ham til den fælles Malkeko. Clausen, med hvis Tilsidesættelse i Præstøe ikke saa Faa endda vare misfornøiede, har nu bragt det derhen, at de samme sige, det var haardt, men nødvendigt, han er jo Oldermand i sit Laug, og Laugene ere os imod, fordi vi ere udenfor dem alle og selv upriviligerede. Netop i Rigsdagen er det gaaet op for Mange, at det latinske Laug ikke er det mindst farlige, ikke det mindst fordringsfulde, og denne Aabenbaring er ikke uden Vanskeligheder for de forestaaende Valg. Det er tilfulde indseet af alle dem, troer jeg, der give sig af med at forberede Landbovalg, at Maadehold i Opstilling af Candidater er en vigtig Sag; gjerne var man kommen overens med Mænd af parlamentarisk Dannelse om at fremme deres Valg som Landborepræsentanter, men kun

Faa ere komne Landboernes Interesser imøde, og dette er dog den første Betingelse, saameget mere som Bønderne vise stor Tilbøielighed til at vælge af deres Egne og kun tage dem ukjendte Mænd, naar disse paa det Bestemteste slutte sig til Landboernes Fordringer, der, som De veed, gaae ud paa, engang at komme fuldelig ud af Godsforholdets nærværende Vilkaarlighed og dets Jordflade-Enebesiddelse. De kan være overbeviist om, at Førerne for Landalmuen tilfulde erkjende Vanskeligheden ved at komme paa Rigsdagen med et Fleertal, som ikke var skikket til at bestyre Forsamlingen og levere nogenlunde gode Comiteer; men Vanskeligheden vilde endnu være større, om de kom til Rigsdagen med et Fleertal uden ærlig Overbevisning, der svigtede deres Mandat. Dersom jeg har forstaaet de Herrers Mening ret, som beskjeftige sig med Bondevalgene, saa lade de saa temmelig Valgkredsen selv angive Tonen og søge kun at samle og støtte sammes Bestræbelser. Hvor der opstilles Mænd af anerkjendt parlementarisk Dygtighed, skjøndt ikke deres Candidat, naar han kun ikke er dem absolut imod, der ville de neppe arbeide ivrigt imod, vel endogsaa formaae deres Candidater til at træde tilbage, om de kunne enes med de Paagjældende derom. Kjøbstæderne, som saadanne, vil man hverken være for eller imod, hvad Candidatpersonerne angaaer, men vil optage alle deres Fordringer, som gaae ud paa liberale Reformer, som Grundlag for hvilke man betragter en vis Finantsforholdsregel, navnlig Indførelsen af Formues- og Indtægtskat; thi først herved faaer man Hænderne frie til at gjennemføre betydelige Forandringer. Om f. Ex. De selv eller Krieger eller Mænd af Deres Art stille sig i Valgkredse, hvor Landboerne ikke have Candidater, som de ere bundne til, saa har jeg forstaaet, at man snarere understøtter end modsætter sig dem, hvad enten nu Understøttelsen ydes ligefrem eller ved blot ikke at forhindre, at Stemmerne adsplittes. Med Knuth frygter jeg,

at Sagen alt er vanskeligere, da han efter Partiets Mening flere Gange paa Rigsdagen stemte imod Martsministeriets eget Forslag. De seer, at man ikke tænker paa at stille Sagen paa Spidsen; tvertimod arbeider man paa at faae et fast, roligt, maadeholdent Fleertal i begge Rigsdagens Afdelinger. (Man vilde f. Ex. gjerne have Knuth i Landsthinget; men de 40 Aar ere iveien.) Om muligt holde fast paa Ministeriet og undgaae væsentlige Forandringer heri, indtil man i Løbet af det første Folkethings Tidsmaal har fundet en fastere politisk Grundvold at staae paa, end den nuværende, og har udviklet Livsvaner, som passe til de nye Forhold, ved en saadan Fremfærd antager man, at der ikke vil blive Fare for Folkebevægelser. Vi ere i samme Tilstand som et Land, hvori en ny Gudelære indføres; ville de nye Guder kræve Enedyrkelse, saa er det galt; men taale de aldeles ikke at blive dyrkede, men kun at henstilles i Templerne for Formens Skyld, saa er det endnu værre, thi saa varer det kun kort, inden de ganske sættes tilside. Bondealmuen kan ikke opgive en Andeel i Dyrkelsen, ydet den snart og det af de større Aander, ikke i Form af Tvang eller Miskundhed, men med Erkjendelsens Inderlighed, — saa indtræder Tilliden. Der har De, hvad jeg omtrent veed om Valgbestræbelser og Valgbetænkeligheder i Bondepartiet, som jeg iøvrigt kun kjender paa anden Haand og af ydre Iagttagelse; thi selv er jeg ikke vel skikket til at deeltage deri og har derfor holdt mig udenfor. Christensens Enevirksomhed, thi Herredom kan det ingenlunde kaldes, bør desuden ikke forstyrres af nogen Sidestørrelse, der kunde fremkalde Tvivlraadighed. Naar De siger, at De næsten er tilfreds med at finde de Kjoleklædte misfornøiede med Martsministeriet, saa kan jeg ikke sige det samme, det hverken bedrøver, tilfredsstiller eller overrasker mig, jeg vidste det forud, jeg sagde min Kone den 23. Marts, da jeg kom hjem fra Slottet, at hun maatte være fattet paa,

at dette kom, om ikke noget meget værre; thi jeg vidste saa godt, som jeg veed det nu, at det os overdragne Hverv var parret med næsten uoverstigelige Vanskeligheder, og at vi havde saamange Misbrug, saamange Fordomme at brydes med, at det kun lod sig gjennemføre paa vor personlige Anskuelses Bekostning, at vore bedste Gjerninger vilde blive lønnede med Had mere end med Kjerlighed, og at først vore Efterfølgere vilde høste Æren og Nytten af vore Bestræbelser; men det glæder mig ikke at faae et nyt Beviis paa Menneskesamfundets Raahed, paa Dannelsens ringe moralske Kraft, ringe Magt til at beseire Egennytten.

De seer, at jeg ikke sparer paa Pennen, siden jeg alt tager fat paa det andet Ark, Kaarden er saa vel lagt tilside, at den ikke hindrer Pennens Brug. — Jeg har naturligvis gjentagne Gange tilbudt Krigsministeren al min Tjeneste, men ikke mindre naturligt har jeg ikke villet trænge mig paa ham. Han har i Begyndelsen vel anseet mig nyttigere i Hjemmet og vel i det Hele været noget forlegen med at ansætte mig, saa at jeg hverken stod for høit eller for lavt. Han har nok at gjøre med de Rivaliteter, som findes, han kan umulig ønske at fremkalde en ny. Der maatte jo ogsaa helst ligge en vis Tid imellem min Optræden i Overbestyrelsen og i en temmelig underordnet Post i Hæren, hvortil jo min Grad maatte føre. — Altsaa Pennen bruger jeg til at behandle det politiske Spørgsmaal, De opkaster. — Jeg synes ikke saa ilde om Vaabenstilstanden, for det første fordi det er en Vaabenstilstand, og den antager jeg nyttig for os, til Europas Forhold stille sig saaledes, at vi enten kunne finde ligesaameget Medhold som Slesvigholstenerne eller de ligesaalidt som vi, for det andet fordi den Aarstid nærmer sig med stærke Skridt, da Krigsføringen ved Blokadens nødtvungne Ophævelse bliver ganske eensidig imod os, for det tredie fordi Betingelserne i sig selv ikke ere saa ilde, selv uden Hen-

syn til de hemmelige Artikler og disse vistnok snarere ere os med end imod, thi vare de os imod, saa vare de offentlige; det egentlige Indhold er nok ikke bekjendt; rimeligvis angive de Maader, paa hvilke Vaabenstilstanden skulde kunne tilveiebringes, naar man ikke godvillig vil føie sig; men ligesaa rimeligt er det, at de mere indeholde skjønne Ord, Retfærdiggjørelse for Ministre i Tilfælde af Klagemaal end virkelig udførlige Bestemmelser. — Preussen er Preussen, en Røverstat, støttet paa en uudtømmelig Uredelighed, som nok kan forskaffe en forbigaaende Storhed og altid fører Ruin over godtroende Naboer, som vi have været i en Række af Aar og tildeels ere endnu. Fredsbasis forekommer mig den samme som den, der var paa Tapetet strax før Krigsbruddet, isaafald er det temmelig bevist, at Vaabenstilstandsopsigelsen var et Misgreb, thi vi havde dengang naaet en ulovlig Tilstand i Hertugdømmerne, der besværede Preussen, Rigsforstander og Rigscommissarius, og vi stode tæt foran en Tid af indre Splid i Tydskland, under hvilken Trudselen med Opsigelsen havde faaet en Betydning og Tilbøieligheden for Preussen til at fjerne en ny Forvikling havde været stor, ja vi havde maaske kunnet komme til at staae paa en for os lykkelig Maade mellem Preussen og Østerrig, istedetfor at vi nu nærmest ere overgivne til Preussen alene. Men gjort Gjerning kan ikke ændres, det kan maaske tjene til Belæring for dem, der saa rask væk skrige paa den gruelige Vaabenstilstand, ved hvis Afslutning Knuth saa væsentlig har bidraget til at uddrage Landet af sine Forviklinger. Der vil komme en Tid, da intet blot nogenlunde fornuftigt Menneske jo vil indsee, at det umuligt kan være Begivenheden ved Eckernførde eller Slaget ved Kolding, som kan have bragt gunstigere Betingelser tilveie ved Vaabenstilstanden, og Slaget ved Frederits indtraf først, efter at man var enig ved Underhandlernes Bord. Ligesom der ogsaa vil komme den Tid, der vil

erkjende, at medens Slaget ved Frederits var en stor Vaabendaad, saa var Slaget ved Flensborg langt mere afgjørende, saasom det i Virkeligheden bragte den fjendtlige Hær aldeles bort fra Skuepladsen for en Tid. Men alt dette er Bisager for Tiden, uden forsaavidt de behøves til at støtte en fornuftig Opfatning af Forholdene paa, og den er, at saasom vi, da vi fuldstændigt have bevist Regjeringsmagtens Styrke til at hævde sin Ret i Hertugdømmerne, og disses afmægtige Blæreri ikke kunde finde Anerkjendelse og Medhold, men derimod finder den, efter snarere at have vist det Modsatte, thi ved Kolding stode vi ogsaa ligeoverfor Hertugdømmerne alene, saa vide vi, at vor Skjæbne afhænger langt mindre af vore egne Bestræbelser end af Tidsbegivenhederne omkring os, vi maae altsaa ikke være for store og ubøielige med Hensyn til de mellemliggende Stadier, vi betræde, men kun være ubøielige i vort Formaal, saaledes at vi stedse ere beredte paa at gribe den første gunstige Leilighed til at efterstræbe det, men ikke unyttig offre vore Kræfter i en unyttig Kamp i den ugunstige Strømning. Udgaaende fra denne Betragtning, vil De indsee, at jeg er mindre kræsen end de Fleste med Hensyn til Fredsbasis; paa en saadan kan bygges en hvilkensomhelst Fred, naar man kun ikke forhaster sig, men heller ikke gaaer til Krig. — Der haves jo dertil en dobbelt Fredsbasis, en i Gjerningen: for Delingen ved den forskjelligartede Besætning, en paa Papiret: for et selvstændigt Slesvig, med, ja sandelig ingen veed det, hvor meget eller hvor lidt Danmarkslesvig og Slesvigholsten. — Nu spørger De mig, hvad jeg synes om alt dette. — Jeg er stedse meget for at opretholde Begrændsningerne af 1815, fordi Grundlaget har en europæisk Støtte; jeg vil nødig ind paa Anerkjendelsen af en sproglig Nationalitet som givende nogensomhelst Statsbegrændsnings Berettigelse, ligesaalidt som jeg f. Ex. vilde indrømme en saadan til de religiøse Sondringer,

fordi Staten, saaledes som dette nu forstaaes, hertil netop maa henregne Grundstykke-Begrændsninger og ikke Idee-Begrændsninger; men indenfor Statsgrændsen kan jeg, som vil Friheden, ikke nægte den sproglige Nationalitet sin Ret, hvilken bestaaer deri, at Folkene i Staten kunne blive forstaaede paa Statslivets Omraade i deres virkelige eiendommelige Sprog, det, hvori Manden af sund Fornuft og almindelig Dannelse kan udtale sin Mening med Klarhed — og Bevidsthed; men dette kan ikke skee i en slesvig-dansk democratisk Forsamling, thi i denne forstaae de heel Danske ikke Tydsk og de heel Tydske ikke Dansk; det kan skee i Slesvig, thi her skylde de hverandre gjensidig at forstaae hverandre, og de have et Sprog, det plattydske, som de fast alle forstaae saa taaleligt; det kan ogsaa skee i en Unionsforsamling paa et høiere Stadium, thi hertil kan og bør vælges Mænd, som have de herhen hørende Egenskaber. Jeg kan derfor ikke forlade den Overbevisning, at vi maae finde os i en stor Grad af Selvstændighed, en, der ligner de schweitserske Kantoners, gives foreløbig til Slesvig, og at man derpaa stadig arbeider paa at ordne en Forbundsdag til fælles Samraad om de Gjenstande, som kræve dette. Rigsforsamlinger som den tydske ere vanskelige, de maae forberedes, for at de ikke skulle enten bebyrde de større Statsdele eller indgyde de smaae Frygt og Mistillid; Holland og Belgien have noksom vist de tvungne Sammenstøbningers Vanskelighed. Kun den seierrig erobrede, i Aaringer tiltvungne, senere tilvante Forbindelse kan give tilfredsstillende Udbytte af slige Forholdsregler. Dersom det faldt i Danmarks Lod seirrig at erobre sin Fred i Midten af Tydskland, saa kunde Slesvig inddrages under vor nærværende Forfatning, thi saa kunde den tydske Nationalitet behandles med den tilbørlige Tilsidesættelse og enhver glædes ved, at det ikke gik værre. Om Slesvig kan kjede sig og vrøvle sig bort fra Tydskland, og om vi ved vor anden

Udviklings jevne Gang kan gjøre Udsigterne bedre og glædeligere, det er, troer jeg, et Spørgsmaal, hvis Besvarelse er afgjørende.

Før Valgene til den 1ste Rigsdagssamling.

Høivelbaarne Hr. Oberst Tscherning!

Da Valgcomiteen for 2det Valgdistrikt i Holbek Amt var samlet Søndagen den 12te d. M. hos Gaardmand og Rigsdagsmand J. Gregersen i Hundby, blev blandt Andet delibereret om, at man snarest muligt maatte udkaare sig en Mand, der havde Folkets Tillid, og som man kunde haabe vilde stille sig som Valgkandidat for dette Distrikt. Comiteens Medlemmer bleve strax enige om, at den Bedste, man i denne Henseende kunde henvende sig til, var Deres Høivelbaarnhed; men før dette kunde skee, maatte man, til en yderligere Sikkerhed, høre Stemningen over hele Distriktet. Denne har man nu, saa godt som muligt, erfaret; og den er, hvad man ikke kunde betvivle, afgjort for Deres Høivelbaarnhed. Distriktet vil ansee det som en Ære, dersom De vil opfylde dets Ønske at stille sig her, og i Haab om dette Ønskes Opnaaelse, tager Valgcomiteen sig den ærbødige Frihed, at opfordre Deres Høivelbaarnhed til at stille sig som Valgkandidat til Folkethinget for dette Valgdistrikt.

Paa Comiteens Vegne, efter Bemydigelse

allerærbødigst

Hansen, Skolelærer.

Anders Nielsen, Formand.

Hagested pr. Holbek d. 27. August 1849.

Herpaa svarede Tscherning med følgende Brev:

28. August 1849.

Valgcommiteen for 2den Valgkreds, Holbæks Amt!

Den ærede Commite har under 27de dennes beæret mig med en Opfordring til at optræde som Candidat for Valgkredsen ved de nærmest forestaaende Folkethingsvalg. Med særdeles Glæde har jeg modtaget denne Opfordring og skal vistnok, om jeg bliver valgt, bestræbe mig for at fyldestgjøre de Fordringer, som Valgkredsen med Billighed kan stille til sin Rigsdagsmand. Da jeg alt har haft Leilighed til i Gjerning og Ord offentlig at udtale de Grundsætninger, hvortil jeg som Statsborger bekjender mig, og ikke kan tvivle om, at jo Valgcommiteen har lagt Mærke hertil, saa behøver jeg ikke her paany at bringe dem paa Omtale; skulde der imidlertid være Noget, hvorom man i denne Henseende maatte være i det Uklare, da skal det være mig kjært at give enhver Oplysning herom, som jeg kan, enten skriftlig eller ved et forberedende Valgmøde.

Medens det ovenstaaende Brev er det, der afsendtes som Svar paa Valgcommiteens Opfordring, findes der i Concept et andet, meget udførligere, der paa Grund af flere deri berørte Punkter af Vigtighed gjør Krav paa Opmærksomhed, hvorfor det aftrykkes her. Efter en Indledning, i alt Væsentligt som den benyttede, fortsættes, som følger:

— Idet jeg herved erklærer, at jeg med Fornøielse har modtaget denne Opfordring, beder jeg d'Hrr. paa deres Side ikke at ansee sig bundne ved Tilbuddet om at stille mig, førend de vel have overveiet efterstaaende Bemærkninger.

Det er en gammel Regel, at man for Sundhedens Skyld ikke skal spise mere, end Maven med nogenlunde Beqvemmelighed kan fordøie; den samme Regel troer jeg, man bør følge i det politiske Liv, idet man ikke bør paa engang kræve større politisk Udvikling end den, som

i forudgaaende Forhandlinger og ved moden Overveielse er bleven nogenlunde tilgjængelig for Almeenhedens Indsigt og er gaaet over i dens Bevidsthed. —

De af d'Hrr., som tidligere have staaet i politisk Forbindelse med mig, ville vide, at jeg har fulgt samme Regel bestandig, idet jeg, naar jeg har søgt at fremstille og udvikle de politiske Formaal, har raadet til kun at efterstræbe dem med Besindighed og ved Anvendelse af de lovlige Midler. Det lykkes sjeldent for et Folk at gjøre Spring i sin politiske Udvikling; thi der findes et fornuftigt Sammenhæng i den hele Udviklingsrække, hvis forskjellige Trin det maa gjennemgaae, og Tid hertil maa man give. Vi maae saaledes nu beskjæftige os med at virkeliggjøre de Ideer, som hidtil have staaet for os som vigtige Formaal; thi kun dem fatte vi endnu tilbørlig.

Gaaer jeg nu fra disse almindelige Betragtninger til de foreliggende Forhold, da kan jeg nogenlunde sammenfatte mine Anskuelser, som følger:

Med Hensyn til Rigsforfatningen, Begrændsningen af de forskjellige Statsmagter og Ordningen af deres gjensidige Virksomhed, da er Opgaven jo alt løst derhen, at Staten skal være monarkisk-constitutionel.

I Arvemonarkiet bør man ikke glemme, at Monarken er Statsmagtseenhedens Personliggjørelse; man bør derfor ikke smaalig tinge om de Indrømmelser, man gjør til dens Værdighed, medens man ved Siden heraf ei heller bør forsømme at udvikle de constitutionelle Kræfter. Det virkelige Veto er efter min Mening nødvendigt, ikke fordi jeg troer, at det i Realiteten fører til andet Resultat end det opsættende Veto, men fordi det bedre end dette betegner Begrebet af Monarkpersonen. — Man glemme ikke, hvor kort det er siden, at mange Borgere lænede sig til Kongeabsolutismen som til Almuesmandens bedste Støtte.

Det rette Ligevægtspunct i den constitutionel-monarkiske Stat bør søges i Rigsforsamlingens Betydning, men ikke i dens Absolutisme, og denne Betydning vinder derved, at Majoriteten bliver besindig, indsigtsfuld og stor, saa at man fra alle Sider begriber, at Staten kun kan regjeres godt i Overeensstemmelse med den, og at Kongen i sin Higen efter at bringe sine Anskuelser i Samklang med Folkets kun kan haabe at naae dette ved at søge sine vigtigste Raadgivere i Rigsdagens Fleerhed. Om dette skal lykkes og føre til noget Godt, beroer paa, om den offentlige, den politiske Moral er stor nok; at udvikle denne maa derfor være Alles Formaal. Som væsentligt Middel hertil anseer jeg Valghandlingens Offentlighed, og for den vedbliver jeg at udtale mig. Udvidelsen af Grændsen for indskrevne Vælgere anseer jeg for mindre væsentlig; men jeg betragter eiheller Udvidelsen som særdeles farefuld.

Eenkammer- og Tokammerstriden anser jeg efterhaanden som af underordnet Vigtighed, kun at ingen Deel af Rigsdagen anordnes til særlig Beskyttelse for Stands- eller Formuesprivilegier for ikke derved at udfordre til Kamp om Standens eller Formuens Berettigelse. —

Hvad Forfatningsværket i det Hele angaaer, da mener jeg, at Grundloven bør være saa simpel og omfattende saa lidt som muligt; Lovgivningen derimod afgjøre de fleste vigtige Spørgsmaal.

Gaaer jeg nu fra Statsforholdene til Samfundsforholdene, da ere mine Anskuelser over de fleste af disse saa temmelig bekjendte (Landboforholdene, Væbningsforholdene og mange flere har jeg hyppig nok udtalt mig om). Jeg efterstræber en Udjevnelse af Klasse- og Standsadskillelserne ved gradeviis Affindelse og Overeenskomst. — Jeg anseer de nuværende Begrændsninger af Næringsforholdene som trængende til Afændring, og jeg antager, at en Frigjørelse i mange Retninger maa gaae

forud for en ny Ordning. Denne antager jeg Samfundet endnu ikke modent til at modtage, ligesom jeg eiheller endnu har seet noget modent Forslag til at ordne disse Forhold. — En voldsom Indgriben i Næringsforholdene anseer jeg hverken ønskelig eller paatrængende, hvorimod jeg betragter den eneste hidtilværende Regulator for Næringsulighed og Næringsmangel, Fattigvæsenet, som en vigtig Gjenstand for Lovgivning og den communale Virksomhed. Dets Grundregel: Ingen bør lide absolut Nød, burde om muligt modtage et væsentligt Tillæg: at Ingen uforskyldt bør savne et tarveligt Udkomme. — Opgaven er vanskelig, den kan neppe finde øieblikkelig Løsning, men bør ikke opgives.

Jeg har nu kun tilbage at udtale mig om Stridens Æble, de saakaldte Kongevalg. — Jeg har været dem imod, da Tid var, jeg finder mig nu i den gjorte Gjerning og har det Haab, at man ved at bruge den første Rigsforsamling med Kraft, Besindighed og Maadehold og derved forberede, at den næste Rigsdag kommer i en rigtig Stilling, vel kunde modarbeide den skadelige Virkning af dem. Enhver Stræben efter nu at forandre det Forhold, hvori de Regjeringsvalgte engang ved Loven ere satte til Forsamlingen, anseer jeg for en Følge af en urigtig Opfattelse af Lovlighedens Betydning, en unyttig Rokken ved det Lovlige. At opstille det gjorte Misgreb i denne Retning som en uoverstigelig Skranke for Valgcandidater kan jeg ikke billige, medens man vel kan fordre Sikkerhed for Fremtiden.

Fra Tscherning til Amtmand Pløyen.

Kjøbenhavn d. 13. Decbr. 1849.

Hr. Amtmand Pløyen, Holbæk Amt!

Ifølge Deres Høivelbaarenheds Ønske skriver jeg Dem disse Linier til, efter at have talt saavel med Povelsen som med Christensen. Begge have lidt Molest i de respective Byer Kallundborg og Holbæk, den første

har unddraget sig den groveste Deel af den tiltænkte Uvornhed ved at følge de Mænds Opfordring, som for at sikre ham mod personlig Overlast formaaede ham til i største Hast at forlade Byen. Den anden derimod er virkelig bleven overfalden paa sin Vogn af Personer, som klyngede sig i Vognen og søgte at bibringe ham Slag. Store Stykker Iis blev kastet paa Vognen, og Inddreiningen i Schmidts Gaard var langt fra at være en frivillig Handling af Kudsken, den fremkaldtes ved, at en Mand styrtede ud af bemeldte Gaard, greb Hestene i Tøilerne og dreiede dem saa voldsomt og pludseligt, at Ch. snarere anseer det møntet paa at vælte Vognen end at skaffe den Sikkerhed. — Iøvrigt har Hr. Ch. ikke modtaget nogen legemlig Skade, det meste er gaaet ud over hans Paraplui, hvormed han har forsvaret sig, og over Vognen, som herved er slaaet itu. Saa voldsom var imidlertid den meest Paatrængende, at han uagtet de Slag, han modtog, ikke vilde slippe, men søgte at bibringe Slag. Hr. Ch. deler ganske min Anskuelse, at han hverken vil eller bør optræde som Klager. Sagen maa være Politiet bekjendt, dets Sag bliver det at skaffe Lys deri. I en saa lille Bye som Holbæk kunne Gjerningsmændene ikke være skjulte, Han mener, at en blot nogenlunde tilstrækkelig Opmærksomhed fra Politiets Side med Lethed havde kunnet forebygge de egentlige Haandgribeligheder og sikkret hans Vogn en ustandset Udfart paa den korte Strækning, den havde at passere. Selv har han ikke villet overgive Sagen til Offentligheden, fordi han ikke vilde afskjære den Bye, hvis Afsending til Rigsdagen han nu er, Veien til Forlig med Valgkredsens øvrige Befolkning ved selv at berette Tildragelsen som en Uvornhed, der maa afskyes af alle rettænkende Mænd, uanseet de politiske Partier. Jeg antager, at Hr. Povelsen opfatter Sagen paa samme Maade. Det var godt om denne Tildragelse kunde bringe Holbæk og Kallundborg til at begribe, at de med deres

ringe Befolkning, der knap udgjør $^1/_7$ af de tilsvarende Valgkredse, med deres ringe Industrie og deres i den Grad vegeterende Handel, at deres fleste Varer staae saameget over Priserne i Kjøbenhavn, at de næsten med Fordeel kunne hentes paa Axel til Hjemstedet, ikke bør trodse paa deres Herlighed, men slaae Haand i Haand med de Omboere, som føde og klæde dem uden dog ret at vinde den Fordeel, de derfor med Rette kunne kræve, at have en fordeelagtig Omsætningsplads i sin Nærhed. Slige Kjøbstæder ere jo dog i Virkeligheden kun forkjælede Landsbyer, indrettede for at lette Opkrævningen af de indirecte Afgifter, som ved deres Mellemkomst lignes paa Landet efter hvers Forbrug og Fornødenhed. Dog efter at jeg har sagt, de ere forkjælede, behøver jeg ikke at sige mere, thi dermed følger, at de have alle forkjælede Børns Unoder og Uvornheder; der skal Tid til, førend de i det friere Verdensliv kunne faae en bedre Opdragelse.

Jeg har saaledes opfyldt mit Løfte, jeg har kun at tilføie, at fra begge de nævnte Rigsdagsmænds Side vil intet skee førend Rigsdagen, og her rimeligvis Intet, saafremt Valgstederne tage saadanne Forholdsregler, som kunne tjene til at sikre den omboende Befolkning mod den spidsborgerlige Raahed.

Breve til Tscherning fra Orla Lehmann.

Første Halvdeel af December 1849.

Nu har De da faaet Deres Villie, ækle Tyran, at jeg er banlyst fra at være med ved at sætte Forfatningen i Gang og ved Ordningen af Danmarks politiske Forhold. De har faaet Deres Villie, uagtet jeg kunde være bleven valgt i ethvert af Amtets Districter — i Veile selv, ved at lade mig stille af Stockfleth, der (hvad enten det var meent eller ei) indtil et Par Dage før Valget sagde ikke at kunne og ville, i de andre Districter,

ved at mælde mig Aftenen før Valget. De har faaet Deres Villie, uagtet dette er det samme, som at resignere enhver fremtidig, offentlig Virksomhed; thi efterat jeg ikke har været i Rigsforsamlingen og ikke paa de tre første Rigsdage — de eneste Leiligheder, hvorved der kunde være Brug for det eneste, jeg har forud for mange Andre: la grande parole, vil jeg neppe føle mig fristet til at vrøvle om Pensioner eller to Laugs Forening. Det er altsaa med klar Bevidsthed om at heri ligger en fuldstændig Abdiceren — hvis denne ikke maaskee alt var et fait accompli — at jeg har resigneret. Jeg har gjort det, fordi jeg virkelig er resigneret, hvad enten dette nu er, fordi jeg ikke har Evner til at gjennemføre den Rolle, ikke noget Valg, men Omstændighedernes Magt havde ladet mig begynde, eller fordi mine private Ulykker have knækket mig. Jeg vil naturligviis helst troe det sidste, fordi det er det mindst ydmygende, og fordi det ligesom er en Tribut til hendes*) Minde, at jeg nu kun har det ene tilbage at gjøre, at døe, selv om dette med min ubeleilige Sundhed skulde koste lang Tid og besværligt Arbeide. Men hvorfra jeg nu end har denne Resignation, er det vist, jeg har den, og at jeg uden Kamp og uden Smerte har sagt Farvel ikke blot til den Smule Ærgjerrighed, jeg kan have havt, men selv til den Illusion om Kaldelse og Ansvar, der hidtil var mit Compas i Livet. Nu maa De kun ikke troe, at disse derniers soupirs d'un condamné ere Frugten af Fortvivlelsens Kraft. Resignation og Fortvivlelse have intet tilfælleds, og jeg seer mit Livs Drøm svinde hen i Glemselens Nat med samme jevne, rolige Underkastelse, hvormed jeg tager min Beet i den af Dem mig anbefalede Lomber. Det eneste, hvorom jeg har nogen Tvivl, er, om dette nye Pligt- og Virksomhedsaag, hvormed man nu vil drive Tiden hen, til man udfries af Livet,

---

*) ɔ: hans nylig afdøde Hustrus.

ikke er en ny Illusion, som ikke engang har den tidligeres lokkende Farver, og om det ikke var langt sundere, istedetfor at blive „en dygtig Amtmand“, at lege med sit Barn, medens man endnu har det, læse i Dante og Byron, og forresten paa en eller anden lempelig Maade tjene sin daglige Føde. Det er nogenlunde den eneste Tvivl, jeg om mig selv har tilbage, om ikke Amtmandsslidddet er for uroligt for en Sjæl, der er gaaet paa Aftægt, og for møisommeligt for den, der intet andet begjærer af Livet, end paa en skikkelig Maade at blive af med det. Derom kunde jeg nok have Lyst til at høre Deres Formening. Maaskee De, som mener mig det vel og er saa kløgtig, kunde udfinde en lille Næringsvei til mig, der var en passende Mellemting mellem at være og ikke være. En saadan Mellemting er

Deres
Orla Lehmann.

Veile d. 16. Dec. 1849.

Kjære Tscherning!

Det skulde virkelig gjøre mig meget ondt, om De ansaae mig for en Hykler og Phrasemager; men det maa jeg næsten troe af Deres Brev, som jeg derfor iler med at besvare. Vistnok var mit Brev en dyb Veklage — og det hører til de mange caprisiøse Ubegribeligheder ved Menneskesindet, at jeg, over hvis Læber der ellers næsten aldrig kommer nogen Klage, netop føler Drift til at rette den til den mindst sentimentale af alle mine Venner. Men det er en Veklage — ikke over det Offer, at have holdt mig tilbage, men over, at det intet Offer er mig, en Veklage over, hvad der netop derved er blevet mig ret klart, i hvilken Grad jeg er færdig. Det er aldeles vist, at jeg let kunde være bleven valgt endog uden Modcandidat, stillet af dem, der nu ere valgte, men det er ogsaa vist, at det ikke er nogen Klog-

skabens Calcule, men Hjertets og Driftens og Begeistringens Afmagt, en Forsmag paa Dødens Apathi, der har holdt, og rimeligviis fremdeles vil holde mig tilbage. Det er saa langt fra, at jeg føler min gamle Længsel efter Livets Storme — den deilige Tid, da Hjertet jublede, som en vrindskende Stridshingst, naar det klapprede i Takkel og Toug, og Bølgernes Skum sprøitede mod Nattens Stjerner, — det er saa langt fra, at det her er mig for stille og smaat, at jeg tvertimod behøver al min tilbageværende Styrke, for at bære mit Embedes bevægede Travlhed. Jeg kjender naturligviis nok til Verden og dens Gang til at vide, at der maaske nok vil komme en Tid, da jeg vil tænke og føle anderledes. Men nu er det ikke Parlamentet, men Klosteret, hvortil min Hu staaer. Mit Farvel til Rigsdagen er et Farvel til Livet, og naar jeg ved den Leilighed morede mig ved at skjænde paa Dem, saa er det, fordi selv den, der længes efter Døden, i Grunden dog nødig vil døe.

Jeg veed det nok — der er Ingen, der veed, hvad jeg har tabt. Jeg har havt megen Sorg i mit Liv, men jeg tør sige det selv, at jeg har baaret den paa en værdig Maade, uden Bitterhed og Forsagthed, med Frimodighed og Hengivenhed. Men dette Sidste er for meget, er for haardt. Her kan jeg ikke see, som hidtil, ved hvad der var mig beskikket, at det Alt er til det Gode; jeg kan ikke deri see et kjærligt Forsyns Forsorg. Derfor tykkes den hele Verden mig øde og glædeløs, derfor er Ordet Fremtid for mig et Ord uden al Betydning, og alt, hvad De siger derom, er vel meent, men sagt til døve Øren. Maaske bliver det engang anderledes. Det vil da kun bevise, hvad vi er for nogle vandede, holdningsløse Pjalte. Men nu er det sandt, at al Fremtid, selv den man kalder Eftermæle, den sidste, som Hjertet forsager. er mig et Øde uden Liv, uden Lys, uden Indhold, et farveløst, toneløst. tomt Intet. Nu er det sandt, naar De kun vil tage det symbolsk, at min

eneste Ærgjerrighed er at blive Graver paa Østerbro. Saaledes tænker og føler den, der engang var

Orla Lehmann.

Hils Deres Kone og tak hende. Glæd Dem ved hinanden, medens De kan.

Veile d. 17. April 1850.

— Hvis Sagen ikke var præjudiceret ved min for et Par Maaneder siden afgivne offentlige Erklæring, vilde Betænkelighederne fra Amtmandskabet maaske være af ringere Vægt; thi jeg har siden den Tid ved flere Leiligheder, navnligen gjennem Amtscommiteen, haft god Anledning til at blive bekjendt med og for mit District, og er der end dem, som maaskee ere gale nok paa mig, troer jeg, at Respecten er temmelig almindelig. Men foruden at det nu vilde være Vankelmodighed, at sige Ja, vare der ogsaa andre Betænkeligheder, som bestaae usvækkede, i mine ydre Forhold, som i min Sindsforfatning. Hertil kommer, at hvis jeg nogensinde vender tilbage til det politiske Liv, vil jeg vælges her i Amtet, presset fra alle Sider og eenstemmigen. Maaske skeer det aldrig, men ialtfald kun paa dette Vilkaar. Og skjøndt jeg er saa ivrig Bondeven og Democrat, som nogensinde, vil jeg dog kun skylde mig selv mit Valg, og ikke nogen Protection, mod hvilken jeg vel vilde vide at hævde min personlige Selvstændighed, men ikke uden Kamp med og Misnøie for den Indflydelse, der havde eller troede at have taget mig under sine Vinger.

I Hast
Orla Lehmann.

Uden Dato og Aarstal, men fra samme Periode.

Hvor glad jeg end bliver, hvergang jeg seer noget fra Deres Haand, maa jeg dog sige Dem, De gjør mig

Uret, naar De troer mig enten aandigen eller legemligen knækket. De har seet mig, medens de friske Saar blødte, og kan bedømme, om jeg savnede den Resignation, der bøier sig under, den Stolthed, der uden Klage bærer, hvad der tilskikkes. Vistnok er det haardt, at være skilt fra Alle, jeg bryder mig om, og navnligen fra min søde Unge, til hvilken alle mine Minder, alle mine Forhaabninger knytte sig, og vistnok var det kjedeligt, at ligge i den sletteste Gjestgivergaard, jeg kjender, fordi det, der skulde være mit Hjem, er en trist Combination af en Røverborg og et Posthuus. — Fra de første Dage begyndte jeg at tumle med Malere og Vadskerkoner (fortæl Deres Kone, at mit Kontor ikke havde været skuret i — 23 Aar, saa vi med en Jernspade maatte skrælle Snavset af) o. s. v. saa at det nu er alt som nyt, og jeg har indrettet mig to Huller til min Person, saa net, at Alle, som komme her, svimle ved at gjensee den gamle Rede. De seer saaledes, at der i alt, hvad Menneskene faae at see til mig, ikke er Spor af Sygelighed, ikke engang Sentimentalitet. — Naar har De seet mig saa lille, at De noget Øieblik kunde troe, jeg følte mig trykket af en Soldaterseng eller Jernstænger eller en Skildvagt, selv medens jeg sad der*), endsige at jeg skulde tænke paa de Lapperier, en Time efter jeg var derfra. Nei skulde jeg sammenligne min eensomme Gang med noget, da blev det med dengang, da jeg selvanden gik i Ordrups Krat eller under Frascatis Pinier, skulde jeg, træt af at revidere Skifteregnskaber, mindes andre Tider, da var det dem, da jeg sad og læste Dante for hende. — —

---

*) Den 23de April 1849 var Lehmann ved Koldings Indtagelse bleven taget til Fange af Slesvigholstenerne og af dem ført til Gottorp, senere til Rendsborg; medens han sad der, blev hans Kone dødssyg, og Tscherning tilbød da at gaae i Fangenskab for ham, for at han kunde komme hjem og see sin Hustru inden hendes Død (see Orla Lehmanns efterladte Skrifter, 2 Deel, pag. 414).

Hovedsagen er, at jeg ingen Trøst behøver. Jeg er frimodig for Gud og Mennesker, thi jeg har været lykkelig som faa, og min Regning er gjort.

Men lærer Deres Brev mig, hvad jeg vidste, at den, der trænger til Trøst, ikke kan finde den hos Andre, saa lærer det mig ogsaa, hvad jeg ogsaa vidste, at hvem der trænger til ærligt og trofast Venskab, kan finde det hos Dem. Jeg takker baade Dem og Deres Kone. De Dage høre til de gode, hvori jeg seer Dem eller hører fra Dem. — — Jeg taler kun lidt og langsomt og har i al den Tid, jeg har været her, ikke gjort en aandrig Bemærkning, saa de vist maa finde mig forstandig og solid. Men, hvad De maaske neppe vil troe, er, at jeg synes godt om dem allesammen, — ikke af Theori, men practisk, oprigtigt. — — Og det Held, der har kronet mine Bestræbelser for at lave en Mødding til næste Aars Rug, fylder mig med usigelig Stolthed. — Er det ikke saaledes, De vil have Deres hengivne

Orla Lehmann.

I et andet Brev uden Dato og Aarstal skriver Lehmann:

— — — — Naar jeg undtager det lille Afskedssuk — le dernier soupir d'un condamné — hvormed jeg besværede Dem, har jeg aldrig tænkt paa Rigsdagen som paa noget, der kom mig mere ved, end enhver anden Skatteyder. — Det gjør mig ondt, naar jeg betænker, at det fremfor noget Menneske — ogsaa fremfor Dem — er Monrad, hvem den ægte democratiske Suurdeig i vor Forfatning skyldes — jeg nægter ikke, at det mere vilde stemme med min Smag, naar Tyngdepunctet i Forsamlingen rykkede lidt mere til Centrum, — Gud skal vide, I ere moderate nok, og ingen længes vist mere, end Monrad og Krieger, efter den Tid, da Rigsdagen kan gaae ganske anderledes radicalt det hele gamle Væsen tillivs. — Forresten er den egentlige Hensigt med dette, som med alle mine Breve, kun den, at tvinge Dem til

at skrive til mig, fordi De er en af de faa Erindringer fra lykkeligere Tider, jeg nødig vilde have skulde blegne — men det gjør Alt, naar det ikke pleies. Hils Deres Kone og siig hende, at naar Foraaret og Margrethe (Datteren) kommer, saa faaer jeg det nok godt. Sommetider vil jeg gjerne have det lidt godt; til andre Tider støder jeg med Afsky den Tanke fra mig, fordi den tykkes mig Feighed og Troløshed. — —

Fra Tscherning til Geheimeraad Scheele.

8. Januar 1850.

Geheimeraad Scheele!

Idet jeg med taknemmelig Anerkjendelse af den interessante Meddelelse tilbagesender Vedlagte, tillader jeg mig at tilføie følgende Bemærkninger:

At jeg stedse vedbliver at betragte enhver Forbindelse med Holsten, der tilveiebringes ved Anerkjendelsen af en nærmere Forbindelse mellem Slesvig og Holsten end mellem Slesvig og Danmark, som faretruende for den danske Stat, hvilken herved inddrages i den tydske Stats Virkningssphære; men at jeg indrømmer, at man ved tidligere Misgreb, senere Begivenheder og mægtige Indflydelser vel maa indrømme, at en Udvei af denne Art kan vorde paatvungen.

Dersom en saadan tvingende Nødvendighed er indtraadt, da er den forestaaende Ordning af Forholdene, hvorved det danske Monarki udfries af enhver constitutiv Forbindelse med det tydske Forbund (eventuel Eenhedsstat), vel den gunstigste, der kan naaes; men Veien, hvorpaa den efterstræbes, forekommer mig farlig, idet man saa let kan komme til at lægge for ringe Vægt paa den fuldstændige Sondring og derimod holde fast paa den slesvigholstenske Forbindelse, som den indrømmer. Det havde derfor forekommet mig mindre farligt at have betænkt den hele Organisme som sammensat af Danmark, Island, Slesvig, Holsten og Lauenborg og

først indrømmet disses nærmere Forbindelse, naar i Tidernes Løb en Sondring fra Tydskland var indtraadt.

Alt for nogle Aar tilbage har jeg henpeget paa en Forfatning, hvorved Monarkiet kom til at bestaae af følgende Cantoner, forenede til en Foederalstat: Sjælland Laaland Falster, Bornholm Fyen, Jylland, Island, Slesvig, Als som Hovedstadscanton, Holsten Lauenborg; det har forekommet mig, som en saadan Organisation efter de naturlige Inddelinger maatte fortjene Fortrinet for Dualitetsystemet. Man kunde ogsaa gjøre Inddelingen saaledes: Sjælland med Laaland Falster, Bornholm, Fyen Hovedstadscanton, Jylland, Island, Slesvig, Holsten Lauenborg. — Ved en saadan Sammensætning blev Holstens og Lauenborgs dobbelte Stilling ikke nogen væsentlig Hindring, og Foederativforfatningen kunde lettere give en større Udvikling, idet der vexlende kunde danne sig Tilnærmelser mellem de forskjellige Cantoner.

Da vi nu engang vare komne paa dette Capitel, vilde jeg ikke undlade at meddele disse løse Ideer. — — —

Fra Generalconsul Delong.

Paris d. 6. Februar 1850.

— Efter min Tilbagekomst til Paris har jeg talt med flere af de meest indflydelsesrige Statsmænd hersteds og søgt at bevise dem, at, hvis man ikke her tager den Beslutning at ansee Danmarks Selvstændighed ligesaa vigtig for Frankrig som Tyrkiets, ville Stormagterne ufeilbarligen lade Preussen fri Raadighed til at udøve sin skjændige Politik imod os, og det for at faae denne Magt til at holde Frankrig i Schak, medens de, Stormagterne, dele Orienten imellem sig — at den eneste Maade at hindre dette, vilde være at betragte Kjøbenhavn for ligesaa vigtigt et Punct som Constantinopel, og at den tidligere givne Garantie tilbyder den franske Regjering et gyldigt Paaskud til at træde op med Kraft og Energie

i vor retfærdige Sag. I denne Anledning har jeg benyttet noget, som har staaet i „Nord og Syd“ d. 26. Oct. pag. 233, og faaet en Artikel skreven, som Journal des Débats har indrykket d. 29. Januar.

Den franske Regjering sender uafladelig kraftige Noter til Berlin; men det er desværre alt, hvad vi for Tiden kunne vente. Man siger mig bestandigt, at jeg har Ret, men at Frankrigs indre Tilstand ikke tillader at gjøre mere.

Desværre har jeg kun lidet Haab om, at min Plan, at sende en dygtig fransk General som Minister til Kjøbenhavn og sætte en Flotille af nogle franske Krigsdampskibe til hans Disposition, bliver udført.

Flere meget gode Artikler, som have staaet i Morning chronicle, har jeg ladet oversætte og redigere med Omhu for min private Regning og faaet dem indrykkede i Journal des Débats. Constitutionel og la Patrie have ligeledes optaget dem, og la Revue des deux mondes af 1. Febr. i Croniquen taler ogsaa i vor Faveur; nok sagt, jeg har ikke siddet med Hænderne i Skjødet siden min Ankomst hertil.

Fra Samme.

Paris d. 12. October 1850.

— — — — Vor tapre Armee har da, Gud være lovet, vundet den ene Seier efter den anden. De tydske Røveres Chefer have maaske drømt, at Wallenstein og hans Generaler ved dem atter skulde leve op. Heltemod og Udholdenhed i en retfærdig Sag finder Beundrere og Hjælp; denne troer jeg, Stormagterne vil nu i Fællesskab yde os, ved at tage sig alvorlig af vor Sag. Smigre os med, som man hjemme har gjort, at Frankrig skulde handle alene og sende Tropper, det kan vi ikke vente; sender man herfra nogle faa Tusind til Hertugdømmerne, saa maa man her tillige sende 100 Tusind paa Rhingrændsen og forberede sig paa Krig med hele Tydskland.

For at opnaae slig en Assistance maatte man kunne bevise Franskmændene, at deres Interesser og materielle Fordeel var med i Spillet. Hverken Louis Bonaparte eller Republikanerne indlade sig paa en europæisk Krig, hvorved de udsættes for, at hvis de ligge under, de andre Stormagter paatvinge Frankrig Henrik d. 5te som Enevolds-Regent. — Det er næsten ikke mere tvivlsomt, at Louis Napoleon Bonaparte bliver gjenvalgt til Præsident; han vinder daglig Terrain paa Landet og blandt Borgerklasserne.

Fra Procurator Balthazar Christensen.

Kjøbenhavn d. 9. August 1850.

Kjæreste Hr. Oberst!

Da jeg hidtil ikke tør være borte herfra, maa jeg ved et Par Ord melde Dem, at Fru Danner i Onsdags er viet til Hans Majestæt af Biskop Mynster.

De „bedste Borgere“ instigueres til at finde dette meget forargeligt. Man skulde troe, at vore Aristocrater og Reactionsmænd lægge an paa at depopularisere hans Majestæt i et specifikt Øiemed. Det synes at lykkes; men jeg troer dog, det mere er Skin, end Virkelighed. Skulde man ville forcere Tilblivelsen af en Adoption og et Medregentskab, som en Indledning til en Abdication? Vist er det, at man er i mangfoldig Virksomhed. Kammerherre B. har i denne Uge tvende Gange overrasket mig med sit Besøg her paa Comptoiret, aabenbart angest over Stemningen. Første Gang før Formælingen, under Foregivende af at ville meddele mig denne, sagde han mig, at Fru D. væsentlig havde bestemt sig til at samtykke dette Skridt, efterat hun af ham havde hørt, at jeg saa uforbeholdent havde yttret, at Menigmandspartiet upaatvivlelig vilde hylde den Anskuelse, De i vor Midte ved given Leilighed havde forfægtet, at Fru D.s Forhold til hans Majestæt var et fortjenstligt, fordi hun umiskjendeligt aldrig havde draget ham nedad,

men vel opad i sin Væren, og fordi hun umiskjendeligt hidtil havde bidraget til at fastholde Hans Majestæt i folkelig Retning, og at Menigmandspartiet derfor ikke i mindste Maade kunde ville finde noget Anstødeligt eller Forargeligt i, at et formeligt Ægteskab fandt Sted. B. bad mig, at gjøre Mit til, at dette Skridt, „som han forøvrigt hverken havde ønsket eller tilraadet“, men som Kongen, „der villig vilde ofre for Folket, hvad Folkets Bedste og Frihed tilsagde, men syntes, at dette ikke burde fornægte hans Ret til i sit Familieliv at søge den Lykke, enhver Privatmand fordrede Ret til selv at kaare for sig“, med stor Bestemthed havde villet, modtoges med saa lidt Anstød, som muligt. Dette lovede jeg naturligvis, idet jeg vidtløftig refererede ham al den Skandale, man fra Fru M's og fleres Cliquer, paa Børsen og hos mange af Storembedsmændene slyngede ud mod denne Fru D's Ophøielse. Jeg tilføiede, at dette i og for sig imidlertid ikke havde saa stort paa sig, naar man blot ikke fik Menigmand draget bort fra Hans Majestæt. Herved kunde vi jo nok gjøre Noget, da vi i al Fald havde det største og stærkeste Parti heri Landet, men han vidste, hvormeget man ad alle Veie ogsaa havde søgt at undergrave os personlig, og dertil havde det maaske ogsaa været benyttet, at man saa formløst opløste Rigsdagen, hvor vi dominerede, men et Par Dage efter lod Kongen i egen Person proclamere paa Skydebanen, Freden for „de bedste Borgere,“ at man netop paa samme Tid og af Hans Majestæts egen Mund hørte det ved Hoffet gjort gjældende, at ene M. Drewsen havde arbeidet for de 200,000 Rd. af Venskab og Hengivenhed, men De og vi Andre kun af — Republikanerpolitik o. s. v. Jeg raadede ham imidlertid til at være kjæk og bryde sig om Intet med Hensyn til „disse bedste Borgeres“ Næserynkninger og Skandaliseringer: det gjaldt blot om, at Kongen bevarede sin Popularitet ved urokkelig Trofasthed til den nye Forfatning og paa

Fru D. vilde Øinene derved for en stor Deel være rettet hovedsagelig. For hendes personlige Vedkommende vilde derfor Alt snart jevnes, især „naar hun Dagen efter Vielsen kunde være simplere, fordringsløsere og folkevenligere, end Dagen før.“

Idag kommer nu Kmhr. B. og bringer mig efter Ordre fra Fru D. den udtrykkelige Hilsen, at jeg kunde være vel forvisset om, at hun „Dagen efter“ vel skulde vogte sig for at være anderledes end „Dagen før“, at hun med Liv og Sjæl hang ved det Folk, af hvis Midte hun var udrunden, at hun, komme hvad der vilde, vilde gjøre sit for at fastholde det Frihedsværk, hun haabede engang skulde hædre Kongen i Historien, og at hendes nu saameget engere Forhold til H. Majestæt ikke skulde svække, men styrke netop i denne Retning o. s. v. Noget om „personligt Bekjendtskab“ lod jeg passere, som ikke forstaaet. At H. Majestæt vil til Slesvig, antager jeg for givet.

Fra Consul A. Hage.

Kjøbenhavn d. 7. August 1850.

— — Efter alle Julemærker at dømme er der ret god Stemning for en Helstat, og kommer den istand, saa vil jeg bitterlig angre ikke at have fulgt Deres Raad, at drage af Landet tidligere, saa havde jeg dog sparet 3 Aars Krigsskat. Det synes, som om man paa høiere Steder ikke har noget mod Fortydskning, og paa lavere er det ligegyldigt, hvad man synes, for Alting kan gjøres upaatalt nuomstunder. Skulle vi nu blive tydske efter den store Aareladning baade paa Pung og paa Krop? — — —

Fra Samme.

D. 16. August 1850.

— — At overhovedet de nuværende Styrere have regjeret siden November 1848, maa vel være et Bevis paa, at vi skulle gaae, som man siger, i Hundene.

Hvad De skriver, er rigtigt, endog det meste af Deres Udtryk om „Fædrelandet", som jeg ikke holder paa for dets politiske Dygtighed, men fordi det er bedre end andre Blade, og fordi Udgiverne ere redelige Mænd; men dets Parti vil jeg tage, naar De er vred, fordi Zahrtmann er angrebet, og det kan jeg saameget lettere, naar jeg indrømmer, at vi hverken tillands eller tilvands kunne gjennemføre nogen Krig; men naar Søkrig skulde bruges, var det Z's Pligt at gjøre det tilgavns, og var det skeet, kunde en heel Forholdsregel mulig virket mere end en halv. — Om Morsomheder ved „Formælingen" vil jeg ikke underholde Dem. Borgerskabet er lige saa bistert mod Kongen nu som mod Dem i Slutg. af 48. — Saavidt jeg forstaaer adskillige Folk, er nu Martsministeriets største Synd, at det gik af — for hvor ligegyldige og kortsynede man end er, føles og sees dog, at vi ere paa gale Veie og med gale Kudske. — —

Det blev jævnlig sagt, at Tscherning efter sin Udtrædelse af Ministeriet holdt sig fuldstændig tilbage fra alle Forretninger i militære Sager. Dette er imidlertid usandt. Gjentagne Gange tilbød han sin Tjeneste (se saaledes Brevet til Monrad, foran pag. 14), snart ved de ministerielle Forretninger, snart som activ Officeer (f. Ex. efter Istedslaget); men paa sine Tilbud modtog han kun høflige Afslag. Nedenstaaende Brev viser General Hansens Svar i en saadan Anledning.

Fra General og Krigsminister Hansen.

Slesvig d. 8. August 1850.

Ret meget beklager jeg, at jeg ikke modtog Hr. Oberstens meget ærede Skrivelse af 30te Juli een Dag tidligere; jeg havde nemlig netop Dagen iforveien anmodet Hr. General v. Schöller om at ville, under min Fraværelse, overtage de af mine Forretninger, som rettest besørges fra Kjøbenhavn. Dersom jeg ikke allerede havde truffet denne Aftale, skulde jeg med Glæde og Paaskjønnelse have antaget Hr. Oberstens gode Tilbud og bedet Dem, at overtage mine Forretninger under min

Fraværelse. Det var ligeledes forinden jeg modtog Deres ærede Brev, at jeg tilbød Hr. Commandeur Paludan en temporair Gouvernementspost paa Femern, og maa jeg dog herved bemærke, at denne Post vel neppe er af den Betydning, at jeg turde tilbyde Hr. Obersten den. Commandantposterne i Slesvig, Eckernførde og Frederiksstad ere blevne besatte directe af Armeens Overcommando, og de med disse Poster forbundne Forretninger ere tildeels af en saa odieus Beskaffenhed, at Hr. Obersten, med Hensyn til Deres politiske Stilling, maaske ikke ønskede at overtage dem.

Sluttelig maa jeg bede Hr. Obersten ret meget at ville undskylde, at jeg har tøvet at besvare Deres ærede Skrivelse. Een af Grundene til Forsinkelsen er den Forstemning, som jeg ikke kan frigjøre mig for ved at overveie vor bestandig precaire politiske og militaire Stilling.

Jeg forbliver med Høiagtelse
Hr. Oberstens
ærbødigst hengivne og forbundne
Hansen.

Fra Tscherning til Krigsminister Hansen.

27. October 1850.

General Hansen!

Med stor Tilfredsstillelse har jeg læst Deres Exellences ærede Skrivelse af Gaars Dato, ikke fordi jeg behøvede den heri indeholdte Forsikring for at overtydes om, at Deres Exellence var aldeles fremmed for de ugunstige Udtalelser om min Embedsførelse som Krigsminister, der deels paa Prænt, deels mundtlig af og til dukke op; men det er mig kjært at have faaet Anledning til directe at erklære Deres Exellence, hvad jeg saa ofte i Samtale har udtalt for andre, og allerede havde udtalt til dem, der først viste mig den omhandlede Artikkel i „Fædrelandet“, at jeg betragter den hele Opfatning af

Forhold og Personer som falsk, der mener, at slige Udtalelser om mig hidrørte fra Dem directe eller indirecte. Det er mig i det Hele imod at troe paa Handlinger af denne Art, og i dette Tilfælde har jeg ikke næret ringeste Tvivl. Jeg tør ogsaa antage, at Deres Exellence er forvisset om, at Udtryk som de „ikke forsmaae — — — — som Skjold paa Rigsdagen“ ere fremmede for mig, der jo maatte have ringe Tanker om min egen Færd paa Rigsdagen, ifald jeg betragtede mig som personlig Advocat for Nogensomhelst, istedetfor at stræbe efter at fremkalde Lys i de Sager, jeg troede at have Indsigt nok i til at kunne belyse og, uanseet Personerne, at bekjæmpe Angreb, som jeg troede mere angik Sagen end Personen, eller som efter min Overtydning bragte Usikkerhed tilveie i Forholdene der, hvor jeg troede denne var skadelig. Jeg kan endnu tilføie, at den L—ske Sag har berørt mig saa lidt, at jeg endog efter at have læst Artiklen i „Fædrelandet“ endnu ikke har søgt „Berlingske Tidende“ op, der har fremkaldt den. — Jeg har naturligviis ladet Sturzenbeckers Brev blive i Krigsministeriet som oplysende Bilag om en fremmed Officeer, der var kommet herover uden at medbringe den svenske Regjerings Anbefaling, men kun medbragte Beviisligheder om sin Stilling som svensk Officeer; jeg vidste godt, at der mellem de Officerer, der dengang bleve ansatte, saavel udenlandske som indenlandske, fandtes Lykkeriddere, og jeg beholdt derfor enhver oplysende Meddelelse, jeg havde faaet om dem, ikke som en Borgen, men som et Middel til i paakommende Tilfælde at søge Oplysning. — — —

Uddrag af Breve,

vexlede mellem Tscherning og Procurator Balthazar Christensen.

1851—1852.

Af alle de Personer, med hvem Tscherning kom i nærmere Berøring under hele vor politiske Udviklingsperiode, var der maaskee Ingen, til hvem han en Tid lang var fastere knyttet, end til Procurator Balthazar Christensen. Fra Aaret 1846, da Bondevenneselskabet var stiftet og Tscherning valgt til Selskabets Formand, havde disse to Mænds Bestræbelser bestandig dreiet sig om at ordne og forbedre Bondealmuens Vilkaar, der hidtil havde været meget trykkede, ligesom denne Stand i det Hele taget havde været stærkt tilsidesat. Da Tscherning i Aaret 1848 blev Krigsminister, opgav han vel Stillingen som Bondevenneselskabets Formand (see første Deel, Side 36), men da han efter sin Ministervirksomhed igjen var vendt tilbage til Privatlivet, knyttedes der lidt efter lidt et virkelig politisk Venskab mellem ham og Balthazar Christensen. Med den utrættelige Iver og Energi, hvoraf Christensen var i Besiddelse, arbeidede han især for Rigsdagsvalgene og afgav stadig, som han udtrykte sig, „Rapport til sin General" om alt, hvad der passerede. Dette var saaledes især Tilfældet i Sommeren 1851, da Tscherning med sin Familie opholdt sig paa Frederiksværk; i denne Tid reiste nemlig Christensen omkring i Sjælland, hvor han holdt politiske Møder, og af hans Breve sees det, at han saa at sige daglig afgav Beretning til Tscherning, der til en vis Grad var den, som gav Parolen. Af den vidtløftige Correspondance, der opstod paa denne Maade, have vi nedenfor foretaget et Uddrag for Aarene 1851—52.

Naar Rigsdagen var samlet, var det blevet en Sædvane, at Christensen daglig fulgte hjem med Tscherning og var Gjæst ved hans Bord, ligesom han heller aldrig savnedes ved de Sammenkomster, som Tscherning ugentlig holdt i sit Hjem, og hvortil der var indbudt alle de Mænd, som hørte til „Bondepartiet" (Venstre). I Begyndelsen indfandt sig Mænd som Andræ, Steen, Oppermann, Schack, Rovsing, Grundtvig, Lehmann, Ploug m. fl.; men lidt efter lidt forandredes disse Samlinger fra mindre Middagssamlinger til større Aftensammenkomster, og efterhaanden som flere af de

nævnte Mænd med mange andre svigtede Bondesagen og dens Førere, der i sin Tid trolig havde arbejdet paa at bringe de fleste af dem ind i Rigsdagen, blev det næsten udelukkende Bønder og deres allertroeste Venner, som I. A. Hansen, Alberti, Fr. Barfoed, Dr. G. Winther, Zahle osv., der kom sammen hos Tscherning, samtalede med ham og drøftede Dagens Begivenheder i Rigsdagssamlingen, hørte paa, hvad han havde at sige dem om de politiske Bevægelser i det Hele taget, og nøde et tarveligt Aftensmaaltid hos ham.

Bondepartiets Magt paa Rigsdagen tog bestandig til, og Christensen saae det med Stolthed; nu kom det Øieblik, da han meente, at dette Parti skulde høste sine rigeste Frugter, og han talte idelig om at faae dannet et „Coalitionsministerium“. Tscherning derimod strammede Tøilerne og erklærede, at han ikke vilde lade sig bruge paa denne Maade. Venstrepartiet, Bondepartiet, maatte ikke optræde som „Ministerstormere“; det havde ikke Kræfter til at danne et Ministerium; det skulde lade sig nøie med at være et roligt, moderat Modstandsparti, der Intet fordrede for sig selv, men kun arbejdede for Sagens Skyld, og man skulde rolig finde sig i at være Banebryder uden at lide af Utaalmodighed eller søge i en Haandevending at faae sine Ideer realiserede. Denne Tschernings Opfordring til Afholdenhed vandt ikke Anklang, og det politiske Venskabsbaand mellem Tscherning og Christensen løsnedes mere og mere og slappedes endelig ganske, da Tscherning i Aaret 1854 meldte sig ud af Bondevenneselskabet ved et Brev til Christensen. Dette Brev, som er optaget, men vistnok i en mindre nøiagtig Skikkelse, i I. A. Hansens „Vor Forfatnings Historie“, vil senere blive meddeelt.

Breve fra Tsherning til Balthazar Christensen.

Nr. 1.

Frederiksværk 24. Juni 1851.

Kjære Christensen!

Vi kom da hertil i Søndags, — — det er St. Hansdag, Helenekildes store Dag; om der er Gjæster, veed jeg ikke, men at de, om de ere her, kan faa Sygdommene blæst bort tilligemed Kjødet fra Benene, det veed jeg.

— — — Jeg har læst Opfordringen til Arbeiderklassen og dens Venner; men jeg kan for min Part ikke

underskrive paa en Indbydelse, der gaaer løs paa noget, jeg ikke forstaaer, nemlig, hvorledes man skal kunne forandre Betalingsmaaden mellem Arbeider og Arbeidsherre, saalænge man maae lade Betalingens Størrelse blive overladt til fri Overeenskomst mellem Parterne. Det gaaer ikke an, troer jeg, at kaste sig ind paa et speculativt Omraade, mindst gaaer det an med Arbeidere. Dersom Indbydelsen blev staaende ved at sige: vi ville forsøge, om vi ikke kunne udfinde Maader til at forbedre Forsørgelsesvæsenet saaledes, at den ældre, udslidte Arbeider erholder en passende Livsforsørgelse, saa kunde man gaae ind med i Foreningen, og da kunde ogsaa det særlige Forslag, som her er opstillet som Foreningsfane, komme til Omtale. Det er jo dog et Arbeiderforsørgelsesforslag blandt mange andre. Lad dog de Folk, som ville ind paa denne Vei, betænke, hvorledes vi Bondevenner stillede vor Opgave: „At bringe Bondealmuen til statsborgerlig Lighed med de andre Samfundsklasser“. Her er et lovligt Holdepunct, en forstaaelig Stræben. Et lignende Formaal maatte de kunne stille sig, som ville virke for Arbeiderbefolkningen, om de iøvrigt have gjort sig det tydeligt, hvad de kunne ville i Arbeidernes Navn. Kunne de ikke det, saa ligger det i, at de ikke ret have gjort sig Rede for, hvilke Savn der findes, som hidrøre fra Lovgivningens Brøst, det være enten ved det Vrange, den paalægger, det, den byder for meget, eller det, den byder for lidt. Dersom man ikke tager sig meget iagt, naar man betræder denne Bane, saa kommer man til at benytte den Misstemning, som virkelige Savn paa den ene Side og forøgede Livsfordringer paa den anden Side fremkalder hos den Deel af Befolkningen, som Skjæbnen har sat under uheldige Livsvilkaar, til ubestemte, med denne Misstemning aldeles ikke sammenhængende Formaal; man tilveiebringer Forstyrrelser, Rystelser, maaske Udvikling, men kun som det

Tilfældige, ikke som Bestræbelsernes fornuftige og derfor næsten sikkre Maal.

Der er en anden Ting i Forslaget, som sætter mig i Forlegenhed; det er Sondringen af Kjøbstad og Land. Det vilde være den besynderligste Ting, at tiltræde en Forening, som opretholdt denne Stræben, samtidig med, at vi i Bondevenneselskabet opgive Næringsvæsenet, fordi vi ikke længer end høist fornødent ville holde Sondringen vedlige. Dette Misgreb, thi et saadant er det, ligeoverfor vor Forfatning og Valglov, kommer ogsaa af det snevre, usikkre Grundlag for Foreningen. Dette maa være Dem nok for at vise, hvorfor jeg ikke kan yde min Skjærv til Foreningen, med mindre det skulde være for at hjælpe den saa langt frem, at den kom til at fornemme Dyndet, hvori den selv har sat sig, jeg mener Ideologiens Dynd, fæste sig om Benene.

— — — Der er vistnok flere Ting forenede, som fremkalde Misnøie: Jagtloven, som B. og Fru D. skyldes for, og som den hele Jagtklikke ved Hove og i Byen er rasende over — Tilskuddet, Kongen har faaet til Civillisten, have Bondevennerne voteret for Jagtloven, og Fru D. og B. have puttet Alt i deres Lommer. — — — Der kunde gjerne føres en vis Sum til aarlig Oplægning — Kongen bør samle til Fru D. En Grundformue af 30 til 50,000 Rd. og aarligt Tillæg af 5 à 10,000 Rd. er ikke upassende. Bedre nævne Summen, selv en større, end den Mystik, som nu findes og skammelig misbruges af de nærmere Omgivelser.

Nr. 2.

29. Juni 1851.

Deres Brev af 27.*) besvarer jeg allerede i Dag for Gleerups Skyld. Den Betragtning, ikke at see klart i vor Villen, er den samme som i den forløbne Vinter,

---

*) See B. Christensens Breve Nr. 1, pag99.

eller maaske alt i Efteraaret engang bragte mig til at spørge dem: „Hvem har fundet Vei til Gleerup og forstyrrer hans politiske Ro?“ — Er det en fremmed Mare, saa er Sagen betænkelig; thi saa maa der være indtraadt af den Art Tvivlsmaal, som ere saare vanskelige at bekjempe. Troen er borte enten paa os eller paa Sagen. Ryk G. lige paa Klingen og spørg ham: Har De seet eller talt med den eller den? — Det, at Bondesagen skal vindes ved Sagens egen Godhed og ved Bondens egen Vægt, ligger saa nær ved den Tanke, der har ledet til at bringe en Fæsteafløsningslov ind, for som næstbedste Udbytte at faae det gjort klart, at en saadan er umulig, den er nær beslægtet med Ivren mod en forbedret Fæstelovgivning, med Ivren for at fremstille Krondomaineafløsningen som et stort Offer, naar man ikke kan faae en Overvurdering sat igjennem, som gjør Afløsningen umulig; det er endelig beslægtet med de idelig gjentagne Bestræbelser for at skille Dem fra mig, hvad der fremtræder fra saamange Sider, og som vistnok vilde for en Stund give Modstanderne frit Spillerum, men neppe vil føre til det Maal, hvorfor det efterstræbes. Det er det forunderligste Træf, at jeg netop den samme Dag herude blev ivrig anfægtet for det samme i Anledning af Rygterne om Begivenhederne i Nykjøbing: „Vi have længe havt isinde at giøre Dem opmærksom paa, hvor meget de skader Dem og Deres Sag ved at slutte Dem saa fast til Christensen; han bedaarer og besnærer Dem, han benytter Deres Svagheder etc. etc. og skiller Dem fra mange Venner, som ellers sluttede sig til Dem. Det er godt nok, at hver skal skee sin Ret, men alle skulle dog ikke være Herrer. Bønderne lide jo intet Ondt; det er jo dog hverken nyttigt eller godt, at de gjøres til Statsstyrere.“ Dette klinger i meget ligt det, som Gl. har sagt dem. — Ingen frygtes for Øieblikket i høiere Grad end De, og vi kunne godt gaae sammen med Monrad og Krieger — dette klinger som en Art 5te Juniprogram.

En Mand, som falder mig ind, der mulig kunde have Fingrene i Spillet — er Bl. Altona, som er hos Enkedronningen, han har engang tidligere søgt G. Enkedronningen har været G's. Beskytterinde; vi vide fra Valget i Lyngby, at Bl. er politisk Partigjænger; jeg veed desuden, at han har udtalt sig meget skarpt i Anledning af Jagtloven mod Kongens democratiske Sindelag og Bondevennernes skadelige Indflydelse paa ham. De vil erindre, at Grundeierforeningen, hvem Bl. staaer i Forbindelse med gjennem Plessenerne, blandt andre har villet have G. til Secretair. — Skulde han have paataget sig at være det modererende Element i Bondevennerne? — Det Parti vilde ansee os for slaaede af Marken, naar vi vare stillede bag Monrad og Krieger. — Det kommer mig for, som de maatte kunne faae G. til at indsee, at vi enten aldrig maatte have taget os af Bøndernes Sager; thi det har jo ikke været at overlade Bønderne til deres Sags Godhed og deres egen Vægt, eller vi maae gjøre for dem, hvad vi kunne med ærlige Midler, som Bernstorff, Reventlow og Colbjørnsen ofte i sin Tid have giort. Men et ærligt Middel er at vinde Kongen for Sagen, eller rettere at vinde ham for den Anskuelse, at vi og vor Sag ere ærlige og mene det oprigtigt. Det er ikke Uret at modarbeide paa ærlig Vis, ved directe Meddelelser, den Bagvaskelse, hvormed vi alle forfølges, navnlig jeg, daglig i Kongens Omgivelser. Kongen har jo sagt mig det selv, at man bagtaler mig for ham, og jeg har det af Folks Mund, som have siddet ved Taffelet og hørt derpaa, og det netop fra slige Herrers Mund og i Forbindelse med Tale om Bondesagen. — Det er rigtigt, at jeg har udtalt for Gleerup, at jeg, naar vor Sag er gjennemført, ikke let vil blive det ledende Middel ved nogen ny politisk Forbindelse, deels for at give de skete Reformer Tid til Udvikling, deels for at vinde Ro for mig selv og aabne Kredsen for nye Kræfter; men vor egen Sag fordrer, at vi ikke lade Taskenspillere bedaare

den hele Befolkning af Ikke-Bønder med Skriget: „Vogt jer vel for Bondevenner etc.!“ — Jo mere jeg hører, jo mere kommer jeg til den Erkjendelse, at man vil arbeide Kongen bort fra det menige Folk.

Nr. 3.

Kort før 6. Juli.

Det er vanskeligt at sige, hvilke Betingelser der burde opstilles som Grundlaget for et nyt Ministerium, saalænge man ikke nøiere kjender Statens nærværende Stilling, end man er istand til at kjende den ved den ydre Betragtning, hvortil de Meddelelser have givet Anledning, som igjennem de forskjellige Canaler, man er vant til under eet at kalde Offentligheden, ere komne til os. Hvor tilbøielig jeg end skulde være til at troe, at der egentlig intet Væsentligt er ubekjendt, saa bliver man dog tvivlsom, naar man seer et Ministerium opløse sig i et Øieblik, hvor der ikke synes at foreligge nogen uforudseet Vanskelighed. Vel taber dette noget af sin Betydning, naar det bringes i Erindring, at dette Ministerium igrunden aldrig har været enigt, uden om at føre Krig, noget, hvorom det stedse enedes, hvergang det skulde enes om at slutte Fred. Det er altsaa ganske simpelt, nu da det ikke kan gribe til dette kostbare og farlige Enighedsmiddel, saa enes det om, at hæve sin Uenighed ved at enes om, at gaae bort fra Styret. Da Ministrene senest bleve enige om Noget, idetmindste tilsyneladende, da var det om at sende den af deres Midte, som de nærmest troede kunde finde en Fællesmening, til Udlandet for at underhandle. Det, han bragte hjem med, som Udbytte af Sendelsen, maatte man altsaa antage saa temmelig maatte kunne passe til alle Fordringer; som noget saadant bragte ogsaa hele Ministeriet, maaskee paa een nær (Hansen), det for Rigsdagen, hvor det optoges som det var fremlagt, ikke som godt,

men som det bedst mulige under de nuværende Forhold, og den Minister, som ved sin Stilling til Forslaget nærmest maatte antages at burde forsvare det, erklærede tillige, at Ministeriet rimeligvis kunde sætte dette Forslag igjennem, da det nød den største Anseelse i Udlandet. — Forslaget er nu til Behandling, og Beretningerne synes gunstige om den Optagelse, det finder hos Notablerne. — Den Minister, som ikke var tilstede, da Ministeriet forhandlede med Rigsdagen, har kunnet være udskilt af Ministeriet, thi han har tilbudt at udtræde. Han altsaa kan ikke have været imod Forslaget. Vel har Rygter sagt, at han vilde indordne den holstenske Hærafdeling under den danske, altsaa foregribe den endelige Afgjørelse; men hvis saa er, som jo maatte være imod Ministeriets Fleerhed, saa var det jo denne, der maatte have andraget paa hans Fjernelse, hvilken Kongen, der jo har givet Afgjørelsesforslaget en foreløbig Billigelse, ikke kunde have nægtet. Her synes altsaa ikke at være nogen Grund til at ophøre med i Enighed at fortsætte det begyndte Værk. Vel er det saa, at ved Fremlæggelsen fremkom Antydninger af Fortolkninger, man vilde give dette Project, der krævedes endog slige Forandringer meget stærkt af Nogle, men Fleertallet i Forsamlingen lod Ministeriet beholde frit Spillerum, og dette forpligtede sig ikke til Noget. — Hvoraf kommer det da, at Ministeriet, som havde vundet et vægtigt Enighedsgrundlag, som havde fundet fornøden Understøttelse i Rigsdagen, og som holdt sig for meer end almindelig anseet i Udlandet, paa eengang træder af, paa eengang synes opløst i Splid? — Dette frister vistnok til at troe paa ubekjendte Aarsager. Da jeg nu ikke kan finde nogen, saa erkjender jeg Vanskeligheden ved at antyde, hvad man burde forlange af det Ministerium, som skulde løse Opgaven, der foreligger, og den Nødvendighed paatrænger sig da, først at opstille Forholdene, som jeg, efter den ydre Betragtning, har opfattet dem. —

Det er maaskee her paatide at sige, at jeg næsten troer, at Opløsningsgrunden ligger, uagtet skjult, dog fuldt saameget i de indre Forholds Vanskelighed, som i de ydre. I de indre Forhold kunne faa af Ministrene gjennemføre, hvad de ville, og færre ville maaskee, hvad de kunne. — Hvorvidt Finantsministeren kan gjennemføre Indkomstskatten, veed jeg ikke; han vilde beholde den kjøbenhavnske Consumption, men kunde ikke; han kunde havt større Lethed med at gjennemføre de strængere Pensioneringsbestemmelser (Boiesens Forslag), men vilde ikke. — Justitsministeren synes ganske overmandet af det juridiske Laug, han har ikke mægtet at skaffe bedre Amtmænd og at tvinge til Strænghed i Opfyldelsen af Embedspligter, Skiftevæsensuordner har han ladet glide hen. Udskrivningsvæsenet har han ikke formaaet at rette, og Domstolene staae endnu, som de stode for mange Aar tilbage, lidet ansete og jevnlig maadelig forvaltede. — Indenrigsministeren skylder en Communelov og vilde gjerne af med den nærværende Valglov, førend han gav sit Forslag ind. — Han venter paa at andre vil trække Vexel paa ham, for den Landboelovgivning, som man mener han skylder, og som han helst vilde unddrage sig fra at honorere. Kirke- og Undervisningsministeren svæver mellem Theatret og Kirkeforsamlingen, begge tynge paa ham med de fanatiske Fordommes Magt, som har bragt det derhen, at man seer opbyggende Dyrkelse af Idealerne i disse jordiske Kramboder, hvor man handler med Bibelskind og sædeforbedrende Latter. Og endelig Krigsminister og Søminister, de skulle skaffe for Hundredetusinder Levebrød til dannede Klassers Sønner og tillige sætte Landet istand til at bære Byrden heraf. De have bundet sig selv ved at love Umuligheder og have med Haan bortskudt det Frelsens Bræt, som blev dem budt.

I alt dette er nok til at kunne bringe disse Mænd til at glæde sig ved Leiligheden til at drage sig ud af

disse Vanskeligheder. Og ligesom Martsministeriet meest opløste sig, fordi det paa en Maade havde fuldbyrdet sit Hovedhverv, at bryde med Schleswigholstein og med de forældede indre Former, saaledes er maaskee den egentlige Opløsningsgrund for dette Ministerium, at det har fuldbyrdet sit Hverv, som var, at skaffe en formuleret Overeenskomst tilveie paa Grundlaget: Slesvig tilhører ikke Forbundet, ligesaalidt som Resten af Danmark tilhører det, hverken directe eller gjennem Holsten, hverken nu eller senere, og paa en Anerkjendelse af den Forfatning, som Forgjængerne havde bragt til Forhandling i Kongens Navn. Dog jeg er ikke berettiget til at blive staaende ved denne Mulighed, da de udenlandske, eller dog saakaldte udenlandske Forhold foreligge som antagen Grund til det indtraadte Brud. De udenlandske Forhold har jeg opfattet som følger.

Vi have vel den Londonner Protocol, som en formuleret Sikkerhed for, at de europæiske Stormagter ønske, at Danmark, Holsten og Lauenborg indbefattede, skulle forblive sammen udeelt, som een Stat, og derfor have en eensartet Arvefølge, vi have vel den mægtigste Green af den oldenborgske Stammes Indvilling til at beseire Vanskelighederne ved Savnet af en Arving i Mandslinien ved Adoption, rimeligvis ogsaa til at træffe et bestemt Valg; men vi savne de tydske Stormagters Anerkjendelse, som tydske Forbundsstater, som saadanne kræve de en Afgjørelsesform, der kan fri dem for den Forpligtelse, der paaligger dem som Forbundsstater: til at varetage den lovmæssige Arvegang i Forbundets Stater. Denne prøver man at hjælpe os til ved en Art Handel, idet vi nemlig herfor skulle gjøre Indrømmelser, angaaende den slesvig-holstenske Forbindelse.

Vi have Pengekrav paa Holsten, som trykke os; dem troe vi først at kunne faae ordnet bekvemt, naar Kongens Herredømme er heelt oprettet, saalænge indtil dette er skeet, see vi, at man i Holsten anvender de

Indtægter, som skulde tjene til at bære Fællesbyrderne, til at afdrage paa og fyldestgjøre de Gjældsfordringer, som man har paadraget sig for at gjennemføre Oprørskrigen. Vi føle et Tryk paa os ved at see fremmed Besætning i Rendsborg, vi kræve den som dansk Fæstning. Man svarer, at man meget gjerne vilde drage Besætningen ud af Holsten og overlade dette til Kongens Herredom, men at man har erkjendt Forholdene saa vanskelige, især Ønsket om Gjenforeningen med Slesvig saa rodfæstet, at man ikke turde troe Freden, saalænge der ikke bleve gjorte væsentlige Indrømmelser til dette Ønske, og som en saadan Indrømmelse vilde man betragte den fornyede Anerkjendelse af det aabne Brev af 1846. Man kan vel ved Siden heraf have nævnt, som Grund til en vedvarende Besætning af Holsten, især Rendsborg, den Smitsot, man frygter for fra den danske democratiske Constitution, især saafremt den udvidedes til Slesvig og saaledes endmere fristede Holsten til at ønske en lignende, hvilket, som uforeneligt med Forbundsbestemmelser, vilde blive et ulyksaligt Stridsæble.

Jeg kunde vel endnu opstille flere Forudsætninger om de bestaaende politiske Forviklinger; men da disse ere tilstrækkelige til at begrunde min Anskuelse om de Fordringer, man skal stille til et nyt Ministerium, saa vil jeg blive staaende herved og fremsætte disse Fordringer.

Først troer jeg, man skal enes nogenlunde om den indre Politik, thi ved at gjennemføre den kraftigt og dog med Maadehold beseirer man i høi Grad de udenlandske Vanskeligheder nu, da Krig ikke er for Døren, og kommende europæiske Storme imødegaas, ved at vi forud forme os efter de europæiske Fordringer, blive tilfredse med os selv og samle Kræfter. — Som indre Spørgsmaal betragter jeg Slesvigs Forhold til det egentlige Danmark, skjøndt man ved at have maattet forhandle det med Udlandet ikke har kunnet undgaae at

give det Udseende af en udenlandsk Sag. — Hvad enten nu man vil Indlemmelsen under den danske Forfatning, eller ei, saa troer jeg, man ikke skal for snart forandre dets nærværende Bestyrelsesmaade. — Man skal glemme denne Sag noget i Udlandet, førend vi rokke væsentlig ved den her. Man skal regjere godt, med stor Omhue i Slesvig, ikke ivre i Sprogsagen, for ikke ligesom at give den Mening Medhold, at Kongen ikke kan have troe Undersaatter, som tale Tydsk, man skal nogenlunde holde Skridt med den Lovgivning, som fremkommer som constitutiv for Danmark, man skal udvikle Slesvigs Retsforfatning hurtig og med Kraft, man skal bringe dets Regnskab offentlig for Dagen, man skal søge at fastsætte en passende Begrændsning for dets Bidrag til de fælles Statsudgifter, man skal vogte sig for at komme ind paa en Politiregjering, man skal udvikle de materielle Tilstande, hurtig kalde unge Slesvigere frem uden at binde sig formeget til Examina og vel vogte sig for at ivre formeget for at forsørge den dansk-latinske Hærskare i denne Landsdeel; men iøvrigt ikke haste med at sætte den endelige Afgjørelse igjennem, førend det kan skee uden Snak fra uden.

I Danmark skal man lade Reformerne følge rask, men dog ikke overvældende. Man skal, troer jeg, først og fremmest ordne Hærvæsenet saaledes, at Ligheden i Værnepligten kan nogenlunde opretholdes uden at gjøre Byrden trykkende, hverken som personlig Ydelse eller som Pengebidrag; man skal benytte den krigerske Stemning til at gjøre Folket krigsdygtigt og holde det saadant i stor Maalestok uden for konstige og kostbare Midler. Man skal ordne Væbningsvæsenet saaledes, at det bliver et Middel for det fri Folk til at erkjende, hvorledes Staten gjennem Frihed kræver Underkastelse. Man skal vide at benytte de i Hærvæsenet lønnede Kræfter til at sprede Oplysning og i det Hele at samle Kræfterne til nyttig Virksomhed. —

At Communalloven maae komme frem, er en Selvfølge. Saalænge den ikke kommer, ligger heri en Undskyldning for, at Retsvæsenet ikke ordnes, men derimod dog ikke for, at det, som er, ikke drives til at opfylde sine Pligter, at der kommer et strængere administrativt Eftersyn. Jeg nævner ikke Ordningen af Landboeforholdene, fordi jeg næsten ikke kunde tænke mig et Ministerium, som jo overtog den Pligt fra Forgjængeren, netop for ikke at have den som en knusende Byrde. — Skolevæsenet hænger sammen med Communevæsenet, dets Skjæbne behøver kun at antydes, saalænge Communerne ikke ere i Gang.

Indkomstskatten burde fremtræde som en Forpligtelse for Ministeriet, thi den er vor nærværende Samfundstilstands egentlige Værn og Vogter; men det vilde maaskee vanskeliggjøre Stillingen. —

Gaaer jeg nu til de ydre Forhold, da burde Adoptionen træde i Forgrunden. — Det er en Feil at adoptere en Person, man burde adoptere en Familiegreen, for at have et mere uudtømmeligt Forraad af Arvinger; men her staaer vel gjort Gjerning ikke til at ændre. — Hvad saa de tydske Magter sige eller ikke, saa bør Adoptionen træde frem; med den er jo Arvefølgespørgsmaalet endnu uafgjort; adopteres en Person, da er jo Mandsstammen endnu levende i ham og Arvefølgen efter ham, om han ikke har Arvinger, ubestemt. — Underhandlingsstoffet er altsaa ikke borte, men Tiden er mindre paatrængende; det er nok. —

Med at komme i Besiddelse af Holsten har det fra vor Side ingen Hast, vi skal gjøre Regjeringscommissairerne Livet surt med at kræve Penge for vort Tilgodehavende og lade alle i Holsten forstaae, at Kongen ikke frygter for at regjere Holstenere med Holstenere, men ikke bringe noget Offer for at faae Forbundstropperne ud. — De tvende Magter føle sig indbyrdes besværede, og Holsten føler sig besværet af dem, og det

meer og meer, alt som der regjeres bedre og roligere i Slesvig og Danmark. Naar først Slesvigholsten er tilfulde brudt, saa kommer Holsten nok. — Ved Rendsborg skal Sprængningen være vort egentlige Maal, thi det er for Danmark kun en skadelig Plads, næsten ligesaa skadelig, naar vi have den, som naar vi ikke have den. — Det maae for alting være erkjendt af det nye Ministerium, at der intet haster af den udenlandske Afgjørelse. — Der er ingen Fare ved at tage nogle Fremmede til Officerer i Holsten, det behøver jo ikke at være Tydskere; vi kunne jo tage f. Ex. Schweitzere, Russere etc. —

Nr. 4.

Frederiksværk d. 6. Juli 1851.

Jeg skriver Dem dette i Fortsættelse af mit Foregaaende. — Efterat De var reist, blev jeg den hele Aften taget i Beslag af forskjellige Besøgende, saa at jeg først kom til at skrive Kl. $10^{1}/_{2}$ og skrev nu til langt ud paa Natten, for at samle, hvad der forekom mig det nærmest Liggende; men der blev et Hul tilbage, som bør udfyldes, nemlig Antydningen af en Helstatsordning, forsaavidt denne jo efter Londonerprotocollen er uundgaaelig, og der kan passe med den ubestemte Mellemtilstand, jeg tilraader at fortsætte, **til den af sig selv hører op.** Forholdene, som skulle bekjempes eller rettere beherskes ved denne Indretning, eller gjennem hvilke man skal snoe sig, ere følgende. Naar Heelstaten antages til 5 Dele, saa udgjør det egentlige Danmark $^{3}/_{5}$, Slesvig $^{1}/_{5}$, Holsten Lauenborg $^{1}/_{5}$. I Danmark (Provindsen), har Kongen sørget for at faae sin Villie oplyst ved en folkefremstillende Forfatning, i de tvende andre Landsdele, eller Statsdele, thi i Mellemtilstanden vide vi ikke, hvad de skulle blive til, har Kongen, som Følge af

Overgangstilstanden, beholdt **Personherredømmet**, som han i den ene udøver ved et Bestyrelsesorgan, i den anden, som er under Forbundscommissairer, ved en Medcommissair. I det Hele trænges der til at komme bort fra de speculative Stridigheder over Bestyrelses- og Regjeringsformer og til at komme ind paa en jevn nyttig indre Udvikling i alle Landsdele. Hvormeget end den hele Sammensætningsform kan være vigtig, saa er det dog ikke til Nytte at eftertragte den, saalænge den sunde Fornuft ikke er kommen tilstede fra begge Sider. Den er der aabenbart ikke hos Holstenerne, thi deres administrativt forbundne Slesvigholsten, naar Slesvigs Inddragelse under Forbundet er opgivet, og Holstens Udtrædelse endnu ikke er forlangt, mindre erkjendt mulig, endsige iværksat, er enten en Uredelighed eller en Galskab; har den et virkeligt Formaal, saa er den uantagelig for os, og har den intet Formaal, saa er den intetsigende; en sund Fornufts Tilbagevenden vil i begge Tilfælde lade den falde. — Danomanerne have eiheller deres sunde Fornuft, saalænge de ved Rescripter sprogdøbe Provstivis, paa samme Tid som de søge en Statsbegrændsning til Beskjærmelse. Finde de denne, saa er Sprogsagen mindre farlig, og finde de den ikke, saa ere deres Bestræbelser kun skikkede til at skaffe ydre Indblanding til Veie. — Det tydske Sprog i Slesvig er indført, vist med Urette, men dog i Almeenoplysningens Navn; det er der nu, og igjen at fortrænge det kan i det democratiske Danmark med sin Troesfrihed ikke belægges med Bestræbelse for Almeenoplysningens Navn. Det var at lyve og tiltrods for den Tilbedelse, man yder Lyveposten, kan den dog ikke beseire Tydskerne i Løgn. Man vinder meest i denne Retning, naar man i den slesvigske Almeenundervisnings Navn lader give nogen Undervisning i Dansk i de tydske Skoler og i Tydsk i de danske, og lader forresten denne Sag gaae, som den kan komme. Man vinder

meest ved at give Præsterne, som kun ere Sjælesørgere, og for hvem Sproget kun er den legemlige Vei til den moralske Opfattelse, ikke Stridens Middel, men Pligtens Bekjendelses-Middel. Der maa altsaa skaffes en Organisme tilveie, der er ligesaa forbigaaende som meget af Resten, men der kan skaffe Samvirkning i det Nærværende og Udvikling i det Tilkommende. Kongen maae finde den Støtte, han trænger til, for ikke at staae raadvild og føres paa Afvei. Denne Organisme findes lettest, naar Kongen dannede udenfor det danske Statsraad et raadgivende Geheimecabinetsraad. Det kan kun være raadgivende, saalænge det ikke har en bestemt constitutionel Tilværelse. Det skal bestaae af 3 Raader for Danmark, 1 for Slesvig, 1 for Holsten Lauenborg, og det nemlig: Præces for det danske Statsraad, Ministeren for de udenlandske Sager og Finantsministeren, og dersom een af de tvende Sidstnævnte er Præces i Statsraadet, da en Minister uden Portefeuille, om en saadan findes (han kan jo findes, om ikke for andet, saa for dette Tilfælde), endvidere Ministeren for de slesvigske Anliggender, som da ikke skal sidde i det danske Statsraad, og Ministeren for Holsten, om hvem da det samme gjælder. Dette Cabinetsraad har da kun at raadslaae med Kongen, som i Absolutismens Tid, i Formen, i Virkeligheden for at enes om de af Statens Anliggender, som skulle afgjøres i Fællesskab. Det maa nemlig forudsættes, at den danske Ministerpræsident med 2 Raader maae have Indflydelse nok over det danske Cabinet til at lede dette med sig i disse Sager, ligesom det maae forudsættes, at det danske Cabinet maa være valgt i Samklang med Rigsdagen eller med Folkestemmen, som det da gjennem nye Valg henvender sig til. Have de det ikke, da kan Danmark ikke regjeres constitutionelt, da har det i sin Oplysning for megen tydsk Spidsfindighed og for lidt sund Sands; have de det, da er der godt Haab om, at Sagerne kunne gaae; thi da kan Kongen

i Valget af Ministre for Slesvig og for Holsten søge at samstemme med Folket i disse to Landsdele, forsaavidt det ikke begjærer, at han skal hylde Oprøret og lade det repræsentere i sin Nærhed. — Kunde de tvende Ministre for Slesvig og Holsten-Lauenborg med gode Grunde faae deres 3 Colleger med dem, da burde deres Mening jo seire. — — — —

Nr. 5.

Frederiksværk d. 10. Juli 1851.

— — — Min første Bemærkning skal gjælde Optøierne i Storeheddinge. Det er en fæl Art Optøier, iøvrigt vistnok af den Art, den større Frihed og Selvfølelse fører med sig, men som Bondevennerne ikke bør have Skin af at beskytte, da de kun ere skadelige for os. Troer De ikke, der i Almuevennen atter burde udgaae en formanende Opfordring til Landboerne om at afholde sig fra ethvert Forsøg af denne Art, der stedse vil blive benyttet til at indskrænke de frihedsbeskyttende Former, vi ere igang med at komme i Besiddelse af; dette Brug har man overalt gjort af slige Optøier. Det er en Besynderlighed, at de stedse fremtræde i Scavenius's Nærhed, han, som har modstaaet Godseierforeningens Overgang til en Grundeierforening og dennes underhaands Forening med 5te Juni, ham vil man gjennem Eiendomsskrækken føre frem igjen i Tøiet, og med ham endnu en heel Deel for at sikkre sig Styrke til Angrebet paa Valgloven, hvorved man vil benytte det gamle Omkvæd med de smaae Besidderes Interesser imod Besiddelsesløse — det er Communalvalgloven, man vil forberede, samt Afskaffelsen af Kaaringen og Stemmegivningen til Protocol paa samlet Valgsted. — Der findes vistnok dem, der have opfattet Forholdene urigtigt, idet de tro, at Husmandsbevægelserne 1848 have haft nogen Indflydelse paa de Forholdsregler, man tog; men dette er deels ikke saaledes, deels er 1851 ikke 1848, hverken

i Danmark eller Europa. En Opfordring til alle Mænd af Indflydelse i Bondevennernes Selskab til at gjøre alt, hvad der staaer i deres Magt, for at formane Menigmand til at blive indenfor Lovlighedens Grændser, en Bemærkning om, at det er gjennem Ansættelsen i Fattigskat efter Formue og Leilighed, at man kan ramme dem, som bruge fremmede Arbeidere, eller noget Lignende, skulde synes at være paa sin Plads. Maaskee kunde man tillige beklage, at Bondevennerne ikke ere stærke nok i denne Valgkreds, hvor en 5te-Junist har trængt sig ind.

Jeg omtaler denne Sag som saameget vigtigere, som jeg seer af deres Brev, at Magikeren H... endelig er kommen paa Skuepladsen, at der er Tale om ham til Indenrigsminister, og at R....... er aftraadt. Det er rigtigt og naturligt, at det er saa; Rigsdagens Storlapskrædder bør ogsaa være Ministeriets Storlapskrædder; men det er ikke rigtigt, om der da kan være Tvivl om S........ Dette vilde være et meget slet Omen for Friheden. Man vilde skaffe sig et Paaskud imod Frihedens Indskrænkning i den nøiere Tilknytning af Slesvig, man vilde handle med Europa og byde Forfatningens Grundpiller for Slesvigs Inddragning under den constitutionelle Forbindelse med Danmark (den fælles Cultus- og Undervisningsminister), og man vilde herved opgive det egentlige Holdemiddel paa Slesvig, Danmarks frie Udvikling i Modsætning til Tydskland, man vilde fremkalde noget Lignende som i Belgien og Holland, men værre, fordi man vilde faae Halvøen mod Øerne, ja maaske Sjælland mod Resten — Skandinavisme mod blandet Engelsk-Tydskhed. — Gjennem dette fælles Kirke- og Skolevæsen vilde man fremkalde en væmmelig Kamp, forberede kirkeligt Frafald i Sydslesvig og Friesland, kort alle papistiske Følger af en papistisk Forholdsregel. — Dette lærde Ministerium, flankeret af Biskopper, Theater- og Konstdirecteurer, er en forskruet, ufornuftig Ting udenfor et socialistisk-communistisk Samfund eller

en chinesisk Stat. — Det sidste er det, vi forsøge, en Mandarinstat. Det er en haard Nødvendighed, men den maae gaaes igjennem, kun maae det skee med Bevidsthed. — S.......'s Synder ere foruden Notabelprojectet, Indkomstskatten, Domaineloven, Gageringsnedsættelserne, og frem for alt, at han har viist, hvorledes han kan finde Magt udenfor og mod Professorerne. Hvad der vækker min Opmærksomhed er, at de nævner H.'s Komme allerede Mandag Morgen Kl. 9. Vil man give ham Tid til, uden at det bemærkes ret, hvorfra det kommer, at bearbeide Hr. Sørensen gjennem sine Venner i Flyveposten. Vil han ikke være sit Bekjendtskab med „Fædrelandet" bekjendt? Det er godt, at denne Mand kommer for Lyset, dog glemme man jo ikke, at han har vist Veien til at faae Stemmer i Rigsforsamlingen ved Forfremmelser, Begunstigelser og Frygt for Tilsidesættelser. Det er lidt i den Ludvig-Philipske Art. Han maae frem, han maae forstaaes, men S. maatte frem ved Siden af ham og Monrads Tvangsafløsnings Hovedformaal hænge over hans Hoved. — Den anden Side af Monrads Forslag, at Sagen bevises at være umulig, er vistnok den Anskuelse H. vil have fremmet. — R. gaaer af, fordi han har indrømmet formeget og gjort for lidt. Han kunde jo maaske være et godt Redskab i Slesvig, ifald han ikke inddrages i Cabinettet. — Fast Holdning, bestemte Grundsætninger og Tid, det er vor Frelse. — Kunde vi imidlertid faae Kongen til at indsee, at skjøndt han ikke kan frigjøre sig for Mandarinerne, saa behøver han dog os til at støtte sig mod dem, og dette nærmest gjennem S., saa vindes Tid. Lad os ikke oversee, at dette hele Ministerrøre er et konstigt fremkaldt, og at man finder, at de, som benytte slige Rører til deres Formaal, hyppig have bidraget til at afstedkomme dem. De, som have opskruet C...... til at ville mere, end hvad man vilde i Rigsdagens hemmelige Møde, have afstedkommet Ministercrisen. Forandringen om Cultusministeren

i Notabelforslaget i Flensborg har maaskee mere at gjøre, end man troer. — Meddelelsen herom gjennem „Dannevirke“ og ikke gjennem „Flensborgeren“ er værd at lægge Mærke til. — For H. maa Deres Meddelelser vistnok skjules dobbelt. H. og hans Frue ville nok her søge Fru D...... Winther har skrevet mig et meget ivrigt Brev. — Skriv ham lidt om, hvorledes vi her fare med Lempe.

Nr. 6.

I et Brev fra Procurator Balthazar Christensen til Tscherning, dateret d. 6te August, skriver han: „B. har været hos mig, for at bede mig om Concept til Breve til Owen, eller Fru v. d. Pahlen og til Grevinde Holstein. Vil De hjælpe mig med disse, saa send dem“.

I Tschernings Brev af 8de August, som nu følger, leveres Udkast til de nævnte to Breve.

Frederiksværk, den 8de August 1851.

Kjære Christensen!

Deres Brev af 6te modtog jeg først saa seent, at jeg maatte have siddet oppe i Nat, om jeg skulde have besvaret det med omgaaende Post, men da Dampskibsposten over Roskilde gaaer imorgen, saa haaber jeg der Intet er forsømt. Først vil jeg give dem Brevudkastene, saaledes som jeg havde tænkt mig dem, hvorved jeg dog maa bemærke, at jeg ikke kjender den Titulatur, som Hoffet, navnlig den paagjældende Brevskriver, under slige Forhold betjener sig af.

Til Oven!

Da det er bleven min lykkelige Lod ikke alene at kunne, men at burde komme de Ulykkelige og Trængende til Hjælp, thi dette skjønne Hverv har Kongen, min Herre, overdraget mig, saa er jeg saa fri i denne Henseende at henvende mig til Dem, Hr. Grosserer Owen, der, saavidt jeg veed, er Casserer for (her maae ind-

føres Selskabets rigtige Navn, som jeg ikke veed, jeg er vant til at høre det benævne Fængselselskabet). Det havde først været min Tanke at tiltræde Selskabet som Medlem; men da jeg ved modnere Overvejelse er kommen til den Erkjendelse, at jeg ikke kunde tilbørlig opfylde de Pligter, som jeg derved overtog, hvilke Deres ærværdige Fru Svigermoder har givet en saa stor Betydning ved den ægte christelige, nidkjære og selvopoffrende Maade, hvorpaa hun i hendes fremrykkede Alder har vidst at bringe de herlige Lærdomme i Udøvelse, som hun har modtaget af den berømte Md. Fry's egen Mund, saa har jeg foretrukket at vise min Deeltagelse gjennem Pengebidrag. De vil, Hr. Owen, indsee, at min Virksomhed paa denne Maade kun kan bære gode Frugter, naar de i Velgjørenhedsværket prøvede Personer ville slutte sig til mig og udføre den bedre, den vigtigere Deel af den fælles Gjerning, nemlig forestaae Anvendelsen af de Midler, jeg kan give. I nærværende Tilfælde søger jeg min Borgen for den gode Anvendelse ikke alene i Selskabets Indretning og Formaal, men især i det Haab, jeg nærer, at Fru von Pahlen maae faae en Indflydelse herpaa, thi jeg har den Overbeviisning, at hun lige meget vil vide at modtage og uddele med et ægte christeligt Sindelag. Jeg behøver ikke at sige en saa verdenserfaren Mand som Dem, Hr. Owen, at min Evne til at hjælpe er begrændset, snevrere begrændset maaskee, end man udenfra vilde tro, ikke mindst begrændset ved de mange Steder, hvor den kongelige Godgjørenhed kræves; men ved Siden heraf behøver jeg ikke at tilføie, at Kongen, som styrer mine Idrætter, er udholdende i sine Formaal. Naar jeg altsaa indlagt sender — — — — — —, saa er dette vel ikke nogen stor Sum til et saa ædelt Formaal, men det er eiheller nogen endelig Gave een Gang for alle; det er Begyndelsen af et Værk, som jeg gjerne vil fortsætte efter ringe Evne, naar dertil gives mig Leilighed ved nærmere Oplysning fra Deres Haand om Selskabets Trang

eller endnu hellere om Fru von Pahlens Ønsker for Opnaaelsen af særlige Formaal i Selskabets Tjeneste eller i Selskabets Aand. — Ved at følge saadanne Indskydelser antager jeg bedst at kunne undgaae Misbrug og Skuffelser.

Med særdeles Høiagtelse Deres forud forbundne osv.

Til Grevinde Holstein!

Deres Naade har saa varmt og saa ivrigt taget Dem af en Stiftelse (Holsteins Minde, er det ikke Navnet?), hvis herlige Formaal, fattige og forladte Børns Opdragelse til brave og nyttige Borgere, vistnok med rette fortjener denne Beskyttelse. Kongens Opmærksomhed er alt flere Gange bleven henvendt paa dens nyttige Virksomhed, ja allerede Navnet har tiltrukket ham. Da han har seet, at man i de senere Aar har søgt Understøttelse for den paa forskjellige Maader, saa har han paalagt mig, som han saa gjerne vil gjøre til Uddeler af hans gode Gjerninger, og som selv saa gjerne vil overtage dette Hverv, at søge Leilighed til, paa en passende Maade, at komme Stiftelsen til Hjelp. Da jeg nu ikke kjender nogen ligere Vej til at fyldestgjøre denne Hensigt, end at henvende mig til Deres Naade, til den, som Stiftelsens Velgaaende ligger saa meget paa Hjerte, saa har jeg været saa fri at skrive Deres Naade disse Linier. Deres ægte christelige Sindelag sikrer mig for, at de vil blive modtaget med Velvillie og Overbærenhed, om jeg ikke skulde have fundet den retteste Vei til at udføre dette Velgjørenhedsværk. Jeg har ikke kunnet afholde mig fra at betræde den, thi det har ligesom forekommet mig, at Kongens gode Gjerning blev fordoblet i Priis ved at gaae igjennem Deres Naades Hænder. Uagtet det maaskee havde været rigtigere at afvente Fru Grevindens Svar, førend jeg sendte noget Bidrag, saa har jeg ikke kunnet modstaae den Fornøielse, strax at begynde min Gjerning ved indlagt at oversende — — — — — — til

Deres Naades nærmere Anvendelse i den antydede Retning; De vil begribe og undskylde denne, om jeg maae bruge dette Udtryk, denne Velgjørenhedsfremfusenhed, naar De erindrer, at den jo giver dobbelt, som giver strax, og hvor gjerne ville vi Mennesker ikke fordoble vore ringe Evner til at gjøre Vel.

I Haab om at have vundet Fru Grevindens saa betydningsfulde Bistand, saavel ved Valget af den Sag, som jeg ønsker gjort til Gjenstand for Kongens naadige Omsorg, som af den Vei, jeg har valgt for at fuldbyrde mit Hverv, undertegner jeg mig

Med den største Høiagtelse Fru Grevinde osv.

See der har De Meningen, i hvordan det gaaer med Formen og Stilen. Begge Dele, veed De, ere min svage Side. — Jeg er ingen Skribent!

Nr. 7.

Frederiksværk, den 10de August 1851.

De kan have Ret; det er Havblikket før Stormen; men det være, som det vil, vi maae beholde vor Naivetet i Form og Handling, vor Klartseenhed i Opfatning og Forsigtighed. Stormen maa ikke komme fra os, den maa slaae os med sine Vinger, førend man troer, at vi mærke den, men vi bør, om muligt, forudsee den, for ikke at vakle ved Anslaget eller for i Tide at undvige og træde frem. Helwegs Tegn er et mærkeligt Fingertegn, især hans Opfattelse af Boiesen. Hvor Samvittigheden har slaaet ham! Han har talt med Overlæg, han har talt som Udtrykket for den Slesvignisme, der har huseret i „Dannevirke“, der har været støttet af C...... og mange andre. Er det Frihed? Er det Danskhed? Nei det er Universitets Tydskhed, opblæst Snak, hvorved man skaber Hovmod, Uforstand og Uorden. — Hvor underligt om Ordene fra Skamling og de fra Ringe vare mødtes i Luften. — Jeg vidste, hvad der maatte blive sagt ved Skamling af En eller Anden; Navnet Helweg ved Ringe, veed De, ængstede mig, men det gik godt. — — —

At Fibiger ikke tager mig i Commissionen, er rigtigt, det er en Agtelse, han beviser mig. Tog han mig, behøvede han ikke Commissionen, men kun Skriverne, men saa fik han ikke den Levebrødsarmee, som han vilde have, om han end foreløbig fik ligesaa mange Levebrød.

Nr. 8.

Frederiksværk, d. 16. August 1851.

Jeg har i Odsherred forsøgt, og jeg søger her at formaae Bønderne til at enes om, hvad de selv ville foreslaae som Affindelsessum, jeg søger at faae dem til at række dem saa langt som muligt. De synes ikke at smage ilde paa 500 Rd. pr. Td. Hrtk. — dog byde de neppe mere end 450 Rd., hvilken Priis vistnok nærmest svarer til den strængeste Beregning. — Kan det komme derhen, at de med Bøndernes Indvilling i Commissionen kan gjøre et lille Tillæg for at naae henimod 500 Rd., en Priis, hvorpaa der efter Priserne paa Kronborg Amt og Frederiksborg Amt endnu er et Par Hundredes Fordeel, saa er Sagen god for det gemene Bedste. — De vilde, at jeg skulde komme til Kjøbenhavn, men enten maatte jeg da blive der, eller jeg kan blive derfra, thi hvornaar kommer den afgjørende Dag? Den bør desuden ikke komme; paa 3 Gange 24 Timer bør vore nærværende Sager ikke komme til Afgjørelse. — Det er et af Hovedraadene at give Kongen: ingen Ting at overile. Forholdene, som nu bestaae, kræve ingen Overilelse. Det Yderste, der kunde forsøges, var en Trudsel af Østerrig om at ville besætte Slesvig og lave Slesvigholsten med Magt. — Jeg troer ikke, det skeer; men om det skeer, da er der kun Protesten at sætte derimod og Appel til England, Frankrig og, for Formens Skyld, Rusland. — Krigersk Modstand skal vi ikke forsøge, det vilde være at føie vore Modstandere, som ville begribe, at efter et tabt Slag var vor Stilling brudt, vor Constitution beseiret, vort Herrepartie gjort til det styrende. For Andet kjemper man ikke i dette Øieblik.

Kongen bør give sig Tid med sine Beslutninger og i dem alle, som angaar den ydre Politik, sige: „Jeg havde ved min Thronbestigelse haabet at kunne ved Folkets Hjelp jevne de Rivninger, som ved tydsk Indflydelse var trængt ind i mit Rige, men Forbundsfyrsternes Leflen med alle Arter Omvæltningsideer, hvoriblandt ogsaa med mine halvoprørske holstenske eller, som de kalde sig, slesvigholstenske Undersaatter, ved Siden af deres ubetimelige Modstand ved, paa redelig Maade, gjennem Forbundet, at fyldestgjøre, hvad der var muligt, billigt og fornuftigt i de tydske folkelige Ideer, gjorde mit Værk til Intet, thi da Rystelsen 1848 udgik fra Frankrig, blev Tydskland, især de tvende tydske Hovedmagter, Østerrig og Preussen, overvældede af Revolutionen i den Grad, at de maatte tjene den mod mig i mine Lande. Ved denne Leilighed blev jeg opmærksom paa det farlige Brug, man vilde og kunde gjøre af den administrative Forbindelse, der i en Række af Aar, først af Slendrian og for collegial Bekvemmelighed, siden 1834 i en beroligende og stedlig organiserende Aand havde fundet Sted i Slesvig og Holsten. Jeg saae, at man dengang ikke alene vilde gjøre Slesvigholsten til en Stat, men at man vilde bringe det ind under et Statsforbund, hvorunder jeg altfor meget har følt, at jeg ikke har den fulde Statshøihed (jeg som lille Magt), som jeg behøver for at ordne mit Folks Anliggender paa den Maade, som det og jeg anseer bedst svarende til dets Forhold og Beskaffenhed. Dette har lært mig kun at lade de af mine Undersaatter blive under dette Forbunds Indflydelse, som traktatmæssigen ere der, som selv have ønsket det, og at lade en administrativ Forbindelse ophøre, der indeholdt et saa farligt Blændværk, saa skammelig havde været misbrugt og i Virkeligheden ikke havde nogen Betydning. — Hertil maatte jeg være berettiget, hvad enten man betragter mig som Konge af det hele Monarchie, Holsten-Lauenborg indbefattet, eller man be-

5*

tragter mig som Konge af Danmark og Hertug i Holsten og Lauenborg. Jeg har aldrig forsøgt at blande mig i slige indre Forhold i Østerrig og Preussen, uagtet meget af det, som er skeet i hine Stater, ofte har forekommet mig at maatte blive farligt for Naboernes Fred, saaledes som det har viist sig i 1848. Jeg saae helst at faae den Raadighed igjen i Holsten, som tilkommer mig; men troer man, at den slette Aand, som har befæstet sig der ved den Beskyttelse, Oprøret nyder og har nydt, endnu medfører Farer for det øvrige, kun slet og ved Tvangsmidler beroligede Tydskland, saa veed jeg, at Forbundet medfører en fremmed Besætning, og deri finder jeg mig rolig, skjøndt jeg veed, at det bliver misforstaaet af de Oprørske og holdt for en Beskyttelse istedetfor et Tvangsmiddel; men med mine Stater udenfor Forbundet har alt dette Intet at gjøre". — I dette simple Svar fra Kongen personlig ligger Alt, baade for hans egne og for de fremmede Ministre.

Nr. 9.

Frederiksværk, d. 21. August 1851.

Hvad jeg sender Dem vedlagt, er ikke nogen Afhandling, ikke nogen Bladartikkel, det er egentlig ikke ret brugeligt til noget ydre Brug; jeg sender Dem det kun, for at De deraf nogenlunde kan læse, hvad der gjærer i mit Hoved, hvorledes det bryder sig med at søge en Løsning paa vort Samfunds Gaade. I Bondesagen have vi hidtil havt let Spil; thi der havde vi Banen aabnet, vi havde det af Forgjængerne grundlagte Værk at fuldbyrde, vi havde en opskræmmet Egennytte at spænde for et stort Princip, som alt havde gjort sig til Herre i Europa; vi havde Bureaucratiets egne Overleveringer at holde os til; thi det havde begyndt Værket og brugt det til at stille det lærde Laug jevnsides eller over Fødsels- og Hoflauget og først ladet Vognen staae, da det ikke hjalp dem at trække længer, eller rettere, da de tvært-

imod, ved for Alvor at gjøre meer, gjorde Bonden til selvstændig Statsborger — og saaledes undergravede de sig selv. „Men nu skulle vi til noget Nyt, til noget, som den raske politiske Udvikling har paatvunget os før Tiden"; nu er det mindre let at finde Vei. — Foreløbig er der vist ikke Andet at gjøre end at søge den bestaaende Lovgivnings Forjettelser og udvikle den, lade Forfædrenes Visdom nyde Æren og vise, hvor lidt Hensigten er opfyldt. — Den Lovgivnings Forjettelser, vi skulle søge, ere fra Struensee og lige til 1799, ja endnu nogle Aar senere, thi i de første Aar efter denne Tid, omtrent til 1805, havde man en Følelse af, at man maatte vise, man ikke stod stille, fordi Pressen var kneblet. — det er den philantropiske Folkeforsørgelses Tid; i den findes Stof nok til Bearbeidelse i Almueinteressen.

Deres Brev har jeg modtaget; det har meget interesseret mig. Fru D..... troer jeg ikke skal gjøre noget for at faae Wulff valgt, mindst imod Tillisch. Hun skal nu foreløbig ikke gribe for meget om sig, hun skal standse et Øieblik og samle Kræfter, ellers bereder man hende nye Snarer. — „De kommer til Byen", sagde Bonden, „i nogle Timer, naar de kjører langsomt". Bornholmske Triumfer finde ingen Efterligning i Kjøbenhavn, i det mindste ikke strax. Her skal gaaes den beskedne Velgjørenheds Vei — ingen anden lykkes, enhver anden bliver en Sæbeboble.

Der er Tid og Dagslys endnu. — Om jeg ogsaa vilde reise i dette Øieblik, saa kunde jeg ikke; thi jeg har lovet Scheele at vente ham her. — Den hele Maade at fremstille mig som enestaaende, den er ikke ny og gjør Intet til Sagen. Den skal senest have gjort Fremskridt ved, at jeg uforbeholdent har stillet mig ved J. A. Hansen, denne de Lærdes værste Torn. Men det gjør Intet, naar vi kun faae vor Villie, og det troer jeg, vi daglig faae meer og meer, ikke af anden Grund, end fordi jeg troer, vi have viist den rette Vei. — Striden vil blive om Hærorganisationen; her er Andræ i Ilden,

han vil ikke i denne Sag, hvad jeg vil, og trøster sig med, at jeg staaer ene ligeoverfor den hele dannede Sværm. — Kunne de endnu engang presse Saft af Krigsbegeistringen og dermed Penge af Statskassen, saa kunne de endnu engang sætte et Hærlaugsvæsen igjennem; men her vil Vanskeligheden være. — Jeg tænker, at mange Vanskeligkeder jevne sig, naar Kongen og Fru D. nu ville give Tid.

Ved Overveielsen af, hvad enhver i sin Kreds bør foretage, bør stræbe efter, for at løse det fælles Samfunds Hovedopgave, at tilveiebringe det størst mulige almindelige Velvære, eller maaske rettere Velbefindende, er man jevnligen geraadet paa Afvei. I Erkjendelse af visse Midlers Vigtighed, er man hyppig kommen til at tragte efter dem eller at modstaae dem med en saa eensidig Iver, at man derved ikke alene har tabt Hovedformaalet af Sigte, men endog modvirket dets Opnaaelse. Overgrebet har medført Tilbageslag, Overanstrængelsen Mathed. Saaledes er det jevnligen gaaet med de Erobringer af statsborgerlig Berettigelse, som først i Middelstanden, nu senere i Almuens Navn er gjort. Man har saaledes f. Ex. forlangt og faaet repræsentative (Nævnings-) Forfatninger, man har forlangt og faaet dem paa et bredt Grundlag, ved Hjælp af en udvidet Valgret og ubetinget Valgbarhed, man er ifærd med at udvikle Communelivet (Sogneindretningerne), at forberede Nævningsrettergang etc., men alt dette er kun Midlerne; naar man har faaet alle disse Herligheder indrettet paa det Bedste, saa er det uvist, om man endnu har gjort noget stort Skridt fremad mod Opnaaelsen af Hovedformaalet, uden forsaavidt som derved er bleven vakt en større Tænksomhed, udbredt en almindeligere Indsigt i mange Forhold, vakt en større, skjøndt ubestemt Higen og Tragten, ofte vil det synes, som om man havde udtømt Kræfterne og fremkaldt Slaphed derved, at Almeenhedens

sunde Sands lader den føle Savnet af virkelig Fremskridt mod et større Velbefindende i Samfundet, Tørsten er bleven større, men Husvalelsen er udeblevet. Mange ere komne til at føle sig ildestemte, fordi deres Enkeltmands-Forhaabninger ere blevne skuffede, flere maaskee endnu, fordi deres Samfundsforhaabninger ere blevne det, ja man kan have fremkaldt Modstand mod en længere Fremadskriden, idet de Misfornøiede, skjøndt maaskee ikke mange i Tal, overskride de Udmattede, som ere kjede af at tale og virke, og derfor hensynke i Træghed. Vil man derfor gaae en sikker Vei, saa forhaste man sig ikke med at trænge paa Udviklingen af Formerne for Samfundsudviklingen, men benytte Skridt for Skridt de Midler, man har, til at drage Omsorg for Samfundet, saa at dettes Udvikling, paa en Maade, gaaer forud for eller falder sammen med Udviklingen af de Midler, som skulde, mener man, lette, befordre, sikkre og bevare Udviklingen. Vi have seet, at man paa flere Steder vel har agtet herpaa, man har egenlig i de store Udviklingstider søgt at tilfredsstille en Mængde Trang, Savn, Fornødenheder, man har forbedret Forbindelsesmidler, man har ophjulpet Skolevæsnet etc.; men ogsaa imod slette Laster har man jevnligen seet, at Midlet, man anvendte, enten blev uden Virkning eller kun havde en meget forbigaaende Virkning; navnligen traadte de Onder, man vilde bekjempe, frem igjen med forøget Styrke. Ved de store offentlige Arbeider f. Ex., ved hvis Udførelse man søgte at forebygge Trang, forøgede man Antallet af de Medlemmer i Samfundet, hvis Tilværelse beroer paa deres daglige Arbeidsvirksomhed, idet man tillige fremkaldte Læren om Retten til Arbeide; det vil sige, man avlede en af disse uløselige Gaader, der pine og forvirre Samfundet indtil dens Løsning i ligefrem Betydning erkjendes for en Umulighed, og til en Art Løsning findes, der svarer til den fornuftige Mening, som var skjult i Opgavens vrange Form. Ved den Oplysning, man kon-

stigen bibragte Almue-Befolkningen — ved Hjælp af en Deel Lærere af Haandtering, som selv havde en Oplysning, der, istedetfor at gjøre dem maadeholdne i deres Fordringer til Livsgoder og Velvære og give Exemplet herpaa, krævede disse som Løn for denne Oplysning og skilte dem fra Almuen, som de skulde belære, fordi de fandt den under sin Værdighed — blev den kun oplyst om Ringheden af sine Kaar, uden dog ved den Oplysning, der meddeeltes, i nogen mærkelig Grad at kunne forbedre disse, ja ofte endog forringedes de yderligere, idet der maatte skattes til denne saakaldte Oplysning. En ny Klasse Statsborgere fremstod der i Kraft af dette nymodens Ridderslag, dette Brev paa Oplysning, hvilke ansaae sig forlods berettigede til at bruge de ved Samfundets Bestræbelser i Statens Navn tilveiebragte Midler til Bedste og Behagelighed for dem og deres. Men, vil man spørge og med Rette: hvilke ere da de Brøst, I, som skrive dette, see ved Samfundet, og hvorledes ville I have dem rettede?

Betragte vi Menneskehedens Udvikling, saa finde vi, at dengang da den udbredte sig til de mindre begunstigede Himmelegne, og Antallet af Mennesker tiltog saaledes, at strængere, snildere anvendt, mere vedholdent Arbeide gjordes fornødent, for at Mennesket kunde ernære sig, da fremstod Trællestanden. En talrig Klasse Mennesker fordømtes til at arbeide haardt, for at et mindre Antal kunde befinde sig i Velvære. Dette mindre Antal udviklede sig i en høiere Grad end deres trællende Medmennesker. Men efterhaanden bevirkede de Herskendes egne Bestræbelser, deres Menneskekjærlighed, deres Vindesyge, deres Ærgjerrighed, kort de hos dem ved deres særlige Forhold udviklede Egenskaber, at det ene Lag efter det andet af den underordnede Befolkning unddroges Aaget. De kom da efter deres Tour til at føle den menneskelige Berettigelse og kom til at optræde med selvstændige Fordringer. Nu er det kommet saavidt, at ikke alene Trældommen er forsvunden, men end-

ogsaa, at de sidste Spor deraf skulde udviskes derved, at den Menigste i Staten skal sættes paa lige Fod med den Høieste i de Adkomster og Berettigelser, som Staten kan give og tilsikkre. Dette er sagt i Loven paa mange Maader, det er sagt, endog længe førend det paa nogen Maade blev gjennemført i Virkeligheden, ja det har endog været parret med den religiøse Tro. Men netop fordi dette er skeet saaledes, fordi man har ladet det menige Folk i lang Tid føle, at der var tilsagt det Noget, som ikke blev det givet, har det følt Trangen til selv at vaage over, at Forjettelserne fuldbyrdes, og dette maae man ikke formene det. Vi maae ikke, naar det gjør Brug af den Ret, som er givet det for at hæve og berolige det, overøse det og dets Afsendinge med Skjældsord og Haan, fordi de ikke have vort Ydre, vore Skikke, vore Manerer; vi maae være dem iblandt dem, som paatage sig dette Hverv, taknemmelige, fordi de ville paatage sig at stille Menigmand, som han virkelig er, frem for vore Øine, saalænge de, som kalde sig de mere dannede, de, som man antager, bedre skikkede til at forhandle de offentlige Sager, ikke have lært Almuen at kjende, som den virkelig er, ikke i den have seet Statens brede, sikkre Underlag og ikke vundet dens Fortrolighed ved, ligeoverfor den selv, i Sammenkomster med den at bekjempe, hvad man troer der er vrangt i dens Anskuelser, og derimod der, hvor man optræder paa dens Vegne, virkelig at turde være bekjendt, at man forfægter dens Sag, fordi man, i meget væsentlige Puncter anseer dens Anskuelser berettigede. Saalænge I Dannede ikke kunne omgaaes med, ja, hvor Omstændighederne medføre det, leve med Almuen, saalænge I enten blive staaende udenfor den, rosende dens Kaar, men visende ved Eders Tilbageholdenhed, at det, I rose, vilde mishage Eder, om I selv skulde have det saaledes, eller I kun komme iblandt den for at kaste Vrag paa Alt, hvad I finde hos den, dens Boliger, dens Føde, dens Virksomhed og dens Glæder, og saaledes vække

Misnøie med dens Kaar uden at kunne, ja ofte uden at ville gjøre noget alvorligt for at forbedre dem, saalænge I handle saaledes, saa maae I finde Eder i at møde Mistillid hos Almuen. I have indseet Nødvendigheden af at møde det store Antals Mistro mod den tidligere herskende Klasse ved at aabne Døren til Folkefremstillingen, og vi troe, I have handlet klogt; men Klogskaben ophører, naar I, som høre til de hidtil Herskende, nu træde imellem og ville udelukke dens egne Medlemmer fra at træde indenfor Døren som Vogtere for de tilsagte Adkomster. I handle især uklogt, naar I forsøge at bevirke Udelukkelsen ved at friste Almuen i sin Godtroenhed og Vane til at skulle betroe sig til disse høiere Stillede, til at vælge Mænd af Eders Midte, som ville benytte deres saaledes vundne Stilling til at modvirke Almuens Sag, til vedblivende at sikkre visse Begunstigede tidligere tillistede Goder paa dens Bekostning, til at forsøge, paa dens egen Bekostning, at stille et saakaldet Veldædigheds- og Velgjørenhedssystem istedetfor et Retfærdighedens og Berettigelsens, hvorved I ovenikjøbet henstille nogle af Eders egen Midte som Uddelerne af Naadens Gaver. Vi kjende godt Svaret. Det er en Nødvendighed at bruge ethvert nogenlunde antageligt Middel for at forhindre de Eiendomsløse i Staten fra at komme til at faae en saadan Indflydelse paa Statsstyrelsen, at de kunne komme til at raade for Eiendomme; thi de ville da misbruge deres Indflydelse til at gjøre Indgreb i Eiendommen og derved omstyrte selve Eiendomsbegrebet, som er Grundlaget for al Samfundsorden. Men dersom denne mægtige Villie var tilstede til at kuldkaste Eiendomsbegrebet, tro I da, at Modstanden, tilveiebragt ved de Midler, I formene at kunne benytte, vilde nytte. Ved alle slige Midler tabe I kun den Tillid, I endnu kunne have tilbage, I sikkre Intet ved Eders Fremfærd, men I forspilde Tiden, i hvilken man paa lempelig Vis kunde gaae Overgangstiden igjen-

nem. Er Eiendomsbegrebet, som vi ogsaa tro, dybt begrundet i og sammenvoxet med den hele Samfundsudvikling, tro I da, at det saaledes i en Haandevending vil blive kastet overende af Samfundets Hovedbestanddeel, af Almuen? Har Almuen da Intet at sikkre. Naar Middelalderens Herrestandssamfund, naar den vaagnende Person-Enevælde, Tyrkiets Hærregimente have brugt Eiendomsinddragelser i stor Maalestok som Midler for Vinding og Herredom, saa have de tilvisse givet farlige Forbilleder, som man vel kunde frygte for skulle blive gjentagne, men hvor have I da nogensinde i rolige Tider seet, at en Almuestyrelse med velberaad Hu har gjort noget lignende. Derimod har man idelig seet, at enhver Klasse eller Kaste, der under hvilket Navn eller hvilken Form er kommen til at faae Indflydelse paa Statsstyrelsen, stedse har søgt at bruge Omsorgen for Eiendomssikkerheden til det Paaskud, hvorunder den paa en meer eller mindre ligefrem Maade søgte at befrie den Deel af Eiendommen i Staten, som den særlig havde tilvendt sig, fra at være den almindelige Lov underkastet, den, at bidrage til de offentlige Byrder. Vi behøve kun at erindre om Tildragelser fra vort eget korte stænderske Liv for at overtyde os herom.

I Stænderne, hvorfra Almuen var udelukket, og hvori de mindre Besiddere taltes i Almuen, de større Besiddere vare fremstillede i tre Klasser, saaledes at de tvende ved Lovgivningen begunstigede Klasser, tagne tilsammen, udgjorde Flertallet, den i Tal langt overveiende og med offentlige Byrder meest beladte Klasse Mindretallet, i disse Stænder benægtede man Tilværelsen af en Række stedse voxende Overtrædelser af den Landboealmuen sikkrende Lovgivning og modsatte sig gjentagne Gange en Undersøgelse af den; i disse Stænder gjennemførte man en Lovgivning, hvorved man indrømmede Jorddrotterne en dobbelt Priis for Hoveriet: først den nemlig, de vidste at forskaffe sig ved det Herredømme, de i saa mange Retninger udøvede over Fæsterne, og

dernæst den, de fik ved at faae Tilladelse til at inddrage den til Bondebedrift udlagte Jord under større Avlsgaarde. (Vi kunne for fleres Vedkommende maaskee endnu nævne en 3die Fordeel, den, de fik ved at lade dem den betingede Priis i Bondejord udlægge af de vedkommende Myndigheder uden fuldelig at have opfyldt den foreskrevne Betingelse). Dette vil sige, udtrykt efter den Virkning, Foranstaltningen maatte udøve paa Samfundet, den Lejlighed, der blev givet til igjen at bringe en Deel af Bondefolket, som ved Ophævelsen af Stavnsbaand og Opmuntring til Hoveriafløsning var frigjort fra at trælle, ja selv i væsentlig Grad fra Tyendeforholdet, ind under dette. Paa samme Tid lod man bestaae, ja udviklede Lovgivningen saaledes, at de større Lodseiere holdtes frie fra en Mængde Byrder, som paalaae de mindre, og støttede Udførelsen af disse eensidige Forholdsregler ved Indretningen af Menigheds (Commune) Forvaltninger, som egnede sig hertil. Istedetfor at gjøre Capital og Omsætning fri, saa at den kunde blive frugtbringende for saamange som muligt, befæstede man den paa enkelte Hænder ved at oprette Stamgodser etc. Disse skjæve Forholdsregler, der alle medførte urigtig Fordeling af Eiendommen i Staten, gjennemførtes ved den eensidige Indflydelse, man havde indrømmet visse Klasser, som det hed for at beskytte Eiendommen. Og hvorfor fandt den ene Klasse, Godseierklassen, Støtte til Gjennemførelsen af saa eensidige Forholdsregler? Fordi den anden Klasse, Kjøbstadklassen (Borgeren), hovmodigen deelte Landadelsanskuelsen af Bondebefolkningen, fordi den, i Følelse af at være begunstiget paa dennes Bekostning, meente igjen at skaffe sig en sikker Støtte til Opretholdelsen af disse Begunstigelser, endelig fordi Statsstyrelsen, der paa en Maade var undsluppet den sande, den almuebeskyttende Enevældes Hænder, var gaaet over til det saakaldte mildnede Enevælde, hvorved den var falden i Hænderne paa store Godseiere eller

paa Mænd, der deels som Commissionairer, Commissairer, Administratorer etc. vare komne til ved Siden af deres egentlige Embede at søge Levebrød i Godseiervæsnets private Tjeneste, deels ved deres Omgangsliv vare blevne inddragne og hildede i de da begunstigede Klassers eiendommelige Anskuelser eller forvirrede ved usande Beretninger om de sande Forhold. Her altsaa see vi nærved os liggende Exempler paa den Vanskelighed, det har at drage Eiendomsgrundsætningen som herskende ind i Statslivet. Man glemmer saa let, at Eiendommen kun fortjener Beskyttelse i Staten, forsaavidt den tjener til at fremme Samfundets Udvikling og dets Formaal, men at den derimod bliver til Statens Fordærv, naar den, urigtigen anvendt, medfører de modsatte Følger. At gjøre Eiendomsbegrebet til det forherskende i Staten, at sætte det over Menneskeligheden, det er at sætte Tingen over Væsnet. Almuen kræver ikke Eiendomsgrundlaget forrokket, den føler selv ret godt hver Dag, hvad den sikkrede Eiendom er værd, den begriber snart, at Alles Livsbetingelser og Livsnydelser ikke kunne være lige, thi see dens Medlemmer til den ene Side Livsvilkaar, den gjerne vilde dele, saa see de fleste af dem til den anden Side Livsvilkaar, hvorfor de ikke ville opgive deres egne; men Almuen kræver, at den i Samfundet finder den Sikkerhed og Beskyttelse for sine ringe Livsvilkaar, at disse ikke uforskyldt blive gjorte upaalidelige, fordi de gjøres haabløse, og at den ikke, naar den i Fællesskabets, i Ligeberettigelsens Navn kræver denne Beskyttelse af dem, som udgive sig for at forstaae at fremstille og styre Samfundet, afvises med den Erklæring: det kunne vi ikke overkomme, det kan Staten ikke mægte, det er godt, at den kan sørge for os og vore; hvad enten nu saadant Svar gives i Ord, der ofte endog parre Fattigdom med Raahed, Dovenskab og Lastefuldhed, eller i Gjerning, gjennem eiendommelige, for de begunstigede Klasser selv indrettede Beskyt-

telses- og Forsørgelseslove, beregnede paa hele Samfundets Ydelsespligt. Kan man undres over, om Almuen, under saadanne Forhold, kommer til at ønske, noget nærmere at see, hvori de Vanskeligheder bestaae, som optaarne sig mod dens saa raskt, ikke sjelden saa haanlig afviste Fordringer, naar den samtidig mener at see, at man med Lethed gavner de Forhold, som komme Vedkommende selv eller deres Standsfæller tilgode. Man siger da: de Klasser i Samfundet, for hvilke slige eiendommelige Forsørgelsesanstalter ere skabte, det er kun Statstjenere; der kan ikke gjøres nogen saadan Sammenligning mellem dem og de Ydende, hvortil Almuen maa regnes; alt, hvad der gives dem i de forskjelligste Skikkelser: Lønning, Pension, Enke- og Børneforsørgelse, det er altsammen kun Betaling for de Tjenester, de yde Samfundet. Vel, svares der fra Almuens Side: lad os gaa ind paa denne Anskuelse; men da ere vi atter berettigede til at spørge: i hvilket Forhold staae da disse Tjenester til den Løn, som gives derfor? Man vil da i Almindelighed svare: for at blive vel betjent maa Staten betale godt. Dette vil Almuen vel ogsaa indrømme, idet den dog vil pege paa mange af sine egne, de, der maae tilvisse stræbe og tjene godt for at kunne yde til Samfundet det, som kræves; men see, med hvor ringe Løn de maa nøies. Men især vil den spørge: har da den gode Løn hidtil skaffet en god Betjening fra Statstjenernes Side? og her frygte vi med god Grund, at den vil selv besvare sit Sprøgsmaal med Nei, og det i Henhold til en dyrekjøbt Erfaring.

Dens sunde praktiske Sands vil lade den sige: slig Betjening, som vi saa ofte have maattet nøies med, havde vi selv kunnet skaffe til bedre Kjøb. Vel kjende vi Svaret herpaa, at i Embedsstillingen betales ikke alene den daglige Gjerning, men ogsaa den lange kostbare Forberedelse, den lange Venten paa Ansættelse og Forfremmelse bør betales. Men er dette et Svar? Har man

da med Grund skruet Fordringerne til Foruddannelsen op til en saadan Masse, som den maaskee er, har man heri ikke handlet af Grunde, der aldeles ikke hænge samme med Statstjenestens sande Vel? Er det Staten, som har bragt et saa stort Antal til at vente paa Ansættelse i Statstjenesten, istedetfor at slaae ind i andre Leveveie, og have ikke mange allerede gjort det og allerede herved havt et rundeligere Erhverv end mangen Mand i lige Alder, som med lige saa stor Anstrængelse har fulgt en borgerlig Levevei? Hvorledes vil man forlange, at Almuen skal forstaae og billige Grunde, især som den sidste. Men vi sige nok engang: man vilde rimeligvis endda Intet sige om disse Forhold, naar Fortiden havde lært, at Embedsklassen, ifølge den store Myndighed, den havde nydt, og den gode Stilling, der havde været den indrømmet, havde været fortrinlig; men dette er langtfra at have været Tilfældet. Ville vi gjennemgaae de talrigste Klasser af dem, saa ville vi finde, at Antallet paa dem, der ere under Middelmaadigheden, der have forvaltet med Uorden og Efterladenhed, der ved uordentlig Levnet have givet Forargelse istedetfor et godt Exempel, der have vist sig vindesyge og hovmodige, har været langt fra at være ringe, medens Stands- og Klasseaanden har været saadan, at man har taalt deres Feil og baaret over med dem i mange Retninger. Her er et Samfundsforhold, som maa rettes. Ligeoverfor den frigjorte Almue, som man daglig opfordrer til at føle sig selvstændig og søge Oplysning, kan et saadant Forhold ikke længer bestaae; her er en Fejl i Samfundet som maae rettes. Det Klasse- og Kastemæssige ved Statstjenerskabet maae hæves, og dette maae bringes til en langt strængere Pligtopfyldelse. Man maae ikke betale maadelig Tjeneste saa dyrt, men derimod retfærdiggjøre den gode, den forholdsviis rundelige Betaling ved nidkjær, selvopoffrende Embedsførelse, man maae unddrage Embedsbesættelserne saameget mu-

ligt Skolens Indflydelse, ikke tilsikkre et ubestemt Antal Ansættelser i Statstjenesten, ja ikke engang give dem noget usikkert Haab herom, for siden at afkjøbe dem Forventningens Sorger. For at Staten kan blive anseet i sine Embedsmænd, bør den paatage sig Ansvaret for saa faa som muligt, men derimod lade saa mange som muligt blive til Befolkningens, Menighedernes Tjenere; ved at føle deres Oprindelse, vilde de bedre erkjende deres rette Stilling. Det er i Virkeligheden kun de høiere Bestyrelsesembedsmænd, Dommerne og de, som paa Statens Vegne udøve Tilsyn, som behøve at være Statsembedsmænd; alle andre kunne bringes ind under Menigheden eller privat ind under de høiere Bestillingsmænd, som dog skulle bære Ansvaret for deres Embedsvirksomhed. — Man vil maaskee sige, at dette kun er en ringe Samfundsreform; vi svare, det er for os en meget stor og gjennemgribende Reform, thi vort Samfund kan paa en Maade siges at være sammensat af to Hovedklasser: Embedsmænd og Borgere. Vor Grundlov har viist det, den har behandlet Samfundet som saaledes sammensat (§ 22).

Man vil ikke kunne gjennemføre denne Reform uden at komme over paa en anden indgribende Reform, Næringsvæsenet. Saasnart den saakaldte Embedsstand ophører at være en særskilt Stand, der ved Hjælp af Skolevæsen og det særskilte Understøttelsesvæsen har faaet en i Gjerningen, om ikke just lovfæstet Arvelighed, saa vil der strax indtræde Klage over de Hindringer, som i alle Retninger møde den Næringssøgende. I Kjøbstæderne støder man paa Lauge, Dueligbedsprøver, indskrænkede Handelsgrene etc., paa Landet paa Bevillingsvæsenet.

Dette vil jo, i Forbindelse med den Udvei, at kalde en Bedrift en Fabrik, i en kort Tid skaffe Udvei; men det mislige, som findes ved en saadan Bevillingsindretning, vil snart træde saa levende frem for Alles Øine, at den umulig kan vedblive. Efterat Fortæringsafgift og

Værnefrihed er ophørt for Kjøbstæderne, og efterat en Mængde Bevillinger have gjort Kjøbstæd-Eneretten, der aldrig virkelig har været anerkjendt, til et fuldkomment Skinbidrag, haves ingen Grund til at vedligeholde Forskjel paa Næringsdrift i Kjøbstad og paa Land. At overføre Laugsvæsen og Dueligshedsprøver paa Landet, som har fundet sig vel ved at være fri for begge Dele, og efter at saa vigtige Virksomhedsgrene, som Jernstøberi, Brænderi, Bryggeri, Klædetilvirkning, Pottemageri, Spinderi og mange andre ere fritagne herfor, det er ikke gjørligt; pludselig at ville berøve dem, der have underkastet sig Prøver og bragt Offre for at komme ind i et Laug, Frugterne deraf, vilde ikke være billigt; der maa altsaa findes en Vei, hvorved man befries for Indskrænkningen og affinder sig med de berettigede Personer. Dette lader sig gjøre ved at indrette en 20 à 30aarig Overgangstid, i hvilken enhver, hvor han vilde, kunde udøve, hvilken Bedrift han vilde mod at svare en vis Afgift til det Laug, som hidtil havde udøvet denne Bedrift, naturligviis foruden de Afgifter, han skulde svare af Næring eller Indkomst til Stat og Menighed (Commune) og uden derved at faae Adkomst til at nyde Goder af Lauget. Denne Afgift kunde og burde indrettes aftagende, den kunde enten udlægges i Kjøbstædkredse, hvori da samtlige Landets Menigheder fordeeltes, eller amtsviis til Fordeling mellem Kjøbstæderne. Man vil see, at man ved denne Fremgangsmaade ikke hævede Laugene, man vedligeholdt dem tvertimod som Forsørgelsesanstalter for Haandværkere. For Lovgiveren maatte det tvertimod være et Hverv at støtte og opmuntre til Dannelsen af Arbeiderforeninger til gjensidig Understøttelse. Saadanne Foreninger kunne neppe gjøres til Statssag, men de kunne opmuntres og understøttes fra Staten directe eller gjennem Statens Underafdelinger.

Ligesom Embedsklassens Omformning fra at være Alherskerens Redskab til at styre Almuen, til at blive

Statens Tjenere under Almuens Tilsyn, eller maaske rettere fra at have været en laugmæssig, halvt arvelig Stand, der havde sat sig fast mellem Eneherskeren, Levningen af det tidligere politiske Folk og Almuen, til at være Lemmer af Folket, der gjør sin Gjerning, røgter sit Kald, som enhver Anden, maae føre til en Omformning af Næringsvæsnet, saa maae den ogsaa komme til at udøve en stor Indflydelse paa Forsørgelsesvæsnet. Hvad der kunde være godt nok, ja maaskee for godt, da kun Skatteydende og Almuefolk kom under Fattigvæsnet, det vil neppe findes godt nok nu, da der er Udsigt til, at saamange af de saakaldte dannede Klasser (Embedsklassen og de Beslægtede) kunne komme i Armod. Man vil nu bedre end tilforn maaskee forstaae Nødvendigheden af et hæderligt Forsørgelsesvæsen. Forsørgelsesforeningerne, som vi ovenfor have omtalt, ville komme til Ære.

Nr. 10.

Frederiksværk d. 29. August 1851.

Gid Vorherre kunde hjælpe os mod vore Venner, saa skulde vi nok selv faae Ende paa vore Modstandere, saaledes har jeg i den senere Tid tænkt, naar jeg fik Morgenpostens Artikkel, „den menige Mand og Lovgivningen“, ihænde, og dobbelt stod dette Ordsprogs Sandhed mig for Hovedet, da jeg havde haft Besøg af Baron Blixen F. og Scheele; de kom nemlig sammen, men jeg var i nogen Forlegenhed, thi jeg frygtede næsten, at det var Dem, Høistærede, der havde skrevet Artiklen, og i saa Fald vilde jeg nødig i Kast med Sagen, førend jeg saae, hvor den gik hen, da jeg jo før har seet Dem præludere lidt platsørensensk Lirekasse og derpaa istemme en meget fornøielig og christelig Sang, ganske fri for nogensomhelst Indskydelse af Misundelsens Lighedssyge. — — Nu, efter at have læst Artiklen III, nu er Forlegenheden ovre, thi den kan De ikke have skrevet. De vilde ikke uden den haardeste Nød bringe dette Thema om

Stillingen paa Bane, selv om De deelte en Deel af de Anskuelser, som findes heri, dertil have vi levet for meget og for fortroligt med hinanden; men skulde De ikke kunne bringe Hr. Morgenpost til at holde disse unyttige, thi de ere upractiske, Oprodeartikler tilbage, eller skulde man ikke kunne finde et andet Organ for sine Meninger, end et saadant, der maa gjøre sig saa tydsk eller vrænge Fransk, for at holde sig? — Det er det farligste, et Almuespartie eller et Menigmandspartie kan gjøre, — at ville gjøre Begreberne Menigmand og Stormand eensbetydende med Fattigmand og Rigmand. — Hine Begreber ere politiske Begreber, de holde Kampen paa den politiske Ligheds Omraade, Almuesmanden, Menigmanden, der føler sin Styrke i sin store Sum, skal vide, at denne Sum ogsaa er Statens Rigdomssum, saa at han som Partie er den rigeste. Fattigmand og Rigmand fører Kampen over paa Formuesfordelingen, Eiendomsfordelingen, kort, over paa alle de vanskelige Egennyttens Gebeter, hvor Dyden, som bør være Almuegrundlaget, gaaer tabt. — Kunde De ikke foreholde Redacteuren, hvor stor Ulempe vi have haft ved saamange Leiligheder ved i Bondesagen at drive Misundelsens Djævel ud, som har prøvet at krybe ind ad alle Veie, og som alt ofte har berøvet os gode Kræfter og især hæmmet vore egne Fremskridt, fordi den har kastet en Skygge paa os, der fægtede forrest og krævede saameget paa Tro og Love, paa Løfte og Tilsagn om det menige Folks Ædelsind. Lad ham kun, hvad Værnepligten angaaer, kræve Alles Indøvelse og dermed Basta. — Bag Indøvelsen staaer Friheden for den Enkelte.

Scheele og Blixen kom da sammen i Mandags Kl. 5. — Scheele fortalte mig, at han, førend han flyttede til Slesvig, vilde udgive endnu en Piece, hvori han vilde meddele alle Slags Ting. — Han kom saa at sige til at bryde med alle Partier. Med Slesvigholstenerne, fordi han

vilde sige dem, at de vare og bleve Oprørere, at de derved havde forspildt deres Fællesadministration med Slesvig, med Eiderdanskerne og Notabelprojectet ved at vise, at de ikke havde fyldestgjort de givne Løfter, de havde ikke friet fra Slesvigholsten; thi hvad var et vedblivende adeligt Nexus, især hvad var fælles Tugthus, uden Fællesskab i Straffelovgivningen, hvad fælles Brandkasse uden Fællesskab i Brandlovgivningen o. s. v. Han vilde oplyse de Misgreb, Bestyrelsen havde gjort i Slesvig, saavel i Ting som i Personer. — Han vilde vise, at de Anordninger 1810—1811, som Sprogherrerne mene at have sat i Kraft igjen og beraabe dem paa, aldrig have existeret i Form af offentliggjorte Love, at, om de end havde existeret i denne Form, saa kunde der ikke paa saadan Maade vendes brat tilbage, og at man endog var gaaet ud over de Grændser, som disse Love havde sat etc. Han vilde yderligere bryde med Augustenborgerne; thi han vilde bevise, at der Intet var at underhandle med dem om, der skyldtes dem ingen Arv. Vare de strafskyldige, da maatte der kunne findes en Domstol, nedsættes en Commission o. s. v.; men man kunde ikke uden Dom inddrage deres Godser; med mindre, hvilket man jo kunde, Kongen betragtedes som enevældig i Slesvig, da kunde han jo gjøre, hvad han vilde, men det burde skee ved en formelig Act. Han vilde derpaa optræde i Slesvig med en formelig og lovlig Opposition imod Regjeringen, saalænge indtil den betraadte den lovlige Vei. — Jeg raadede ham til at give sin Piece ud saaledes, at han kun her til Lands kunde drages til Ansvar og ikke i Slesvig, jeg meente, det var godt at faae en aaben udtalt, indenlandsk Opposition. — Jeg var, som han vidste, Foederalist, han havde mit Brev derfor; han vidste, at jeg ikke havde noget imod at sikkre vor danske Forfatning, som Forfatning i det Indre, og at have et Fællesskab for det Ydre med Holsten og Slesvig, naar hint først var udtraadt af Forbundet; men det

var han os endnu skyldig. Han indrømmede, at dette havde lange Udsigter, men at det kun var en Misforstaaelse af Forbundets Betydning, naar vi mente, der var noget, allerede nu, med et saadant Fællesskab, især i Hærfællesskab, som han vidste, jeg bestred saa yderlig. — Fra Talen om Fælles-Hæren kom vi over paa mit Hærorganisationsforslag. „Man vil", sagde B. F., „kaste sig over Dem fra alle Sider, man vil deri see en Bestræbelse efter at berøve Monarchiet sin Støtte og voldgive Deres Modstandere til den Almue. De vil bevæbne. Hæren, som har vundet stor Anseelse, vil ikke taale det, den vil denuncere det for hele Landet som dens Opløsning og Tilintetgjørelse. Deres gode Mening, som vistnok mange troer paa, vil ikke engang komme tilorde, man vil betegne Dem som den, der i fuld Godtroenhed lader Dem bruge til at aabne Breschen for dem, som kun vente paa Leiligheden og Magten til at tage alt, hvad de lyster." Jeg svarede: „Alt det veed jeg, men dog kommer jeg frem. Hærmagten vil opløse sig ligeoverfor de Fædre og Mødre, som see, at jeg vil gjøre Værnepligten lempelig, ligeoverfor de Underofficerer, som see, at jeg stiller dem høiere i Samfundet og betaler dem bedre, ligeoverfor de Krigsreserveofficerer, for hvem jeg aabner Udsigt til Ansættelse og Forfremmelse i Hæren. Monarchiet skal faae de samme faststaaende betalte Folk, og det vil faae et disciplineret Folk, det vil faae bedre Batailloner til Brug, thi det vil faae dem, som ligge i de faste Pladser, befriet fra bebyrdende Cadres, ikke sammensatte af lutter Rekrutter. Men hvad der især styrker mig, det er, at mit Forslags Hovedbestemmelse for Øieblikket er, at jeg stiller det op som Bom for Pengemisbrug. — Holder Krigsbudgettet sig indenfor den rette Pengebevillingsgrændse og Folkebrug, saa har jeg ikke Hastværk; i 2 à 3 Aar ere vi krigsberedte, hvordan end Hærvæsenet er ordnet, og inden den Tid vil den sunde Fornuft nok sætte mine Forslag

igjennem, om de skulle gaae igjennem. Jeg har aldrig Hast i Lovgivnings- og Samfundsudvikling." — — — —

B. F. klagede over, at vi Bondevenner hæmmede Salg. — Han havde villet sælge sit Gods til 600 Rd. pr. Td. Hartkorn i Gjennemsnit, han havde Grund til at tro, at Bønderne havde været redebon til at kjøbe, men saa var en Bondevenneudsending kommen — —

Ved Frokostbordet bragte Scheele i Erindring det Øieblik i Statsraadet, da jeg havde hævet en stor Forlegenhed for ham, ved at tale ligefrem, da de andre hyllede dem i mystiske Talemaader. Han bad mig, hvad enten vi vare Modstandere eller fægtede sammen, at bevare den samme aabne Fremfærd mod ham*). — — — „Kongen maae", sagde han, „ikke have et Statsraad som det nuværende, hvor en holstensk Minister og en slesvigsk Minister sidde i et dansk constitutionelt Statsraad, som de forplumre, og hvori Kongen ikke har et virkeligt Cabinet for den Stat, han styrer. — 3 Ministre for Danmark, 1 for Slesvig, 1 for Holsten, det kan være et Raad. — 1 Minister for de faa verdslige Sager, som ere fælles, 1 for Finantsvæsen, 1 for det Udenlandske. — Jeg vilde have Land- og Søkrigsministrene som Statsministre, det vil De ikke. — Flaaden er jo dog fælles, saaledes at, dersom Holsten faaer sin egen Forfatning, kan man komme til at sende Expres derover om Flaadens Anliggender." — — — —

Lehmann har svaret, at han ikke vil stille sig i Veile. Beutner er jeg meget fornøiet med — Sagens Behandling forstaaer De bedre end jeg. —

---

*) Til deres sidste Levedage vedbleve Scheele og Tscherning at staae i Venskabsforhold til hinanden, og de Aftener, Scheele tilbragte i Samtale med Tscherning ude paa Castelsveien, syntes at være de to alderstegne Mænd lige behagelige; trods Scheeles Svaghed i hans sidste Leveaar skyede han ikke at vandre den lange Vei, selv midt om Vinteren i Mørke og Kulde.

Nr. 11.

Frederiksværk d. 7. Sept. 1851.

— — Det glæder mig under nærværende Omstændigheder, at De ikke gav Fru D. mindste Opmuntring til at hjælpe Wulff med sin Candidatur; Tillisch havde faaet det at vide og havde med Grund kunnet bebreide os Anvendelsen af urigtige, især ukloge Midler i en Valgkamp. — T.'s Afstaaen fra Bornholm hænger vist paa den ene eller anden Maade noget sammen med denne Fru D.'s Tanke. — Den er maaskee yttret til Dem for at prøve Deres Reenhed og Afholdenhed. — Gaaer T.'s Valg igjennem, da er det gjennemført ved Venner, der ville en Valglovsforandring, falder han, da er det en utaalelig Valglov, som lader en af Slesvigs og af danske Embedsbesættelser saa fortjenstfuld Mand falde, lige overfor en Mand, der traadte ud af Ministeriet, da man vred sig bort fra den slesvigske tilsagte Selvstændighed og rimeligvis ogsaa fra de gjorte Tilsagn til Bondevennerne. — Men til Tingen, som er Valgprogrammer. Et saadant fra Bang, hentet fra hans Optræden 1848—1849 i Rigsdagen, om muligt ledsaget af en nærmere Forklaring af hans Udtrædelsesgrund, trykt i Exemplar til hver Vælger, omdelt i Valgkredsen, ledsaget af Simonys, Møllers og Ingstrups Anbefaling, der sagde, her er Tingen, vi ville, som vi søge gjennem denne Mand; lad Modcandidaten sige os det samme, lad ham forklare os sin Optræden, lad os see, hvor Forskjellen ligger, for at vi kunne komme til at vide, om vi skulle kjempe en stræng Kamp med politiske Modstandere, eller om der kun skal vexles nogle Skud i Luften for Formens Skyld mellem tvende Mænd, som ved eiendommelige Omstændigheder ere stillede lige overfor hinanden. — T. kan let være blændet af, hvad han har udrettet i Slesvig, og deri see Fortrinene ved at følge Østerrigs Exempel, hvor man atter vil forsøge at kaste Absolutismens Kaabe om den hele Stat,

da der jo synes at ligge noget meget mere fædrelandssindet i den Sætning, først samle hele Staten, saa constituere den, end i at constituere den Stat, som man endnu ikke har samlet, noget vi „Bondevenner“ jo allerede have viist var vor Tanke før 1848, eftersom vi kun satte os som Maal en Samfundsudvikling, som den da bestaaende Statsform meget egnede sig til. — Vi have altid følt og erkjendt Nødvendigheden af en vis Heelhed i Monarchiet; men vi have fastholdt Friheden i den reent danske Deel som indtraadt Kjendsgjerning, derfor have vi søgt hen til de foederative Organismer (see Forslag til Lov om Communeudvikling) som det fornuftige Middel til at søge Eenhed i Forskjelligheder.

Blev Pladsen alvorlig tilbudt Bang, efterat hans Program var udgaaet, da var en Overeenskomst forsaavidt mulig, som B.'s Venner i Aalborg da kunde lade T. gaae sin skjæve Gang; en Modcandidat skulde da stille sig formelt og vige Pladsen, om der var fremkommet et godt Program, eller i modsat Fald bruge Stemmeafgivning, for at han kunde komme til at gaae igjennem med faa Stemmer. — Vi have fægtet ene mod et, selv af Østerrig støttet Oprør, ikke nogen Magt har givet os nogen virkelig Haandsrækning, og den, som raktes os halvt, den svenske, turde vi ikke modtage. — Østerrig blev ikke alene understøttet, men holdt opreist af den russiske Magt.

Indkomstskatten bør nævnes som vistnok vanskelig fra deres Side, som drømme om Finants- og Beskatningseenhed i Heelstaten, ja selv i Slesvig-Danmark, thi i Slesvig og Holsten er Rigmandsherredømmet mere udpræget end i Provindsen Danmark. Den opretholdte Indbildning om politisk Adel og dette Adelskab, bundet til Godskjøb, har her gjort, at de Mægtige endnu stedse nære stort Haab om at lade Trykket og Byrderne hvile paa Menigmand. — Jeg længes efter at høre om Deres første Samtale med B. — Virkningen af Fru D.'s Optræden i den seneste Tid træder allerede frem; man

hører nu Fruentimmer tale om hendes Godgjørenhed, og at det ikke meer lader sig gjøre at gaae irette med hendes tidligere Liv. Hun flyver snart fra os, maaskee for tidligt, for endnu at kunne flyve ene. — Det er en snurrig Sag med den Artikkel i H. C., som Bladene i Kjøbenhavn synes at overføre paa Scheele, hvori Correspondenten melder sin Bortreise. Er det Scheele, hvad der forekommer mig utroligt, saa er hans hele Reiseplan og alle hans Bevægelser en Pengetrudsel, isaafald er han tabt. — Er det Underfundighed mod Scheele, da er det en stor Nederdrægtighed og var værd at efterspore. —

Det er sandt, De vil have Stof til en Repræsentationsmarschal for Hoffet; jeg har fundet en fortræffelig. — Grev R. i London. Kongen lider ham, — Grevinden har, som De veed, til en vis Grad gaaet samme Vei som Kongefruen og er nu en ganske net Dame. — —

Nr. 12.

D. 9. Septbr. 1851.

— — — — Vi komme nok igjennem, naar vore Venner kun intet fordærve. — Jeg mener Lunde med sin store Arbeiderforening. Kan han holde sig og den inden fornuftig, klart afstukne Grændser, heller for snevre, end for vide, hverken i eensidig Laugsaand, Kjøbstad mod Land, Dansker mod Tydsker og Svensker, eller i ubestemt communistisk Aand, saa kan en saadan Samling være gavnlig. Kan han, vil han og tør han, om det fornødiges, stemme sig offentlig mod dem, der muligen ville ud over Grændsen, og kan han finde Bifald for en saadan Modstand, saa gavner Forsamlingen; træder den op med store Talemaader, ubestemte og truende Fordringer, trodsende paa Tallet og Magten, saa gjør en saadan Forsamling i dette Øieblik stor Skade, den bliver da enten et tomt Skrald, som aabenbarer en Svaghed for Mod-

standerne, eller en Fare, som man søger Middel imod, selv udenfor Landet; thi de Frygtsomme, hvis Antal vil blive stort i Middelstanden, vil bifalde det. — Bring i Tilbagegangstider aldrig Middelklassen til at have alvorlig Frygt, naar Eders Stat ikke kan forsvare Eder mod fremmed Indblanding. — Jeg beundrer deres Udholdenhed.

Nr. 13.

D. 14. Septbr. 1851.

— — — De vilde have Uret, om De lod et Embede, som De kunde finde Dem tjent med, gaae bort, for at B. ikke skulde faae det, thi til Andet blev det neppe. — — — Hvad nu Embedet angaaer, saa vil jeg kun bemærke, at Anseelsen eller Ringheden forekommer mig af uvæsentlig Betydning uden fra Indtægtens Side. — Om De vil, bør Arbeidet tages i Betragtning. — Det forekommer mig vanskeligt for Dem at overtage et Embede i Kbh., som ikke giver nogenlunde gode Indtægter, og som ikke, i væsentlig Grad lader Dem være Herre over Deres Tid. I Kbh. kan De ikke unddrage Dem den politiske Hvirvel, hvorved De saa let bortdrages fra Embedslivet. En Mand som De, der overtager et Embede, kan kun holde sig oppe ved at gjøre sig til Træl af sit Embede. Jeg har, skjøndt i en meget ringere Grad, end De vil komme til at føle det, følt det selv. Havde jeg ikke i de forskjellige Stillinger, jeg har beklædt, viist stor Punctlighed og utrættelig Arbeidsomhed, saa havde man trykket mig ned. Nu forekommer det mig, at et Embede af den her omtalte Art kræver en meget stadig Tilstedeværen visse Timer daglig. Denne kan De næppe skaffe tilveie i Kbh., hvor De i saa mange Ting er en Hovedmand. Det har stedse forekommet mig, at, idet De søgte et Levebrød, maatte De opgive Deres politiske Virksomhed i det Mindste foreløbig. O'Connel tog en gown. De kan tage Levebrødet, men O'Connel

kunde vedblive sit politiske Liv, fordi han raadede over store Midler, De maa opgive det, fordi Deres Stilling er en modsat. — De maa desuden regne paa, at naar De faaer et Levebrød, saa tynger for en Tid mange Byrder haardt paa Dem. — Deres Aftræden fra den politiske Bane vil være et haardt Stød for vort Partie, et saadant, hvorfra vi næppe reise os igjen, i det Mindste ikke i samme Form, og ikke ved de samme Mænd, vi, som nu ere eller synes at have været sammen, og at staae i Spidsen, ere der kun ved, at De er der. De er den egentlige Bindekalk; men den samme Skjæbne rammer os ikke mindre, ja maaske haardere, naar De trykkes ned under Aaget. Derfor lad Dem ikke trykke ihjel, om De kan frelse Dem, lad Dem ikke friste af den Lygtemand, som viste Dem til det dobbelte Spor, Embedet og den fortsatte Politik. Jeg gjør mig intet Skinbillede af min Stilling, jeg kjender dens Afsondrethed; den har egentlig aldrig været anderledes; det er kun ved Dem og Deres Mænd, ved dem, De har bragt til mig, at jeg er bleven en levendegjort politisk Person, efter at jeg tidligere havde været det ved min Forbindelse med Lehmann, med „Fædrelandet“ etc. Jeg har haft en kort Periode i 1848, hvor jeg tildels var til ved mig selv, fordi alt Andet i en kort Tid, i det Mindste i nogle Dage, maaskee nogle Uger, var en Umulighed. Saasnart den Tid var forbi, var min Stilling igjen den, at vende tilbage til en Kreds, hvori jeg kunde indmures med et godt Forbundt. Jeg selv giver ikke Bindemidlet, jeg har paa eengang formegen og forliden Tro paa det, jeg vil, formegen til at opgive det som Formaal, forliden til at bringe andre, som ikke fatte det, haardt i Ilden for at faae det frem nu strax. Blandt de Elementer, som nu støtte mig, findes adskillige, hvis Anskuelser ere mig ligesaa meget imod, fordi de forekomme mig ligesaa hule og støttede paa ligesaa slet Grund som mine Modstanderes. — De tjene mig, fordi de haabe, ligesom de,

der trykkede sig frem i de bageste Rækker af Suwarows Stormcolonner, at de over mit Liig skal komme ind i Fæstningen. Saalænge De er der som Moderator, saa glider dette Spil, De er som en Sæbe, der hjælper til, at slige Kræfter i det rette Øieblik kunne slippes forbi, saa at de føle Gravdyndet om deres egne Fødder og stoppe i Farten. Det har fornøiet mig at læse om Deres tilfældige Samtale med H. saavelsom om Deres Sammenkomst med S. Jeg har naaet, hvad jeg har attraaet ved min haardnakkede Bortebliven fra Kbh., at De er kommet saameget i Forgrunden, som De skulde. Jeg vilde, at de Godtfolk, skulde æde Kaalen, hvori de have spyttet, jeg vilde nok, at vort Partie skulde være et Hjælpe- og Støttepartie; men jeg vilde ikke, at man skulde kunne lade, som om det kun var dette ved min Personlighed og ikke ved sin indre Natur, altsaa ogsaa ved Dem, der i saa høi Grad repræsenterer denne, fordi det stedse har været Deres Opgave at følge Flertalsfremstødet. — Dersom Monrad og Clausen haabe en stor Seier af mine mistydelige og uforsigtige Udladelser, saa bliver deres Seier kun af kort Varighed. — Tro mig, naar jeg siger det, at de Udtryk, som tit synes meest uforsigtige, ere det mindst. De ere udtalte med fuld Bevidsthed og udgaae af lange og modne Overveielser. Det er muligt, at min Grandskning ikke er dyb nok, at min Opfattelse derefter kan være baade feilagtig og især ufuldstændig; men det er vigtigt, at den kommer frem, som jeg har den, for at Ingen skal troe paa, at jeg gjemmer min sande Tanke. — Mistydninger have kun en Døgnvirkning og falde tilbage paa den, som forsøger dem, enten paa hans Opfatningsgave, fordi han ikke har kunnet see bedre, eller paa hans Redelighed, fordi han ikke har villet. Jeg har haft et Brev fra Lehmann, som har viist mig, hvilke Strænge de ville slaae an. Han, Fremstilleren af den folkelige Forfængelighed i sin ridderligste Skikkelse, han vil, at man skal i sin Fremfærd

mod Slesvig erindre, at det er erobret. — „Erobret siger De“, har jeg svaret, „erobret Slesvig?“ Har De da opgivet Rendsborg og Frederiksort, Kjærnen af Slesvig, naar der tales om Erobring af Slesvig? Har De opgivet Stillingen bag Sorgen, Treenen, Wittensee som Slesvig? Denne Stilling, der var Fjendens Hovedstilling i Slesvig, som Als var vor. Have I Slesvig, sagde vi, I, som ikke have Als? Have I Slesvig? sagde Modstanderne, I, som brød Eders Horn saaledes mod vor fremskudte Stilling ved Isted, at I maatte lade os staae i Fred bag Sorgen etc., maatte underhandle med Preussen og Østerrig om at faae os bragt til Underkastelse, og med Europas Billigelse maatte indgaae Vilkaar, som en virkelig Erobrer ikke havde ladet sig byde. „Denne Art Udtalelser“, skriver jeg, „ere gode, Lehmann, af Diplomat mod Diplomat, hvor det tales af Avisskriver mod Avisskriver, fordi de have Snakkeretten; men mellem alvorlige Folk, som ville enes om, hvilken vor Optræden kan og bør være, der gjælde slige Udtryk ikke.“ — Den hele Præstestands Skrig om Embeder, den tør ikke blive en Hærkrig, og jeg skal nok vide, om jeg forresten behøver at blande mig i denne Sag, at udvikle indledningsvis Fredsbetydningen for Danmark saa vel, at mine Ord skulle finde Anklang mod disse krigslystne Christenmænd. — — Republik, Monarchie, Absolutisme etc. etc. det er temmelig tomme Former, Indkomstskatten er Udbyttet af en Samfundsidee, ligesom Foederationen er det; begge ere de fornuftige Tanker, der, gjennemført, redde fra Galskab. Foederalismen er Tilfredsstillelsen af Stamme- og Sprognationalitetens Fordringer, uden Kamp med Staten. Indkomstskatten er Tilfredsstillelsen af Communismen og Socialismen, uden Kamp med Eiendommen. — — — At Andræ vilde forsvare Notabelforslaget, har jeg nok ventet; det kan være klogt og maaskee gjørligt. — Sponnecks Stilling til Notabelforslaget vil blive afgjørende. Hvad Kongens Stilling angaaer, da troer jeg, man bør gjøre ham

opmærksom paa, at en Opløsning af den nærværende Rigsdag næppe nogensinde kan stille sig for ham som gunstig for en rolig Udvikling. Ved nye Valg, under nærværende Omstændigheder, kan det rolige Element, som nu findes i den, let formindskes; man kan ved Valgene forsøge at friste Folkets Forfængelighed ved al Slags Snak mod Tydsk og Tydskland, Krig, Seier, Erobring etc., man kan muligvis ved disse fremmede, saakaldte patriotiske Snakkerier faae indsmuglet Mænd, der ikke have samme Sands og Forpligtelse mod den rolige Udvikling som den nærværende Rigsdag, især Folkethinget. Kongen bør, troer jeg, betragte Tanken om en Opløsning som et Ministerhocuspocus, saalænge der ikke foreligger ganske andre, os ukjendte Grunde end de nærværende. — Den hele Iver med at faae Holsten ind under Regjeringen er falsk. — Man faaer ingen sand finantsiel Fordeel, og Kongen for sin Civilliste faaer Byrder i større Forhold end Indtægter. Han vil finde Holsten fuld af Tiggere hos Kronen; thi alle de saakaldte troe ville vise Troskab i at tigge, og nye Venner skal kjøbes, om man faaer Holsten som en Concession. Naar Holstens egen Trang ikke fører det til Kongen, saa bliver det en Byrde for hans Stat og for hans egen Kasse; thi saa skal det stadig vindes ved Offre, og Intet vil rækketil. — — At de slesvigske Sager ere blevne forviklede med de danske, er ikke Rigsdagens, men T.'s og Regjeringens Skyld. Taler T. om Opløsning, da bør Kongen tale med Sp. — Saalænge der kan dannes et Ministerium, der kan regjere med Konge og Rigsdag, saa er Forslag om Opløsning kun Ministerhovmod. Der maatte foreligge en Sag af stor Vigtighed, som maatte gjennemføres, og netop gjennemføres nu, og som Rigsdagen forkastede, efterat Sagen var forelagt, for at gribe til en Opløsning. Fru D. skal ikke forundre sig over St. Aubain og Grev Holstein; der skal Tid til Alting. St. Aubain pleier altid at reise til Borreby, Frederikslund

og undertiden til Holsteinborg. Den gamle Grevinde maa tage Tilløb, maaskee tale med Steffensen. Jeg troer ikke, hun lader være at svare, om Brevet er holdt, som det var skrevet, om Kongen er traadt frem, som han var stillet; men maaskee har man skullet bessermachen. — Det er for tidlig, hendes Naade vil høste. — Naar jeg kommer ind, om ikke tidligere, skal De faae Grundtrækkene af Stiftelsen for Embedsmænds Døttre. — —

Berlingske Tidende, taget fra Nathanson, er en Vanskelighed; han beskytter den ved sin Barndomsalder; han har den Lykke at betragtes som un vieux radoteur. Det vilde være en Feil for en Mand i B.'s Stilling at have en Avis, naar den fik Betydning; det er næsten en Feil at have den uden Betydning. — Er der Spørgsmaal om Levebrødet, den giver, da var det rettest at give den reent ud i Forpagtning ved en offentlig Contract. — — Maaskee skulle vi over til det engelske System, hvor Regjeringen ikke i den Forstand har Aviser, da kunde Berlingske blive en Times eller Débats. Om Meyers Afsked lod der sig skrive en god Artikkel, om Farerne ved gjennem interessant bagtalerisk Løgn at speculere i den saakaldte Middelstands Lettroenhed, Nysgjerrighed, Misundelse og Avindskhed, at skrive Aviser som en Handelsartikkel, søgende Marked efter Tid og Omstændigheder, uden Redelighed og uden Overbeviisning. Det hele Klagemaal er kun det sidste Kneb for at give en skiden Handel et godt Paaskud. —

Nr. 14.

Sommeren 1851.

Det Spørgsmaal, som for Øieblikket skyder sig frem, og som synes at skulle afgive Hovedpunctet i den politiske Strid, som skal kjempes i Rigsdagen, er det om Hærenes Eenhed; det er heldigt, at Kongen ikke ved et

Ord har taget Partie i denne Sag, i det Mindste ikke offentlig. — Spørgsmaalet burde aldrig bringes frem, thi ved dets Besvarelse, til Gunst for Eenheden, vindes Intet, naar dermed ikke menes Andet, end kun det, hvorom der spørges, Hærenes Eenhed, derimod tabes meget og fremkaldes store Vanskeligheder, som vi nedenunder skulle faae at see. — Man sige ikke, at Monarchiets Natur og Sikkerhed kræver det, England viser det modsatte, den engelsk-europæiske, og den engelsk-ostindiske Hær ere ganske afsondrede, og i England har Monarchiet bestaaet uden Anfægtelser, og dog kunde her forsaavidt bedre bestaae en Eenhed, da ingen fremmed Magt er Krigsherre i Ostindien, saaledes som det tydske Forbund i Virkeligheden er i Holsten. I Napoleons Tid var den italienske Armee holdt særskilt fra den franske, med egen Krigsbestyrelse etc.; og Enhver veed, at Napoleon brugte den ligesaagodt som denne til sine krigerske Formaals Opnaaelse og ikke dermed led mindste Indskrænkning i sin Majestæt. Man vil søge en Sikkerhed for Riget i ydre Magt, men i Virkeligheden kan ingen Hær give denne Sikkerhed eller har nogensinde givet den. Hæroprørene i Rusland, hvoraf der ikke have været faa, der netop have været rettede mod Keisernes Personer, burde være nok til at vise det, men hver stor Statsomvæltning har vist det samme. I den store franske Revolution var det den franske Garde, som førte Stormen mod Bastillen og paa flere Steder tog Side mod Kongepartiet. — I 1830 formaaede den stærke, vel organiserede Garde ikke at gjøre Modstand, og 1848 havde Louis Philippe sine Forts Vincennes og en Hær ved Paris, men dog var han udjaget i et Nu. — I Berlin var Hæren stærk, men tildeels uvillig, tildeels magtesløs. — I Østerrig deelte Hæren sig og fulgte forskjellige Høvdinger, og Keiseren maatte paa en Maade slutte Forbund med Bannen af Croatien, for at han med sine Croater skulde marchere mod Ungarerne og Wienerne. I Wien fægtede

en Deel af Hæren mod Keiseren, i Ungarn endnu en større Deel, og kun Radetskys personlige Egenskaber formaaede at holde en Hær sammen i Italien, hvis Bestanddele lang Tid daglig stod i Begreb med at falde fra hinanden, og hvoraf ikke faa gik til Fjenden. — Men selv efter at Hæren havde faaet større Sammenhold, stod Sagerne endnu kun meget maadelig, indtil Ruslands Hære kom til Hjælp. — Belgien-Hollands Historie viser os det samme. — Derimod har Kongen givet Forbundet et Herredom over sig, som kan misbruges i i høi Grad, naar der dannes en Hæreenhed med Holsten, og Forbundet dog skal beholde sin nærværende Indflydelse paa Hærvæsen og Krigsanliggender. — Man søger at omgaae og at afvise disse Vanskeligheder ved at sige, at det holstenske Contingent er en begrændset Styrke, som kan holdes særskilt, og kun over denne har Forbundet Raadighed, men dersom man virkelig holder Forbundscontingentet skilt fra Resten af Hæren, saa har man jo to Hære, og saa er det simplere at lade Forbundsland og Forbundshær følges ad i sin hele Sammensætning og Udvikling; dernæst er det ikke sandt, at Forbundscontingentet saaledes er begrændset, at det kan opstilles særskilt og Forbundets Krav dermed er begrændset, ved simpel Forbundsbeslutning kan det forøges, og i Krigstid ligger det i Tingens Natur, at det i Nødsfald kan blive forøget med saa stor Styrke, som Forbundslandet Holsten kan opdrive. Det maae nemlig erindres, at Holsten er et Forbundsland, som Forbundets Hære i Krigsføringstid kan betræde, og hvor de da maae være berettigede til at benytte den yderste Formaaenhed for det Heles Vel. — Indtræde Forhold af denne Art, og vi have jo nylig seet Begivenheder, som let kunde have ført dertil, saa kræver en Forbundsgeneral, der er stillet i saa vanskelige Omstændigheder, at hver født Holstener udsondres af den danske Hær og overleveres ham, han kræver Regnskab for Holstens Pengemidler, og er han

ikke meget venskabelig sindet mod Danmark, saa søger han i Sager af denne Art Anledning til Tvist, for at sætte sig i Besiddelse af Halvøens Hjælpekilder. Vi glemme jo ikke, hvad en Forbundsgeneral kan gjøre. Wrangel brød som Forbundsgeneral den Vaabenstilstand, hans egen Regjering vilde slutte, fordi han erkjendte, at naar Slesvigerne, saaledes som det var fastsat, vare udskilte af den holstenske Hær og samlede særskilt, saa var den slesvig-holstenske Sag afgjort. Man kan eiheller tænke paa Forbundsgeneraler, uden at Wallenstein rinder i Sinde; vel var det tydske Keiserrige ikke ganske det samme som Forbundet nu, men med Hensyn til en saadan Generalissimus' Virksomhed kan man vel sige, at Ligheden var stor. — Dersom Holstens og Danmarks Stilling til Forbundet kunde blive indrettet saaledes, som det synes, Mange, for at gjøre sig Sagen let, have bildt sig selv ind, at den er, hvilket de have udtrykt ved at klynge sig fast ved den Synsmaade, at det er Danmarks Konge og ikke Holstens Hertug med Kongetitel, der er Medlem af Forbundet, dersom, siger jeg, det kunde indrettes saaledes, at Holsten, som Forbundsland, kom ud af Forbundet, og Kongen af Danmark kun var forpligtet til at stille og holde et vist Troppecorps til Forbundets Raadighed, ja saa kunde der fornuftigvis være Tale om en Fælleshær for Staten, thi da kunde man jo endog, for at undgaae enhver Vanskelighed, slutte en Overeenskomst med en eller anden tydsk Magt om at overtage Forpligtelsen, kort, man kunde gjøre det til noget aldeles fremmed for den hele Statsmaskine, det var da en Sag af samme Beskaffenhed, som den Afgift, der under Navn af Præsent i sin Tid leveredes til Røverstaterne — men dette Forhold kan jo ikke indtræde. — Geheimeraad Scheele, som er en klog Mand, har følt, hvor Skoen trykkede, han er derfor i sine Planer til Statens Gjenordning gaaet ud fra, at man nok kunde bevirke Holstens Udtræden af

Forbundet, ja at Holsten selv vilde være villig dertil; men begge Dele ere slaaede feil, Holsten vil ikke udtræde, og Forbundet kan ikke sikkre os dets Opgivelse, Grundlaget for hine Planer savnes saaledes. — Men nu er Forbundets Omraade mest omfattende i udenlandske Anliggender, i Krigssager og i Politisager, netop derfor bør man i disse Sager sætte den skarpeste Begrændsning. — Danmark kan og bør ikke holde Forbindelsen med Holsten vedlige ved en Tvangsmagt. — Det svækker sig herved uden at naae noget endeligt Maal.

Fra Procurator Balthazar Christensen til Tscherning.

Nr. 1*).

Kjøbenhavn d. 27. Juni 1851.

Røret og Gjæringen her synes for mit Øie at være i Aftagende. — Under alt dette turde imidlertid en Catastrophe alligevel forberede sig, og snarere, end man maaskee venter, komme til Udbrud. — — Jeg har desværre ikke, siden vi skiltes, talt med B., da jeg har troet ikke at burde søge ham, og han i Gaarmorges ikke traf mig, men aflagde sit Kort. — — Med Hensyn til Arbeiderforeningen sender jeg Dem indlagt den Anmeldelse af samme, jeg paa Hr. Larsens Ønske har conciperet for ham fra Morgenpostens Standpunct. — — Jeg lægger forøvrigt ikke speciel Vægt, i det Mindste ikke endnu, paa denne Sag, da vi, i vor Egenskab af Bondevenner og af Mænd, der i den Stilling have vort fulde Hyre, vel næppe kunne passende engagere os i denne nye og før Fødselen allerede forvirrede og forviklede Sag. — — En ledende, eller blot fremtrædende Deltagelse i Foreningen, forekommer det mig, at ingen af Bondevennebestyrelsen for Øieblikket burde overtage.

---

*) Se Tschernings Brev Nr. 2, foran pag. 46.

Dersom Foreningen til Exempel, deels ved at petitionere Lovgivningsmagten og deels ved andre Overeenskomster mellem Arbeiderne selv, tilstræbte, snarest muligt at faae Lighedsprincipet indført og hævdet i de positive Love om Arbeidsforholdene og at faae, ligesom nu for Sygeforsørgelsens Vedkommende, ved private og ved offentlige Bestemmelser hævdet et vist yderligere Oplæg af Lønnen vedtaget, til Hjælp for de ældre Dage, eller endnu bedre, dersom den midlertidigt i Betragtning af den notorisk forestaaende Omdannelse af Næringsforholdene indskrænkede sig til at søge oplyst samtlige de nærværende factiske Kaar og Forhold, hvorunder Arbeiderne ere stillede, forekommer det mig, at dette i sig selv vilde maatte være noget baade Godt og Nyttigt, der vel kunde fortjene positiv Understøttelse og Deeltagelse. Men jeg indrømmer, at den allerstørste Betænksomhed maatte bruges; thi ufeilbarligt ere de nærmest Paagjældende et vanskeligt og ikke meget taknemmeligt Sæt Folk at skulle virke med. Dog denne Sag ligger, end ikke i Tiden, saa nær. — —

Af Gleerup havde jeg igaar et Besøg, der maaskee fortjener nogen Opmærksomhed, ogsaa for Deres Vedkommende. Han udviklede, „at han begyndte ikke mere at see klart i vor Villen og i vor Stilling, at han havde troet, at vi vilde og maatte udfægte Bondesagen udelukkende ved S a g e n s egen Godhed og Bondens egen Vægt, at han ikke kunde billige, fordi han ikke kunde see ind i og ud over det, at „Føreren" søgte at knytte andre Forbindelser, hvis Brug eller Misbrug i andre Retninger ikke kunde vogtes eller ret iagttages, men hvis Følger uudbliveligt vilde være at skjærpe og hærde den Adskillelse, der nu er mellem os og Monrad-Krieger, der dog kunde og burde være identiske med os, at jeg udtrykkeligt havde sagt, at det var min „Ret og Pligt" at afslutte og træde fra den politiske Skueplads, naar Afløsningssagen var forbi, at D e havde til ham erklæret,

at De, naar denne Sag var forbi, for lang Tid vilde ansee det for Pligt ikke at deltage paany i nogen Agitation, at han havde lagt den allerstørste Vægt for sin Person paa alt dette, at det dog var iøinefaldende, at Alle for Øieblikket ikke „frygtede Nogen i høiere Grad end mig“, at Alle „maatte fortvivle“ og i Fortvivlelsen „samle“ sig mod os og vor Sag, naar man ikke længer kunde troe mig paa mit Ord, at jeg efter Afløsningssagen umiddelbart vilde ophøre at være, i politisk Forstand, at jeg aabenbart havde skrevet Morgenpostens Anbefaling af Arbeiderforeningen og derved viist, at jeg ikke vilde holde dette mit Ord og denne min Pligt, at træde tilbage umiddelbart efter Afløsningssagen, at han derfor maatte tilstaae, at han følte sig uhyggelig ved at vide, uden ret at kunne vurdere, min Forbindelse med B., og at han ikke troede en anerkjendt Partifører at kunne være berettiget enten til dette eller hiint, men allermindst jeg, Formanden for den specielle Sag, Bondeemancipationen, der burde staae eller falde ved sig selv, at han følte sig ikke klar eller hjemlig paa den Grund. — At han var kommet for at sige mig rentud, at han vilde trække sig tilbage, og fremstille dette for Dem.“ — Hvem eller hvad inspirerer Gleerup? — — — Der er imidlertid ingen Fare paa Færde, naar det kommer til Stykket, vil hans Forstand og Hjærte nok stoppe ham i Farten. — — —

Nr. 2.

Kjøbenhavn d. 7. Juli 1851.

— — — At Kongen ikke er herinde i Dag, synes at være, fordi han ikke vil udsættes for en Petitionsstorm. Igaar har han ladet Moltke og Tillisch kalde til Frederiksborg. Det synes, at T. har tilfredsstillet i høi Maade, navnlig med Hensyn til, hvad det eventuelle Ministerium skyldte Kongens personlige For-

hold, og med Hensyn til at gjøre Notabelprojectet til Grundlag for det nye Cabinets Politik. — B. har confereret længe med T., og denne synes at have lovet Guld og grønne Skove. Ret mærkeligt ønskede B., at det maatte blive umuligt for T. endog blot at ahne mig hermed, og at det overhovedet maatte blive umuligt for Nogen at troe Fru D. i Forbindelse med mig. — — —

Nr. 3.

Kjøbenhavn d. 10. Juli 1851.

I dette Øieblik forlader B. mig; han vilde før sin Udreise til Fborg takke mig, fordi jeg igaar i Couvert retournerede ham mit tidligere Brev om Programmet for det nye Ministerium. — — — Deres Seneste om Geheimecabinetsraadet*) meddelte jeg ham igaar. Vi kunne næppe tjene den gode Sag bedre eller virksommere for Øieblikket, end ad denne Vei, og det er min Overbevisning, at vi i det Mindste forebygge og afværge Meget, om vi end maaskee lidet eller intet Positivt og Øieblikkeligt opnaae. — — Jeg hører, at Lehmann i Veile har iilsomt holdt et Folkemøde og henrevet Publicum til Adresser osv. osv. — —

Bl.—Fin. tumler sig herinde med David, Scheele og Goldschmidt. Sidste lader Grundeierforeningens Matadorer ved hyppige Bestillinger hos Kunstnere blive disses Mæcenater. Han synes derhos virkelig at lade dem forsøge paa at hjøbe Flyveposten, men dennes Priis er nu steget til 75,000 Rdlr. Paa Skydebanen har Kongen aabenbart gefallet sig selv og gefallet Publicum. Hans Benyttelse af hans Valgsprog vil B. gjøre mig til Fader af. — — —

---

*(See Techernings Brev Nr 4, foran pag. 56.

Nr. 4.

Kjøbenhavn d. 12. Juli 1851.

— — — Vi skulle og vi kunne give os Tid, thi takket være vor Sag og Dem, vor Stilling er god og klar, og det forekommer mig, at vi igrunden kun behøve, ikke at forskjærtse eller forkvakle den ved at optræde positivt, for at vide os sikkre paa at gaae saa sikkert fremad, som gjørligt er. — Jeg er imod, at vi skulle optræde med nogen Proclamation, i det Mindste endnu, enten med Hensyn til Storeheddinge Sagen eller til Øieblikket i Almindelighed. — Aldeles ufornødent er det med Hensyn til Storeheddinge Sagen; thi den er allerede tungt faldet tilbage paa Hovedet af Flyveposten & Comp.

— — Jeg troer, at Situationen er en saadan, at vi skylde vor Sag og os selv, saa lidt som muligt at optræde i den Kamp, der i disse Dage føres, og jeg gjør ogsaa i den Henseende aldeles Deres Ord i Deres Brev: „Fast Holdning, bestemte Grundsætninger og — **Tid**, det er Frelse“, til mine.

— Deres Gisning om Fru H . . . er sikkert velgrundet. Hun har, efter hvad jeg nu mindes, allerede sat sig i Rapport til Fru D., og det samme gjælder om Fru van D . . . . ., da B. tilfældig har omtalt dem begge, som aspirerende og intrigerende for Mændene. — F. forlod mig i dette Øieblik, sagde, at H. havde mægtig Indflydelse, at „man“ — men om det var H. eller Heelstatsfolkene, kunde jeg ikke skjønne, „bestemt lagde an paa at faae Kongen til at resignere, at man derved gjorde gjældende for Fru D., at Kongen lettelig kunde snart bortrykkes, og at Intet da var gjort for hende, men at Stormagterne vilde sikkre hende 150,000 Rdl. aarlig fra Hertugdømmerne, naar Resignationen strax fandt Sted, og at saaledes hun dog havde naaet en sikker og god Stilling istedetfor nu en usikker og farefuld. — — — — At „Fædrelandet“ ved

A. Hage havde kaldt Dem herind, men at De havde svaret, at De efter den Stilling, hvori „Fædrelandets“ Folk havde søgt at isolere Dem og Deres Partie i Kjøbenhavn, Intet fandt at gjøre derinde, og at jeg ialfald var den, til hvem man kunde henvende sig, hvis man troede at maatte conferere med Partiet. — —

Nr, 5.

Kjøbenhavn d. 12. Aug. 1851.

— — Følgende Deres Opfordring gik jeg, da Bang er i Odsherred, til Etatsr. S. — — — Han var naturligvis Venligheden selv, udentvivl er dog Bangs Optræden ikke ganske efter hans Sind, og han sagde derfor reentud, at han siden længere Tid vidste, at Tillisch regnede paa Valg der, ligesom han meente, det ikke at være ret i sin Orden, at Bang klemte ham ud. „Men,“ tilføiede han, „jeg har strax mærket, at Bang vilde frem, skjøndt jeg troer, han ikke burde det, men Mands Villie, Mands Himmerige.“ —

Kongen skal være godt modtaget paa Bornholm; man har udspredt paa Børsen, at Publicum har nedrevet paabegyndte Æresporte, da Fru D.s Medværen rygtedes; det er sikkert ugrundet. — —

— Jeg veed med Vished, at ikke blot Arveprindsen, men ogsaa hans Gemalinde jevnlig lade Ord falde, der utvetydig vidne om, at de haabe og regne paa at være nær ved at succedere. Man hvisker ogsaa om, at Holsten ikke vil blive udleveret, saalænge F. VII. sidder paa Thronen. — — —

Nr. 6.

Grøndal d. 19. Aug. 1851

Her er et forunderligt, uhyggeligt Stille, og for mig noget Mystisk og Taagefuldt, som jeg forgjæves an-

strenger mig for at gjennemtrænge. — — — — — —
Det er klart, at man er ganske optaget af Bestræbelsen for at see Fru D. stillet godt og acceptabelt for Yderverdenen. I denne Henseende, og fordi det tillige belyser vor hele Situation, vil jeg give Dem B.'s væsentligste Yttringer om Bornholmstouren. —

De mindes, at jeg umiddelbart før hans Afreise, efter Deres Vink havde sagt ham, at Stemningen derovre var fortræffelig, naar man blot gik lige paa og ikke selv fremkaldte Tvivl, Betænkeligheder og Cotteridiscussioner. — B. sagde, han formodede, jeg havde hørt om de anonyme Breve etc., der samtidig med dem selv vare komne til Bornholm, men om hvilke Kongen først igaar, som han troede, ved Ministeren var blevet vidende, og at jeg ikke havde feilet med Hensyn til Lewetzau, der havde besvoret først ham, B., og siden endog Fru D. om at formaae Kongen til at opsætte Touren til næste Foraar, da Modtagelsen bestemt vilde blive ubehagelig, — og at han ved selve Ankomsten havde besvoret Kongen at tilbringe Nætterne ombord og ikke i Land, snart for den bornholmske Nisse, der ei om Natten vilde taale Kongen paa Øen, snart for Duunsengene, snart for ikke at uleilige o. s. v. — Næppe var imidlertid den gunstige Modtagelse øiensynlig — ogsaa for Fru D.'s Vedkommende, hvis Navnetræk prunkede paa Æreportene, før Lewetzau blev syg og maatte holde Sengen. Da B. red ved Siden af Kongen forbi Sygehuset, hviskede denne, at L. vist havde Galdefeber af Jubelen. Forresten er L. stadig syg, og man mener, at han vil døe. Men hvem i hans Sted? B. mener aabenbart, at Alt, undtagen Ceremonivæsenet, vil og kan gaae over paa ham selv, men at man er dødelig forlegen for en acceptabel Mand, der i denne Retning kunde stilles i Spidsen; det vilde maaskee ikke være ilde at udfinde og nævne en saadan Mand. —

Den, der i Rønne desiderede Alt og charmerede Kongen og Fru D., var Øens Bondeven, Garver Wulff, en djærv, ligefrem Mand. — W. havde nemlig allerede ved Broen, eller Gud veed hvor, haranqueret Kongen, ikke som Konge, men som Faderen og Fadderen til Europas folkeligste, frieste og viseste Grundlov, og som denne Grundlovs, Folkets og Folkefrihedens troeste Mand. Han havde henrevet Alle, og selve Kongen var det i den Grad, at Kongens Svar til ham var complet „begeistret", og da Kongen ikke fandt hans Navn blandt de af Wegener til Kongens Dejeuner indbudte Honoratiores, blev han strax opmærksom derpaa, og Wegener undskyldte sig med, at man blandt 28,000 Sjæle let kunde glemme en eller anden enkelt Værdig. Man fik ham med Møie fundet, indbudt og bragt tilstede. Fru D. fik ham senere ind til sig og interesserede sig saa meget ved at tale med ham, at hun havde bemærket sig, at han havde yttret, ikke at ville eller kunne stille sig til Rigsdagsvalget formedelst hans vanskelige Forhold. B. skulde nu spørge mig, om De og jeg fandt det ønskeligt og passende, at han blev hjulpet og blev valgt; thi i saa Fald vilde hun gjerne offre Noget, for at lette hans Vanskeligheder. — — — Kongen, Fru D. og B. selv ere aabenbart ganske henrykte over denne Bornholmstour. —

Nr. 7.

Kjøbenhavn d. 17. Septbr. 1851.

Jeg kan ikke andet, kjæreste Oberst, end forsaavidt begynde mit Brev med mig selv, som jeg maa sige, at den Maade, hvorpaa De i Deres Sidste yttrer Dem om mig i Anledning af mit Spørgsmaal om Archivariatet, har givet mig nogle af de mest velgjørende Øieblikke, jeg i mit Liv, og navnlig siden jeg var i Guinea, har følt. Den Forfængelighed, at vide sig saaledes anerkjendt af Dem, selv om man frygter Anerkjendelsen for

ikke fuldt eller nær fortjent, den har jeg i allerhøieste Grad, og den vil i al Fald Deres Frue, som har dømt mig for Ærgjerrighed, ikke fordømme mig for. — — —

— Ministeriet V. Moltke har stærkt urgeret, at Kongen ikke i egen Person skulde aabne denne Rigsdag. Kongen selv føler sig trykket ved „sit Ord“ mod Slesvig og Holsten; men Fru D. har meent, at han kunde hjælpe sig med at tale i almindelige Udtryk, og at han ikke burde lade sin Person udelukke af sine Ministre, hvor den maaskee kunde og burde fremtræde. — Man forfølger og troer at være paa Spor efter de bekjendte bornholmske Breve. — Schöller synes at tale Reactionens Sag hos Kongen, hvilket synes at fremgaae deraf, at B. yttrede, at Fru D. ved Kaffebordet, hvor Ingen uden disse tre vare tilstede, havde gjort opmærksom paa, at Kongen fra sit Standpunct aldrig, uden at lade sig vitterligt og paatrængende bede derom af selve Rigsdagen, burde samtykke i saa meget som en Priks Forandring over I'et i Grundloven, at Kongen dog igrunden med Grundloven og indenfor Grundloven var langt mægtigere, end Christian den Ottende med Steemann og indenfor Bureaucratiet, at 1852 stod for, og at „Folkets Kjærlighed, min Styrke!“ var hans Valgsprog. — —

Nr. 8.

Grevinge i Odsherred d. 15. Aug. 1852.

— — — — Jeg siger ikke som De, „at jeg meget beklager Savnet i Rigsdagen af Mænd som Gleerup, Krieger og Damkjær.“ Navnlig seer jeg ikke, at især den Første kan „savnes“. Men jeg troer, at den øvede Folkejustits over dem alle tre var berettiget og nødvendig. Gleerups Valg vilde have været en farlig Valgusandhed og Kriegers en formelig Valgusandhed. Jeg har, efter min gamle Vane, hvorved vi hidtil have staaet os vel, omhyggeligt refereret Dem min Anskuelse om Gleerups Valg i de samme specielle Ord,

hvori jeg har givet dem til Vælgerne og Andre, og hvad Krieger angaaer, har jeg, mig vitterligt, end ikke yttret nogen Dom. Det er mærkeligt, at den lærde og constitutionelle Professor forresten ikke kan eller vil begribe, at han maatte falde, og at det var et constitutionelt Selvmord, at de Vælgere skulde lade ham repræsentere dem, som han netop ikke repræsenterede. Damkjær, som jeg tidligt gik til for at sige, at vi havde hørt, han ikke vilde stille sig af Frygt for Udfaldet, men at vi efter hans Forhold ansaae os for uberettigede til at modarbeide hans Valg, har ikke siden givet mig enten Ord eller Vink, og Trydemand har jeg vel opmuntret til at stille sig, men i Bogense og med udtrykkelig Bemærkning, at vi ikke kunde stille eller støtte nogen Modcandidat mod Damkjær. Men man vil have vor Hjælp, uden at vide os Tak for den, og uden endog derved at være hindret i at sparke til os efter Evne. Vor Rigsdag er ikke mindre god og anseet, fordi disse Herrer ikke have Sæde i den. Troe De mig, man havde lavet os ret et Birthingsbad, og det er sandelig ikke lidt, at vi paa een Gang have undgaaet dette, fældet Ophavsmændene og fornyet vore Rækker til Mere i Tal og Sammenhold, end nogensinde. Jeg vil maaske ikke have meget mere at gjøre, men jeg seer tilbage med Rolighed og Tilfredshed paa hvert af mine Skridt i denne Valgcampagne, uagtet jeg langt fra miskjender, hvad der mangler, og hvad der truer. — — Det forekommer mig, at vort Folkething efter Øieblikkets Leilighed er ganske godt sammensat, som det er. — —

I Bangs Yttring om ikke at ville høre til noget Partie, ligger mulig et Fingerpeg. Han skal forresten fortryde, at have modtaget Holbæk af Bondevennerne, fordi han mener, at han godt kunde være bleven valgt i Roeskilde. Og Conf. Hansen skal være uudtømmelig i at lade ham høre, at han derved har gjort en Dumhed. — — — —

Nr. 9.

Odden pr. Nykjøbing d. 14. Septbr. 1852.

— — — — De troer, at den største Fare for os netop ligger i alle de Udbrud og Rivninger, den Ene og den Anden saa kortsynet eller saa egenkjærligt speculerer i. Men jeg har dog det Haab, at vi endnu fremdeles ville kunne holde Alt, som det er, da den hele Skare af Speculanter dog igrunden mangle baade Forstand og Mod for det høie Spil, der frister deres Drømme. Hverken Kongen eller Grevinde Danner ville saa ganske let kunne fjernes fra den Politik med Hensyn til det menige Folk, der hidtil har baaret dem igjennem, og der fremtidig næppe vil være mindre fornøden end hidtil, og saalænge Kongen ikke er vundet, vil dog baade Rumleriets og Reactionens Magt imod os være utilstrækkelig.

— — De skriver ikke et Ord til mig om vor Ven Rotwitts Formandscandidatur. Er den da opgivet? — Jeg vilde ønske, at De snart vilde gjøre Rotwitt en Visit for at støtte og veilede ham, navnlig med Hensyn til Indretningen af en Klub, paa hvilken jeg med Dem lægger den allerstørste Vægt.

— Det er en sand Glæde, som Menigmand herude forstaaer at vurdere Dem og Øieblikkets Vanskelighed. — Overhovedet naar Vorherre ellers bevarer Dem, er jeg slet ikke bange for, at vi jo nok skulle vide at lempe vort Alt igjennem saa nogenlunde. — — —

Uddrag af Breve,

vexlede mellem Tscherning og forskjellige Personer.

1851—1873.

Til Generalconsul Delong.

5te Mai 1851.

— — — — I denne Anledning gjør det mig ondt, at man ikke har nævnet Oberst Læssøe, som dog unægtelig er den Officeer, som har viist størst militairt Genie. Begivenhederne 1848 have gjort de senere mulige og for at udføre det, som skete 1848, var Læssøe det vigtigste Redskab, hvad Krigsbegivenhederne angik.

Hvad mig angaaer, da er det, som er sagt, ikke rigtigt og det Hele ufuldstændigt. — Da jeg den 23de overtog Krigsministeriet, da modtog jeg ikke 12,000 Mand, men af Cadrerne til en saadan Armee med en tilstedeværende Tjenststyrke af omtrent 4500 Menige, 500 Officerer og 1100 Underofficerer, hvori indbefattet alle Troppearter, selv Arsenalhaandværkere. Disse Tropper vare fordeelte i 9 Hovedgarnisoner. Flere af de i Sjælland værende Cadrer havde deres Mandskab i Jylland, nogle endog i Slesvig, som deeltog i Oprøret. Den af traadte Regjering havde anseet Kjøbenhavn saaledes udsat for Fare, at den havde anvendt og anvendte daglig store Summer paa dets Befæstning og Besætning med Skyts. Mandskabet til at udfylde disse Cadrer til Fredsstyrke var først indkaldt 2 Dage forud og ingen særdeles Foranstaltninger taget for at befordre dets hurtige Komme. Kun ved den Deel af Hæren, som deeltog i Oprøret, var der holdt et større Antal Folk under Vaaben.

Af Krigsreserven fandtes kun de hjemforlovede Mandskaber; det øvede saakaldte Forstærkningsmandskab var ikke engang inddeelt paa Papiret, det yngste deraf, som var over 32 Aar gammelt, havde ikke været under Vaaben i 6 Aar, det ældste var over 40 Aar og havde i 14 Aar ikke været under Vaaben; det store Antal var Familiefædre, alt det yngre Forstærkningsmandskab var uøvet. Der fandtes intet Feltforpleiningsvæsen, intet Felthospitalsvæsen, intet Park- og Hærtrain, ikke engang Stammer herfor eller Organisationsplaner, kun Heste til et ringe Antal Stykker Skyts. — Munderingsstykker fandtes kun til den saakaldte Liniehær, og af disse endda kun Fredsmunderinger. Af Infanterievaaben fandtes kun af brugelige Modeller omtrent 34,000 og deraf 10 à 12,000, som havde modtaget betydelige Udbedringer og derfor maatte prøveskydes, førend de toges i Brug. Forfremmelse til Officer fra Underofficer var ikke indført, Udskrivningen til Hæren foretoges kun af den menige Landalmue, og selv i denne fandtes mange Undtagelser til Fordeel for de Rige, hvorved det, at være menig Krigsmand, ansaaes for nedværdigende. Instruxer for Tjenesten i Felten fandtes ikke eller vare forældede. Der savnedes Tillid til de høiere Befalende, hvilket Oprøret, som havde grebet om sig i en Deel af Hæren, end mere havde forøget, saa at der var flere af de høiere Officerer, som man af denne Grund ikke kunde benytte. Nogle vare saa høit oppe i Aar, at deres Kræfter ikke svarede til Villien, og Vanen til Forfremmelse næsten udelukkende efter Tjenstalder eller fyrstelig Fødsel havde uddannet en stærk Fordom imod at søge Folk efter deres Duelighed. Alt dette er det, jeg bragte i Orden, idet jeg tillige samlede Hæren, besatte Als inden faa Dage og bragte den ligeoverfor Fjenden i kortere Tid end 14 Dage, slog Fjenden og sprængte Oprørsarmeen sextende Dagen efter at have overtaget Ministeriet og vilde ved at ledsage Kongen til de oprørske Landsdele have endt Oprøret og bragt

Rolighed tilveie, om Preussen strax efter Forbundet ikke havde stillet sig imellem og taget Oprørernes Partie med væbnet Magt, og Stormagterne, selv England og Rusland, ikke snarere givet dem Medhold end gjort dem Modstand.

Til samme Tid var et nyt Forfremmelsessystem sat i Værk, Feltforpleining, Feltlæge- og Felttrainvæsenet ordnet, Krigslovgivningen rettet. Inden Udgangen af Mai vare alle Tab dækkede, Hæren mod Fjenden 20,000 Mand og 5 à 6000 Mand under Formation og som Besætninger, Skoler i Virksomhed i alle Retninger. Inden Midten af Juli Maaned var Hæren, der stod i Marken mod Fjenden, i Jylland og paa Als (altsaa foruden den Deel, der var til Besætning i Fyen og Sjælland og under Uddannelse): 25 Bat. Infanterie 19,000 Mand, 19 Eskadroner Rytterie 2400 Mand, 56 Pjecer og 16 Espingoler; Geværer vare sikkrede deels fra Frankrig, deels fra England, og inden Vaabenstilstanden sluttedes, vare følgende Tropper tilstede:

	Combatt.	Noncombatt.
Nørrejydske Armee	22,800.	1,200.
Corps paa Als, foruden Landbevæbningen	7,000.	300.
Nørrejydske Reserve.	300.	„
Fyens Besætning	1,800.	100.
Sjællands do.	4,400.	150.
Flaaden	200.	„
Krigsfanger	„	950.
	36,500.	2,700.
	39,200.	

Hertil bør endnu føies, som hører til Sjællands Besætning, Livjægercorpset: 600 Mand. Desuden var Borgervæbningen i Kjøbenhavn bleven betydelig udvidet og forberedt.

Da jeg forlod Ministeriet, var Bataillonernes Antal forøget til $30^1/_2$ Bat., Garden iberegnet, Rytteriet udgjorde 25 Eskad., Artilleriet 56 Pjecer, 16 Espingoler, og de fornødne Kystbatterier ved Belterne. Et passende Ingenieurcorps, Skandsetrain, Brotrain, Forpleiningscorps, Sundhedspleiecorps, Traindepot etc. — Vaabenforsyningen var forøget, Munderingsforsyningen sikkret, Værnepligtsloven udarbeidet og tildeels gjennemført ved en provisorisk Lov, Forfremmelsen fra Menig til de høiere Grader gjennemført, de saakaldte dannede Klassers Børn vænnede til at begynde i disses Rækker og derved den menige Mand bragt i Anseelse. Dette er historiske Oplysninger, som maaskee kan interessere Dem. Bataillonscadrerne vare henlagte i Udskrivningskredsen, og alle Forberedelser vare tagne for i Vinterens Løb med ringe Byrde for Befolkningen og ringe Udgift for Staten at forøge Hæren med 6 til 10,000 Mand, samt til at grundlægge en Organisation, der for Fremtiden satte Landet istand til i Løbet af 14 Dage at reise en Hær paa over 40,000 Mand. For at give Dem nogen nærmere Oplysning om disse Forhold, vedlægges nogle Nr. af „Fædrelandet“, der for en stor Deel ere udarbeidede efter den Beretning, som jeg afgav ved Rigsdagens Aabning 1848 i det hemmelige Møde, men som man ikke har villet meddele førend nu, for ikke at skade Landets Hjælpekilder.

Til Redactionen af „Der preussischen Wehr-Zeitung“.

Januar 1852.

Den høitærede Redactions Skrivelse af 7de denne Maaned har jeg haft den Ære at modtage. Den mig derved beviste særdeles Opmærksomhed skal jeg vide tilfulde at skatte, idet jeg skal benytte den til at yttre et Par Ord om den Gjenstand, som har givet Anledning til benævnte Skrivelse. Førend jeg imidlertid gaaer ind

paa Sagen, maae jeg, for at undgaae enhver Misforstaaelse, bemærke, at jeg alt for 3 Aar tilbage har ophørt at være Krigsminister.

Den Artikkel i Deres Nr. 354, hvorpaa De henleder Opmærksomheden, maae sikkerlig beroe paa en Misforstaaelse og Ubekjendtskab fra Forfatterens Side med de her bestaaende Forhold. Jeg har nemlig ikke, hverken nu eller tidligere, forelagt den danske Rigsdag nogen almindelig Værningslov (allgemeines Wehrgesetz), noget saadant Forslag foreligger desuden aldeles ikke til Behandlig i Rigsdagen*). — — —

— — Der er en Mulighed, den nemlig, at Artiklen sigter til et af mig nylig udgivet lille Skrift, betitlet: „Udkast til Love, angaaende en forandret Hærorganisation“. Men disse Forslag ere ikke forelagte Rigsdagen, de angaae dertil aldeles ikke Rekrutteringsloven (Værnepligtsloven). — — —

Den ærede Redaction vil af mine Bemærkninger see, at her maae vær indløbet en eller anden Misforstaaelse. — Men selv om dette var anderledes, kunde jeg dog ikke føle mig opfordret til at besvare den omtalte Artikkel, thi deels forstaaer jeg ikke det tydske Sprog saaledes, at jeg kunde optræde deri som Skribent, deels ere de tydske Forhold mig alt for ubekjendte og uforstaaelige, til at jeg skulde optræde mod en Forfatter, der tilsyneladende seer Alting fra det rent tydske Synspunct, hvor Krigsinteresserne synes at være de forherskende, og den staaende Hær betragtes som en uundgaaelig Regjeringsstøtte, medens vi i Danmark ønske at leve i Fred og kun have en Magtregjering nødig der, hvor vi komme i Berøring med de tydske Interesser og Overgreb, fordi man der mere end hos os har gjort sig fortrolig med den Tanke, at gjennemføre sin Ret med Magt. Vi have

*) Her følger en længere Beskrivelse af det danske Udskrivningsvæsen, hvilken dog ikke kan være af større Interesse.

antaget mere af de engelske Sæder, vi lade mere de forskjellige Meninger fægte deres Kamp ud med egne Midler. At de tydske Forhold maae udøve en særlig Indflydelse paa Holsten, især i Krigssager, forsaavidt som det tydske Forbund er den egentlige Krigsherre der, er ingen villigere til at indrømme end jeg, og jeg troer ikke, der gives mange Danske, som jo villigen indrømme dette; de ere desuden blevne vel belærte ved de senere Begivenheder; men ud over Forbundets Grændse tør denne Indflydelse ikke strække sig. Dette, frygter jeg, har Forfatteren ikke opfattet rigtigt, og i denne Henseende frygter jeg, vil min Opfattelsesmaade aldeles ikke blive forstaaet i Tydskland, ja vel endog blive ilde optaget; thi den Uret, vi have lidt af Tydskland, er for stor og for ny til, at den endnu kunde omtales med Rolighed. Der maae hengaae en Tid, inden den Mægtigere, der har gjort det Onde, vil taale, at man siger ham det aabent. Men de militaire Organisationsformer kunne ikke omtales uden at berøre de politiske Forhold, og det ikke alene de speculative, men de virkelige.

Fra Tscherning til hans Vælgere i Holbæk Amt.

Kjøbenhavn d. 16. Febr. 1852.

Kjære Venner og Vælgere!

Flere Mænd af Eders Midte have talt til mig om det nær forestaaende Valg af Formand og Kasserer i Brandassuranceforeningen i Holbæk Amt, hvor man synes at have tænkt paa at udelukke Gleerup, paa Grund af den Strid, hvori han er geraadet med flere af de ledende Mænd af det Partie paa Rigsdagen, som man i Almindelighed benævner „Venstre“, og hvoraf Bondevennerne udgjøre en væsentlig Bestanddeel. Dersom mit Raad maae have nogen Vægt i denne Sag, saa gaaer det ud paa, ikke at lade en Uenighed af en reen politisk Natur have nogen Indflydelse paa Valget til en Post, hvor det

kun gjælder om Paalidelighed i Pengesager, Nøiagtighed og Forretningsdygtighed. Ved at lade Eders Valg bestemme af politiske Grunde og ikke ene af Hensyn til Brandforeningens Tarv, skade I begge Sager, saavel det politiske Parties som Brandforeningens. Det ligger i vort Parties Natur at see paa Sagerne. Vi ere hyppig nok opfordrede til at bekjempe den Tilsidesættelse, som udenfor Besættelsen af de høieste Statsembeder, hvor politiske Hensyn bør tages, skeer paa Grund af politiske Meninger og Overbeviisninger; vi maae bekjempe denne Art Tilsidesættelser ifølge Principer; vi fremskyndes hertil, blandt andet fordi vi daglig lide derunder. Men for at kunne kjempe med frejdigt Mod og med godt Fodfæste maae vi ikke letfærdigen forfalde til den samme Feil ved mindste Anledning, som bydes os. Vi klage, og med Grund, naar Kjøbstadboere, Forvaltere etc. skjælde og forfølge os, fordi vi ere Bondevenner, selv i Sager, som ikke have det Mindste hermed at gjøre; — bør vi nu i en for Politik og Bondevenner ligesaa fremmed Sag lade os lede af vor Misnøie over en Mands Optræden i Forhold til os i disse Retninger. Efter min Formening vilde det være et stort Misgreb. Eders Løsen bør ved denne Leilighed være: „Maadehold og Besindighed“, saaledes som det saa ofte tilforn har været. Dette Løsen har hidtil ført Eder, mine Venner, paa den rette Vei og gjort Eder til den gode Støtte, I hidtil have været for os, som I have udseet til at være Eders Talsmænd. Hvad Brandforeningen selv angaaer, da er det af Vigtighed, at den fremdeles vedbliver at udvikle sig under den samme Mands Ledning, under hvem den stadig er gaaet fremad og har opnaaet en virkelig blomstrende Tilstand. En Forandring af Formand i dette Øieblik vilde let føre til Opløsning og Adsplittelse. Det vilde desuden være et skadeligt Exempel at give med Hensyn til et Valgembede, om man forandrede dets Besættelse af Grunde, som ere fremmede for Embedets

Bestyrelse. Denne alene bør være den Maalestok, hvorefter den Fratrædende bedømmes; hans Gjenvalg, synes mig, bør være den simple Løn for god Tjeneste.

Hengivenst

A. F. Tscherning.

Til d'Hr. Schalburg og Langberg i Nyborg!

31. Marts 1852.

Deres Skrivelse af 28de dennes har jeg haft den Ære at modtage. Den Fortrolighed, de Herrer deri viser mig, skal jeg paaskjønne ved at komme den i Møde med fuldkommen Aabenhed. Allerede flere Dage forud for Deres Brev havde jeg fra Nyborgegnen modtaget Efterretninger om de Valgbestræbelser, som fandt Sted i denne Valgkreds; det var navnlig blevet mig meddeelt, at der i Nyborg havde dannet sig en Valgcommitee for at modarbeide Bondevennerne, og at man vilde benytte General Flensborgs Candidatur hertil. Man spurgte mig om min Mening herom. Jeg henviste Spørgerne til Hr. B. Christensen, hvad Valgsagen angik, som er bedre inde deri end jeg, men svarede som Bondeven til Bondevenner, at jeg betragtede enhver Valgbevægelse, der opstillede Kampen mod Bondevennerne som Formaal, for en fjendtlig Handling (fjendtlig i Valgbetydning) og enhver Candidat, der modtog Valg under disse Omstændigheder, som en Modstander. Det er klart, at et Partie kan ikke opgive sig selv, og det er dertil min Overtydning, at Bondevennerne have ydet vor Udvikling de største Tjenester ved den Rolighed, de ved deres Maadehold og Tilbageholdenhed have vidst at meddele Rigsforsamlingen, navnlig i alle de ydre politiske Spørgsmaal, hvor Følelsernes opbrusende Politik saa hyppig har været paa Veie til at friste Forsamlingen ud paa den samme Glatiis, hvorpaa saamange lignende Forsamlinger ere faldne i de

sidste 3 Aar. Dersom det maatte være lykkedes mig i de forløbne Aar at yde nogen Tjeneste i denne Retning, saa skylder jeg det hovedsageligen til den udholdende og opoffrende Samstemning, som jeg har fundet hos Bondevennerne, saavel i som udenfor Rigsdagen, og jeg tilføier, at jeg tvivler paa den kommende Tids rolige Udvikling, jeg tvivler om Muligheden af, at man behørigen vil kunne lade de europæiske Tilbagegangsstrømninger glide hen over vore Hoveder ved betimeligen at bøie dem for saaledes at bevare det rette Fodfæste, hvorfra man igjen kunde reise sig, naar Tiden kom, dersom Rigsdagen ikke kommer til at tælle mange Mænd i sin Midte, som dele „Bondevennernes“ politiske Grundanskuelse, den nemlig, at man skal forfølge sine Formaal, ligesom Østerserne danne Bjerge i Havet, ved daglig virkende smaae Kræfter, hvorved man undgaaer alt forfængeligt Skinbedrag og afleder Frygten fra det democratiske Skrækkebillede. De ærede Herrer ville af dette kunne slutte Dem til, at førend jeg kjender noget nærmere til Grundlaget for Flensborgs Candidatur, bør jeg Intet gjøre, som kunde fremme den, eller som kunde modarbeide deres Bestræbelser, om hvem jeg af flere Aars Erfaring veed, at de ere mine politiske Venner. For at jeg skal kunne betragte en Mand som saadan, behøver han naturligviis ikke at være Medlem af Bondevennernes Selskab, men jeg maa vide om ham, at han ikke vier sig til at efterstræbe dets Tilintetgjørelse. Hvad Generalens politiske Stilling og Anskuelser angaaer, da have de desuden været saa lidt fremtrædende, at det er vanskeligt at dømme om dem. Hans Udtræden af Ministeriet staaer endnu som en Gaade for mig. Er den fremkaldt ved Bebudelsen af 28de Januar, saa var den en Feil, da denne Handlings Nødvendighed maae have foreligget temmelig klar ved hans Indtrædelse. Førend jeg slutter, bør jeg endnu tilføie, hvorledes det er mig bekjendt, at det har været paa Omtale at tilraade Land-

boerne at komme Nyborgerne i Møde ved at foreslaae Oberstlieutenant Andræ's Valg, hvilket allerede forrige Gang var nær ved at mislykkes i Faaborg og maaskee denne Gang kan være mere tvivlsomt, da de stedlige Indflydelser paa Landet synes at være meget fremherskende. Det er stor Skade, at man allerede er skredet saa vidt frem, at dette ikke mere synes gjørligt.

I et senere Brev til de samme Herrer omtales atter Valgsager og Valganskuelser, nærmest med Hensyn til General Flensborg som Valgcandidat. Det hedder et Sted: „Da der ikke er nogen Hast paa Færde, mon det da ikke vilde være rettest ved det forestaaende Valgmøde at lade Personspørgsmaalet foreløbig ligge udenfor og forsøge, om man kunde enes om visse Grundideer, hvorom Vælgerne kunde slutte sig for at anlægge en Maalestok for deres kommende Candidat? —

Jeg bør tilføie, at jeg, efterat have talt med Oberstlieutenant Andræ, ikke tør give Haab om, at han vil stille sig for Nyborg.“

I Marginen er skrevet: „Ikke nøiagtigt afskrevet til Afsendelse efter dette Udkast, dog intet forandret i Tankegangen.“

Ved flere forskjellige Valghandlinger viste Bondevennernes Modstandere sig ikke som det, nogle af dem gjorde Fordring paa at ansees for, nemlig som de „bedste Borgere“, og det saa langt fra, at der i enkelte Tilfælde endogsaa udvistes en uhyggelig Brutalitet (see f. Ex. Tschernings Brev til Amtmand Pløyen, foran pag. 22). Slige Omstændigheder have fremkaldt Udtalelser som følgende i et Brev til Tscherning fra en Skolelærer (23. Juni 1851):

„Jeg føler mig taknemmelig mod Forsynet, der styrede det saaledes, at De ikke kom til Nykjøbing denne Gang, taknemmelig mod Forsynet, der havde holdt sin beskjærmende Haand over d'Herrer Christensen og Hansen; men jeg føler samtidig dermed den dybeste Indignation imod et Antal Medborgere, der, slagne med Blindhed, kunne nedværdige sig til at behandle agtede og hæderlige Medborgere paa en slig raa, barbarisk og lovløs Maade og derved stille sig selv i Lighed med Ny-Zeelændere; der saaledes kunde glemme sig selv, saa de paa den frækkeste Maade overtraadte guddommelige og menneskelige Love og gjorde ulige værre at befare i Danmark, end det er Tilfældet endog i Spanien. —

— Det har glædet mange og mig i Særdeleshed, at Deres Høivelbaarenhed har bestemt Dem for en Reise igjennem Odsherred;

for den store Æra, som Deres Høivelbaarenhed ved denne Leilighed vil lade mig blive til Deel, føler jeg mig ligeledes gjennemtrængt af den dybeste Taknemmelighed, og Intet skulde jeg ønske mere, end at det maatte nogenlunde blive mig muligt da at meddele Deres Høivelbaarenhed de Oplysninger, De ønsker Dem gjennem mig, betræffende nogle af den forestaaende Rigsdags Lovarbeider. Hr. Procurator Christensen meddelte mig, at vi Skolelærere havde i Deres Høivelbaarenhed fundet vor bedste Ven og Forsvarer. Det har stedse været min inderlige Overbevisning, at, naar Skolereformsagen kom for i Rigsdagen, vilde De være vor Protector; thi hvilken Fortrykt har De ikke antaget Dem? —"

Ogsaa paa anden Maade, ved Bestikkelser osv., virkedes der imod Bondevennerne, og af de følgende Breve ville flere dreie sig om disse Forhold og belyse den anvendte Fremgangsmaade.

Fra Alfred Hage til Tscherning.

D. 26. Jan. 1853.

Kjære Oberst! Jeg glemte at sige Dem, at jeg gjør, hvad jeg kan i min Valgkreds — Lyngby — for at faae Kayser gjenvalgt, selv dersom De vil træde op imod ham. Kayser er efter mit Begreb et nyttigt Medlem og har netop begyndt sin politiske Virksomhed, skilt sig godt ved Arbeidet som Ordfører i Finantssagen; jeg arbeider derfor for ham ligesaa vist, som jeg vilde arbeide for Dem, ifald Districtet var ledigt.

Dersom De var Ministeriet, vilde jeg for min Person bøie mig i Politikken og stole paa Dem; men jeg kan ikke stole paa, at det gaaer os nogenlunde med de nærværende Styrere, og jeg kan ikke troe det rigtigt uden videre at prøve, hvad de foreskrive. — De vil jo sige, at dette er urimeligt, kortsynet m. v., og jeg siger det egentlig kun, fordi jeg har Trang til at fortælle Dem, at skjøndt vore Veie for en Tid kunne være forskjellige, har jeg det Haab, at vi alligevel igjen mødes, og at De ligesaa vel som jeg da slaaer en Streg over mulige politiske Uenigheder, som ingensinde ville gjøre et Skaar

— i det Mindste intet varigt — i min Hengivenhed for Dem.

Deres hengivne
Alfred Hage.

Fra Tscherning til Monrad.

Kjøbenhavn d. 11. Febr. 1853.

S. T.
Hr. Biskop Monrad!

De kan nok tænke, at jeg, førend jeg stillede mig mod Kayser, har tænkt paa de derved fremstaaende Vanskeligheder ved Finantslovens Behandling, og dersom jeg ikke havde seet Mulighed i at overvinde dem uden alt for store Vanskeligheder og for stor Tidsspilde, saa havde jeg ligesaalidt stillet mig mod ham, som jeg i et ministerielt Spørgsmaal havde stemt mod Ministeriet, naar jeg forud saae store Vanskeligheder ved at danne et nyt Ministerium. Vilde man have haft Kaysers Plads sikkret, skulde man have holdt ham paa det neutrale Gebet, hvor han stod, da vi bidroge til, at man valgte ham, snarere heldende til den roligere end til den urolige Behandling af de Sager, som faldt ind under 28de Januar. Endnu da Kayser traadte ind i Toldudvalget, stod han paa dette neutrale Gebet, hvad Lovens politiske Side (Grændseflytningen) angik, hvad den commercielle Side angik, stod han paa deres Side, som vilde en gradvis Tarifforandring. Ved Udvalgets Nedsættelse havde han selv erkjendt, at vor Mening, som stod fast ved begge Dele og havde udtalt dette, var bleven svagt repræsenteret i samme; dette maatte, efter min Anskuelse endmere have bragt ham til at holde fast ved denne neutrale Stilling. Han havde seet Uveiret trække op, om ikke paa noget andet Sted, saa i Finantsudvalget; han kunde have holdt sig tilbage. — Men det er hans Sag, min er det at kjempe imod en Fremfærd,

som efter min Mening undergraver vor hele parlamentariske Tilværelse, ja som maaskee har givet den sit Grundskud, den Fremfærd, at give Regjeringen i de store Spørgsmaal, naar man ikke har noget Positivt at stille imod og har en Regjering at byde for Regjering, et bekjendt System for et andet bekjendt System. Ingen Regjering kan staae ligeoverfor lutter Summer af Negationer, hidrørende fra ganske forskjellige Aarsager, hvor een negerer for at fremtvinge en Forfatning, han ellers frygter for ikke at faae, en anden for ut undgaae denne Forfatning, som han aldrig vil have. Men maaskee bliver Kayser valgt og jeg udelukket, saa tager jeg det som et Beviis for, at min politiske Løbebane nu skal være afsluttet, og takker da Forsynet for dette Fingerpeg. Bliver jeg udelukket i en Valgkreds, hvor jeg har faaet saa stor Opmuntring fra, til at stille mig, saa har jeg dømt Forholdene urigtigt, og saa træder jeg af, og da maae det være for det Bedste. Der er nok i, hvad der er foregaaet i den sidste Forsamling, som ikke baader noget Godt; der har for mange maadelige Magter faaet Spillerum, til at jeg kan see Fremtiden imøde med Haab. Tærningen er kastet, det er vel næppe muligt at slaae Kastet om igjen og faae bedre Øine op. Bliver det under disse Omstændigheder min Lod at blive udeklemt, saa tager jeg det som det haandgribelige Tegn paa Sandheden af, hvad jeg i længere Tid ofte har tænkt, at min Tid i det politiske Liv var omme, eftersom jeg ikke mere kunde finde Medhold nok for at hindre overspændte Ideers Herredømme. — Kayser kan man jo iøvrigt give Plads i en Valgkreds i Kjøbenhavn; det er jo mere rimeligt, at en af hans Forbundsfæller viger Pladsen for ham end en af hans Modstandere. I flere Kredse i Kjøbenhavn lod det sig vistnok ordne saaledes, for ikke at nævne Helsingør og flere andre Steder, hvor de Herrer Junister troe sig i Overmagt; hvad mig angaaer, vilde jeg jo paa ethvert saadant Sted, Nykjøbing paa Falster

undtaget, give Kayser Fortrin for den, som sidst var Rigsdagsmand derfra.

Venskabeligst
Tscherning.

Fra Tscherning til Kammerherre Berling.

D. 28. Febr. 1853.

Kammerherre Berling!

Hr. B. Christensen har meddeelt mig Hr. Kammerherrens Yttringer, angaaende Hs. Majestæts gode Ønsker for mit Valg i den Valgkreds, hvori Hs. Majestæt har sine Besiddelser. Det er kun Opfyldelsen af den simpleste Pligt, naar jeg frembærer min allerunderdanigste Tak herfor gjennem den samme Canal, gjennem hvilken Meddelelsen om dette allernaadigste Sindelag er kommet til mig. Jeg vil haabe, at det ikke maae være ildevarslende for Fremtiden, at Valgene ere faldne saa lidet gunstige ud, saa vel i den Kreds, hvor Kongen har sine Besiddelser, som i den, hvor han residerer, saa at de begge ere forblevne i de doctrinaire Herrers Vold.

Fra Alfred Hage til Tscherning.

D. 15. Marts 1853.

Nu, da den første Bevægelse efter Lyngby Valget er forbi, kan det muligt være nyttigt at berigtige Et og Andet. I Skovshoved yttrede De til Capt. Beutner, at jeg havde anvendt Penge for at muntre Fiskerne, at Rimestad var sendt derud eller noget Lignende. Jeg har ikke udgivet en eneste Skilling i Skovshoved, med Undtagelse af 5 Rd., som jeg har givet til en fattig Kone med 4 Børn; jeg har ikke vidst af Rimestads Tour til Skovshoved, før efter den var foretaget, og jeg har hverken directe eller indirecte havt dermed at gjøre paa nogen Maade. Alt, hvad jeg har foretaget ved Valget,

er, at jeg ved at samtale med de Herrer, der agerede, erklærede min Beredvillighed til at give de fornødne Penge til Befordring, til at betale Bud m. m., der har ikke været Tale om nogensomhelst ulovlig Udgift, hvorpaa jeg af flere Grunde ikke havde indladt mig. At Fiskerne efter Valgdagen have faaet en glad Aften paa Bellevue, det hørte jeg 8 Dage senere, og Udgiften er vistnok afholdt af de Penge, jeg og Andre have givet.

Det, jeg har foretaget, vilde jeg atter foretage, naar det behøvedes, kun med Undtagelse af at give Befordring til en Slump Vælgere, der vilde op for at stemme paa Modparten.

Jeg vil ikke nægte, at jeg troede, De kjendte mig saa vidt, at, naar De vilde have Oplysning om noget mig betræffende, saa havde De søgt den hos mig selv, vel vidende, at De erholdt den ganske ren og ligefrem; er der nogen Detail, De vil have meddeelt, skal De faae den, og jeg kunde da udentvivl med et Ord klare de Spekulationer, som Deres sædvanlige, men dog undertiden feilagtige Mistanke har skabt. — Naar jeg forud melder Dem, at jeg vil arbeide imod Dem, maatte De vide, at jeg ikke lod Græsset groe under mig, i lignende Tilfælde vilde De handlet, som jeg har gjort.

Deres hengivne

Alfred Hage.

Fra Tscherning til Alfred Hage.

D. 16. Marts 1853.

Consul A. Hage!

Deres Skrivelse af Gaars Dato, betræffende Lyngby-Valget, kunde jeg have besvaret Dagen efter Valget ligesaa roligt som i Dag, og som jeg vilde kunde besvare den om et Aar; for mig er der i Sager af den Natur ingen synderlig Forskjel paa den første og den senere

Bevægelse. Selve Valget er for min Betragtning kun en enkelt Handling i et stort Drama og, forsaavidt mig personlig angaaer, kun en ringe Sag. Det, der bevæger min Sjæl i denne Sag, ligger forud for Valget; det ligger i Aarsagen til Thingets Opløsning. Det er denne Række, af hvad De maaskee kalder snilde parlamentariske Maneuvrer, som jeg kalder usle Intriger, der førte til Opløsningen, som bevæger mit Sind, og ikke Valget selv. Da jeg stillede mig paa Valg, holdt jeg ingenlunde Udfaldet for sikkert; men jeg gjorde det, fordi der paa den ene Side var en tilstrækkelig Udsigt for, at mit Forehavende kunde forsvares ligeoverfor det ikke ringe Antal, som ønskede mit Gjenvalg, paa den anden Side, fordi der var faa, der efter min Anskuelse i en saa betydelig Grad havde svigtet den overtagne repræsentative Forpligtelse, som netop Kayser, og det ikke alene med Henhold til sin Stilling paa Valgdagen den 4de August, men ogsaa i Henhold til den Stilling, han indtog, da han valgtes ind i Udvalget for Toldloven. Men det vil føre for langt bort, om jeg forfølger denne Sag længer; jeg havde tænkt at behandle den med nogen Udførlighed i et Brev, som jeg havde begyndt at skrive til Svar paa det Brev, som De var saa god at skrive mig til strax efter Opløsningen; men saa faldt det mig paa eengang ind, at jeg engang havde forsøgt derpaa i Finantsudvalget, førend Forhandlingerne begyndte, og at De derover var geraadet i en saa voldsom Latter, at De næppe kunde holde Dem paa Stolen, og jeg skjød Papiret fra mig, besluttende at lade Begivenhederne fælde Dommen. Jeg begreb, at De var betagen af de Meninger, som lede det hele Sæt af hovmodige Mænd, der uden selv at turde paatage sig Statens Styr, eller dog uden at turde vedgaae, at de tragte derefter, vil gjøre deres snæverhjærtede Smaameninger (thi om noget Stort, noget Virkeligt handles der jo ikke) gjældende gjennem Andre.

Altsaa umiddelbart til Lyngbyvalget. Den Deeltagelse, De deri tillægger Dem selv, er netop den samme, jeg har formodet om Dem. De har givet d'Hrr., som agerede, Pengemidler til at agere med. Naar jeg af de Efterretninger, som alt forud for Valgene indkom fra forskjellige Valgkredse, saae den Eensartethed i Midler, som anvendtes, de samme Paaskud for Anvendelse af Penge, de samme Historier fortalte, den samme skjæve, ja jesuittiske Opfattelse af Selvstændighed ligeoverfor repræsentativ Forpligtelse, saa tvivlede jeg ikke paa, at der, til en vis Grad idetmindste, var en fælles Ledning tilstede, der angav Maaden, hvorpaa de Midler skulde anvendes, som vare bragte sammen ved Deres og Andres Bidrag. Hverken mod Sammenskydningen af Midler eller mod en Fællesbestyrelse af lignende Anliggender har jeg naturligviis noget at indvende, derimod meget mod Maaderne, der benyttes. Da jeg betragter enhver Sag af den Art som den, vi her omtale, som en Skole for Folkeudviklingen, som et Middel til at vække Folkebevidstheden, saa maae det netop være mig om at gjøre, at det rette Lys bliver kastet saa vel paa disse Maader som paa de handlende Personer, og dette er det, hvormed jeg nu er beskjæftiget. De veed, at tvende af mine Stillere have indgivet Klage over Bestikkelse ved Valget i Lyngby. Der er vel nogen Rimelighed for, at Klagen bliver sendt fra Thinget til Ministeriet, for at en Undersøgelse kan blive anstillet ad Rettens Vei, og saalænge dette staaer paa, maae jeg i mange Henseender rette min Opførsel herefter. Mine Vælgere i Kredsen ere, som De nok kan vide, i høieste Grad ivrige paa at faae dette Væsen bragt for Dagen, de mene at have en Mængde Bevisligheder og Antydninger ved Haanden for at komme til Bunds i Sagen. De begriber, at disse Mænd let komme til den Betragtning, at den, der har givet Midlerne, som Andre have brugt og, som de mene, misbrugt, er den rette Skyldige og mine Forklaringer i

modsat Retning finde kun ringe Indpas, ja Nogle, de oprigtigere iblandt dem, sige mig ligefrem, at det er personligt Venskab, som gjør mig tilbøielig til paa denne Maade at glide hen over et Forhold, som de saa meget anke over. Under Forhold af denne Art er det min Pligt ikke yderligere at forvirre Begreberne ved at vende tilbage i fortroligt Forhold til den Mand, som Klagerne og de, der drive dem fremad, stedse betegne som Hovedmanden. Det vilde kun bidrage til at gjøre de Paagjældende lunkne i deres Stræben efter at samle Bevisligheder. Da det nu maae være vigtigt for alle Parter, at den politiske Moral bliver bragt indenfor en positiv Begrændsning, saa maae jeg billigen yde min Skjærv hertil og underkaste mig de sociale Ulemper, som dette medfører.

Naar De er saa god at tilbyde mig enhver Oplysning om Enkelthederne ved Deres Optræden i denne Sag, som jeg maatte kunne ønske, saa maae jeg derfor yde min særdeles Tak, uden dog at kunne gjøre Brug deraf; thi kun de Oplysninger, som kunne fremkomme gjennem den retlige Undersøgelse, have nogen egentlig Interesse for Sagen; for min egen Person behandler jeg helst denne Art Begivenheder, som jeg i en Række af Aar har behandlet „Flyveposten“; jeg lader, som jeg ikke veed, de ere til; kun fra det almene Standpunct faae de Betydning.

Jeg haaber saaledes at have gjort min Stilling klar. — De veed, at jeg længe forud for 1848 havde en Betragtning af Forholdene, som jeg endog fandt mig opfordret til at udtale i Samlingerne hos Clausen, at der ved Siden af vore indre Farer, som lade sig overvinde ved Frihed og Tid, naar vi kun fik den formelle slesvigholstenske Forbindelse hævet, fandtes en større Fare, som var vanskelig at beseire, fordi den var en ydre Fare, den nemlig, at Danmark er en politisk Levning fra 1815 uden Meed eller Maal, og Kjøbenhavneriet, dragende Sjælland med sig, førte os paa en vrang Vei, der ved en

europæisk Omvæltning let vilde fremkalde som endelig Afgjørelse det, som 1807 gav Forsmag paa, en Sondring af Sjælland fra Halvøen og den didhen hørende Øgruppe, hvorfor jeg raadede til enhver Tid at gribe ethvert europæisk Sammenholdsmiddel, som blev os givet, og foreløbig bøie og føie vore indre Bestræbelser herefter. Ved Siden heraf har jeg stedse fastholdt den Tanke, at Samfundsfriheden kun kan sikkres ved Udvikling af den provinsielle Selvstændighed i de indre Forhold, Opgivelsen af det bureaucratiske Eenhedsvæsen, hvad disse Forhold angaaer, og endelig ved at skaffe Regjeringsmagten Herredom over sine Embedsmænd. Naar jeg nu hver Dag seer den saakaldte Intelligents skyde fra sig ethvert Middel til at forbedre vor politiske Stilling i Europa, fordi det ikke ganske opfylder deres Lyksaligheds-formler, naar jeg seer den sammensværge sig for at hævde den universitariske bureaucratiske Magt og efterstræbe den Eenhedsform, som overalt har været en Frihedsgrav, saa kan jeg ikke nægte, det smerter mig dybt, og uvilkaarligen kommer jeg til at tænke paa, hvor hurtig Jerusalems Ødelæggelse fulgte paa den Tid, da Pharisæerne og de Skriftkloge havde forstaaet at foregjøgle Folket deres forskruede Blændværk og derved overmandet den i Politur fremstillede Statsmagt. Mansinier, Ledru Roliner, Gothaerne etc., det er Nutidens Pharisæere. —

Modpartiets Optræden ved Valget i Lyngby d. 26. Febr. 1853 var, som det sees af ovenstaaende Brevvexling, en Kilde til mange Ærgrelser for Tscherning, og han bestræbte sig derfor i den nærmest følgende Tid for at skaffe Beviser for den ulovlige Fremgangsmaade, saa at han kunde indgive en Klage over, hvad der var passeret.

Han kjendte for godt, hvormange slette Midler der var brugt i andre Lande, navnlig i England, ved lignende Valghandlinger, og hans redelige Sind oprørtes ved at see lignende Midler anvendte her og ikke kunne faae dem bragte for Lyset.

Vel skaffedes der en Deel saadanne Beviser tilveie ved forskjellig Bistand udenfra, men en vis Lunkenhed hos flere af dem, hvem Tscherning havde regnet paa som Støtter for Sagen, bevirkede, at der ikke kom noget Resultat ud af Forberedelserne. En af de ivrigste Hjælpere med Hensyn til at skaffe de attraaede Beviser var Jens Frederiksen i Bringe, og der findes fra ham en Række Breve, skrevne i Løbet af Marts og April Maaned, der alle indeholde Bidrag af denne Art. Saaledes siger han i et af disse Breve: „Den i de Dem tilsendte Oplysninger nævnte Strygespaanmager Lars Jensen af Hjortespring har i disse Dage været i en Gaard her i Byen, hvor han i Fleres Overværelse yttrede, at han fortrød at have stemt paa Kayser og at have ladet sig forlokke dertil ved Penge, men han trøstede sig ved, at han som fattig Mand uden at være lovet disse Penge — dem han dog ikke havde faaet, dersom han ikke havde truet med offentlig at afsløre Bedrageriet — ikke vilde have mødt paa Valgstedet. Han var, naar han blev kaldt for Retten, villig til ikke alene at tilstaae selv at have modtaget Penge, men ogsaa til at opgive Navnene paa flere i hans Omegn, der ligesom han var lovet og havde faaet Penge, 3 Mk. og fri Befordring, for at stemme paa Kayser.“ Ligeledes siger han i samme Brev, at „Skomager Jørgen Enevoldsen i Kollekolle har yttret sin Utilfredshed over, at han, som af Kayserpartiet havde faaet noget over 60 Rdlr. til Uddeling blandt dem, som vilde stemme paa Kayser, ikke var bleven honoreret, da han efter kun at have brugt 30 Rdlr. til Uddelingen, havde tilbagegivet det tiloversblevne, noget over 30 Rdlr.“ I samme Brev findes der endvidere Angivelse af en enkelt Mand, der havde stemt paa Kayser, skjøndt han ikke havde Indfødsret. I disse Breve fra Jens Frederiksen nævnes ialt omtrent 30 Personer, om hvem det var vitterligt, at de vare hvervede paa den angivne Maade, men der siges tillige, at det vil være let at nævne ikke saa faa flere.

Fra nu af brødes den mangeaarig gode, venskabelige Forbindelse med Alfred Hage, og alle de Forsøg, som bleve gjorte fra Hages og Venners Side for atter at knytte Venskabsbaandet, vare frugtesløse; Mistilliden var vakt i Tscherning Sjæl, og idet han brød med Hage, fulgte høist naturligt, at han ogsaa mere og mere i politisk Henseende kom til at fjerne sig fra andre politiske Personligheder, der vedbleve at være knyttede til Hage.

Efter Valget modtog Tscherning fra mange forskjellige Sogne en eenslydende trykt Adresse, dateret d. 7. Marts 1853 og underskrevet af en betydelig Deel Landboere. Den lyder saaledes:

Høivelbaarne Hr. Oberst!

Naar vi undertegnede Landboere med dybeste Høiagtelse henvende os til Dem med en Bøn, da er dette Foretagende ei blot begrundet i Erkjendelsen af Deres for Bondestandens Vel hidindtil udviste Iver, hvorved vi længst have været overbeviste om, at vor Stand, i Deres over al Egennytte ophøiede Personlighed, har sin varmeste Ven og dygtigste Talsmand; men tillige i den fulde Forvisning, at De er en Mand, hvem hele Danmarks fremtidige Vel, uden ringeste Bihensyn, ligger fast paa Hjerte, samt at Ingen tydeligere end De gjennemskuer de Forviklinger, der, foruden som forinden, omsnoe vort elskede Fødeland.

Støttet til disse Anskuelser, indsee vi tilfulde og med megen Bedrøvelse, at vort elskede Fødeland i sin ny Klædning har tabt meget, ja grumme meget, naar Folkethinget skal savne Deres ædle, uegennyttige Characteer og Deres udmærkede Evner.

Vi bede derfor: unddrag ikke Fædrelandet den Hjælp, Deres udmærkede Personlighed kan yde, indtag den Plads i Rigsdagen, De i Fortiden med saa megen Hæder har beklædt! giv os dette yderligere Beviis for, at De ei blot er Bondens, men vort Fødelands, vor Frieds varmeste Ven!

Med følgende Brev udmeldte Tscherning sig d. 16. Marts 1854 af Bondevenneselskabet. I. A. Hansen har, som tidligere omtalt, i sin Forfatningshistorie aftrykt et Brev, som han angiver for dette, men da det ikke stemmer overeens med Tschernings Afskrift i hans Conceptbog, aftrykkes Brevet her ordret efter denne.

Kjøbenhavn d. 16. Marts 1854.

Procurator B. Christensen!

De vil, Høistærede, erindre, at jeg, saalænge jeg har staaet i Forbindelse med Bondevennernes Bestyrelse,

stedse har raadet Selskabet som politisk Partie til ikke at foregribe Udviklingen af de politiske Begivenheder, men vel følge dem med vaagent Øie, benytte dem med Maadehold og, hvor det lod sig gjøre uden væsentlig Fare for den borgerlige Frihed, da hellere at støtte den bestaaende Regjeringsmagt, end at udsætte Staten for gjennem mulige Brud mellem Statsmagterne at berettige, ja maaskee endog fremkalde Afbrydelse af den Udviklingsrække, som i 1848 begyndte under ualmindelig begunstigede og nogenlunde heldig benyttede Omstændigheder, en Udvikling, der, tildeels ved dette Maadehold, allerede havde udfoldet sig til stor Gavn for Almuen i det Hele og især Landalmuen. De veed, at jeg især har raadet til sligt Maadehold ligeoverfor de truende ydre Forbindelser; hermed har jeg søgt at holde det Partie, som paa Rigsdagen sluttede sig om Bondevennerne, begrændset i sin Virksomhed, ved at opstille positive Formaal og lægge Midlerne aabne for Dagen; jeg har søgt at undgaa Dobbelthed og politisk Upaalidelighed ved at fremme Samvirken med de andre Partier, men ikke Indblanden i samme, eller Enighed om usikkre Formaal. Idet jeg har handlet saaledes, har jeg godt indseet og heller aldrig lagt Skjul paa, at denne Fremgangsmaade kun sikkrede langsomme Fremskridt, at den udkrævede en Lidenskabsløshed og en Selvfornægtelse, som maaskee ikke kunde forudsættes i Tiden at findes hos Mange, men jeg har alligevel tilraadet at følge dette Spor, at skye farlige politiske Lykkespil, da det kun fjernede, som enhver overilet Udvikling i Kamp med Statens ordnende og styrende Magter stedse har ført til, og da dets Befølgelse tillige tillod at undvære de Kræfter, de Midler og gunstige Omstændigheder, som ikke altid have været tilstede og ikke kunne fremkunstles.

De, Hr. Formand! har i de henrundne Aar fulgt det samme Spor, maaskee, jeg skal villig tilstaae det, flere Gange med Opoffrelse af Deres egen Natur, men

fordi De ved moden Overveielse tillige saae, at De derved har samlet om os et ikke ringe Antal af politiske Medstridere. De synes nu ikke længer at betragte denne Vei som den bedste for at naae Maalet, De har betraadt en anden, som forekommer mig en feil, paa hvilken jeg ikke kan følge Dem. Alt fra den Stund, da Udkastet til Grundloven for Kongeriget Danmarks særlige Anliggender blev fremlagt, begyndte en Afvigelse at opstaae i vore Meninger, der ganske naturligt hidrørte fra vor forskjellige Maade at opfatte Grundlove og deres Betydning paa. For mig indeholdt dette Udkast, ved den Maade og den Tid (1853), hvorpaa det blev fremlagt, ligeoverfor hvad der ellers foregik omkring i Europa, snarere et Beviis for Ministeriets redelige Villie til at opfylde Kundgjørelsen af 28de Januar, til at bevare vort constitutionelle Liv, end paa det Modsatte, kun de §§ vare jo betegnede til nødvendigen at maatte gaae ud, som virkelig hørte til Fællesforfatningen. Resten af de udeladte §§ vare betegnede som overflødige, enten fordi de vare gaaede over i den almindelige Lovgivning, eller fordi de indeholdt ubestemte Løfter. Jeg søgte strax at skaffe Indgang for denne beroligende Anskuelse, for at komme til at behandle denne Sag, naar Tiden kom; jeg forudsatte, at det ikke vilde falde vanskeligt at faae §§ af denne Art indsatte igien, idet jeg foreslog at behandle den hele Sag, nærmest som en Betimelighedssag. Min Betragtningsmaade har vist sig at være den rigtige. For mig laae hele Vægten paa den 3die midlertidige Bestemmelse, der krævede Ret for Kongen til af sin egen Magtfuldkommenhed at give Fællesforfatningen og derved tillige at sætte den paa forfatningsmæssig Maade tilveiebragte Forfatning for Kongerigets særlige Anliggender i Virksomhed. Jeg meente, at jo tidligere man gjorde Folket fortrolig med den hele her anførte Betragtningsmaade, des bedre. Deri var De, Hr. Formand, ikke ganske enig med mig. De meente nemlig, at om ogsaa

denne Anskuelse mulig var den rigtige, uagtet den ikke tiltalte Dem, saa maatte De i hvert Tilfælde betragte dens Udtalelse som ubetimelig, og jeg havde, meente De, gjort Uret i at yttre den saagodtsom offentlig. Mange af vore meest indflydelsesrige politiske Medstridere saa vel som den største Deel af Vælgerfolket, meente De, var os imod i denne Retning. Ved ubetimelig at udtale en saadan Mening gave vi vore politiske Medbeilere og farligste Modstandere, 5te Junisterne, Vaaben i Hænde imod os. Sommerens Begivenheder, det ved Coleraen afbrudte Samliv gjorde det let for mig at følge denne Indskydelse. Denne Afvigelse i Anskuelser blev imidlertid Udgangspunktet for den forskjellige Retning, vi senere er kommen til at tage, og som nu medfører, at den nære politiske Forbindelse, der hidtil har bestaaet imellem os, for Fremtiden maa ophøre, idet den modsatte Mening af min fik Tid til at groe op og blev saa stærk, at De selv har valgt at stille Dem i Spidsen for den.

Angaaende det, der i den hele Sag var Hovedpunctet for mig, den 3die midlertidige Bestemmelse, da fremsatte jeg, som De veed, meget tidligt den Formening, at vi ikke burde berøve Regjeringen Adkomst til at octroiere Fællesforfatningen, men kun tillige forbeholde Rigsdagen Ret til, udenfor den egentlige grundlovsmæssige Behandling, og efterat denne var fuldbyrdet, selv ved sin Beslutning at afgjøre, naar den skulde ophøre at virke som Rigsdag i sin nuværende Skikkelse. I dette System har jeg troet, at De var enig med mig, med den Afvigelse, at De vilde, at vi først skulde see, hvorvidt det lod sig føre igjennem, at faae Rigsdagens Ret anerkjendt til, forud for at tage Beslutninger, at lære Fællesforfatningen at kjende. Strax ved Grundlovens 1ste Behandling i Rigsdagen, hvor jeg efter Overeenskomst udviklede dette System, blev jeg imidlertid opmærksom paa, at ogsaa herom herskede der en Afvigelse i Anskuelser med flere af dem, jeg skulde samarbeide med, idet de syntes at lægge langt større

Vægt paa at fremtvinge Fællesforfatningen, end jeg havde troet. Denne Afvigelse gjorde naturligvis dem til Herrer ved Forhandlingernes Gang og Udfald, der satte Fordringen om Fællesforfatningen øverst, ja endog vare imod en kraftig Udvikling af den særlige Forfatning paa det foederative Grundlag, dem, der havde villet benytte Toldsag og Arvesag til at fremtvinge Fællesforfatningen fremfor de særlige Forfatningssager.

De Adresser, som efter Aftale med et Medlem af Bestyrelsen udgik fra Holbæks Amts Communalforening og med mange Underskrifter kom ind til Rigsdagen, viste mig desuden noksom, hvorledes vi dagligen trængtes meer og meer over paa dette løse Gebet og bort fra det Fodfæste, som De, Hr. Formand, vel vidste, at jeg ansaae det nødvendigt at forbeholde mig, for at faae Sagen lykkelig bragt til Ende. Stemningen, saa vel i som udenfor Rigsdagen, forværredes daglig, hvortil de hyppig aldeles usandfærdige Udtalelser meget bidrog, der gjennem de offentlige Blade daglig tilførtes det læselystne Publicum. Et nyt Organ i Pressen begyndte ved den Tid at blive udgivet af en Mand, som nøie var sluttet til Bondevennernes Partie, Mange antog endog og, jeg troer med Grund, rettede sig efter deres Anskuelser og udtalte deres Meninger. Det traadte pludselig i Skrankerne paa en Maade, der stod i den meest skjærende Modsætning til den, hvorpaa jeg søgte at fremme Sagen i Rigsdagen, hvor jeg nemlig søgte at behandle Ministeriet med Vaersomhed og stor Imødekommenhed, for derved at frede om den særlige Forfatning og undgaae Brud, der kunde sætte det allerede vundne paa Spil.

Paa samme Tid, som dette skete, hvilket nok omtrent falder sammen med Efterveerne af den wegnerske Piece, paa den Tid, som Forandringer i Ministeriet krævedes som en uafviselig Nødvendighed, og der fremkom Antydninger om, at Kongen ønskede et Ministerskifte, erklærede De, Hr. Formand, det for min Pligt at være

paa rede Haand til paa Partiets Vegne at modtage et Kald i denne Retning, om det kom til mig, Noget, som De meente ikke kunde udeblive. Hele Rigsdagen var efter Deres Mening beredt til at følge mig, naar jeg kun førte den rask frem paa den af Folkethingets Fleertal betraadte Bane. Jeg burde, forlangte De, søge mine Forbindelser i det paa Talenter saa rigt begavede Centrumspartie, med hvilket der ikke længer, meente De, var Grund til Uenighed; handlede jeg ikke saaledes, da stod jeg, til hvem Partiet saae op som til sin bedste Mand og satte sit Haab, og som Kongen havde Tillid til, i høi Grad uforsvarligt, jeg lagde vor gode Sag Hindringer i Veien o. s. v. Jeg svarede hertil, at jeg vel var Rigsdagens Ordfører i Grundlovssagen, men at Fleertallet havde taget sin Beslutning i det vigtigste Spørgsmaal mod mig, at jeg tillige var overbevist om, at jeg hverken bedømte mig selv eller Forholdene som De, Hr. Formand, at jeg ogsaa var overbevist om, at De meget overvurderede Kongens Tillid til mig; jeg kunde ikke gaae ind paa noget af alt dette; men da jeg tillige erkjendte, at vore Fremtidsmidler vare blevne saa ganske forskjellige, om ogsaa Formaalene vare vedblevne at være de samme, saa indsaae jeg strax, og erklærede det allerede den Gang, at vi for Fremtiden maatte skilles i vor politiske Virksomhed, at jeg maatte og vilde træde tilside, for ikke at lægge Deres Planer og det, De erkjendte for Partiets Interesser, Hindringer i Veien. Jeg indsaae, at De allerede den Gang havde gjort det afgjørende Skridt, og at jeg ikke mere kunde standse Dem paa Deres nye Bane. Da imidlertid en Tilnærmelse fra Regjeringens Side endnu engang vækkede Forhaabninger hos mig om rolig at kunne bringe Grundlovssagen tilende, saa gjorde jeg endnu et Forsøg paa at redde den, netop ved at optage det Middel, jeg længe forud havde betegnet som det, der efter min Mening maatte ansees for tilstrækkelig sikkrende. Dette Forslag vandt ikke Deres Bifald og sav-

nede derved den Understøttelse, uden hvilken det ikke kunde komme igjennem; derimod fremgik af Begivenhederne i Rigsdagen, at den Forbindelse var knyttet med Lederne af Centrum, som De havde ønsket, at jeg skulde have virket med til at fremkalde, ja være den tilsyneladende Fører for, hvilket jeg, som ovenfor meldt, havde nægtet at blive, idet jeg ved denne Forbindelsen, der som sagt aabenbarede sig i Ord og Handling, forekom mig ligesaa skadelig som unaturlig, da den var støttet til Anskuelser, der i væsentlig Grad vare ganske forskjellige fra vore tidligere udtalte, og i aabenbar Strid med den Afgjørelse, jeg i Grundlovssagen havde efterstræbt i Folkethinget i Spidsen for 57 Rigsdagsmænd. Jeg fandt derfor, at Øieblikket var kommet for mig til at træde ud af det nøie politiske Forhold, hvori jeg hidtil havde staaet til Dem og tildeels ved Dem til det Partie, som var sammensat af vore politiske Meningsfæller. Denne Forandring i vore gjensidige politiske Forhold maae ogsaa naturligen have en afgjørende Tilbagevirkning paa mit Forhold til Bondevennernes Selskab, især under kommende Valgbevægelser. Min saavel som Deres Stilling vilde ved at fortsætte vort hidtil saa nøie sammensmeltede politiske Samliv, om ogsaa kun indenfor Bondevenneselskabets Bestyrelses Omraade, fremkalde Tvetydighed, en Dobbelthed, en politisk Upaalidelighed, som maatte være os begge lige meget imod. De vilde maaskee blive hæmmet i Deres friere Bevægelser paa Deres nye og dristige Flugt; heri vil jeg ikke være Skyld. Jeg har derfor anseet det for rigtigst ogsaa nu strax at udtræde af Bondevenneselskabets Bestyrelse, hvilket jeg herved er saa fri at tilmelde Hr. Formanden. Da jeg under Rigsdagsmødet endnu ikke har havt Tid til at ende Revisionen af forrige Aars Regnskab, saa beroer dette endnu hos mig, men det skal meget snart blive bragt i Rigtighed.

Med uskrømtet Bedrøvelse have vi igaar modtaget Deres Høivelbaarenheds Skrivelse af 16de ds., hvori De udmelder Dem af Bondevenneselskabet og dets Bestyrelse.

Den Uovereensstemmelse med os i Henseende til den af os med Rigsdagens store Fleerhed i Forfatningssagen og med Hensyn til Ministeriet indtagne Stilling, hvori Deres Høivelbaarenhed finder Deres Opfordring til denne Udtrædelse, er os saaledes dobbelt smertelig.

Vi vilde imidlertid forgjæves søge at bringe Dem tilbage fra Deres Beslutning, og vi maae derfor indskrænke os til at udtale for Dem vor dybe Anerkjendelse, Taknemmelighed og Høiagtelse for Alt, hvad De har været for Folket, for Selskabet og for os.

Kjøbenhavn i Bestyrelsen for Bondevennernes Selskab den 18de Marts 1854.

Balthazar Christensen, f. T. Formand. I. A. Hansen. O. Nielsen.

C. C. Tronier, f. T. Secretair.

Høivelbaarne
Hr. Oberst, Ridder Tscherning!

Nedenstaaende Svar fra Balthazar Christensen til Tscherning i Anledning af dennes Udmeldelse af Bondevenneselskabet er et Aftryk efter Originalen, som findes blandt Tschernings Papirer. Dette maa udtrykkelig bemærkes, da I. A. Hansens Gjengivelse af det samme Svar i hans Forfatningshistorie ikke stemmer med det her aftrykte, hverken hvad Ordform eller Dato angaaer.

Jeg veed meget vel, at det ikke vil nytte at fremføre mine Erindringer ved Deres Udmeldelse og Motiveringen deraf. Jeg vil heri haabe paa Tiden. Kun det vil jeg ikke tilbageholde allerede nu, at De fuldkomment feiler, naar De troer paa nogen Overeenskomst, navnlig for mit Vedkommende, med nogensomhelst af Centrums Ledere eller Centrumsmændene forinden vort

Clubmøde om Overgangsparagraphen 5 og § 2's Behandling i Landsthinget. End ikke i dette Øieblik har endnu nogen saadan Overeenskomst været Gjenstand for Omhandling, og lige til hiint Clubmøde har jeg, mig vitterligt, ikke havt en skjult politisk Tanke for Dem.

Jeg vil ikke klage. Jeg er med urokket, uskrømtet Taknemmelighed, Hengivenhed og Høiagtelse

Deres meest ærbødige
Balthazar Christensen.

Den 20de Marts 1854.

Blandt Tschernings trofaste Venner af Bondealmuen fortjene fremfor alle to at nævnes, Ole Nielsen og Jens Gregersen.

Ole Nielsen var Gaardejer, og hans Ejendom Havsgaard, under Gjentofte Sogn tæt ved Lundehuset, blev ved Ejerens sjældne Dygtighed, Stræben og Indsigt til en sand Mønstergaard. Ole Nielsen havde først været Stænderdeputeret, senere, i mange Aar, Medlem af Landsthinget, var desuden en af Bestyrerne for Bondevenneselskabet samt Medlem af Sogneforstanderskabet. Han havde megen Læsning, en ualmindelig naturlig Begavelse og var særdeles anseet af Alle, der kjendte ham. Kongen havde hædret ham med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Han døde efter længere Tids Svagelighed i Efteraaret 1876, i sit 71de Aar.

Jens Gregersen var Gaardejer i Kundby, en eiendommelig djærv Bonde. I 1848 var han Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, og han var Tschernings Stiller i den lange Række af Aar, hvori han sad i Folkethinget. Han bevarede et trofast Venskab for Tscherning lige til sin Dødsstund, der indtraf fjorten Dage efter Tschernings Død.

Fra Jens Gregersen til Tscherning.

Kundby d. 14. April 1854.

Kjære Hr. Oberst!

Jeg takker Dem for Deres sidste Skrivelse, hvoraf jeg seer, at Christensen har forladt Dem. I nogen Tid har jeg været upasselig og har ogsaa ventet med at skrive Dem til for at høre noget om Folks Stemning. Jeg har læst Deres Brev for flere af vore Venner, og

De have alle bifaldet Deres Fremgangsmaade i Grundlovssagen. Jeg venter, at der snart kommer en Adresse til Dem for at vise, at Bondestanden ikke har tabt Tilliden til Dem, og for at opfordre Dem til at blive i Rigsdagen.

Jeg kan ikke begribe, hvad Christensen har tænkt, at han kunde forlade den Mand, som ved alle Leiligheder har støttet ham og holdt ham i Ryggen, naar han var nær ved at falde. Hvad Bondevenneselskabet nu skal blive til, kan jeg ikke begribe.

En kjærlig Hilsen til Dem og Familie fra os Alle.

Deres hengivne
Jens Gregersen.

A. F. Tschernings Besøg paa Skodsborg hos Kongen, Søndagen d. 2. Juli 1854.

Medens Geheimeraad v. Scheele, Landdrost i Pinneberg, var her i Mai Maaned, besøgte han mig en Dag paa Veien fra Frederiksborg til Kjøbenhavn. Han bragte mig Kongens allernaadigste Hilsen med Opfordring om at gjøre, hvad jeg formaaede for at afværge Udførelsen af den Demonstration, som Rygtet sagde var i Gjæring. Det heed nemlig, at man vilde samle sig til Grundlovsfest den 5te Juni ved Rudersdal i stort Antal, beslutte en Adresse til Kongen i Anledning af de politiske Forhold, navnlig Ministeriets Stilling, og bringe den i stort Optog til Kongen personlig, hvad enten han opholdt sig i Kjøbenhavn, Skodsborg eller Frederiksborg. Jeg henviste Scheele strax til min fra politiske Forbindelser for Øieblikket afsondrede Stilling og tillige til Urimeligheden i at troe, at en Demonstration af den nævnte Art, om den virkelig kom til at finde Sted, kunde tage nogensomhelst farlig Skikkelse, om der ogsaa fandtes enkelte Ledere, som ønskede at bruge Trudsel. — Scheele paalagde mig enten mundtlig eller skriftlig at give Kongen

min Mening tilkjende herom og af og til at besøge Kongen, da han befandt sig meget ene og vilde sætte særdeles Priis paa en saadan Opmærksomhed.

For at forhindre Mistydninger og Misforstaaelser skrev jeg strax efter til Kongen et Brev, som lod forudsætte en senere personlig Opvartning. I Brevet gjorde jeg først Rede for, hvorledes jeg havde afbrudt enhver Forbindelse med Lederne ved et Foretagende som det ved Rudersdal, hvorledes dette maatte være kommet dertil ved den Uvidenhed, hvori Ministeriet havde ladet os forblive om sine endelige Hensigter, os, som havde arbeidet alvorligst for en Overeenskomst, hvor unyttig altsaa enhver Bestræbelse fra min Side maatte være hos en Befolkning (Kjøbenhavnere, Nationale, Professorer, Christensen-I. A. Hansenske), der længe havde været mere fjendtlig end venskabelig stemt mod mig. Iøvrigt gjorde jeg Kongen opmærksom paa, hvorledes han ved kun ikke at lade sig overraske kunde gjøre enhver slig Demonstration fareløs, ja føre den til noget Godt. — Jeg lod nu 5te Junifesten gaae forbi, lod alle Efterveer være ovre, inden jeg aflagde det bebudede Besøg, hvilket jeg aflagde 2den Juli om Morgenen Kl. $9^1/_2$, og som, saavidt min Hukommelse rækker, gav Anledning til følgende Samtaler.

Kongen, som, da jeg kom, befandt sig udenfor Sidehuset i den lille Have i Selskab med Etatsraad Flemmert og Frue, tog yderst forekommende imod mig, afbrød Samtalen med sine Gjæster og førte mig til sit Telt, hvor han lod mig tage Plads i Sophaen ligeoverfor sig. Han takkede mig for mit Brev og glædede sig over, at en i sin Art saa uheldig Demonstration, som den ved Rudersdal paatænkte, var udebleven. Jeg forklarede Kongen, hvorfor jeg havde tøvet saalænge med at gjøre min i Brevet omtalte Opvartning, jeg havde ønsket mig at have samtlige Grundlovsfester

liggende for mig som et foreløbig afsluttet Hele, førend jeg nærmere kom til at berøre denne Sag for Kongen.

„Nu," sagde Kongen, „er jo, saavidt jeg veed, det Hele gaaet af paa en heldig Maade," hvilket jeg bejaede.

Kongen: „Det lod sig ikke gjøre for mig at forandre Ministeriet, især af Hensyn til de udenlandske Forhold. En Forandring i hiint Øieblik, da der var Tale herom, kunde give Forviklinger, som kunde drage os ind i Krigen. Dermed kan jeg ikke være tjent; Krigen kan blive mig paanødt, — ja saa maae man bære Følgerne, men selv at levere Anledningen eller Paaskudet, vilde være et Misgreb."

Jeg: „Ja saaledes har jeg opfattet Stillingen og maae saameget mere beklage, at Rigsdagen ikke gik ind paa den Vei til Overeenskomst, der var aabnet den, paa meget antagelige Vilkaar, idet dens hele Ret var den forbeholdt til Afgjørelsens Øieblik, og det da kom an paa, om den havde Villie og Kraft til at kræve andre Forholdsregler end dem, Regjeringen bragte frem. Men dersom jeg turde tillade mig en Bemærkning, da var det den, at det dog vistnok havde været ønskeligt, om Kongen havde kaldet de tvende Mænd, som havde stillet sig i Spidsen for Bevægelsen mod Ministeriet, Monrad og Boserup, for af dem at høre, hvad de troede, der burde gjøres, og hvad de formaaede at gjøre."

Kongen: „Boserup har man ikke nævnt mig, men vel Monrad; men da Rotwitt og Bruhn, som kom til mig, ikke vidste, hvad der var at gjøre, saa maatte jeg jo antage, at Monrad ikke vidste noget bedre."

Jeg: „Dersom Deres Majestæt tillader, saa troer jeg, at Rotwitt ved denne Leilighed ikke har lagt nogen rigtig Tact for Dagen, hverken mod Kongen eller Rigsdagen. Han var afsendt for at bringe Adresser, ikke for at gaae ind paa Spørgsmaal om Ministeriesammensætninger, hvormed ikke Rigsdagen og altsaa heller ikke For-

mændene paa dens Vegne havde noget at gjøre. Han vidste af Forhandlingerne, at en stor Deel af Rigsdagens Medlemmer, ja, dengang Forslaget først kom paa Bane, Fleertallet i Folketinget, kun havde indvilliget i at støtte et Andragende mod Ministeriet, under den Forudsætning, at de, som havde bragt Sagen i Bevægelse, holdt sig forpligtede til, om de bleve kaldede, at danne et nyt Ministerium, istand til at beseire de bestaaende Vanskeligheder."

Kongen: „Ja mod mig har Rotwitts Fremfærd været uforklarlig. Kjender De rigtig, hvorledes denne Sag er gaaet til."

Jeg: „Nei, jeg har nok hørt, at Rotwitt ikke har meddeelt alt, hvad han havde at sige, eller hvad han vidste, til Rigsdagens Medlemmer; mig forekom den hele Meddelelse ubetimelig. Jeg var iøvrigt ikke tilstede og hørte den ikke."

Kongen: „Har De Lyst at høre den; jeg skal fortælle Dem den."

Jeg: „Derpaa vil jeg sætte særdeles megen Pris."

Kongen: „Da Rotwitt og Bruhn i Indenrigsministerens Nærværelse havde overleveret Adressen, og Ministeren var aftraadt, meente jeg, at det dog var rigtigst at faae at vide, hvad da Rigsdagen vilde have for Ministre; jeg henvendte mig derfor til Rotwitt (jeg troer, Kongen sagde, at han lod Formændene kalde) som den, der havde ført Ordet, og spurgte, om han var beredt paa at danne et Ministerium. Han svarede: Nei, hverken havde han tænkt paa at danne et Ministerium eller paa selv at blive Minister. Om han da vidste, hvem man meente, der kunde. Han nævnte mig Grev Wilhelm Moltke. Her var jeg lykkeligviis kommen ham iforkjøbet; da jeg nemlig havde seet, hvilken Spænding der udviklede sig mellem Rigsdagen og Ministeriet, saa havde jeg flere Gange talt med Bluhme herom, ogsaa med Tillisch, og jeg havde skrevet til Moltke og faaet hans Svar,

at han undskyldte sig med sin Alder og tiltagende Svagelighed. — I Forbigaaende maae jeg sige, at jeg tidligere alt havde faaet Afslag fra Scheele i Holsten. — Dette Brev havde jeg ved Haanden, tog det frem, viste d'Hrr. det, tilføiede: kan De ikke give bedre Raad, saa kan De ikke hjælpe mig; thi den Mand vil ikke. Han nævnte derpaa Bluhme, hvortil jeg svarede, at det lod sig heller ikke gjøre, thi jeg vidste af Samtaler med B., at han ikke vilde danne et nyt Ministerium, om han ogsaa maaskee nok vilde tage Sæde i et saadant, om det blev dannet. Jeg spurgte ham, om Monrad vilde være Minister; han svarede mig, han troede ikke, M. tænkte paa selv at blive Minister, men at han nok vilde gaae tilhaands ved Dannelsen af et Ministerium. Jeg sagde ham (dem) nu, at da jeg saaledes saae, at Rigsdagen ikke kunde hjælpe mig ud af Forlegenheden, saa maatte jeg give Tid og see at hjælpe mig med det, som jeg havde, saagodt jeg kunde, men bad, at man jo ikke vilde omtale, hvad her var forefaldet, for ikke derved at gjøre Forlegenheden større. Men det har han nok ikke holdt."

Jeg: „Jo, Deres Majestæt, jeg troer dog, han har tiet med denne Deel af Deres Majestæts Udtalelse, medens han derimod har omtalt nogle heelt forskjellige Udladelser, hvilke synes mere tilfældige og langt mindre egnede til Gjentagelse, naar de ikke sættes i Forbindelse med disse. Havde man i Rigsdagen kjendt Sagernes Stilling, som Deres Majestæt har oplyst Rotwitt derom, saa havde man vist foreløbig beroliget sig. — Men Rotwitts Feil, forekommer mig, ligger egentlig deri, at han ikke i al Underdanighed gjorde Deres Majestæt opmærksom paa, at det ikke var hans Hverv at raade Deres Majestæt paa Rigsdagens Vegne, at det vilde være betænkeligt, om han gjorde det i den Stilling, hvori han stod ligeoverfor Kongen, nemlig som Folkethingets Formand, at Monrad og Boserup vare de Mænd, som havde

fremlagt Adressen og raadet til dens Antagelse; det maatte altsaa være dem, der maatte vide, hvad de havde troet, der burde og kunde gjøres for at fremme den Paalidelighed, over hvis Savn de klagede. — Men deri havde Misgrebet ved det hele Foretagende først vist sig, at der ikke fandtes nogen anden end Boserup, der vilde paatage sig Fremlægningen af Adressen i Landsthinget, og selv Boserup; ihvormeget man end vilde tillægge ham af gode Egenskaber, saa havde Folk dog aldrig kunnet forlige sig med, at det var alvorligt meent med Dannelsen af et Ministerium, hvorved Boserup skulde gaae med tilhaande. — Monrads Stilling var bleven svækket herved, i den Grad, at den ikke mere kunde hjælpes paafode. Men hvordan de saa stillede sig, saa forekommer det mig, at Rotwitt og Bruhn kun havde at anbefale til Kongen at kalde Monrad og Boserup som dem, der havde betegnet sig selv som villige til og af Rigsdagen vare anerkjendte som meest skikkede til at oplyse Kongen om Rigsdagens og Ministeriets gjensidige Stilling ligeoverfor hinanden, og til at raade Kongen, om han forlangte saadant Raad, for i Samklang hermed at danne et nyt Ministerium. Jeg troer ikke, Deres Majestæt, at det var lykkedes Monrad og Boserup bedre end Rotwitt og Bruhn; men Kongens Stilling havde været klarere. Havde d'Hrr. kunnet løse de foreliggende Opgaver bedre end de Mænd, som vare ved Roret, ja saa var jo Tiden til Omskiftning forhaanden; i modsat Fald saa var d'Hrr. og gjennem dem Rigsdagen bleven sig den hele Stilling fuldstændig bevidst, og de nødvendige Indrømmelser vilde være blevne gjorte."

Kongen: „Ja det er muligt, at det havde været bedre paa den Maade. — Men det faldt mig dengang ikke ind."

Jeg: „Nei, Rotwitt burde ved sin Tilbageholdenhed og sit Raad have fremkaldt et saadant Skridt. Men vi ere alle nye i den Art Forhold. — Det er Skade, at

disse Forhold ikke ere bekjendte. Det vilde være mig kjært, om jeg turde omtale dem."

Kongen: „Ja til vore Venner nok. — — — Har De Lyst at høre, hvorledes det gik til med min gode General Hansens Bukkespring?"

Jeg: „Sikkerlig vil jeg høre enhver saadan Meddelelse af Kongens Mund med en høi Grad af Interesse."

Kongen: „Hansen havde nu vænnet sig til meget hyppig at kaste mig sin Dimission i Næsen. Jeg havde beklaget mig derover. — Jeg havde i Anledning af Begivenhederne befalet ham at montere den lange Linie, men han havde undladt det, uagtet jeg havde mindet ham derom. Tilsidst sagde han mig, det var ikke hans Hensigt at gjøre det. — Jeg beklagede mig i Statsraadet over denne Modstand mod mine Befalinger; men han var da strax paa rede Haand med at klage over Savn af Tillid og Indflydelse og at erklære, at det var bedst, han gik af. Nu erklærede jeg ham, at jeg ikke tiere vilde høre slige Udladelser under Forhandlingerne; vilde han have sin Afsked som Minister, saa skulde jeg ikke lægge ham nogen Hindring iveien; men saa maatte han indgive den skriftlig. — Der var, som De seer, en stor Spænding tilstede mellem os; dog troede jeg, at alt nok vilde jevne sig, da nu den ved Rigsdagen fremkaldte Crisis var overstaaet. Men min gode Hansen var ikke saaledes tilsinds. En Dag kom han til Referat paa Frederiksborg og forelagde mig ganske uventet et Par Sager, som jeg ikke meente burde afgjøres saaledes mellem ham og mig. Han stod heftig paa Afgjørelsen; jeg søgte at berolige bam, men forgjæves. Da jeg ikke vilde skride til Afgjørelsen, som han vilde, sagde han pludselig: Deres Majestæt maae gjøre det. — Jeg reiste mig og sagde: Hr. General, den Tone passer ikke imellem os; det er ikke værd, at vi fortsætte Arbeidet. Istedetfor at gaae blev han heftig og sagde: Jeg taaler ikke

en saadan Behandling, om jeg saa skal sætte min Charge derpaa og ende mine Dage paa Christiansøe. — Jeg svarede herpaa: Talen er fra min Side ikke om Deres Charge eller om Christiansøe, men ganske simpelt om, at De ufortøvet skal forlade mit Cabinet, hvori De, Hr. General, har forglemt den Agtelsesform, De skylder Deres Konge; der er Døren! — Vil De ophøre at være Minister, saa veed De af tidligere Befalinger, at De har at indsende Deres Begjæring skriftlig. Generalen kastede derpaa sin Begjæring om Afsked paa Bordet, idet han sagde: Der er den. Jeg svarede: Den er antagen, hvorpaa han bukkede, seende paa mig med dette bittersøde Smil, som De nok kjender, hvorigjennem han seer saa antændt arrig ud, idet han spurgte: Maaskee er jeg tillige falden i Unaade? Hvortil jeg kun svarede: Her er ikke Tale om Naade eller Unaade, men om, at De skal gaae ud af Døren, hvilket han ufortøvet gjorde, idet han rev Døren op og slog den heftig i efter sig. Jeg var jo ogsaa bleven opbragt, lod Generaladjutanten kalde og beordrede ham til ufortøvet at bringe General Baggesen Ordre til at overtage Krigsministeriet. Jeg veed, De vil sige mig, det var en Feil. Det var en Feil, som fordærvede Spillet for mig; havde jeg ufortøvet meddeelt Premierministeren hele Sammenhængen og paalagt ham at træffe Anstalt til en midlertidig Forvaltning af Krigsministeriet, saa havde Udfaldet maaskee været anderledes; thi Hansen kom til at forvikle Sagen imod mig, ved, som han havde Ret i, at nægte et aflevere Krigsministeriet og ved at faae Tid til at stille Sagen frem, som om han var den Lidende. — Om Natten, der fulgte paa dette Optrin, omtrent Kl. 4, blev jeg vækket; en Estafette, hed det, havde bragt et vigtigt Brev; jeg troede, der var nogen overhængende Fare og brækkede Brevet, men saae, det var Grev Moltke Nutschaus Begjæring om Afsked, støttet paa Hansens Aftrædelse. Jeg lagde den hen og ventede. I Løbet af den paafølgende

Dag indløb lignende Begjæringer fra Reventlow Criminil, Sponneck, Bille, Ørsted, begrundet paa den Nødvendighed, som de uventede Afskedigelser af Hansen og Moltke havde fremkaldt. — Scheele, der var syg, og Bluhme, der ikke havde været tilstede, indsendte først Deres Begjæring den anden Dag. — Ørsted skrev ganske simpelt, at da alle forlangte at træde af, saa troede han at burde stille samme Begjæring; ingen af dem blev modtagen. Jeg modtog tillige Bluhmes bestemte Vægring mod at danne noget nyt Ministerium. — Moltke Nutschau kom til mig, og her hørte han først rigtig, hvorledes Sammenhængen var med Hansen, hvis Opførsel han meget misbilligede, idet han tillige beklagede og undskyldte sin egen, især var han meget forlegen over den Fremfusenhed, han havde viist ved at sende sin Begjæring om Afsked midt om Natten. Han bad om at faae sin Begjæring tilbage for at ombytte den med en anden; thi blive kunde han ikke, naar Hansen skulde træde af. — Jeg sagde, jeg vilde beholde hans Begjæring som et Erindringsstykke, og gav den ikke tilbage. Efter en Deel Talen frem og tilbage, efter nogle Forhandlinger gjennem Tillisch, kom man endelig saavidt, at man foreslog mig at tilgive Hansen, hvilket jeg indvilligede i, mod at han gjorde en formelig Afbigt, skriftlig og mundtlig, i de andre Ministres Overværelse. — Dette gjorde han i største Ydmyghed, førend vi gik ind til Møde i Statsraadet, og hermed troede jeg den Ministercrisis igjen bragt i Orden. — Jeg gik ind i Statsraadssalen og indtog mit Sæde, indbydende d'Hrr. med Haanden til at sætte sig, som sædvanlig; men ingen tog Sæde. — Hvad er det mine Herrer, spurgte jeg, nye Gjenvordigheder? Man ventede et Ord, Begjæringerne om Afsked havde jo ingen Besvarelse faaet. — Naa, sagde jeg, d'Hrr. ere uartige Børn; jeg synes, man skulde lade det være nok med den enes Tugtelse. — Endelig kom da Statsraadet til Sæde, og Ørsted tog Ordet. — Det gjorde ham ondt,

sagde han, at maatte begynde i Dag med at forelægge en Sag, til hvis gunstige Afgjørelse han maatte knytte sin Bliven i Ministeriet. — Hvad, sagde jeg, atter Cabinetsspørgsmaal? Ja det var Besættelsen af Sjællands Bispestol. Naa altsaa, sagde jeg, De vil, Hr. Minister, have en notorisk Slesvigholstener paa Sjællands Bispestol, en Mand, som har været paaveie til at blive paagreben af Gensdarmerne i Angeln, fordi han talte ophidsende mod mine Anordninger, mod Sprogrescriptet; ja vel; jeg er ansvarsløs, De og Statsraadet bære Ansvaret for at forbigaae en hæderlig dansk Mand og besætte Posten med en saa upaalidelig Mand; jeg skal sætte mit Navn under Udnævnelsen; men jeg vil aldrig see Manden, — Saaledes afgjordes denne hæslige Sag. — Fjorten Dage eller noget længere efter Udnævnelsen bad Ørsted mig om dog ikke at lade en saa høitstaaende Embedsmand som Sjællands Biskop være banlyst fra Thronen. — Jeg lod mig overtale til at see ham."

Hermed endtes denne Samtale. Kongen indbød mig til Frokost og førte mig til Grevinde Danner, hvor han bad mig blive tilbage. — Hun indbød mig til at tage Sæde. — Hun saae noget bleg og medtagen ud, hun roste mit Helbred og forundrede sig over, at jeg saa godt bar saa svære Tider. — Jeg beklagede Kongen og berørte de Meddelelser, han havde gjort om Samtalen med Rotwitt. — „Ak ja," sagde hun, „jeg frygter, at Kongen maaskee ikke nøie har opfattet eller erindrer disse Samtaler." — Jeg raadede til stort Maadehold og Udholdenhed. Tiden er en Factor, man ikke bør oversee, den slider meget op. — „Ja," sagde hun, „hvem der kun holder ud; den slider det danske Folks Modstand, og den Methode har man allerede gjort et ikke ringe Brug af." — Gongongen kaldte til Frokost.

Paa min Bemærkning, at Kongen havde gjennemgaaet sure Dage, svarede Grevinden. — „Ja tilvisse, de

sureste, troer jeg, siden Oprørets Udbrud. Han vidste her ikke, hvorhen han skulde vende sig.“

Det pag. 143 omtalte Brev, som Tscherning paa Scheeles Opfordring sendte Kongen, lyder som følger:

(? Mai 1854).

Til Kongen!

Da Hans Exellence Geheimeraad v. Scheele reiste fra Frederiksborg i Tirsdags, beærede han mig med sit Besøg her paa Ørholm. Ved denne Leilighed sagde han mig, at Deres Majestæt allernaadigst havde paalagt ham, at henlede min Opmærksomhed paa den Fest, som Rygtet sagde, man skulde have isinde at feire den 5 Juny paa Rudersdal, for at kunne med lige Lethed, bringe Deres Majestæt en Taknemmelighedshyldning i Anledning af Grundlovens Aarsdag, hvad enten De maatte befinde Dem paa Frederiksborg, Skodsborg eller i Kjøbenhavn. Hvormegen Priis Deres Majestæt end sætter paa slig Hyldest, saa forekom det Dem, at den under nærværende Forhold kun kunde fremkalde Forlegenheder for alle Parter, saa at det altsaa var bedre, den ikke blev afholdt. Deres Majestæt havde meent, at jeg maaskee kunde virke til at forebygge Afholdelsen af en saadan Fest paa det nævnte Sted og i den angivne Hensigt, og Exellencen paalagde mig, enten mundtlig eller skriftlig, at meddele Deres Majestæt, hvad jeg meente, der kunde gjøres i saa Henseende. Saa kjært det skulde være mig, at benytte denne Anledning til at gjøre Deres Majestæt min Opvartning, saa har jeg dog troet, i det Mindste foreløbig at burde vælge den skriftlige Vei som den korteste og den sikkreste.

Det er maaskee ikke undsluppet Deres Majestæts Opmærksomhed, at jeg, der under hele det sidst forløbne Rigsdagsmøde, af alle Kræfter, i Begyndelsen med alle mine Venners Tilstemning, søgte at sikkre Forfatningsværkets heldige Gjennemførelse, og hvem det endelig var lykkedes, ved Ministeriets Imødekommen, at naae

det hertil nødvendige foreløbige Stadium i en efter Forholdenes Beskaffenhed taalelig Skikkelse, at jeg i det afgjørende Øieblik blev forladt af mine politiske Venner, især i Landsthinget, hvor man forkastede det af mine Forslag, som havde fundet Ministeriets Tilslutning, og derimod antog mit første af samme bestridte Forslag. Kun i Formen afveg hint fra dette, men netop ved denne Formforandring havde det vundet Ministeriets Bifald og var blevet erklæret for skikket til at fremkalde Overeenskomst mellem Rigsdag og Regjering. Deres Majestæt veed, at Rigsdagens Fleertal ikke blev staaende ved denne Afstemning mod Ministeriet. Da de Mænd, som Skridt for Skridt havde bekjempet Ministeriet i de fleste større politiske Spørgsmaal, især siden Kundgjørelsen af 28 Januar 1852, saae, at Øieblikket var gunstigt til at angribe det med Held, eftersom mange af deres tidligere Modstandere gik Haand i Haand med dem, og Meningen var bleven almindelig udbredt, at der var Fare for Forfatningen, saa bleve de ikke staaende herved, men bragte en Adresse frem, som udtalte Mistillid til Ministeriet. De bleve ogsaa virkelig understøttede af Lederne for det politiske Partie, som jeg hidtil havde stemt med. Hvor tungt det end faldt mig at bryde med gamle Venner, saa var det umuligt for mig at følge længere med paa denne Bane, der saa let førte til Nedbrydning af alt det, som vi hidtil med saa stor Flid havde bygget op. Ministeriet havde jo optaget mit Forslag, der havde fundet mine Venners Tilslutning. Dersom jeg under slige Omstændigheder havde sluttet mig til Udtalelsen af en Mistillid, saa havde min Opførsel været i høieste Grad tvetydig. Paa denne min vanskelige Stilling havde jeg længere forud gjort Mændene af mit Partie opmærksomme, for om muligt at forhindre dem fra at tage Forholdsregler, der maatte føre til en Sondring. Da det større Antal imidlertid ikke troede at burde tage Hensyn herpaa, nogle af de meest fremtrædende

imellem dem endog benyttede Pressen paa en Maade, som end mere stred mod det, som jeg, der var en af Partiets Ledere, daglig udtalte i Rigsdagen, saa ansaae jeg det fornødent at bryde overtvert og ganske sondre mig fra de Mænd i Rigsdagen, der optraadte paa denne Maade, med de Mænd altsaa, med hvilke jeg hidtil havde staaet i den nøieste politiske Forbindelse.

Medens jeg saaledes frigjorde mig selv for Forbindelser, som efter min Overbeviisning ikke mere passede sammen med den Virksomhed, som jeg troede, den Deel af Folkets Repræsentanter burde forfølge paa Rigsdagen, som jeg tilhørte, saa var det dog ikke min Hensigt, i det Mindste ikke nu, at samle Kræfterne om Fortsættelsen af disse tidligere Bestræbelser; Tiden var ikke dertil, jeg havde maaskee kunnet frembringe end mere Forstyrrelse, men ikke bygge noget op, som fik Fasthed og Varighed; dertil maatte Tid og Anledning. Jeg er saaledes for Øieblikket meget isoleret, uden umiddelbar, ja vel næsten uden middelbar Indflydelse i den hele politiske Verden, jeg vilde nære et Selvbedrag, om jeg troede, at jeg kunde hindre eller fremme noget Foretagende, som den ovenomtalte Fest i Rudersdal. Mine Opfordringer vilde falde spildte til Jorden. Jeg har sat mig ud af Forbindelse baade med Personerne og med Pressen. Traadte jeg frem nu og opfordrede Vedkommende til at afstaae fra det nævnte Forsæt, saa vilde man kun tælle mig mellem dem, som man beskylder for at stille sig mellem Folk og Konge, for at hindre denne fra at lære sit troe Folks Ønsker for Forfatningen og Hengivenhed for Kongen at kjende. Deres Majestæt vil heraf see, hvor lidet jeg i denne Sag med min bedste Villie vil kunne tjene til at fremme Fuldbyrdelsen af Deres Majestæts Ønsker; jeg vil saa meget mindre kunne det, som de Mænd, der sandsynligen ville komme til at udgjøre Forsamligen ved Rudersdal, alt i flere Aar snarere have samstemmet med mine politiske Modstandere end med mig; men selv om

Forsamlingen var berammet til et Sted, hvor Befolkningen mere deelte mine Anskuelser eller var mig personlig hengiven, saa frygter jeg for, at mine Bestræbelser vilde være forgjæves, thi deels er Tvivlen om Regjeringens Villie til ærlig og redelig at fuldføre Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 i Aand og Sandhed efterhaanden saa almindelig udbredt, saa stærk, saa meget gaaet over paa de umiddelbare Følelsers, paa Instinctets Omraade, at al Talen herimod vilde møde døve Øren, ja opvække Harme, deels savner jeg selv Grundene til at støtte Ordet paa, hvormed jeg skulde sprede Tvivlen, ja der ligger i de ministerielle Handlinger snarere Beviser for, at Instinctet taler sandt, end for det Modsatte, — deels vil man ikke kunne erkjende, i hvad jeg saa end siger, at et i al Underdanighed fremført Ønske af Tak til Kongen for den givne Forfatning og af Hengivenhed for Konge og Forfatning vil kunne støde eller mishage. Men medens jeg villigen erkjender, at Demonstrationer af den omtalte Art maaskee kan medføre Ulemper for Kongens Regjering, der jo maae ønske, at Kongens Svar kan tilfredsstille Folket, uden dog at skabe Forviklinger for Udviklingens Gang, saa forekommer det mig dog, som om de dermed forbundne Vanskeligheder ikke ere saa store, som de kunne synes ved første Betragtning. Det er jo en Regel, at alle Udtalelser til Kongen ved slige Leiligheder skulle være indgivne Dagen forud, de kunne altsaa forud undergaae en Rettelse, de kunne afvises, om de ikke rettes, Svaret kan i ethvert Tilfælde rette paa dem. Et aabent ligefremt Svar af Kongen i dette Øieblik kan, forekommer det mig, gives, og det kan gavne. Det er jo allerede nu en afgjort Sag, at Forfatningen skal opretholdes i saa vidt Omfang, som Fællesforfatningen kun tillader; ligeledes er det afgjort, at man i det Mindste ikke nu forlanger, at den danske Rigsdag ubetinget skal opgive sin forfatningsmæssige Ret til at

sikkre sig med Hensyn til Fællesforfatningens Indhold. Af disse tvende Kilder maatte kunne udflyde et kongeligt Svar, som var behageligt for Kongen at udtale, kjært for Folket at høre og ikke til Hinder for Regjeringen, om den, hvorom jo Ingen bør tvivle, vil gjennemføre, hvad den i Henhold til Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 skal ville. Jeg overseer ikke, at der foreligger Kjendsgjerninger, som tale i en modsat Retning, som vise, at Regjeringen kun lidt forstaaer at lempe sig efter Omstændighederne (Oprettelsen af 1 Dragonregiment, Forlangendet under Grundlovsbehandlingen om at forandre de hidtil bestaaende Begrændsninger mellem Hærens Recrutering og Mandskabets Tilveiebringelse), men vi have tillige al Grund til at antage, at Mangel paa Indsigt mere har bidraget til at lede ind i dette vrange Spor, end Ønsket om at vise sig frigjort for forfatningsmæssige Baand. I et Øieblik, som ved Grundlovsfesten, vil man oversee disse Enkeltheder og holde sig til Sagen i sin større Almindelighed. Jeg skal iøvrigt ikke fordybe mig i nogen Betragtning over Forholdene i det Hele og Regjeringens Stilling til dem; dertil har jeg deels ingen Opfordring i Hans Exellence Scheeles Udtalelser til mig, deels kunde det kun skee ved at komme ind paa et altfor omfattende Gebet, naar jeg begyndte derpaa i denne allerunderdanigste Skrivelse. Kun saa meget bør jeg bemærke herom, som sluttende sig til den Tankerække, jeg ovenfor har udviklet, at min Mangel paa Kjendskab til Regjeringens Plan og indre Samstemning, kan bidrage ligesaa meget til at gjøre min Stilling vanskelig, ja uholdbar, om jeg vilde forsøge paa at modvirke en Forsamling som den i Rudersdal, som min nærværende Mangel paa Forbindelse med Lederne. Det vil gaae mig her som i sidste Rigsdagsmøde, hvor den væsentligste Grund til det uheldige Udfald, Sagen fik, maae søges i den Mangel paa betimelige Meddelelser

fra Ministeriets Side til os, der stadig arbeidede for en Overeenskomst.

(Slutningen af Juli 1854).

Til Kongen!

For nogen Tid siden havde jeg, som Deres Majestæt maaskee allernaadigst vil erindre, den Ære at opvarte Deres Majestæt paa Skodsborg, ved hvilken Leilighed Deres Majestæt, idet De omtalte Rigsraadets nær forestaaende Sammentræden og de Udkast til Forfatnings- og Valglov, som skulde forelægges samme, var saa naadig at meddele mig, hvorledes det var Deres Majestæts ophøiede Villie, at det skulde paalægges Rigsraadet kun at tage Beslutning over disse Love i deres Heelhed, for paa denne Maade at afkorte Forhandlingen, men at det ved Siden heraf var Deres Majestæts ophøiede Forventning, at Rigsraadet, om det havde Indvendinger at gjøre mod Forslagets Enkeltheder, lod disse komme til Deres Majestæts Kundskab i Form af et allerunderdanigst Andragende, for at Deres Majestæt kunde lære de forskjellige Meninger at kjende, som herskede i Forsamlingen, inden der toges nogen endelig Beslutning. Den samme Tanke har ogsaa den Minister, som har forelagt Udkastet, udviklet for Rigsraadet. Ved denne Fremgangsmaade opnaaedes tillige, bemærkede allernaadigst Deres Majestæt, at De ogsaa kunde lære Mindretallets Anskuelser i Rigsraadet at kjende, hvilket jo vistnok ellers kun kan skee høist ufuldkomment, da Forhandlingerne foregaae for lukkede Døre. Af Rigsraadets allerunderdanigste Indstilling, hvori Udfaldet af Forfatningssagens Forhandling meddeles, vil Deres Majestæt see, at Rigsraadets Majoritet, som har givet Samtykke til Lovudkastene, har havt saa stærke Tvivlsmaal om flere enkelte Bestemmelser i dem, at den har troet at burde hentyde hertil i den indledende Deel af Indstillingen. For Mindretallet, der i Tilfælde som de fore-

liggende, hvor Beslutning tages, ingen Adkomst har til at begrunde sin Formening, have disse Tvivlsmaal naturligvis været endnu stærkere, for mig have de været af en saadan Beskaffenhed, at jeg vilde have anseet det at være mod min undersaatlige Pligt, om jeg ikke henledede Deres Majestæts Opmærksomhed herpaa. Som Medlem af Rigsraadet var det i saa Tilfælde min Pligt, først at forsøge den Vei, som Deres Majestæt ovenfor selv allernaadigst har anviist, og som er begrundet saavel i Forordningen af 26de July 1854 som i den Rigsraadet foreskrevne Forretningsorden. Jeg har derfor, umiddelbart efterat jeg med nogenlunde Sikkerhed kunde vide, hvilken Rigsraadets Fleertals Beslutning vilde blive, for henved 8 Dage siden, indgivet Begjæring om at maatte foreslaae Rigsraadet, gjennem et Andragende at oplyse Deres Majestæt om de Mangler ved de forelagte Udkast, der have været Gjenstand for en skarp Bedømmelse i Forsamlingen, og det endog i flere Tilfælde fra de Mænds Side, som iøvrigt have næret mindst Tvivl om, at de burde give det af Regjeringen ønskede Samtykke. For at lette og fremme Sagen indleverede jeg umiddelbart i Forbindelse hermed 30 Exemplarer af Udkastet til det tilsigtede Andragende, saaledes som jeg formeente, det burde affattes, for paa denne Maade at have Stof ved Haanden for en umiddelbar Behandling af Sagen, idet jeg dog i selve dette Forslag antydede, at det muligen, som Sagerne stode i det Øieblik, da jeg først passende kunde fremlægge det, kunde blive et Mindretalsandragende. At gjøre et saadant til Udgangspunct for Behandlingen af Sagen, lader sig nemlig godt gjøre, eftersom Mindretallet har Ret til at træde frem for Deres Majestæt ved Siden af Fleertallet, og dette jo under hele Behandlingen beholder den samme tilkommende Indflydelse paa Sagen. Igaar stod mit Forslag endelig paa Rigsraadets Dagsorden, Spørgsmaalet om dets Fremme blev stillet og besvaret med 10 Neier mod 8 Jaer. Min Pligt

som Medlem af Rigsraadet er saaledes varetaget; det er ikke min Skyld, at mine Udtalelser ved allerunderdanigst at forelægges Deres Majestæt, ikke ledsages af de værdifulde Oplysninger, som et Andragende, samme Gjenstand betræffende, fra Fleertallet i Rigsraadet muligviis kunde have indeholdt. Idet jeg nu, som tro, hengiven Undersaat, allerunderdanigst henvender mig til Deres Majestæt, burde jeg maaskee have omskrevet mine Bemærkninger, betræffende de forelagte Love, i en anden Form; men jeg har troet, at det maaskee mere kunde stemme med Deres Majestæts Ønske, at see mit Indlæg netop saaledes, som det har foreligget Rigsraadet, hvorfor jeg er saa fri allerunderdanigst at vedlægge et Exemplar heraf. Dersom Deres Majestæt allernaadigst maatte skjænke det Deres Opmærksomhed, troer jeg, især at burde fremhæve, hvad der Side 3 siges om § 24 af Forfatningsforslaget. Deres Majestæt vil her finde den Foranstaltning udviklet, som Deres Majestæt havde fastholdt iblandt de Betingelser, hvorunder De ønskede, at det nærværende Ministerium maatte sammentræde. Ved at følge dette System lod Tilsagnet i § 11 af Forordning af 26 July sig fyldestgjøre, at lade Landsdelene selv vælge deres Afsendinge første Gang til Fællesforsamlingen, hvilket upaatvivleligt i høi Grad vilde tjene Folket til Beroligelse og lette Overgangen. Ved Siden af denne Deel af Fremstillingen, troer jeg, allerunderdanigst at burde fremhæve, hvad der Side 4 er sagt om § 29. Disse tvende Puncter ere de vigtigste i Andragendet, men ogsaa Side 2 findes nogle Puncter, som jeg troer fortjener Deres Majestæts allerhøieste Opmærksomhed, nemlig hvad der er sagt om §§ 11, 12, 14 og 15 i Forfatningsudkastet. Udtalelserne om Valglovsforslaget slutter sig saa nøie til Forfatningsudkastet, at det ene ikke kan læses uden det andet ved Siden. Idet jeg saaledes troer at opfylde en allerunderdanigst Pligt, har jeg ikke tabt de store Vanskeligheder af Sigte, som det til enhver Tid,

og maaskee mere nu end nogensinde, har for en Konge at finde brugbare Midler for sin Villies Udførelse, og den store Varsomhed, hvormed der bør gaaes frem. Ingen kan mere end jeg være villig til at erkjende, hvormeget det er lettere at raade end at afhjælpe, saa at jeg kun tør oversende dette som en hengiven Undersaats personlige Betragtning, meer som et Vartegn end som en Veileder — allerunderdanigst o. s. v.

Ørholm d. 12. August 1854.

Til Kongen!

Da jeg den 3die August havde den Ære at være tilsagt til Taffels hos Deres Majestæt, var De saa naadig at spørge mig, om jeg delte den Mening, som Deres Majestæt havde hørt udtale, at De, ved at udgive Forordningen af 26 July 1854 om det danske Monarchies Forfatning for dets Fællesanliggender, var traadt Grundloven for Danmarks Rige af 5 Juny 1849 for nær, om jeg antog, at den var tilsidesat ved denne Forordning, om Deres Majestæt ved at underskrive den havde brudt Deres Kongelige Ord. Jeg havde strax den Ære allerunderdanigst at besvare disse Spørgsmaal; men da Sagen er saa vigtig, saa haaber jeg, at Deres Majestæt ikke vil optage det unaadigt, naar jeg i det Følgende forsøger paa skriftlig at gjentage mine Udtalelser for saaledes at forelægge dem til Allerhøieste nærmere Overveielse.

Førend jeg imidlertid beskjæftiger mig med disse Spørgsmaals egentlige Besvarelse, maae det allernaadigst være mig tilladt, at omtale et Par Gjenstande, der som Forudsætninger berøre denne Besvarelse og gjør det klarere for Deres Majestæt, paa hvilket Standpunct jeg troer, man maae stille sig, for at løse den foreliggende Opgave.

Forskjellige af de Mænd, som have behandlet Spørgsmaalet om Monarchiets fremtidige Organisation, have fremsat den Paastand, at Deres Majestæt ved at give Danmarks Riges Grundlov af 5. Juny 1849 kun havde gjort det i Egenskab af Konge i det egentlige Kongerige, men ved Siden heraf beholdt den fulde Enevælde, som Monarch i Monarchiet, og at det er i Kraft heraf, at Deres Majestæt har udgivet Kundgjørelsen af 28. Januar 1852, saavelsom nu nylig Forordningen af 26. July om Forfatningen for de fælles Anliggender. Denne Betragtningsmaade forekommer mig aldeles urigtig.

Det var ikke en retlig, ved Deres Majestæts Villie begrændset Tilstand, der foranledigede, at kun Afsendinge fra Kongeriget deeltoge i Raadslagningen om Forfatningen 1848—49. Det var derimod Deres Majestæts udtalte Villie, at Afsendinge skulde været tilstede fra de øvrige Dele af det Rige, som De dengang troede at burde og kunne frigjøre fra ydre, for Deres Majestæts Villiesyttring fremmede Indflydelser. Det var ikke Deres Majestæt, der vilkaarligen havde valgt den Rigsgrændse, som De dengang søgte at betegne som retlig uantastelig, ved at samle de Landsdele, der laae indenfor samme, under en Forfatningslov. Tidligere Misgreb og de større Magters Optræden, deels i aaben Modstand mod Deres Majestæts Krav paa Selvstændighed for hele Monarchiet, deels som svage tilbagevigende Beskyttere mod denne Paastand, bære Skylden herfor. Den Forsamling, som 1848—49 forhandlede om Forfatningsværket, var eiheller udelukkende sammensat af Kongerigets Afsendinge; Deres Majestæt besatte, ved Deres allernaadigste Udnævnelse, 32 Pladser i den. Ved denne Forholdsregel maatte Kongemagtens Indflydelse end mere ansees sikkret for, at Monarchiets Interesser ikke traadtes for nær. Kongen udgav ogsaa Grundloven som en Rigslov og udtalte herved i Gjerningen sin velmenende Hensigt for hele Monarchiet, men da der tidligere var givet de Landsdele,

som Oprør og Voldsmagt forhindrede fra at give Møde ved Forfatningssagens Behandling, Kongeligt Tilsagn om, at deres Eiendommeligheder (deres særskilte Anliggender) skulde ikke alene blive uantastede, men endog blive sikkrede ved egne Forfatninger, saa forbeholdt Deres Majestæt sig frie Hænder til, naar Tiden kom, og Omstændighederne tillod det, at tage de tilbørlige Hensyn hertil. Om Ordningen af Monarchiets almindelige Anliggender var der Intet tilsagt de øvrige Statsdele, om dem tog Deres Majestæt Beslutning af fri Magtfuldkommenhed i Juny 1849. Forsaavidt man skulde kunne overføre Forbeholdet paa disse Anliggender, saa faaer det nærmest Betydning med Hensyn til den Usikkerhed, der dengang bestod angaaende Omfanget, der kunde gives det Rige, som de i Evropa styrende Magter vilde lade forblive den med fuld Selvstændighed af ydre Tvang uafhængige Krone, som altsaa kunde gives en hertil svarende Organisation. Forfatningen af 5. Juny 1849 er et frit Kongeligt Tilsagn fra Monarchen til sit hele Folk, givet Virksomhed inden den Grændse, hvori Monarchen dengang var nogenlunde Herre, og brugt i Trængslens Tid paa Monarchiets Vegne til dets Redning og Opretholdelse. Forbeholdet er ingen Indsigelse mod Forfatningens Grundvæsen, men kun en Art Sikkerhedsventil paa et Statsmaskineri, hvorunder saamange, endnu ukjendte Kræfter skulde indordnes, Kræfter, som vare udsatte for mange uforudseelige Indflydelser. Forbeholdet angik Tillempninger ikke Omstyrtelser. Det kunde kun angaae Statsdelene ikke Kongemagtens Stilling i det Hele; herom havde Kongen ved eget Forslag og egen Beslutning fremkaldt Afgjørelsen. Det af Deres Majestæt mig forelagte Spørgsmaal viser noksom, at ogsaa De opfatter Sagen paa samme Maade. Medens vistnok kun nogle Faa, især siden Kundgjørelsen af 28. Januar, ventede, at Grundloven uforandret kunde komme til at omfatte hele Riget, medens Flere alt i 1849 havde

indseet, at Rigsgrændsen paa den Tid var ubsetemmelig, saa at herved en vigtig ubekjendt Størrelse blev inddraget i Grundlovsformlen, en Størrelse, hvis senere Bestemmelse kunde komme til at virke mægtigt paa dennes endelige Udvikling, medens Flere med mig stedse havde erkjendt, at det danske Rige (Monarchie) kun ved Hjælp af en Forfatning, der optog vigtige Dele af det foederative System og derved henviste en stor Deel af Grundloven til at blive Kongerigets Landsdeelsforfatning, kunde komme til at samles til Eenhed under en fri Forfatning, saa har jeg aldrig tvivlet om, at det jo var den danske Monarchs Hensigt, og at han for sig og sine Efterkommere havde taget den Forpligtelse mod sit Folk, at overføre den Deel af Grundloven, som er almindelig for hele Staten (som angaaer Fællesanliggenderne) herpaa. Men sæt, at det ogsaa skulde lykkes for sindrige Fortolkere at fremkonstle en Art af Beviis for, at Meningen af de kongelige Stadfæstelser og Tilsagn muligen kunde forstaaes anderledes, saa vover jeg allerunderdanigst at udtale, at Kongen, Monarchen, hverken som Personen eller som Statsmagtens Repræsentant, kan være tjent med eller bør benytte en slig konstig sammenskruet Fortolkning. Ja var det danske constitutionelle Foster voxet op og blevet stor, vare Retsforholdene klare og indøvede, Domstolenes Uafhængighed prøvet, Rettergangsveiene i Rigssager bekjendte og vel jevnede, ja da lod slig Fortolkningskonst sig maaskee forsøge; men at anvende den nu, hvor saameget gjensidigen beroer paa Tro og Love, vilde blive betragtet som snedigt Brud herpaa. Dog det behøves eiheller, der kan, uden at benytte slige Konsstykker, opnaaes alt, hvad der behøves, ved dem opnaaes kun — fransk, spansk, italiensk, tydsk politisk Fordærvelse og Elendighed.

Man har nævnt Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 som en Affødning af denne i Monarchiet fremherskende Enevælde, der skulde staae udenfor Grundloven. Denne

Paastand er ligesaa urigtig, som saadan har Kundgjørelsen aldrig givet sig tilkjende, som saadan er den aldrig bleven modtaget. Af de Misbrug, som muligen kunde være gjorte af samme, og den Tolerance, som er viist, kan dens Grundvæsen ikke bestemmes. Kundgjørelsen af 28 Januar er Grundlaget for en Art Fredslutningsact. For at besmykke visse store Magters Overgreb, maatte det lille Danmark finde sig i Meget, derblandt ogsaa, at Kongen maatte af fri Villie, som det hedder, underkaste sig at gjøre Rede for sine fremtidige organisatoriske Hensigter inden sit Riges Grændser, uagtet man indrømmede, at han inden disse var den retmæssige, uafhængige Monarch, og det jo var vitterligt, at han aldrig havde overskredet dem for at angribe eller forulempe nogen Nabo. Benyttende sin Ret til at underhandle paa Statens Vegne og slutte Overeenskomster, og overbevist om, at det danske Folk, som saa trolig havde støttet hans Bestræbelser, eiheller i dette Stykke vilde svigte ham, gik Kongen behjærtet de Fordringer imøde, som tidligere Underhandlingers Gang havde viist ham ikke lod sig undgaae, naar det skulde lykkes ham at gjenvinde Herredømmet i de Landsdele, der saalænge havde været unddraget hans retmæssige Myndighed. Han haabede herved tillige at blive frigjort for al yderligere Talen om Forpligtelse til at opretholde nogensomhelst slesvig-holstensk Forbindelse. Kongen skulde ifølge de Forslag, han stillede for at naae dette Formaal, ufortøvet optræde som den hele Stats synlige Overhoved, han skulde sikkre Landsdelene mod gjensidige Overgreb i de indre Anliggender, herhen regnet de sproglige efter hvers Eiendommelighed ved egne Forfatninger afpassede Forhold, han skulde samle og befæste Forbindelsen af det hele Monarchie ved en, de fælles Anliggender omfattende, Forfatning af conservativ Beskaffenhed. Kundgjørelsen, der idet den kom til Rigsdagen, ledsaget af Meddelelsen om disse For-

handlingernes Udbytte, var ikke nogen Trudsel mod Forfatningen, tvertimod, den indeholdt beroligende Tilsagn med Hensyn til Fremtiden, for herved at komme over Vanskelighederne i den Tid, som laae nærmest. Der var mellem Konge og Folk en Afgjørelse paa Tro og Love, men ingen eensidig monarchisk Magthandling. Der var en Begjæring fra Kongen til Rigsdagen om at behandle Fællesanliggenderne med stor Varsomhed, indtil man kom tilrette med Forfatningen for de fælles Anliggender; det var et Tilsagn fra Regjeringen om at gjøre det samme fra sin Side. At Rigsdagen i Taushed har modtaget de diplomatiske Afgjørelser og den nævnte Kundgjørelse, som slutter sig hertil, forandrer ikke Regjerings og Rigsdags gjensidige Stilling i noget Væsentligt, det er nu som hidtil Monarchiets Rigsdag, men som, erkjendende Trykket af Omstændighedernes Magt, holder sig snevert begrændset i sin Virksomhed, medens Rigets Gjerning i Mangel af hensigtssvarende Forfatningsmidler i Meget foreløbig har maattet overgives til Kongemagtens meer umiddelbare Myndighed. Kundgjørelsens tause Antagelse forudsætter vistnok, at Rigsdagen er villig til at række Haand til dens Gjennemførelse; men den Maade, hvorpaa den er bleven til, forudsætter ligesaa meget, at Kongemagten betragter den (Kundgjørelsen) som den Grændse, den har sat sig selv, hvorfor den Intet kan ville forandre i dens Bestemmelser, altsaa kun kan ville begjære de Forandringer i Rigets Grundlov, som uafviselig kræves for at fuldbyrde indgaaede tydelige Forpligtelser.

I det Ovenstaaende har jeg fremsat de Betragtninger, jeg har troet allerunderdanigst at burde sende forud for Svaret paa det stillede Spørgsmaal, og viist, at hverken i Maaden, hvorpaa, eller Forholdene, hvorunder Grundloven blev givet, endnu mindre i Kundgjørelsen af 28 Januar 1852, kan findes gyldige eller brugbare Grunde til at tilbagetrænge Betydningen af Danmarks

Riges Grundlov som Udtalelsen af Deres Majestæts Villie med Hensyn til Monarchiets forfatningsmæssige Organisation. Kun ydre Anledninger kan have bragt til, at maatte afændre denne Hensigt noget. Men hertil er ogsaa taget Hensyn ved Udgivelsen af Forordningen af 26 July d. A. om Monarchiets Forfatning for dets Fællesanliggender. Slutningsudtalelsen: „Indtil Kongeriget Danmarks Grundlov af 5 Juny 1849 er blevet indskrænket til bemeldte Riges særlige Anliggender, komme ovenstaaende §§ 21, 22, 23 først til Anvendelse efter det paagjældende Fællesanliggendes Forhandling med den danske Rigsdag“, staaer som et nyt Bevis for, at Kongen vil lade sin, gjennem Grundloven høitidelig givne og alt i flere Aar med stor Nytte efterlevede Villiestilkjendegivelse staae uskadt ved Magt, saafremt man ikke kan komme til Enighed om noget Bedre. I Paragrapherne 21, 22, 23, udtaler Kongen kun sin af det nærværende Ministerium tiltraadte Formening om, hvorledes det antages, at de herhen hørende Bestemmelser, overført alene paa Afgjørelsen af Fællesanliggenderne, nu lettest lod sig ordne; men den endelige Afgjørelse skydes ud til den Tid, da Rigsdagen kan have taget Beslutning med Hensyn til den Landsdeels Stilling i Monarchiet, som samme umiddelbart repræsenterer. Disse trende §§ ere særlig fremhævede, fordi de angaae en af Grundpillerne i den i 1849 for Monarchiet grundlagte til Kongerigets (Monarchiets) særlige Brug foreløbig anvendte constitutionelle Bygning. Men Kongen har ikke alene tydelig ladet fremhæve disse vigtige §§ som uafgjorte og uden Rigsdagens Medvirkning uafgjørlige Gjenstande og saaledes bortviist endog Skinnet af Forfatningsbrud, han har givet Midlerne til paa en let Maade at faae de omtalte §§ 21, 22, 23 forandrede, for at komme til Enighed med Rigsdagen, det vil sige, komme tilbage til sin egen tidligere, i Gjerningen udtalte Villie, uden derved at berøve den nye Forfatning for Monarchiet den fornødne Sikkerhed

mod eensidigt Indgreb fra Regjeringsmagtens Side; thi medens § 23 værner mod slig eensidig Indgreb, giver den tillige det ved §§ 14 og 12 fremstaaede nye Led af den lovgivende Magt fornøden Myndighed til at fremme slige Forandringer. Uden dens Indvilling kunne Forandringer i den nye Forfatning ikke indføres, men ved dens Medvirkning endog med Lethed.

Spørgsmaalet, der bliver tilbage at besvare, er da, om de Bestemmelser, som maatte ansees nødvendige at indsættes istedenfor de udpegede, Statens Finantsvæsen betræffende §§, for at disse kunne komme til at svare til Kongens Hensigt, da han, uforstyrret af fremmed Indblanding, gav Grundloven, kunne forenes med den diplomatiske Betingelse, at Forfatningen skal være conservativ. Dette Udtryk er et af dem, hvis Begreb efterhaanden er gjort saa ubestemt, saa forvirret, at det ikke er til at finde ud, hvad der nu menes. Den nærmeste Betydning man vel maae underlægge dette Udtryk, hvor det bruges som i de nævnte Forhandlinger, maae vel være, at Forfatningen skal bevare Staten for Monarchen, og Monarchen i Staten; men intet bidrager mere til at bringe Staten i Forfald og sætte Monarchen i Fare end en slet, eensidig Anvendelse af Statens Midler, hvorved der savnes Plan og Forudseenhed. Mod Intet trænger Monarchen, som Person, som Menneske med Lidenskaber og Luner, Forkjærlighed i visse Retninger, Modbydelighed i andre, saameget til at værge sig, som mod Misbrug af Statens Pengemidler. Formaal, maaskee meget gode og forstandige i sig selv, blive forkastelige, naar de ikke stemme med den Plan, som i det Hele følges, med de Hjælpekilder, som ere forhaanden, med den Stats Omfang og politiske Stilling, hvori de eftertragtes. Efterat Danmarks Konge engang har gjort sig selv, sine Efterkommere og sin Stat den ærlige Tjeneste, at kalde en Repræsentation tilstede, og ved at give den besluttende Medvirkning i Statsudgiftssager har sikkret sig saa godt

muligt mod de ovennævnte og flere andre Farer, efterat dette er skeet, maae det være conservativt at opretholde den, dobbelt conservativt bliver disse Grundsætningers Overførelse i Monarchiets nye Forfatning, naar man, om man ikke vil gjøre det, enten maatte vedblive at vedligeholde en farlig Adsplittelse i Statens Indre eller maatte bruge Undertrykkelse og Retsfornægtelse mod Monarchiets Hovedland. Vil man henvise til Bestemmelsen i § 21, at nye Paalæg ikke kunne gjøres uden Repræsentationens besluttende Medvirkning, og at heri ligger Modvægten mod Udgiftsmisbrug, saa maae jeg allerunderdanigst bemærke, at den i § 21 indrømmede Skattebevillingsret ikke omfatter Tilveiebringelsen af det hele Udgiftsbeløb; men selv om den gjorde det, saa er den Myndighed, der bestemmer Udgifterne, den herskende. Hvor Skattebevilling ikke, for en væsentlig Deel, forudsætter en alvorlig Udgiftscontrol, der svinder den ind til Skattefordelingsret. Det raadgivende Tilsyn med Udgiftsbestemmelserne og Pengeforbruget betyder ofte kun saare lidt og kan, i vanskelige Tider, komme til at betyde formeget. Den, der giver et strengt, et for Regjeringen besværligt Raad, kan let stille det saaledes, at det klinger godt i Mængdens Øren, skjøndt det er uudførligt. Han kan dristig gjøre det, thi han er uden Ansvar. Den, som derimod fører an, hvor der skal tages en Beslutning, maae selv personlig indestaae for Beslutningens Udførbarhed. Det forkastede Raad i gjærende Tider fører, uanseet Forkastelsesgrundene, til et Udbrud, medens den hindrende Beslutning først fører til en Forandring af Regjeringsmænd. Det Sidste kan have sine store Ulemper, men er sjeldent farligt, jevnligt det bedste Forebyggelsesmiddel mod Farer, undertiden den sikkreste Støtte for det ubilligt angrebne Regjeringssystem. Det Første medfører Udbruddet ifølge uændsede Raad. — Ja Deres Majestæt har seet for mange Exempler paa de hermed forbundne Farer, De har havt engere

Erfaring fra de raadgivende Stænders dristige slesvigholstenske Virksomhed.

Dog, jeg behøver næppe at forfølge disse Betragtninger længer end anført, jeg antager ikke alene ikke, at Deres Majestæt har svigtet Deres Allerhøieste Ord ved at udgive Forordningen af 26 July, men jeg tilføier allerunderdanigst, at Deres Majestæt har fulgt den sidste Rigsdags Indskydelse ved at gjøre dette Skridt. Jeg mener ikke hermed at sige, at Forordningens Indhold nødvendigen maatte være som det er, tvertimod mener jeg, det i flere Puncter burde være anderledes; men det forekommer mig, at en Forordning af denne Natur var paakaldt ved Rigsdagens seneste Optræden. Rigsdagen besluttede i Grundlovssagen:

„Nærværende Grundlovsbestemmelser træde i Kraft: 1) Naar den danske Rigsdag, efterat være bleven bekjendt med den Fællesforfatning, som Kongen i Henhold til Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 allernaadigst maatte agte at lade udgaae, beslutter, at disse Grundlovsbestemmelser skulle træde i Kraft samtidigt med Fællesforfatningen.“

Denne Beslutning blev tagen i Modsætning til et Forslag fra Regjeringen, hvori Bestemmelsen om, at Fællesforfatningen nødvendigviis skulde være bekjendt, førend Beslutning toges, var udeladt. Ministrene anførte for deres Forslag, at den nævnte Bestemmelse kunde medføre store Forlegenheder under de bestaaende forviklede Forhold, og at Regjeringen ikke kunde lade det faae Skin af, som om Forfatningens Offentliggjørelse var fremtvungen ved en saadan Bestemmelse. Der laae, efter deres Mening, en stor Betydning i, at Kongen i denne Sag øiensynlig handlede af fri Magtfuldkommenhed. Skulde nu Regjeringen kunne tilraade Deres Majestæt at lade Grundlovssagen i Rigsdagen gaae sin uhindrede Gang, og altsaa tilraade Deres Majestæt at give Deres Allerhøieste Bekræftelse til den indskrænkede

Grundlov, saaledes som den nu foreligger i Rigsdagen, saa maatte Ministeriet tilraade Deres Majestæt at gaae forud for Beslutningen, saa at denne, naar den da endelig blev tagen, kun anerkjendte en Kjendsgjerning, men ikke fremtvang en Regjeringshandling. Denne Betragtningsmaade forudsætter jo vistnok, at Ministeriet raader Deres Majestæt til at lade Grundlovsbehandlingen i Rigsdagen gaae sin uforstyrrede Gang, og jeg tilstaaer, at jeg ikke nu meer øiner nogen Grund, hvorfor Ministeriet skulde ville raade anderledes, endnu mindre, hvorfor Deres Majestæt skulde tage mod noget andet Raad, da denne Vei nu sandsynligvis vil være let, medens enhver anden medfører store Ulemper og efterlader dybe Spor. Striden om Værnepligtssagen kan fornuftigviis ikke give Paaskud til at gaae nogen anden Vei, ja jeg vover allerunderdanigst at udtale, at det forekommer mig, som om Deres Majestæt ikke kunde taale, at den brugtes som Paaskud hertil, thi det vilde da være en for vidt gaaende Bestræbelse fra Kongens Side for at tiltvinge en Ændring i Kundgjørelsen af 28 July 1852, der, som sagt, indeholder Kongens Ord, udtalt paa Tro og Love af fuld fri Magtfuldkommenhed. — Jeg vilde ikke udtale mig saa bestemt om dette Punct, naar jeg ikke holdt mig forvisset om, i Gjerningen at kunne bevise, at her ikke foreligger mindste Vanskelighed. I Rigsdagen kan et simpelt Lovforslag paa faae Uger bringe Sagen derhen, hvor Regjeringen ønsker den, om det, ved modent Overlæg, skulde vise sig, at det var hensigtsmæssigt.

For at Fællesforfatningsværket skal kunne fremtræde i en conservativ Form og paa conservativ Maade, for at Deres Majestæt ikke skal komme i den uhyggelige Stilling, uden tvingende Nødvendighed, thi den er ikke tilstede i dette Punct, at række Haanden til at bortdrage Hovedgrundpillen fra Deres eget Værk, maae man fra Regjeringens Side være fattet paa at gjøre Rigsdagen Fyldest, om den, paakaldende Grundloven af 5 Juny,

begjærer at faae Grundsætningen om besluttende Myndighed i Lovgivningssager, derunder indbefattet Udgiftssager, overført paa de fælles Anliggender. Der er ingen Anledning til at modsætte sig dette, thi der er givet Repræsentationen, som skal udøve denne Myndighed, en saadan Sammensætning, at deri skulde synes at ligge Indrømmelse nok til ethvert Krav paa conservativ Forfatning. Der er desforuden taget Hensyn hertil ved Kongemagtens Stilling, saaledes som den er betegnet i den nye Forfatning, og ved Landsdelenes foederative Stilling i Statshelet. Dog taber denne sidste Indretning meget af sin gavnlige Indflydelse, naar Fastsættelsen af de aarlige Udgifters Beløb og deres Anvendelse igjen overgives til Vilkaarlighed.

Jeg bør dog endnu fremføre en Indvending, som har været gjort mod at beholde den ovenomtalte Grundsætning, Statsudgifterne vedkommende, i Monarchiets Forfatning. Man har sagt, at Forbindelsen med det tydske Forbund forhindrede Kongen fra at opretholde den nu bestaaende Statsgrundsætning. Dette, Deres Majestæt, kan ikke være saaledes, thi var det saaledes, da var Statsmagten i Monarchiet ikke fuldstændig. Kongen kan kun have Forpligtelser mod Forbundet paa Holstens og Lauenborgs Vegne, og gjennem disse være visse Fordringer underkastet, naar disse Forpligtelser ikke opfyldes; men han har ikke og kan ikke have underkastet sig Forbundets Control som dansk Monarch. Kunde den nærmere Forbindelse med Forbundslande medføre en saadan Tvang for de Dele af Monarchiet, som ligge udenfor Forbundet, saa er det af høieste Vigtighed, at denne Forbindelse ordnes paa en anden Maade.

Jeg har nu allerunderdanigst forelagt Deres Majestæt, hvorledes jeg opfatter Forfatningssagens Stilling i Forhold til Deres Majestæt. Jeg holder mig overbeviist om, at Deres Majestæt har Mænd omkring Dem, hvis Raad i det Væsentlige maae falde sammen med de her

udtalte Anskuelser, angaaende den foreliggende Opgaves Løsning; thi hverken ville de bebyrde Deres Majestæts Samvittighed med Brud paa Tro og Love mod det Folk, der i Trængselens Tid fremstillede hele Monarchiet, eller de ville hindre dette fra at komme til indre Ro ved at undergives bestaaende, af Deres Majestæt selv høitidelig indførte Lovbestemmelser, som ingen af Landsdelene kunne lide under; men i ethvert Tilfælde har jeg den faste Overtydning, at Deres Majestæt ikke vil savne de fornødne Raad og den fornødne Bistand af maadeholdne, besindige Mænd, der ville vide at ordne Statens Sager paa en Maade, saa at ingen af disse tvende store Ulemper skulle indtræde. Overeenskomstens Vei ligger endnu, det troer jeg, aaben tiltrods for de Begivenheder, som have gjort den vanskelig, tilsyneladende næsten ufremkommelig. Den bør forsøges uden forudfattet Mening fra nogen Side. Den kan lettere benyttes nu end tidligere, thi man har med Virkeligheder og ikke med ubestemte Løfter at gjøre.

Ørholm d. 3. August 1854.

Kjære Gregersen!

Da der, siden mit seneste Brev, er indtraadt den mærkelige Begivenhed, at Kongen foreløbig har gjort Ende paa den hele Ivren om at faae Fællesforfatningen at see, ved at udgive en saadan, og jeg er, meget uventet, allernaadigst bleven kaldet til at indtage en Plads blandt de Mænd, som fra Begyndelsen af skulle deeltage i dette Forfatningsværks Udvikling og Afbenyttelse, saa har jeg troet det passende at meddele Dem og mine andre Venner og Vælgere mine Betragtninger over dette Foretagende. Jeg har næsten været paaveie til at lade dette Brev trykke; men saa forekom det mig, at det maaskee vilde være mindre betimeligt, og at jeg gjorde bedre i, at sende Dem Brevet og bede Dem at lade det

vandre omkring, naar De selv og Deres Nærmeste have læst det, til Hans Jensen, Jens Hansen, E. Schelderup, Lorentz Ch. Christensen, Hans Clausen, og hvem de ellers kunde tænke Dem skikkede til at meddele det til en større Kreds af Bekjendte. Jo mere det udbredes, det være ved Afskrifter, Oplæsning eller paa anden Maade, des kjærere er det mig. Jeg vil først optælle Lyssiderne ved dette Forfatningsværk og derpaa henlede Opmærksomheden paa Skyggesiderne.

I Spidsen som Lysside sætter jeg den Ting, at Fællesforfatningen endelig er der, at den strax kalder, om ogsaa vel kun til en saare ufuldstændig Virksomhed, og at den lader vor nærværende Grundlov staae uantastet, ikke alene som Grundlov for Kongerigets særlige Anliggender, men, indtil Overeenskomst opnaaes, som Grundlov i sin nærværende Betydning. Jeg lægger stor Vægt paa den Anerkjendelse, vor nærværende Grundlov faaer ved Forordningens Slutningsbestemmelse (jeg forudsætter, at den, der læser dette Brev, har læst Forordningen af 26 July d. A. om det danske Monarchies Forfatning for dets Fællesanliggender). Den giver Tilsagn fra Regjeringen om, at den vil vedblive at gaae den sindige Udviklingsvei. — I Forordningen, som den foreligger, have vi Begrændsningen for det Mindste, Kongen vil indrømme; i det nævnte Slutningsforbehold ligger Muligheden for, at der ad Overeenskomstens Vei kan vindes noget mere, og vi skulle senere see, at det, der behøves at vindes, ikke er saa overordentlig meget, for at faae, hvad der maae ansees for tilstrækkeligt. Vel siger Forordningens § 28, at der kun med Rigsraadets Indvilling bør skee Forandring i den foreliggende Lov, men dette forhindrer ikke Kongen fra at tilsige Rigsdagen ved en Kundgjørelse, at han vil være villig til visse Indrømmelser, naar Rigsraadet vil gaae ind derpaa, dette kan jo næppe indvende noget mod at see sin Indflydelse udvidet.

Mange lægge stor Vægt paa Maaden, hvorpaa Forfatningen er bleven til, med Ordet „octroyeret“ søger man at forfærde Folk. D'Hrr. vide, at min Betragtningsmaade i denne Retning er meget forskjellig herfra, jeg betragter den hele Tale mod og om Octroyering som en af disse Levninger fra en svunden Tid, der nu skulde være forbi. Forskrækkelsen for Octroyeren hænger sammen med en Betragtning, ved hvilken man stillede Konge og Folk ligeoverfor hinanden som modsatte Magter, men med denne Betragtningsmaade gaaer Arvemonarchiet, ja man kunde gjerne sige al Statsmagt, som skal omfatte et længere Tidsrum, tilgrunde. De vil af mine Udtalelser i Folkethinget i Grundlovssagen have seet, at jeg i det foreliggende Tilfælde, især naar man drev paa hurtig at faae Fællesforfatningen for Lyset, det være gjennem det bestaaende Ministerium eller ved Ministerskifte, har været af den Mening, at Octroyering, i den Skikkelse, her er brugt, var uundgaaelig. — Jeg sagde ligefrem, at om jeg dengang blev kaldet til at danne et Ministerium, noget jeg hverken eftertragtede eller vilde ansee for gavnligt, saa vilde jeg strax fremtræde med en Fællesforfatning, og det troede jeg, Enhver maatte gjøre. — Men ligeoverfor Kongeriget er desuden ikke foregaaet nogen egentlig Octroyering, som ovenomtalt; man er her bleven staaende paa den jevne Udviklings, paa Overeenskomstens Vei. Dersom Forordningen var saaledes, at den eensidig kunde forandres af kongelig Magtfuldkommenhed, da var der Fare; men § 28 forhindrer dette. Ved Siden af denne Hindring, lagt iveien for eensidige Forandringer, er Veien til Forandringer ladet aaben ad den simple Lovgivningsvei. Dette anseer jeg for et meget stort Gode; ved Hjælp heraf vil vor nye Forfatning kunne gjøre Fremskridt, ja den vil komme til at gjøre dem, naar Folket igjen kommer til Ro og Besindighed, efter det Opkog, hvori det fortiden er kommet af mange forskjellige Aarsager. De kjender min gamle Anskuelse

om, at man rolig maae finde sig i lidt Tilbageslag, naar man engang har bevirket et voldsomt Slag fremad, og at de smaae Kræfter, naar de, ligesom i Naturen, virke skadelig, frembringe store og sikkre Virkninger. Denne Anskuelse faaer Gyldighed her i fuldt Maal. Det næste Lyspunct for mig er den kongelige Erkjendelse, der endelig er given til, at det store Grundprincip i vor Forfatning, at Repræsentationen skeer efter Folketal, nemlig efter følgende Forholdstal:

for Kongeriget	30	Medlemmer.
„ Slesvig	8	—
„ Holsten	10	—
„ Lauenborg	2	—
	50	Medlemmer.

De vil erindre, at Modstanden fra dansk Side mod den kongelige Kundgjørelse af 28. Januar 1848 især hidrørte fra, at man vilde danne en Repræsentation for Staten, hvori Kongeriget kun fik det samme Antal Repræsentanter som de tvende Hertugdømmer tilsammen; nu er dette System ikke alene forkastet, men man er ogsaa kommet bort fra, at sætte Hertugdømmerne som en Heelhed mod Kongeriget som en anden, gjennem Brøkerne $^{2}/_{5}$ og $^{3}/_{5}$, idet man har optaget den foederative Form for Statsdelenes Indtræden under Fællesforfatningen. — Det er et nyt Grundskud til Slesvigholsten. For min Betragtning er denne Sikkerhed en overordentlig stor, ja nok for at opveie mange andre Ulemper. Den voxer i Betydning, naar der sees hen til, at Forordningen herom er underskreven af Prinds Ferdinand, Ørsted, Reventlov-Criminil, C. Moltke, Mænd, som i 1848 havde været med at tilraade hiin farlige Bestemmelse, som alle, meer eller mindre, have støttet og fremmet det slesvigholstenske System i tidligere Dage. Det betyder noget ganske andet, naar disse Mænd, komne tilbage fra deres Grundvildfarelse, saaledes fremkalde Midler til at

bekjempe dem med for Fremtiden, end naar de, som stedse have havt andre Anskuelser, søge at gjennemføre disse. Jeg kunde gjerne nævne Tillisch med, Kong Christian VIII.'s fortrolige Cabinetssecretair, thi ogsaa han har været dybt inde i hiint System. Idet jeg omtaler dette, maa jeg henlede Deres Opmærksomhed paa, hvor langt sikkrere enhver Indrømmelse er, der opnaaes ved disse Repræsentanter for det tidligere vildfarende System. Det er for mig en meget vigtig Sag, saaledes som det er tilsagt i § 11, at Valget af Rigsraadsmedlemmer skeer gjennem Landsdelenes forskjellige Forsamlinger og ikke ved umiddelbare Valg efter en ny Valglov for Monarchiet. En saadan vilde det for Øieblikket have været umuligt, eller dog saare vanskeligt, at enes om. Paa den Maade, som er bleven befulgt, faaer det nærværende Valgsystem i Kongeriget den største Fyldestgjørelse. De vide, mine Herrer, at jeg stedse har tilraadet dette System.

Det forekommer mig gavnligt, uanseet Valgoprindelsen, at de allerede nu udnævnte 20 Rigsraader træde i Virksomhed. Det er nemlig af stor Vigtighed, at det repræsentative Maskineri for Monarchiet kommer til en Art Liv. Det er godt, at Mænd fra Monarchiets forskjellige Landsdele komme til at mødes og forhandle sammen, det er godt, at Monarchiet kommer til at træde frem i en anden Form end gjennem det geheime Statsraad, det er godt, at Kongen hører Monarchiets Sager omtale og behandle af andre Mænd, end af dem, der sidde i det geheime Statsraad, det er godt, at Kongen ophører at staae ene i Monarchiet ligeoverfor dette geheime Statsraad. — For Grundloven, for Forfatningen i det Hele kan dette Rigsraad af 20 Mænd ikke skabe nogen Fare, hvorimod de, ved en mæglende Optræden, kunne afværge Farer. De ere, saalænge de valgte Rigsraader ikke ere tiltraadte, mere at ansee som et af

Kongen indsat nyt Raad, til Control mod Geheimestatsraadet.

Den Bestemmelse forekommer mig gavnlig, i det Mindste foreløbig, at Kongen udnævner til Formandsskabet i Rigsraadet og giver Forhandlingsregulativet, herved spares en heel Deel Tid paa en Tid, hvor den er kostbar. Saalænge Rigsraadet kun er sammensat af 20 kongevalgte Medlemmer, anseer jeg det meer til Gavn end til Skade, at Forhandlingerne foregaae for lukkede Døre. Det er en Forsamling, hvis Betydning mere skal ligge i Virkningen af dens Raadslagning og Beslutninger ligeoverfor Kongen og Geheimestatsraadet, end i den Indflydelse, den kan udøve paa Folket udadtil. Naar de af Landsforsamlingerne valgte Rigsraader komme til, da forandrer Forholdet sig; Vælgerne have da et billigt Krav paa at høre deres Udvalgtes Stemme. Al valgt Repræsentation, uden Offentlighed af Forhandlingerne, forekommer mig at bære Spiren til Umoralitet i sig. Jeg kjender godt den Umoralitet, som de offentlige Forhandlinger kunne medføre, men den er langt ringere. At jeg billiger den i § 21 opretholdte Skattebevillingsret, er naturlig. Det samme gjælder om den i § 27 opretholdte Andrags- og Besværingsret og den i § 28 givne Tilsikkring om Lovenes Uforanderlighed, saa at ingen eensidig kongelig Forordning kan foretage Forandring med dem. Vel indseer jeg, at denne Bestemmelse kan lægge Forhandlingen med Rigsdagen om Overeenskomst Hindringer iveien, men ved nærmere Betragtning vil man see, at Vanskelighederne i betydelig Grad bortfalde. — Gjennem de 20 af Kongen udnævnte Medlemmer er Rigsraadet tilstede. Kommer der nu fra Rigsdagen en Begjæring til Kongen om Forandring, som Betingelse for sin Indvilling, saa kan Regjeringen forelægge Rigsraadet dette Forandringsforslag; i Rigsraadet kan de Mænds Mening om Forandringerne, som ere tilstede fra de andre Landsdele, komme tilorde, og enhver

Klage over eensidig dansk Rigsdagsindflydelse kan bringes til at forstumme, uden at den retmæssige Indflydelse betages Rigsdagen.

Jeg har nu fremstillet Lyssiderne og kommer nu til Skyggesiderne.

Her træffer jeg først paa § 4. — Bestemmelsen om, at Thronfølgeren skal have Plads i det geheime Statsraad. Det forekommer mig at være en falsk Theori, som man her har givet en grundlovsmæssig Fasthed. — Bestemmelsen behøves ikke, det er en unyttig Indskrænkning af Monarchens Villiesfrihed, netop der, hvor den burde være størst. — Det kan forkvakle det hele Geheimestatsraads fornuftige Betydning. — Men dette er en af de mindre Ulemper. § 5 kan give Anledning til Strid, men paa den anden Side er dens Affattelse i en anden Skikkelse forbunden med næsten uoverstigelige Vanskeligheder.

Fastsættelse af de kongevalgte Medlemmers Antal til 20, i Forhold til de Valgtes 30, indrømmer jeg er stort, men der kan dog maaskee i nærværende Tilfælde tale noget til Fordeel herfor. De veed, mine Herrer, at jeg i Princip er imod kongevalgte Medlemmer; men De veed ogsaa, at Praxis her i Landet har udviklet sig anderledes, og De vil have seet, at forskjellige Skrifter, tilsyneladende udgaaende fra Junisternes Række, have omtalt Kongevalgte som en brugbar Udvei, naar der var Tale om Heelstatsrepræsentationen. Man fremhævede dem som et Middel til at modstaae Bondevennernes overdrevne Indflydelse ved Valgene, om disse gik ud fra Rigsdagen. Paa denne Maade er Anslaget givet. Men andre Grunde kan have ledet Regjeringen ved denne Leilighed. Ligeoverfor Tilsagnet af 1848 om lige Repræsentation for Kongeriget paa den ene og Hertugdømmerne paa den anden Side staaer nu Repræsentationen efter Folketal 30, 8, 10, 2 (30—20). Det er aabenbar Frygten for Undertrykkelse, hidrørende herfra

(vistnok en grundet Frygt, men derfor ikke mindre tilstede), der har kunnet formaae en Befolkning som den holstenske, der nylig havde lagt et saa saare constitutionelt Sindelag for Dagen, til at skyde sig ind under Enevælden, som den bedste Beskytter. Kongen har nu retvislig ikke kunnet opfylde denne Bøn, men, idet han har anordnet Grundlaget for Monarchiets forfatningsmæssige Udvikling, har han søgt at betage den antydede Frygt al den Grund, han har kunnet. Kongen har derfor forbeholdt sig, fra Begyndelsen af (det kan jo, naar det skal være, forandres ved Lov), at udnævne et temmelig stort Antal, dog et Mindretal af Rigsraader, hvilke han, skjøndt bundet til Bopæl og tidligere Tjeneste i de repræsentative Forsamlinger, kan udvælge blandt saadanne Mænd, som ved deres Livsvandel have viist, at de ikke ere tilbøielige til at støtte Overgreb mod de svagere Landsdele.

Det er at haabe, at det inden faae Aar vil vise sig, at alle Overgreb af den her omhandlede Art ere saagodtsom umulige, saalænge der ikke inddrages andre Anliggender under Rigsraadets Omraade, end de, som nu ere fastsatte. Da kan Antallet af Kongevalgte formindskes ved en Lov.

Den Uvished § 13 lader bestaae, med Hensyn til Varigheden af de af Kongen udnævnte Rigsraaders Tjenestetid, er vistnok en Mangel, men en underordnet. Det samme kan siges om det i § 15 fastsatte aarlige Vederlag. Det havde maaskee været bedre at blive staaende ved de brugelige Diæter ved Rigsdag og Stænder. Men, som sagt, dette ere Ting af underordnet Betydning.

Det er § 22 og § 23, som indeholde de egentlige Anstødsstene. Man er her traadt det ved Rigsdagens Indretning vedlagte Princip om besluttende Medvirkning i Lovgivningssager og Udgiftsbevillingsret for nær. Det hjælper ikke, at man her vil tale om Beskyttelse mod

Prægravationsfrygt, den er jo afhjulpen ved de Kongevalgte. Det hjælper ligesaalidt, at man forsøger at opstille en Theori om den constitutionelt indskrænkede Konge i Kongeriget Danmark og den enevældige ubundne Monarch i Monarchiet, hvoraf Danmark er en Deel. Det var Monarchen, som havde udtalt sig 28 Januar 1848, det var Monarchen, som, da han fik Oprør til Tak for denne Udtalelse, Oprør sammenhængende med og indflettet i Statens Regjeringsmaskineri og de til sammes Brug ansatte Embedsmænd, udtalte sine forskjellige Beslutninger i Martsdagene, hvilke ligge til Grund for den Statsordning, man nu søger at gjennemføre, og hvis første mere fuldstændig udprægede Frugt Grundloven var. — Grundloven er Monarchens Lov, der dengang kun kunde faae Anvendelse paa en Deel af hans Rige. Men det var Hovedstaten, $^{3}/_{5}$ af Riget, som den fik fuldstændig Anvendelse paa, medens den fik en middelbar Anvendelse paa de $^{17}/_{100}$ af samme, paa Slesvig nemlig. Thi vel sætter Forbeholdet en Grændse mellem det grundlovsmæssige Kongerige og denne Rigets uadskillelige Pertinents, men kun forsaavidt som dets Stilling i Statshelet maatte kræve visse Forandringer. — Ja selv Holsten er ikke udenfor Grundloven, saa vel det som Slesvig er inddraget saa meget under Grundloven, som Tidsforholdene tillod. Der er vistnok meget i Grundloven, som ikke kan forblive i den som Landsdeelslov, der findes vel meget i den, som ikke godt lader sig benytte i den nye Organisme, der savnes Bestemmelser, som denne udkræver, og som man maae finde sig i at tage, som man bedst kan faae dem, mod senere at rette paa dem; men der findes Grundtræk, som ikke kunne rettes, selv om de kun havde deres $^{3}/_{5}$ Ret, men som have Heelhedsberettigelsen, fordi de ere indrømmede af Monarchen, skjøndt kun foreløbig givet Anvendelse i en snevrere Kreds. Som et saadant Grundtræk betragter jeg det, at Kongen har styrket sin Throne og sin Magt-

fylde, ved at tillægge Repræsentationen besluttende Myndighed i Lovgivningssager overalt, hvor Kongeriget Danmark er meddeelagtig i Repræsentationen. Afsendinge fra den danske Rigsdag til Monarchiets Repræsentation medbringe Princippet om besluttende Myndighed og Bevillingsret. Disse Principper kunne tænkes hvilende, men Tidsrummet maae være kort og begrændset, de kunne tænkes fyldestgjorte i en afændret Skikkelse, men de maae træde frem. — Jeg har ovenfor paapeget, hvorledes man, med nogen god Villie fra alle Sider, kan komme ud over disse Vanskeligheder; den midlertidige Slutningsbestemmelse henviser til Underhandlinger, og jeg antager, at de ville indtræde, naar de ikke forstyrres af Overivrighed og blindt Ministerstormeri. — Lad Ministerier falde sammen, naar de ikke kunne bestaae, men gjør ikke Konststykker for at rydde Ministergrunden.

Jeg har nu, mine ærede Venner, udtalt mig for Eder, saa simpelt og ligefrem, som jeg kan. — Jeg er, som I vide, en Overeenskomstens Mand, der frygter alle voldsomme Skridt, fordi jeg stedse har seet dem have umiddelbart skadelige Følger for Almeenheden. I have nylig, i de Blade, I læse, fundet en Række Udskrifter af mine Udtalelser i Rigsdagen; det er mig kjært, at de ere komne frem, de vise Eder, hvorledes jeg, uanseet Personerne, søger at skaffe de Anskuelser Indgang, som jeg troer ere de rette. Det havde jo ogsaa lykkedes mig seirrig at naae det eftertragtede Maal, naar man ikke forinden havde svigtet mine Raadslagninger, for at beskjæftige sig med Ministerforandringer, til Trods for mine alvorligste og meest paatrængende Advarsler. — Det Skridt, som Ministeriet nu har tilraadet Kongen, er fremtvunget ved det første Alternativ, Rigsdagen besluttede i Grundlovssagen, saalydende:

„Nærværende Grundlovsbestemmelser træde i Kraft: 1) Naar den danske Rigsdag, efter at være bleven be-

bekjendt med den Fællesforfatning, som Kongen, i Henhold til Kundgjørelsen af 28 Januar 1852, allernaadigst maatte agte at lade udgaae, beslutter, at disse Grundlovsbestemmelser skulle træde i Kraft samtidig med Fællesforfatningen."

Kun ved at Fællesforfatningen blev udgivet, kunde den blive bekjendt for den danske Rigsdag, kun ved at det skete, umiddelbart førend Rigsdagen kom sammen igjen, lod det sig undgaae, som Ministeriet saameget fraraadede, at Rigsdagens Beslutning kom til umiddelbart at fremtvinge Fællesforfatningens Fremlæggelse. Det var jo for at undgaae dette, at Ministeriet gik ind paa den af mig foreslaaede § 5. I Formen er altsaa Rigsdagens Villie skeet Fyldest ved, at Fællesforfatningen er bleven bekjendt, i Virkeligheden derimod ikke, eftersom Rigsdagen med god Grund maatte forudsætte, at Grundlovens Grundtræk, Beslutningsmyndighed for Repræsentationen, fremtraadte i Fællesforfatning. — Farvel for denne Gang mine Venner.

Deres hengivne
A. F. Tscherning.

Føllesløv, d. 3. Septbr. 1854.

Høivelbaarne
Hr. Oberst Tscherning, Ridder af Dannebrog!

Deres Høivelbaarenhed har under 3 August sidstleden tilstillet medundertegnede J. Gregersen en Skrivelse, hvori De gjør os bekjendt med Deres Anskuelser om Fællesforfatningen og Forordningen af 26 Juli, samt om, hvorledes Forholdene efter Deres Mening vil gestalte og udvikle sig i Samvirken med Rigsdagen. — Bemeldte Deres ærede Skrivelse har De ønsket en videre Udbredelse ved os og navnligen, at den maatte blive bekjendt for Vælgerne i denne Valgkreds. — Høsttidens Travlhed har imidlertid forhindret Skrivelsens Publication

i en videre Kreds, og først i disse Dage har jeg, J. Gregersen, kunnet faae Leilighed til at gjøre medundertegnede Jens Hansen og Schelderup bekjendte med dens Indhold og conferere med dem om de Skridt, den kunde give Anledning til at foretage. Omendskjøndt det saaledes i Grunden er bagefter, kunne vi dog ikke afholde os fra, i al Korthed, at tilkjendegive Hr. Obersten vor Mening om Sagen med sædvanlig ligefrem Uforbeholdenhed, idet vi føle os forvissede om, at De ikke tager os saadant ilde op, men endmere gjerne hører, hvad vi og de, vi staae i nærmere Berøring med, dømme derom. — Vi maae da ligefrem sige Deres Høivelbaarenhed, at vi ingenlunde kunne billige Regjeringens Skridt eller skjænke Forordningen om Fællesforfatningen vort Bifald, ligesaa lidt som vi i det Hele taget kunne anerkjende Hr. Oberstens Opfattelse af Sagen for rigtig og ønskelig, men meget mere ere forvissede om, at naar Deres Anskuelser i rette Tid vare komne til Valgkredsens almindelige Kundskab, vilde Pluraliteten af Vælgerne udentvivl have været tilbøielige til at anmode Dem om, paa ingen Maade at modtage Udnævnelsen til Sæde i Rigsraadet. — Deres Høivelbaarenhed gjør først opmærksom paa Lyssiderne ved Forfatningen, hvilke efter vor Formening ere dunkle nok, i hvilken Belysning de endog fremstilles. Dernæst fremhæver De Skyggesiderne ved Forfatningen, men med en saadan Moderation og Udsmykkelse, at selve disse, efter Hr. Oberstens Anskuelser, ogsaa ere nærved at vise sig som Lyspuncter, eller i alt Fald af saa underordnet Betydning, at de saagodt som ere for Intet at regne. — Vi mene imidlertid, at de enten maa være det ene eller det andet. — Har Forfatningen overveiende Glandspuncter, bør den respecteres og sættes igjennem, men er den fuld af mange og stærke Skyggesider, bør den bekjempes og kuldkastes, det koste, hvad det koste vil. — En Middelvei i saa Henseende vil vanskelig kunne træffes, og en saadan Tillempning, et saadant

Maadehold og en saadan idelig Venten paa Omstændighedernes rolige Udvikling og Udjevning, som Deres Høivelbaarenhed stedse anbefaler, er vistnok i og for sig skjønt og smukt, men det maae dog, som alt andet, have en vis Begrændsning, og det vil dog vistnok omsider komme dertil, at man med Bestemthed maae kunne sige: saavidt maae det komme og ikke et Haarsbred videre. — En mandig og bestemt Optræden maae der til, naar Udviklingen skeier udenfor de tilbørlige Grændser, thi i modsat Fald maatte man jo altid med Rolighed og Besindighed finde sig i Alt, føie sig efter Alt, gaa ind paa Alt, dreie sig efter Vinden, i hvad Kant den end blæser fra, og aldeles opgive sin Stilling og vel at mærke — sin Selvstændighed. — Den evige Gaaen paa Accord med Regjeringen forekommer os meget mislig. — Hvad der er til Landets og Folkets sande Vel, bør fremmes uden Afprutten, og hvad der er til dets Ulykke og Fordærv, bør forebygges. — Sættes Fællesforfatningen igjennem, saaledes som den nu er paatænkt, vil efter vor Formening Folkefriheden blive undergravet, Rigsdagen blive reduceret til et Nul og Grundloven gaae reent tilgrunde. — Spiren dertil ligger jo klart for Dagen, idet den ene fremragende Person trækker sig tilbage efter den anden, den ene af vore ypperste Forkjempere bringes til Taushed efter den anden, og Rigsdagen berøves i den Grad de bedste Kræfter, at dens Anseelse allerede er og maae blive ringere og ringere. — Saaledes stiller Sagen sig for os, og vi maae meget beklage, at Hr. Obersten med saa tilsyneladende stor Tryghed øiner Fred og ingen Fare der, hvor vi skue Ufred og lutter Misfornøielse. — Ikke desto mindre kunne vi dog ikke tabe Tilliden til Hr. Oberstens Ærlighed og gode Villie, ligesom vi ogsaa føle os forvissede om, at Deres Høivelbaarenhed i selve Rigsraadet vil være den bedste Støtte for Folkefrihedens Sag og ikke lade Dem

rokke fra, hvad der efter Deres Overbeviisning er Kongen, Landet og Folket bedst tjenligt.

Af Rigsdagsmanden for Holbæks Amts 1ste Valgkreds, Hr. Cand. Zahle, er jeg, J. G., anmodet om at tilsende ham Hr. Oberstens Skrivelse til Offentliggjørelse i „Nørrejydske Tidende", da vi imidlertid, for vort Vedkommende, ikke gjerne seer bemeldte Skrivelse i sin Helhed offentliggjort, og desuden mene, at Obersten muligen først kunde ønske at gjennemsee og ændre et og andet deri, saa have vi fundet det rigtigst, at den tilstilles Hr. Zahle igjennem Oberstens egen Haand, idet vi tillade os hoslagt at lade den følge.

Med megen Høiagtelse, Deres ærbødige

E. Schelderup. Jens Hansen. J. Gregersen.

I Holbæk Amts-Avis Nr. 177 for 1854 findes en Artikel med Overskrift „Rigsdagsmændene for Holbæk Amt" og underskrevet (p), hvilken havde til Hensigt at modarbeide blandt andre ogsaa Tschernings Gjenvalg. Som Grunden til denne sin Hensigt anfører Indsenderen, at „Tscherning nu har skilt sig fra det folkelige Partie og er bleven en trofast Tilhænger af Ministeriet", at han, i hvem „Eiderdanskheden og Friheden saae sin bedste Støtte", han, der „med Begeistring havde hyldet Eiderdanskheden", han, der „havde siddet i et eiderdansk Ministerium og havde paataget sig Ansvaret for den Krig, der skulde gjøre Eideren til Danmarks Grændse", han endte med „at sværme for Heelstaten og gjøre Sit til at gjennemføre den, selv med Opgivelse af Danmarks Ret."

I sit Svar (samme Avis Nr. 183, 184 og 185) siger Tscherning blandt andet som Svar paa det af Indsenderen yttrede, at „der var en Tid, da Menigmandspartiet troede at have en fast Ven i ham" — — —: „Om Menigmandspartiet ikke troer det længer, det veed jeg ikke, men at det netop har den samme Anledning dertil som tidligere, det vil enhver vide, som hverken tidligere eller nu lader sig lede af løs Tale. Jeg er og har stedse været imod et Menigmandspartie; et saadant er en Udvæxt af en vrang Samfundsorganisme; hvor denne er tilstede, der træder et saadant Partie frem som en ulykkelig Nødvendighed og trænger til at ledes for ikke at vildledes. Det er imidlertid ikke faldet i min Lod at være Leder for noget Menigmandspartie; saa ofte jeg

er bleven opfordret hertil, har jeg viist det tilbage, fordi Formaalene endnu vare for uklare, for lidt afsluttede. Jeg har derimod, som bekjendt, været en af Lederne for „Bondevennernes Selskab“, der havde det afsluttede Formaal: ved en Udvikling af Lovgivningen at faae hævet en, som jeg troer, mange vil indrømme, meget farlig Samfundsforandring. Naar dette Maal var naaet, var Selskabets Tilværelse afsluttet. Jeg har ikke skilt mig fra Selskabet eller fra dette dets begrændsede Formaal, men jeg er traadt ud af Bestyrelsen, fordi dens Formand antog det nødvendigt at betræde en politisk Vei, som jeg holder for i høi Grad fordærvelig for den sunde Udvikling af Friheden, navnlig for Almuens Indblanding i Udviklingskampen. Jeg mener hermed det, at gjøre Kampen mod Ministeriet til et Formaal, istedenfor at holde den paa Sagernes Gebeet og lade Kongen raade for Valget af Ministre.“ I Anledning af Beskyldningen for at have hyldet Eiderdanskheden siger han: „Eiderdanskheden var for mig Løftestangen mod de forskjellige Arter Schlesvigholsteinisme. Den har været anlagt og gjort sin Nytte.“ — Og hvad Heelstaten angaaer, siger han, at han sluttede sig til den, „fordi den blev den Form, i hvilken de europæiske Stormagter vilde sikkre Danmarks fremtidige Bestaaende“, og fordi denne Form for Udviklingen, „sammenlignet med Tilstandene forud for 23de Marts 1848, var et stort Fremskridt.“

I et følgende Nummer af Holbæk Amts-Avis (Nr. 192) replicerede (p), og paa denne Artikel svarede Tscherning med følgende Brev:

Ørholm d. 11. Decbr. 1851.

S. T.

Hr. Bogtrykker Bech, Redacteur af „Holbæks Amts-Avis“!

I Ders ærede Blad af 6te ds. Nr. 192 har Hr. (P) igjen taget Ordet, mig betræffende. Hvad der i denne Artikkel kun angaaer mig personlig, skal jeg kun berøre saare lidt, tildeels aldeles ikke, derimod udbeder jeg mig Plads til et Par Linier, hvori jeg yderligere skal søge at godtgjøre, hvor lidt (P)erne ofte vide om de Begivenheder, hvorom de dristigen skrive og endnu dristigere dømme.

„Angaaende sit Forhold til Eiderdanskheden spørger Oberst Tscherning, hvor han har viist sig begeistret for den? Han erindrer det ikke længer. Vi beklage, at Hr. Obersten har glemt Martsdagene 1848 i Casino."

Nei jeg har ikke glemt Martsdagene 1848 i Casino, men Hr. (P) har glemt, at disse Dages Betydning var en Protest mod Schleswigholsteinismen, som ved Kongens iøvrigt saa velmenende Rescript af 28 Januar f. A. havde faaet en fornyet og farlig Bestyrkelse, en Protest mod den Schleswigholsteinisme, som havde fordret Slesvigs Indlemmelse i det tydske Forbund og allerede søgt Forbundsfæller udenfor Landet. Hr. (P) har glemt, eller maaskee, og det er rimeligere, aldrig vidst, at jeg netop i Casinomøderne stedse søgte at holde Forhandlingerne paa Overveielsens Omraade, at forhindre alle mindre veloverlagte Handlinger, som udsprang af Øieblikkets Begeistring. Det lykkedes for mig og de Flere, der støttede disse Bestræbelser, at bevirke dette i alt Væsentligt. Den, som overseer dette, overseer en Kjendsgjerning af største Vigtighed, thi herved blev Kongens Handlinger fri i disse afgjørende Øieblikke, og Paaskuddet for Oprøret, Kongens foregivne Ufrihed, en Løgn. Dette være nok om min Begeistring og Begeistringen i det Hele taget i 1848. Vi skulle nu see, i hvilket Forhold jeg stod til Kongerigets og Slesvigs særlige Forbindelse. Hr. (P) udtrykker sig herom som følger:

„Men Obersten vilde kun en administrativ Adskillelse mellem Slesvig og Holsten! Kan gjerne være; men i 1848 synes han dog endnu ikke at have næret sine Ideer om Danmark som en foederativ Stat, og da man almindelig antog, at Martsministeriet vilde Slesvigs administrative Forbindelse med Danmark til Kongeaaen, og da Obersten ikke fremkom med Noget, der syntes at vidne om, at han havde en anden Mening, saa have vi Ret til at dømme, som vi have dømt."

Da det her gjælder om at vise, hvorlidt Læserne kan støtte nogen Dom paa d'Hrr. (P)ers Fremstillinger, maae jeg bede dem om, at tage Nr. 183 for dem igjen og deri læse, hvad jeg i samme har udtalt om min Eiderdanskheds Natur; man vil da see, at jeg intetsteds har udtalt, at jeg kun vilde Holstens administrative Adskillelse fra Slesvig, men jeg har sagt, at jeg vilde denne Adskillelse som Hovedmidlet og det, der var nærmest forhaanden til at forskaffe Eideren sin rette Betydning som Grændse. Mine Ideer om Danmark som foederativ Stat ere meget ældre end 1848, de have ingenlunde været nærede i Stilhed, som Hr. (P) mener, men havt en saadan Offentlighed, at jeg vel tør fordre, at den, som offentlig vil optræde som min Dommer, bør kjende dem, men dette være nu, som det vil; i selve Martsdagene traadte dette System saaledes frem i offentlige Anker, at man vel tør paastaae, at det netop maae have været Martsministeriets egentlige Grundtanke, saa at de Mænd, der deelte denne Grundtanke, ikke behøvede at fremkomme med Noget for yderligere at vidne herom. Lad os et Øieblik fremkalde Begivenhederne fra hine Dage i vor Erindring, og vi ville see, at dette forholdt sig saaledes.

Da Hans Majestæt i de saakaldte Martsdage havde afskediget de Ministre, som han havde beholdt efter sin Fader, og som havde tilraadet det for vor constitutionelle Udvikling saa vigtige, i een Retning saa skadelige Rescript af 28 Januar 1854 (Hr. (P) lader disse Ministre begjære deres Afsked, men dette er, som man veed, aldeles urigtigt), saa blev det først overdraget nuværende Geheimeraad Bardenfleth at danne et nyt Ministerium, skikket og villigt til at raade Kongen under de forestaaende vanskelige Begivenheder (Oprørsafsendinge vare, som bekjendt, afsendte fra Mødet den 18de i Rendsborg). Hans Bestræbelser bleve uden Resultat, og der tænktes paa, at udnævne en Art Interimsministerium, nogle Commis-

sarier, for at møde de første Vanskeligheder, indtil et Ministerium lod sig danne. Disse Mænd, eller dog et Par af dem, enedes om et Grundlag for deres Optræden, der temmelig nær faldt sammen med den Organisation, som nu tilsigtes under Navn af Heelstat eller Samstat; men førend de gik videre paa denne Vei, og fremkaldte Handlinger, som stode i Samklang hermed, ønskede de en Tiltrædelse til Systemet fra de Mænds Side, som man havde vænnet sig til at betragte som Folkebevægelsens Ledere. Efter Indbydelse samlede flere af disse Mænd sig tidlig om Morgenen hos en af dem, efterat der Natten igjennem var bleven arbeidet paa Christiansborg Slot paa at danne et Ministerium. I dette Møde blev en Udvikling af ovennævnte Grundlag forelagt til Underskrift, som Bevis paa, at man vilde understøtte Gjennemførelsen af en saadan Plan. De Tilstedeværende underskreve, jeg, hvis egen Anskuelse stemmede med Planen i alt Væsentligt, tilraadede denne Handling og var en af de Første, om ikke den Første, som underskrev. Saavidt jeg erindrer, underskreve alle de, som fra denne Side nogle Timer senere kaldtes til at indtræde i Ministeriet, da det ikke var lykkedes at sammensætte det omtalte foreløbige Ministerium. Denne Handling forblev ingen Hemmelighed, den blev desuden udpræget ved selve Martsministeriets Mellemkomst, thi enhver, som læser de til de forskjellige Landsdele paa hiin Tid udstedte kongelige Kundgjørelser, vil see, at de deri indeholdte Tilsagn gaae ud paa, at tilsikkre hver enkelt Landsdeel en Udvikling, hvorved dens Eiendommeligheder sikkredes. Det Udtryk, som da benyttedes for at udtrykke denne Tanke, var provinsiel Selvstændighed. Under alle de Forhandlinger, som senere forefaldt om den danske Stats Ordning, træder denne Fordring frem paany. Det var paa det samme Grundlag, Martsministeriet havde stillet sig, da det gjaldt om at underhandle om Fred i London, i Modsætning saavel til nogen fortsat Schleswigholsteinisme,

som til Slesvigs Deling, hvilke begge Dele vare foreslaaede fra England. Alt dette ere Kjendsgjerninger, som for længe siden ere belyste og bekjendte; de indeholde tilstrækkeligt Bevis for, at Ideer om en foederativ Stat alt paa hiin Tid bleve nærede saavel af mig som af mange Andre, og at de havde faaet en saa officiel Characteer, at jeg ikke behøvede for mit Vedkommende at bære Vidne herom. Det sidste afgjørende Skridt i denne Retning er det kongelige Forbehold i Anledning af Kongens Underskrift paa Grundloven for Danmarks Rige, hvilken Tittel jo var indsat istedenfor den oprindelig foreslaaede: Danmark-Slesvig, der noksom bærer Foederationens Stempel.

Hvad Hr. (P) siger om Menigmandspartiet, forbigaaer jeg, da det maae være klart for enhver, at han taler om en Benævnelse og jeg om en Virkelighed. Derimod maae jeg opholde Læserne lidt ved følgende . . . — „...... men Hr. Obersten, der i sin Artikkel gjør Fordring paa, at være „forudseende“ (jeg kunde billig spørge hvor?) kunde dog vel ikke være saa blind for Fremtiden, at han ikke saae, hvilke Følger Martsministeriets Indsættelse og Bevægelserne i Kjøbenhavn maatte have paa Hertugdømmerne.“ Hr. (P) synes her at høre til dem, som antager, at Udbruddet i Holsten var fremkaldt ved de saakaldte Martsbevægelser i Kjøbenhavn, han har altsaa overseet den Virkning, som Kongens Rescript af 28 Januar havde fremkaldt, han har altsaa ikke lagt Mærke til, at der findes Beviisstykker for, at man allerede den 14 Marts vidste om Foranstaltninger til at danne en provisorisk Regjering, hvilke vare tagne flere Dage forud og Personerne betegnede, at der den 18de holdtes en Forsamling ved Rendsborg, i hvilken blev taget Beslutning om, at begjære Slesvigs Indlemmelse i Forbundet, at man alt den 24 eller 25 Marts vidste i Rendsborg, at der vilde komme preussiske Tropper, alt dette, som dog alt for længe siden ere bekjendte

Kjendsgjerninger, maae Hr. (P) ikke kjende, thi ellers kunde han ikke tale, som han gjør, om de kjøbenhavnske Martsbevægelser, de, som middelbart fremkaldte Indsættelsen af Martsministeriet, som dem nemlig, der satte Holsten i Oprør. Hvad nu min Andeel i hine Begivenheder angaaer, da gik den jo ud paa, saameget som muligt at moderere dem, navnlig paa ikke at fremkalde en Forandring af Ministeriet. Var det vel saa urimeligt, at min Hovedbevæggrund hertil netop har været, at berøve Holstenerne det Paaskud til Udbrud, som muligviis kunde ligge i Personalforandringen? Men naar saa var, hvorledes kunde jeg da gjøres ansvarlig for en Begivenhed, som maaskee til en vis Grad var fremkaldt ved en Begivenhed, som jeg havde søgt at forhindre. Det lykkedes mig ikke at standse Bevægelsen der, hvor jeg havde ønsket; dog laae Aarsagen hertil i, at Kongen, der alt den 20de var bleven underrettet om det udbrydende Oprør, ikke troede at kunne beholde de hidtil afbenyttede Ministre. At Kongen kom til dette Resultat førend jeg, kan have havt flere Grunde, blandt andet den, at han alt den 20de vidste, hvad vi andre først erfarede senere; men Ministrene, der kjendte Sagernes Stilling saagodtsom Kongen, vare ikke komne til det samme Resultat, men haabede endnu at kunne finde Raad. Jeg antog ikke, at Ministeriet sandsynligen kunde have holdt sig længe ved Roret, men jeg meente, at Stillingen burde have havt Lov til at udvikle sig endnu et til to Døgn, derved vare vi komne til at see klarere i mange Forhold, som siden tyngede paa os. Den hele Snak om Tvang, udøvet mod Kongen, der har været os til saa stor Skade i den diplomatiske Verden, havde da ikke engang havt noget Paaskud. Alt, hvad jeg har havt at svare for med Hensyn til Krigsbegivenhederne, kan hidledes fra mine hyppig gjentagne Udtalelser, naar i hine Tider Oprørsspørgsmaalet blev bragt paa Bane og Frygt yttret for, at Krigsmagten ikke hurtig nok kunde bringes

paa Benene fra dansk Side for at møde Oprøret fra holstensk; herom erklærede jeg, at den danske Stridsmagt, rigtigt anvendt, kunde fyldestgjøre denne Fordring, hvorimod den, om en tydsk Stridsmagt kom til, maatte indskrænke sig til Forsvarskrigen og søge Frelse i Underhandlinger. Jeg skjulte for Ingen, at jeg ansaae noget saadant for muligt, da jeg alt i flere Aar havde næret Frygt for, at der fandtes en Magt, som havde stor Lyst til at komme i Besiddelse af den danske Halvøe; dog meente jeg, at vi nok kunde komme den i Forkjøbet og bibringe Oprørerne en følelig Slappe til Beviis for, at Kongen havde den fornødne Magt til selv at hævde sit Herredom inden sine Grændser. Der blev desuden ikke forsømt noget Middel fra det saakaldte Martsministeriums Side for at slukke Oprørsluen uden Krigsføring.

Hr. (P) siger, at jeg ikke vil indrømme, at jeg har været „en Fjende“ af Frihed; men jeg skal have sagt, at jeg har været „en skarp Modstander“. Jeg finder intetsteds, at jeg har sagt noget, der blot ligner dette. — Af Geheimeraad Ørsted som Stændercommissarius har jeg været en skarp Modstander, ... men jeg har aldrig været hans Fjende, siger jeg i Nr. 185. Dette er, troer jeg, det eneste Sted, hvor Udtrykkene „Fjende“ og „skarp Modstander“ stilles i Modsætning til hinanden. Mon heri nu findes noget af det, som Hr. (P) anfører. Men saaledes læse og saaledes skrive (P)erne.

Om Aarsagerne til Ørsteds Indtrædelse i Ministeriet fremfører Hr. (P) ogsaa ganske urigtige Oplysninger.

Jeg var ikke Medlem af den Rigsdag, hvori Ørsted udviklede den Virksomhed, der vel nærmest kaldte ham til Ministeriet; han kom ikke derind paa Grund af sit Forhold til Fleertallet, men fordi et Mindretal, der i den Sag, som her omhandles, havde Fleertallets Ret, bevægede tvende Ministre (Bang, Simony) til at træde ud, noget, der var mig og vist alle dem, der deelte Anskuelser med mig, meget imod. Det var dem, der tvang disse Ministre

ud af Ministeriet, tiltrods for den enes (Bangs) indtrængende Adresser, som aabnede Pladsen for Ørsted, paa hvis Indtrædelse vistnok ingen ellers havde tænkt.

Ørholm d. 8. Marts 1857.

S. T.

Hr. Redacteur I. A. Hansen!

I „Morgenposten“ findes optaget en Artikkel: „Politiske Erindringer og Betragtninger“. Redactionens Anmærkninger have gjentagne Gange gjort opmærksom paa denne Artikkels bureaucratiske Eensidighed og historiske, mildest talt, unøiagtige Overfladiskhed; i den Forudsætning, at det ikke kan være Dem, Hr. Hansen, imod, at faae yderligere Bidrag til Retfærdiggjørelse for denne Paastand, er jeg saa fri at henlede Deres Opmærksomhed paa følgende enkelte Punct. Det vilde ikke være vanskeligt, ved at gjennemgaae hele Artiklen, at fremhæve mange lignende, ja maaskee at vise, at store Dele af den er et Væv af Feiltagelser og Misforstaaelser, men det vilde være et for byrdefuldt Arbeide for det Udbytte, det kunde give; det maae derfor være nok, saaledes som De har begyndt, at fremhæve enkelte Puncter: et saadant findes i 7 Marts VII.

Ved at omtale det kongevalgte Rigsraads første Møde siger Forfatteren . . . „Rigsraadet petitionerede om virkelig constitutionel Myndighed med Hensyn til Skattebevilling og Finantser. Tscherning ene blev sig selv lig og afgav et latterligt Minoritetsvotum.“ Men nu er det en Kjendsgjerning, at Tscherning ved denne Leilighed ikke afgav noget Minoritetsvotum, men sluttede sig heelt til Rigsraadets Petition. Tscherning havde under Forhandlingerne om Petitionen fastholdt, at denne under den constitutionelle Myndighed burde omfatte hele Lovgivningen, som den begjærte, og ikke blive staaende ved

Finantssager alene, saameget mindre som fast alle Love, hvorom der kunde være Tale ved Fællesforfatningen, maatte efter deres Natur være Bevillingslove, og ved Siden heraf, at der maatte sørges for, paa den ene eller anden Maade, at det fuldstændige rigsraadsvalgte Element maatte gives større Indflydelse ligeoverfor det kongeudnævnte, end Tilfældet var i Forordningen af 26 July 1854. Adskillige Medlemmer deelte disse Meninger, især den om Lovgivningen, hvilken maaskee endog havde faaet Fleertallet for sig, naar man ikke ved Indrømmelser fra flere Sider havde søgt at vinde Samstemning. Da dette i en væsentlig Grad var opnaaet, opfordredes Tscherning til at tage sine Forslag tilbage, da det, at fastholde dem, vilde være at give sig en for gunstig Stilling, ligeoverfor dem, der vel i flere Puncter deelte Mening med ham, men havde maattet bringe deres egen Mening som Offer til Fællesforfatningen. Denne Opfordring efterkom Tscherning, tog sine Ændringsforslag tilbage og stemte for Petitionen, altsaa uden Minoritetsvotum. — Det, som Ændringsforslagene gik ud paa, faldt, som man seer, sammen med Hovedindholdet af Folkethingets kort derpaa indgivne Adresse.

De vil see, Hr. Redacteur, at Feiltagelsen ikke er ringe og vel værd at fremhæve, ikke for min Skyld, men til Advarsel for Læserne af disse unøiagtige Erindringer og skjæve Betragtninger.

Deres ærbødigste
A. F. Tscherning.

Ørholm d. 30. Januar 1858.

S. T.

Hr. Etatsraad Suhr, Cmd. af D.!

Skjøndt Geheimeraad Bang vel meddeler Dem vore politiske Begivenheder, eller snarere Tilstande, hvorom han sikkerlig øser fra bedre Kilder end jeg, saa har jeg

dog tænkt, at det var paa dette Omraade, jeg maaskee kunde give Noget, opfattet forskjellig fra ham og fra Andre. Rigsraadets politiske Virksomhed har hidtil kun været af ringe Betydning. Holstenerne have rykket et Følehorn ud, men uden at have truffet den Gjenstand, de søgte, Modstandernes positive Opfattelse af vore Forhold. — De erkjende, at Forbundsdage ikke ere uden Forlegenhed, men de vide ogsaa, at den danske Regjering er i Forlegenhed. Der lyder undertiden igjennem forskjelligartet Snak ligesom Forvarslet om et pludseligt Omslag i absolutistisk Retning, der bliver endog talt derom af Mænd i de mere indviede Kredse, som noget Muligt, noget Ønskeligt. Folk ligesom føle sig for. Dette begynder at ængste flere af Holstenerne, hvilke dog ugjerne ville, at deres passive Modstand skulde have ført derhen. — Enkelte synes næsten fattede paa atter at optage Forslaget om en Forfatningsændring, men uden at forlange nogen Indblanding af de holstenske Stænder. De danske Medlemmer i Rigsraadet have meget delte Meninger, uden ret at turde yttre dem, Alle, troer jeg, erkjender Nødvendigheden af en Forandring i Forfatningen, men Ingen tør udtale sig for ikke mere at forkvakle end at gavne Sagerne. Ministeriet staaer uanfægtet, næsten støttet, fordi Ingen veed, hvorledes de vare istand til at staae paa deres Plads. — Maaskee Ministrene selv, men ganske vist en Deel af Medlemmerne i Rigsraadet, haabe paa, at Omstændighederne skulle give en Løsning i samme Retning som Luxembourgs Afsondring fra Holland, saalænge dette Haab ikke er tilintetgjort, saalænge komme vi næppe fremad, er det først skeet, vil Omordningen, selv ad lovlig Vei, ikke lade vente længe paa sig, thi meget er alt forberedt i Stemningerne. Nødvendigheden er stærk, den lader sig føle. — Bluhme har endnu ikke indfundet sig. Scheele møder daglig, men holder sig meget afsondret og blander sig saare lidt i Forhandlingerne. Jeg har

talt med ham et Par Gange, men kun om private og ligegyldige Ting. Han har sagt, at han vilde tale med mig og komme til mig, men han er ikke kommen. — I Torsdags spiste jeg hos Admiralinde Zahrtmann; der var blandt andre Ungern-Sternberg og Krüger. — Lige efter Bordet tog den Første fat i mig, førte mig ind i et Sideværelse og holdt mig der, saalænge han blev i Selskabet. Han talte strax om vor forlegne Stilling, om Vanskeligheden af at komme nogen Vegne, da Regjeringen viste Mistillid til alle Sider. Man maatte have kunnet komme tilrette med de tydske Cabinetter, naar man kun havde gjort nogle Indrømmelser med Hensyn til Fællesforfatningen. Det nyttede ikke i Tidens Længde at hænge sig i Retspaastande. Ingen forlangte, at der skulde skee Noget strax, man kunde jo ikke ville tvinge Kongen til pludselig at gjøre om det, der nys var gjort. Man havde hastet formeget med at komme til Afslutning, det var tidt bedre at kunne henvise til noget, man havde isinde at gjøre. Det skulde man gjøre nu. — Det var dog altfor klart, at en dansk Partiindflydelse beherskede Regjering og Repræsentation. De andre Landsdele maatte føle dem tilsidesatte og fortrykte. — Desuden maatte findes Midler. — Hvad troer De egentlig, Regjeringen vil? spurgte han. — Jeg: Jeg troer, den vil lade det komme, som den troer med Nødvendighed maae gaae ud af nærværende Situation, som den antager, Preussen ønsker: Holstens Udsondring til en Unionsstat med Danmark, som Luxembourg med Holland. — U.-S.: Det skeer ikke, det vil ingen Statsmand, heller ikke i Preussen. Jeg: Men Prindser, men Kongen. U.-S.: Betyder ikke andet, end hvad man i Østerrig kalder ausschweifende, wage Träumereien. Dermed kan det lille Land ikke være tjent. — Hvad er Deres Mening? Jeg: Jeg kan forstaae, at Regjeringen er kommen did, hvor den er, og at den maaskee ikke nu kan komme derfra, med mindre man foruden foreslog den noget bestemt. — U.-S.: Men

egentlige Forslag sømmer sig ikke for Fremmede. De sætte Regjeringen endnu i større Forlegenhed. — Men hvad vilde De personlig have gjort? Jeg: Jeg kan henvise til Forslag, som foreligge Offentligheden, de gaae ud paa at sikkre de mindre Landsdele ved en Repræsentation efter Landsdele. — U.-S.: Men det er en ny Complication, hvad mener De om et Senat, noget som i Frankrig, hvor Repræsentationen er begrændset. — Jeg: Jeg troer det mindre godt, vi ere et fredeligt, besindigt Folk, men man skal lade os gaae vor rolige Udviklingsvei. Vanskelighederne ville være løste, naar det først er klart, at Stormagterne ikke ville vide noget af en Unionsforfatning. U.-S.: Men det ville de ikke. — Jeg: Ja det maatte vides. — U.-S.: Hvem i Regjeringen er den egentlige Mand. — Jeg: Andræ er la tête la plus forte et la volontée la plus ferme, men han er Fader til Systemet og halsstarrig. — Hermed endte vi. — Deres venskabeligst hengivne og forhundne

A. F. Tscherning.

I April 1858 modtog Tscherning fra „Committeen for den Holbækske Afdeling af den sjællandske Communal- og Valgforening“ en af omtrent 70 Gaard- og Husmænd samt enkelte andre underskreven Adresse, hvori man gjorde ham bekjendt med, at man paa et afholdt Møde var kommen til det Resultat, at man vilde anmode ham om ikke at stille sig til Gjenvalg i den Kreds, som han hidtil havde repræsenteret paa Rigsdagen, eftersom man ikke var tilfreds med den Stilling, han havde indtaget til Spørgsmaalet om Fællesforfatningen. Vel anerkjendte man hans levende „Interesse for Bondestandens Frihed og Lighed“ og særlig hans ivrige Virken for Fæsteafløsningsloven; men da man dog ansaae dette sidste Spørgsmaal for at være af underordnet Betydning i Sammenligning med det store politiske Spørgsmaal, saa havde man henvendt sig til Gaardmand Hans Jensen af Kundby og formaaet ham til at stille sig, da man i ham ventede at faae en Repræsentant, med hvem man for den nærværende Tid bedre kunde være tjent. Dog ønskede man, at Tscherning skulde stille sig i

en anden Valgkreds, hvor der var en Rigsdagsmand, som endnu mindre tilfredsstillede Underskriverne.

Tscherrings Svar (dateret d. 22de Mai) oplyser om, at han (Tscherning), førend han modtog den ovenfor omtalte Adresse, fra flere Medlemmer af sin gamle Valgkreds havde modtaget Opfordring til at stille sig paany, og at han havde lovet at efterkomme denne Opfordring, at han senere havde tilsendt disse Mænd Adressen, men paany havde modtaget Opfordringen, skjøndt han havde mindet om, at det vilde være urigtigt af ham at stille sig, naar Kredsens Medlemmer troede, at de kunde blive bedre repræsenterede af en anden. Han meente derfor, at han havde en Forpligtelse til at stille sig. Hvad Opfordringen til at stille sig i en anden Valgkreds angaaer, da siger Tscherning:

Skulde jeg have veget Pladsen for den Candidat, man stiller imod mig, da skulde det visselig ikke have været for at stille mig i en anden Kreds, men for at give min Modcandidat og de Mænd, han især støtter sig til, Anledning til, uhindret af mig, at bidrage til at faae de større politiske Spørgsmaal, for hvis Skyld man ønsker mig fjernet fra Kredsen, men som forøvrigt forfatningsmæssigt ligge udenfor Rigsdagens Omraade, bedre ordnede, end det er lykkedes for disse Mænd og deres Forbundsfæller fra 1854. Det maae nemlig erindres, at det ikke er mig, men de Venner, som man i Skrivelsen støtter sig til, der have fremkaldt og støttet den Politik, der nu er ved Roret, og hvorfra Fællesforfatningen af 2 October 1855 er udgaaet. Fra den Stund, da disse, min nuværende Modcandidats nærmeste politiske Venner forlod den Bane, vi hidtil i Forening og efter Overlæg havde fulgt, og jeg derfor trak mig tilbage fra den nærmere Forbindelse med dem — en Bane, som, meente vi, skulde føre til at opfylde Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 saaledes, at Udlandet blev holdt ude fra yderligere Indblanding, og Slesvig fik Tid til at udvikle sig sondret fra Holsten og til at kjende de danske politiske i sin Natur fredelige Forhold, fra den Tid, de forlod denne Bane og forenede sig med den Deel af Rigsdagen, som

de tildeels tidligere havde bekjempet, og vilde naae en hurtigere, saakaldet mere constitutionel Forfatningstilstand, fra den Stund har jeg deels været i en saa stadig Minoritet, at jeg af og til har staaet ene i vigtige Spørgsmaal, og jeg har altsaa ikke kunnet lægge den nye Retning nogen Hindring i Veien, deels desuagtet arbeidet af al Magt imod Fællesforfatningen i dens nuværende Skikkelse. Spørges der, hvorimod jeg især rettede min Modstand, da var det, med Hensyn til Indlandet, især Valgloven, jeg modarbeidede. Jeg forudsaae meget tidligt, hvilken Vei man i denne Retning vilde komme ind paa; jeg advarede itide og raadede til at holde fast ved det kongelige Tilsagn, at Valglovene til Fællesforfatningen skulde forelægges Landsdeelsrepræsentationerne, — men forgjæves. Ieg stemte paa hvert Trin, hvor jeg mødte den, mod den nuværende Fællesforfatning og fraraadede den som ikke svarende til Hensigten, — men forgjæves.

Vel traf jeg i denne Modstand igjen sammen med tidligere Forbundsfæller; men vore Bestræbelser vare nu forgjæves. Vort yderste Forsøg, vort betingede Ja, blev af Formanden nægtet at komme til Afstemning. Det viste sig nu, at det Omslag, hvorved man havde ophørt at følge den tidligere, i Forbindelse med mig fulgte Vei, havde bragt Magten afgjort over i deres Hænder, som vilde Forfatningen af 2 October. Ligesom forud for den nævnte Forfatnings Tilbliven, saaledes har jeg bag efter, og ingen meer end jeg, søgt at tvinge det derhen, at den blev underkastet en Revision, og at den midlertidige Valglov blev overgivet til Behandling ved Landsdeelsrepræsentationerne. I denne Henseende altsaa troer jeg ikke, Vælgerne i Kredsen kunne bebreide mig noget, saafremt de, som jeg har havt al Anledning til at antage, i sin Tid have erkjendt Kundgjørelsen af 28 Januar 1852 som en for Rigets Vel nyttig, ja nødvendig Forholdsregel, der burde tvinges til Udførelse, og Loven

af 2 October 1855 som en ikke heldig Udførelse heraf, samt at man burde bruge alle lovlige Midler for at faae denne Forfatning hensigtsmæssig forandret.

Det andet Klagepunct, der fremføres imod mig, er min Stilling til den i Sommer af Bondevenneselskabets Bestyrelse „indsendte" Adresse. Her maae jeg for det første bemærke, at der vist har indsneget sig en Misforstaaelse. Den Adresse, som her formodentlig er Tale om, er ikke, eller var dog ikke, da jeg skrev om den, nogen indsendt Adresse, men et Adresseforslag, som — efter at det først af nogle af Forslagsstillerne havde været indsendt til Folkethinget og der var blevet tilbageviist af Formanden som for en stor Deel liggende udenfor det Omraade, som er levnet den danske Rigsdag ifølge Indskrænkningen af 5 Juny 1849 — blev sendt omkring for at faae Underskrifter. Hvad mine Modbestræbelser mod dette Adresseforslag angaaer, da holder jeg mig overbeviist om, at man ved roligere Overlæg vil finde, at jeg har gjort det umiddelbare Democratie en Tjeneste ved at fraraade Underskriften af Udkastet i den Form, hvori det var fremkommet. Jeg antager, at det nu maae være bleven klart for Alle, at Sagen, som Adressen formeentlig skulde gaae ud paa, hvilken dens Udtryk iøvrigt kun fremstillede meget uklart, endnu ikke var moden til at gjøres til Gjenstand for nogen Folkebestræbelse fra Kongerigets Borgeres Side, eftersom ingen af Udstederne, som dog havde Anledning, ja vel Opfordring dertil, bragte den for i Rigsraadet, men derimod gave deres Tilstemning til Skridt fra Regjeringens Side, hvorved der forudsættes en Underhandling ved en dansk Commissair i Frankfurth om de Forandringer i Fællesforfatningen, som maatte være nødvendige for at komme til en mindelig Overeenskomst. Jeg antager, at heri laae i Gjerningen et Beviis for, at Adresseforslagets Udstedere selv vare komne til den Erkjendelse, at der her forelaae nogle af den Art politiske Spørgsmaal, der

maatte behandles med største Vaersomhed, om man ikke unødvendigen skulde føre Landet ind i store Forviklinger.

Jeg kan endnu tilføie, at min Betragtning af Forholdene stedse er den samme, som da jeg først mødte Vælgerne i Holbæk Amts 2den Valgkreds, nemlig at arbeide for at holde Slesvig fast ved Kronen, Danmark administrativt sondret fra Holsten og sikkret ved særlige Institutioner for dets indre Anliggender. Jeg ønsker fastholdt og udviklet i Danmark de Frihedsspirer, som ligge i Forfatningen af 5 Juny 1849, ved et maadeholdent og besindigt Brug af dem, især fra det umiddelbare Democraties Side, hvilket endnu først skal bane sig Vei som Deeltager i den politiske Magtudøvelse i den europæiske Statsfamilie. Jeg ønsker at fremkalde en rigtig Erkjendelse af Rigets Stilling, Magt og politiske Forhold, hvad der nødvendiggjør en fredelig Optræden. I Fredens Øiemed gradviis Tilslutning til vore nordlige Naboer. Jeg har aldrig givet Anledning til at opfatte mine Anskuelser anderledes. Jeg har gjentagne Gange udviklet dem for mine Vælgere og fremlagt dem for Publicum i offentlige Udtalelser. Jeg kan henvise til, hvad jeg har skrevet selv i de meest bevægede Øieblikke i Begyndelsen af Marts 1848 som ogsaa kort efter Udgivelsen af Kundgjørelsen af 28 Januar 1852. Jeg vil det samme nu som tidligere, forsaavidt det samme kan villes til en anden Tid og under andre Forhold. Forkaster man mig nu, saa er det ikke, fordi jeg nu er forskjellig fra det, jeg var, da Vælgerne toge mig til Kredsens Folkethingsmand, men fordi de ville noget Andet end dengang, Noget, som jeg iøvrigt ikke kjender, da Ingen paa en simpel og klar Maade har sagt, hvad man vil og hvorledes.

Committeens Svar (dat. d. 28. Mai) meddelte, at man for at undgaae en Valgkamp havde bestemt sig til ikke at opstille nogen

Modcandidat, skjøndt man ikke havde forandret sin Anskuelse og fremdeles helst saae, at Tscherning ikke stillede sig.

Efter denne Udtalelse trak Tscherning sig tilbage, og Hans Jensen blev da Districtets Repræsentant paa Rigsdagen.

Fra S. Høgsbro til Tscherning:

Ifølge Deres Ønske tillader jeg mig herved at sende Dem en Afskrift af Flors Proclamation fra Marts 1848; men den indeholder ikke noget om de to Sprogs Forhold til hinanden. Derimod findes der i den samtidige, af Clausen, B. Christensen, C. Ploug o. Fl. underskrevne, i Casino vedtagne Tiltale til Slesvigerne Løfte om „lige Ret for den tydske og danske Nationalitet“.

Man er i den sidste Måned kommet såvidt her i Haderslev Amt, at Physicus ikke alene har Ret til at lade enhver smitsom Syg ved Sognefogden transportere til Amts-Sygehuset, men at han også med Amtmandens Samtykke kan gjøre det med Enhversomhelst, der ståer under andres Værgemål eller Formynderskab eller i Tyendeforhold, såsnart han finder, at de ikke nyde den fornødne Lægehjælp eller Pleje i deres Hjem. Og man har endda ovenikjøbet bestemt, at hans Løn som Læge ved Amtssygehuset skal beregnes efter den Grad, hvori Erfaringen viser, at det benyttes. Man spørger slet ikke, om den Pågjældende vil, eller om han har Råd til at betale Omkostningerne ved den offentlige Sygeplejning; man fåer heller ingen Dom, som kan indankes, men man prisgives til Lægens og Amtmandens Humanitet og Lune. Såvidt er man dog vel ingensinde gået i Kongeriget? Og dog er det skeet her efter Amtsrådets Indstilling til Ministeriet, og selv Krüger, der er Medlem deraf, forsvarer det. Vel gjælder det kun for Haderslev Amt, men hvor er det muligt, at Sligt kan skee uden ad den almindelige Lovgivnings Vej? Dog — der er andre Exempler på, at Haderslev Amtsråd har indstillet og Ministeriet stadfæstet ligefremme Brud paa de

bestående Love, — rigtignok kun for Haderslev Amts Vedkommende!

Sålænge der ikke ved en udstrakt fri Valglov og ved ordentlige communale Raad gives den egentlige Bondestand Lejlighed til at komme frem, uagtet Embedsstandens og de af den ledede Proprietairers Modstand, sålænge bliver det ikke godt her i Slesvig. — Gid De maatte ville virke Noget hertil.

Rødding, d. 14. Febr. 1861.

Deres med inderlig Højagtelse og Taknemmelighed hengivne

Sofus Høgsbro.

Proclamationen lyder saaledes:

Proclamation til Slesvigerne!

Slesvigholstenerne, som i en Række af Aar have forstyrret Fred og Ro i Landet, forsøge nu ligefrem at gjøre aabent Oprør imod deres retmæssige Konge og Landsherre, og ville forføre Eder til at tage Deel i deres vanvittige og forbryderske Plan. De ville med al Magt overgive Eders skjønne og herlige Land i det tydske Forbunds Hænder.

Slesvigere! Ville I holde med de slesvigholstenske Oprørere eller med Eders Konge? Ved Kongeaaen staaer et stærkt Armeecorps, begjærligt efter at rykke ind i Eders Land som Ven eller Fjende. Sige I: vi ville ikke mere have noget at gjøre med Danmark og dets Konge, vi ville til Tydskland og underkaste os det tydske Forbund: saa kommer Hæren som Fjende, og I maa da selv betænke, om I kunne udholde Kampen med den danske Konge og hele det danske Folk. Men sige I: vi ville blive vor gamle Forbindelse med Danmark og vor unge folkekjære Konge troe: saa kommer den som Eders Ven og Beskytter imod Enhver, der med List og Magt vil gjøre Eder til Tydsklands Slaver. Siger reent ud Eders Mening, vor Konge elsker den rene Sandhed; men svarer hellere med Gjerning end med Ord. I maa nu selv afgjøre Eders Skjæbne: om I ville være Statsforbrydere, der dog let ville blive overvundne, og selv maae tilskrive Eder de sørgelige Følger — eller trofaste Fædrelandsvenner, som ville erhverve

Eder alle brave Mænds Roes og Eders nedarvede Konges Kjærlighed.

Med den kongelige Premierministers og Ministeriets Bemyndigelse er jeg fra Kjøbenhavn kommet til Eder, for i Hans Majestæt Kongens Navn at forklare og udtyde for Eder, hvor Meget han har betænkt at gjøre for Eders Frihed, for Eders Selvstændighed, for Eders Vel. Ville I høre det, da lyder det saaledes:

Besluttende Rigsdag fælles med Danmark.

Presse- og Associations-Frihed (Forsamlings-Frihed).

En egen slesvigsk Landdag for Alt, hvad der angaaer Slesvig alene.

En egen Overret.

En egen Regjering.

Derimod ophører Cancelliet, da alle Cancellier maae ophøre, naar Ministrene blive ansvarlige.

Consumption vil ikke blive indført.

Kopskatten vil blive ophævet.

Valgloven saavel til Rigsdagen som til Landdagen vil blive meget folkelig. Statsafgifterne ville blive ordnede efter et bestemt Forhold, (f. Ex. efter Folketal), ligelig for Danmark og Slesvig. Naar de for den slesvig-danske Stat fælles Udgifter ere blevne fradragne, vil Overskuddet af Statsindtægterne, efter det samme bestemte ligelige Forhold, blive anvendte til særskilte Indretninger i Danmark og i Slesvig. Landdagen faaer en besluttende Medvirkning ved Anvendelsen af den slesvigske Qvota-Deel osv.

Vor frisindede og folkekjære unge Konge fattede strax ved sin Thronbestigelse den Beslutning, at skjænke samtlige sine Undersaatter al den Frihed, der lader sig forene med Folkets sande Vel. Slesvigere! jeg er vis paa, at I ikke med Slesvig-Holstenerne ville styrte Eder i Elendighed og Fordærvelse ; tvertimod ville I unde vor ungdomsfriske Konge den Lykke, at gjøre Eder, sine kjære Slesvigere, til et frit, selvstændigt og lykkeligt Folk.

Slesvigere! jeg, som taler til Eder, er Mange af Eder bekjendt som en ærlig Mand og ægte Folkeven, der har offret de undertrykte Slesvigeres Vel den bedste Deel af min Kraft. Troer mig, der har gjort Meget for Eder, og aldrig talt usandt for Eder, naar jeg siger, at det er i Kongens Navn, at jeg har talet til Eder. Troer ikke Dem, der altid have løiet for Eder, og ogsaa denne Gang gjøre det paa den frækkeste Maade, idet de foregive at tale til Eder i Hans Majestæts Navn. Hvorledes kunne Oprørere mod Kongen tale i Kongens Navn? Men den retfærdige Straf vil ramme dem.

Kolding, den 27de Marts 1848. Flor.

Ørholm d. 15. Febr. 1861.

Fra Tscherning til Monrad.

Tillad mig disse Par Ord, skjøndt de rimeligvis ikke siger Dem noget Nyt, saalidt som de har sagt mig noget Nyt, saa har jeg dog villet meddele dem, da man skriver mig til fra Paris, som jeg næsten maa troe, for at give en Advarsel. — „Veed man,“ skrives der, „paa rette Sted, at Grev Schlemitz og Grev Manderstrøm ere intime Venner? Det skulde undre mig, om de ikke i Fællesskab med Grev Pourtales, den preussiske Minister hersteds, speculerede paa at tilvende deres respective Regjeringer, den ene Fastlandet indtil Skagen, den anden Øerne.“ Der spørges mig ved samme Leilighed, om jeg ikke antager, at vor Regjering lader tilflyde de forskjellige Hoffer en Protest mod Forbundets Optræden, støttet paa Schutzacht 15 Mai 1820, Art. 60, 61. — Det er Skade, at vor Presse er saa tosset, og at man ikke kan see, at den Udsondring, man saameget længes efter (om den er gavnlig eller ikke lader jeg staae), skydes bort ved at give sig Udseende af, at stræbe efter den, og ved at lykkeliggjøre Slesvig ved at indlemme det under Kongerigets Forfatning. — En ærlig meent Fællesforfatning, en saadan, i hvilken vi selv krøb ind, om vi vare Slesvig eller Holsten, og en slesvigsk-slesvigsk Regjering ikke en kjøbenhavnsk-slesvigsk Regjering, ere Midlerne til at prøve Udsondringsstoffet, om det er muligt.

Mon nogen for Alvor troer, at de hidtil betraadte Veie have bragt os fremad mod en sikkret og rolig Tilværelse?

1. Marts 1861.

Minister Monrad!*)

Da De sidst var saa god at besøge mig, kom det Spørgsmaal ogsaa paa Bane, hvorvidt den saakaldte Udsondring af Holsten kunde lykkes, naar Forslag dertil gik ud fra dansk Side, samt hvorvidt det lod sig gjøre, at komme til en Afgjørelse som den, der er forudsat ved Kundgjørelsen af 28 Januar 1852, saalænge de, der skulle arbeide henimod denne Afgjørelse, ikke ønske at naae den, men derimod hiin, om man end ikke ved en saadan Fremfærd tabte alt af Hænderne og fik Slesvigholsten forud for 1848, ja som det i slige Tilfælde altid gaaer, noget værre. Disse Sager have naturligvis jevnlig siden sat min Tænkning i Bevægelse, de foreligge jo ingenlunde ny for min Overveielse, men den er bleven sat i forøget Bevægelse ved vor Samtale, ved Øieblikkets Vanskelighed og ved de utrolige Daarskaber, som daglig komme fra Pressen og tylles i Folket. Da jeg sidst var i Kjøbenhavn, hvor jeg tvende Gange søgte Dem forgjæves, hørte jeg fra to forskjellige Sider, at Hall udtaler sig for de venskabelige Diplomater, som var hans Formaal, at komme til en Fællesforfatning med Holstenerne, medens han forsikkrede sine Venner, at hans Forslag vare saadanne, at deres Antagelse maatte ansees for umulige. Er det saaledes, da er det ikke godt. — Naar man vil see klart i de her omtalte Forhold gaaer det ikke an, at oversee den Fortid, af hvilken de have udviklet sig. Denne er: Preussen var forud for 1806 ligesom nu en Stat, der var kommen op i Modsætning til Polen og Sverrig, siden Østerrig og nu søgte at udvide sig i Nordtydskland paa sine Naboers Bekostning. Det havde fra sin Opkomsts Tid havt nøie Forbindelser med det danske

*) „Indledningen forkortet“, skriver Tscherning i Marginen.

Hof og vedligeholdt dem i Neutralitetstiden, men har saalidt som nogen anden Magt gjort Noget for os.

Holsten bestod forud for samme som et ved Arv, ved Kjøb, ved Bytte sammenbragt med den ældste Green af det oldenborgske Huus, den danske Kongelinie, til det tydske Rige hørende Hertugdom, der havde en fra Kongeriget afsondret Forvaltning, allerede dengang i vigtige Dele i Fællesskab med Slesvig. Det inddroges 1806 under den danske Krone, dog uden at dets Uadskillelighed fra denne blev klart fastsat, medens den administrative Forbindelse, der næsten udvikledes til en Regjeringsforbindelse med Slesvig, fastholdtes. I 1814—15 tiltraadte Kongen af Danmark frivillig det da oprettede tydske Forbund, begrændsede sine Ydelsers Maal til Holsten og Lauenborg, men uden derfor at foretage nogen Sondring mellem Slesvig og Holsten, de offentlige Myndigheder fastholdt allerede dengang, at det var Kongen af Danmark, ikke Hertugen af Holsten, der var tiltraadt. Hæren vedblev at være og udvikledes mere og mere til Heelhed, Holsten inddroges under Søudskrivningen, Slesvig og Holsten kom til at udgjøre en Generalcommando, Rendsborg Amt vedblev at være blandet. Alle de Advarsler mod Forbindelsen mellem Holsten og Slesvig, som laae i Klagerne til Forbundet 1823, Uve Lornsens Optræden 1831 etc., bleve upaaagtede af Regjeringen, der snarere begunstigede og styrkede disse Landsdeles nøiere Forbindelse ved at give dem fælles Domstole og udvikle forskjellige Fællesanstalter. Betydningen af Sondringen i to stænderske Repræsentationer svækkedes deels ved ligeledes at opløse Kongeriget i to Stænderkredse, deels ved ikke at stille bestemte og sondrede Landsdeelsregjeringer ligeoverfor Repræsentationerne. Endelig kom det aabne Brev af 1846, og Forfatningsbestræbelserne i 1848 slog Hovedet paa Sømmet, idet der i hiins udtalte Tilsagn om Slesvigs og Holstens fremtidige Sammenbliven, tiltrods for dettes usikkre Arve-

forhold, hvorved fremkaldtes en Indblanding fra Forbundets Side, og ved dette gaves en Udsigt til en Statsordning, hvorved den tidligere Deling af Kongeriget i to Stænderdele skulde bære sine Frugter, idet hver af de tvende Stænderdele, Kongerigets tvende og Slesvigs og Holstens tvende, skulde indtræde med lige Ret i Fællesrepræsentation.

Der tilsagdes fremdeles, at der ved den nye paatænkte Fællesforfatning ikke skulde forandres Noget i Stænderordningerne eller i Hertugdømmerne Slesvigs og Holstens hidtidige Forbindelse, eller det Sidstes og Lauenborgs Forhold til det tydske Forbund.

Saaledes var altsaa Stillingen betegnet, da Opstanden udbrød den 18. og fuldbyrdedes den 23. Marts. Kun dette og de fra Lederne opstillede, langt videre gaaende Fordringer satte Kongen istand til at forlade denne Bane. Kravet paa at inddrage Slesvig under Forbundet gav en gunstig Leilighed til at bryde med Slesvigholsten. Men hvilket System opstillede Kongen nu. Inddrog han Slesvig i Bestyrelsesforbindelse, udsondrede og organiserede han Holsten som et afsondret Hertugdømme, og traadte han som Konge af Danmark ud af det tydske Forbund? Nei! Han fulgte Forbundsdagens Indskydelse og tilsiger Holsten, at det som en selvstændig tydsk Forbundsstat skal faae en paa en udstrakt Valgrets Grundlag bygget, i Sandhed fri Forfatning etc., som Følge heraf egen Regjering, Militairforfatning og Finantser, Union med Danmark og Slesvig. — Tilslutning fra Kongens Side til det tydske Parlament. Han afventer, at Holsten skal tage imod dette og være nøiet hermed.

Slesvig derimod kan ikke, erklærer Kongen, tiltræde Forbundet, men dets uopløselige Forbindelse med Danmark skal styrkes ved en fri Forfatning. Ved Siden heraf skal Slesvigs Selvstændighed beskjærmes ved udstrakte provincielle Institutioner, navnlig egen Landdag og særskilt Forvaltning. Paa et andet Sted udtaler

Kongen, at Slesvigs provinsielle Selvstændighed skal være saa stor som mulig. Slesvig skal ved Siden af denne fælles Forfatning have en Landdag, egen Administration, egne Domstole, ingen Consumption, lige Berettigelse af det tydske og danske Sprog, baade paa Rigsforsamlingen og Landdagen. Mange Udtalelser vise, at disse Tilsagn billigedes af de Danske i Kongeriget i fuldeste Maal, og ansaaes som ønskeligt, om det kunde naaes, ja som det Yderste, der lod sig opnaae, om det lykkedes at besværge Stormen paa denne Maade; men de afvæbnede ikke Opstanden, der tvertimod lovliggjordes og understøttedes af det tydske Forbund, netop i den slesvig-holstenske Skikkelse, uden at nogen europæisk Magt, end ikke Sverrig, tog alvorlige Forholdsregler for at begrændse disse Overgreb, thi Overgreb vare de, eftersom det idelig krævede status qvo ante jo angik indenlandske Organismer. Alle disse Magter lode sig stille tilfreds med den Erklæring, at man ikke tænkte paa at berøve Kongen sine Lande i Forbindelse med den temmelig tidlig fremkomne Erklæring om, at Slesvig ikke skulde optages i Forbundet. Derimod gav det mindste Skridt, der lod sig tyde som en Hensigt, en Tilbøielighed til at inddrage Slesvig under nogen fælles Forfatning med Kongeriget, øieblikkelig Anledning til de alvorligste Indsigelser fra alle Kanter. Vaabenstilstanden til Malmø blev jo især brudt, da det erkjendtes, at Stammerne til de slesvigske Batailloner for Størstedelen fandtes i Kongeriget, de Tropper altsaa, der skulde benyttes til at opretholde Ordenen i Slesvig, kom til at staae under antislesvig-holstensk Befaling. Selv i den simple Fred af 1850, det egentlige Grundlag for alle følgende Overeenskomster, klyngede Preussen sig til status quo ante, med sin sædvanlige Udlægning, og vi kom ikke videre end til at protestere Sponnecks Underhandlinger med Schwarzenberg og Manteuffel. Holsten skulde, det krævede Østerrig især ubetinget, vende tilbage i sin tidligere Stilling til

Forbundet, og Danmarks Konge træde i samme Forhold til Forbundet som før. Den Kjendsgjerning, at Holsten ikke vilde nedlægge Vaabnene, da dette blev det paalagt, bragte Østerrig til Forbundsexecution, tillige som en lille Ydmygelse mod Preussen, hvormed fulgte den danske Besættelse af hele Slesvig og Forbundsbesættelse af Holsten. Men næppe var dette indtraadt, førend Commissairerne kastede Blikket ind over Slesvigs Grændse, klagede over Sprogmisbrug og forlangte Forbindelsen mellem Holsten og Slesvig snarest mulig gjenoprettet i alle materielle Forhold. For at tage Arveuovereensstemmelserne som Udsondringspaaskud, gik de tydske Magter ind paa Arveeenhed og Monarchiets Udelelighed. Saalidt lod man Ideen om Holstens Udsondring komme op, at man, især fra Østerrigs Side, snarere trængte Holsten paa Danmark, medens man søgte at holde Slesvig derfra. Ingen Magt mere end Østerrig (Schwarzenberg) greb alle Anledninger til Incorporationsklager. Ingen europæisk Magt gav dengang Danmarks Klagemaal det mindste Medhold, Danmark henvistes til de tydske Magter, og Notevexlingen af 1851 viser noksom, at disse, især Østerrig, var misfornøiet med vor Opførsel, som det betragtede som savnende Redelighed i sit Forhold. Østerrig havde efter dets Mening udsat sig for Vanskeligheder i Tydskland for vor Skyld, indsaae, at kun en hurtig Afgjørelse kunde blive en nogenlunde gunstig, netop hvad det slesvigholstenske Spørgsmaal angik. Østerrig erkjendte naturligvis, at Negeringen af Slesvig-Holstens Bestaaen, hvorom Krigen egentlig havde været ført, var et Nederlag for Tydskland, som dette ved længere Overveielse ikke ret vilde være tilbøielig til at taale; det lod sig kun nogenlunde dække ved at drage Omsorg for, at Slesvig sikkredes mod kongerigsk (ikke Kongens, hvilke tvende Ting skarpt sondredes) Herredømme. Dette kunde kun skee ved, at Landsdelenes Selvstændighed sikkredes i saa stort Omraade som muligt, og ved at

Sprogforholdene sikkredes saaledes, at Grundlaget for den populaire Klage i Tydskland, den, der styrkede Preussen og svækkede Østerrig i Forbundet, blev borttaget. — Hvorhen vi vende vort Blik, naar vi betragte hiin Tids Tildragelser og Forhandlinger, saa finde vi ikke mindste Spor til, at nogen Magt har tydet til Holstens Udsondring som et brugbart Middel til denne saa uhyggelige Sags Løsning. Preussen har maaskee været nærmest derved, men synlig i fjendtlig Henseende. Slesvigholsten eller Deling, det var Omkvædet, Monarchiet med meget selvstændige Landsdele og intet Skin af Slesvigs Indlemmelse i Kongeriget og hurtig i Orden med Landsdeelsfriheden, det var den yderste Tolerance. I Indlandet støttede man til en vis Grad den samme Politik. Da der under General Bardenfleth blev forsøgt Dannelsen af en egen Holstens Hærafdeling af Resterne af den slesvigholstenske Hær og henlagt umiddelbart under Kongen, strømmede jo Klager ind fra mange Kanter. Hæren skulde være en Heelhed, den skulde renses for alle dem, der havde tjent Oprørerne, Forfremmelse skulde forskaffes de Officerer, der havde været troe. Der var ikke Ro at finde i Sydslesvig, saalænge der bestod en Levning af Oprørshæren o. s. v. Regjeringen veeg tilbage i dette Punct, idet den endog gik saa vidt, at den forlagde de holstenske Tropper til Kjøbenhavn. I politisk Henseende fremtraadte Fordringerne om en stærk sammensmeltet Heelstat tydeligere, Samstatsformerne behandledes med Ringeagt og skjødes til Side, Landsdeelsforfatningernes Gjenoplivelse forud for Fællesforfatningens Indførelse bebreidedes Regjeringen paa det stærkeste. Men dette var jo ogsaa at modarbeide Udsondringen af Holsten. Af de Statsmænd, som i vexlende Række have deltaget i Statens Styrelse, have ingen endnu seet sig istand til at fremkalde en Udsondringspolitik, støttet paa nogen Stormagts afgjørende Bifald. Alle have endog gjentagende og paa

det bestemteste nægtet, at de havde en saadan Politik for Øie. Forfatningen af 2 October 1851 har vel vundet den Anerkjendelse af den veltalende Ordfører i Landsthinget, at den var vel skikket til at fremkalde Holstens Udsondring; men ogsaa dermed er denne snarere fjernet end fremkaldt, thi derved er givet en vigtig Bekræftelse mere til dem, som mene, at denne Forfatning ikke kan gjælde som et heldigt Forsøg paa Indførelsen af en Forfatning, der kunde fyldestgjøre de Fordringer, der maatte stilles fra deres Side, som have bidraget til at give det danske Monarchie sin nye statsretlige Betegnelse. Støttet herpaa kunde de sige og sagde de, at det tilsagte Forsøg var ikke hæderlig gjort. Vil man maaskee sige, at Regjeringens haardnakkede Modstand mod de 2 Forslag i første Rigsraad var et Forsøg paa at fremkalde en Udsondring, saa vilde dette kun lade sig forsvare, naar Ministeriet dengang havde erklæret, at enten maatte Holstenerne underkaste sig, eller de maatte gjennem Stænderne bønfalde om Udsondring, hvilket man ikke vilde fraraadet Kongen, om Vilkaarene vare rimelige, men noget saadant skete ikke, tvertimod erklæredes det stik Modsatte. Det forekommer mig saaledes, at der ikke foreligger nogen Antydning af, at man fra nogen Side er belavet paa at gjøre Forslag til en Udsondring af Holsten og næppe villig til at modtage den uden at inddrage Slesvig med under Unionsorganismen. Men at komme frem med Forslaget og faae Svar i denne Retning, vilde kun være at forværre Stillingen. Regjeringens Hensigt laae da aabent for; de hidtil skete Skridt bleve ikke mere betragtede som hæderlige Bestræbelser for at opfylde de af os selv overtagne Pligter, men som snedige Rænker for at unddrage os dem. Ad Overeenskomstens Vei synes vi saaledes ikke at kunne komme til Udsondringen, saalænge Forslaget herom ikke kommer til os udenfra. Skulde der fra Kongens Side begyndes herpaa, da maatte det skee ved et Kongebud. Kongen maatte

enten erklære sig for Hertug af Holsten, og for, i denne Egenskab ikke som Konge af Danmark, at være Forbundsfyrste, eller han maatte alene udsondre Holsten og Lauenborg, naturligvis fra enhver Bestyrelses og Regjeringsforbindelse med Resten af det danske Monarchie, og ordne Holstens Forfatning i Henhold hertil. Disse tvende Udveie, der begge havde ligget aabne forud for 1848, især forud for 1846 og vist havde ladet sig betræde uden særdeles store Vanskeligheder, vilde begge, som Sagerne staae, netop i dette Øieblik frembyde større Vanskeligheder.

Betragte vi den første Udvei, den fuldstændige Udsondring, da synes det, som om den paa den ene Side ufeilbarlig maatte medføre et Brud af vor nærværende statsretlige Tilstand, Arveeenheden iberegnet, paa den anden give Forbundet forøget Anledning til at udvikle sit selvtagne Formynderskab over Holsten, hvormed jo fulgte Gjenoptagelsen af Fordringerne paa Forbindelsen med Slesvig samt Holstens Andeel i Monarchiets Activer. Men hvorledes stille Opgjørelser af denne Natur sig for svagere Magter uden Understøttelse? Da Danmark havde at ordne Opgjørelsen med Norge efter Fraskillelsen, havde vi kun med Sverrig at gjøre, hvis Kronprinds dengang endog havde tabt meget af sin Anseelse hos Europas Fyrster, hvis Magt desuden var os mindre overlegen end Tydsklands, dog fik vi, som bekjendt, en ikke gunstig Afgjørelse. Hvorledes ville vi vel faae den med Holsten, støttet af Tydskland. Vilde Kongen fastsætte Afgjørelsen eensidig, saa vilde Holstenerne protestere, klage til Forbundet og faae Medhold. Fremkaldes herved en gunstigere Afgjørelse for Holsten, saa vil Byrden falde tungere paa de tilbageblevne Landsdele og herved ville vi ikke vinde Slesvig for Foreningen med Kongeriget, det vil tvertimod drages til den Begunstigedes Side. Eller Slesvigs Statsbidrag maatte foreløbig fastsættes og Kongeriget alene bære Byrden. Dog kan der være nogen

Udsigt til at faae Sagen ordnet, saalænge Mandsstammen er paa Thronen; men lad den uddøe, hvilken uberegnelig Forvirring!

Tage vi den anden Udvei for os, og tænke os Udsondringen udført som en Regjeringsorganisme indenfor Monarchiets Grændser, saa nærme vi os den Tilstand, vi nu have, kun at den blev gjort lovlig og givet Fasthed. Det er alt ovenfor antydet, at Afgjørelsen næppe kan opnaaes ad Overeenskomstens Vei, deels fordi Holsten næppe vil udsondres fra Slesvig, deels fordi det, naar Forslaget kommer fra os, vistnok vil stille meget ugunstige Betingelser, deriblandt ogsaa saadanne, som skulde være sikkrende for Slesvigs Stilling. Man maatte altsaa ogsaa her gaae ud fra, at Kongen ved et Magtbud udtalte Udsondringen og fastsatte Betingelserne. Men see vi tilbage til 1846, hvilket Haab have vi da om, at slige Magtbud kunne lade sig hævde? Er det ikke mod et kongeligt Magtbud af lignende Art, at Forbundet nu gjør Indsigelser og truer med Magtanvendelse. Man vil atter her behandle Kongen som ikke handlefri med Hensyn til sine holstenske Undersaatter ligeoverfor Undersatterne i Kongeriget, især i Kjøbenhavn. Holstenerne ville derfor blive anseet som klageberettigede til Indblanding, og man vil finde Anledning eller blot Paaskud til at føre Indblandingen ud over Holstens Grændse. Men sæt, at Uvillien fra de forskjellige Sider, der ere interesserede i denne Sag, ikke var saa stor, som her forudsættes, saa vilde den, uforberedt som den er, dog medføre store Vanskeligheder. Maalet, der skulde naaes, var jo, at frigjøre Slesvig og derved hele Landet fra de slesvig-holstenske Efterveer, og saavidt muligt fra Forbundsindflydelsen, de Gjenstande, som altsaa hovedsagelig berører Forbundet, maatte udsondres og overgives Holsten alene, hertil hører da det holstenske Hærvæsen og Finantserne paa saadan Maade ordnet, at Forbundsbidragene alene kom til at falde paa Holsten; men naar

Holsten alene skal holde sit Forbundscontingent, saa skal det være til en vis Grad fuldtalligt under Vaaben, dette vil paa den ene Side sandsynligviis udkræve en forøget Udgift for Holsten ud over den Part, det nu yder til Landhæren, men under enhver Omstændighed forrykkes derved Cadresystemet for Resten af Hæren. Til Kasernering etc. vil gjøres Fordring paa Affindelsessummer, Godtgjørelse for de betydelige Kaserner, Kjøbenhavn, Gottorp, Kronborg o. s. v. Arsenaler, Skyts og andet Krigsmateriel skal deles. Mod Deeltagelse i samtlige Flaadeudgifter vil Holsten vistnok værge sig, naar det ene skal udrede det, som Forbundsmatriklen aarlig medfører. Statsgjældens Forrentning og Afbetaling vil ikke blive den letteste Gjenstand at komme tilrette med.

Disse Vanskeligheder havde lettere ladet sig overvinde, naar Regjeringen i en Række Aar havde forberedt sig herpaa, men nu pludselig at træde frem med en slig Udsondring, det vilde være et farligt Vovestykke. Kræv dog endelig, ifald slige Hensigter ligge bagved de ministerielle Bevægelser, at hver Minister for sit Vedkommende og Finantsministeren for alle tænker sig ind i Udgiftsfordelingen ved Udsondringen og bringer den frem paa Papiret i Ting og Tal; først naar dette er klaret og Midlerne vel overveiede, som man mener at kunne anvende for at faae Holsten og Forbundet til at tage imod en slig Afgjørelse, først da kan en Beslutning tages, det vilde være letfærdigt at handle iblinde.

Det gaaer mig iøvrigt som Cato med Carthago; jeg kan ikke tale om vore Sagers skjæve eller maaskee kun vanskelige Gang uden at udraabe: „Regjer dog godt i Slesvig!" Dette historisk-grammatikalsk-theologisk-bureaucratisk-philantropiske Konstregimente, som man der har indført og opretholder, tiltrods for den tilsagte Frihed og vort Selvregjeringsvæsen i Kongeriget, gaaer i Sandhed ikke an. Som det lader til, regjerer man derovre amtsvis og giver kongelige Rescripter efter Ind-

stilling af Amtsraad, hvorved man paalægger Folk Udgifter uden at de, naar de saae sig brøstholdne, kunde gaae til Domstolene. Jeg siger: som det lader, thi jeg har kun skriftlige Meddelelser for mig, vistnok fra paalidelige Mænd, men dog kan der jo være taget Feil. Man spørger mig nemlig fra Haderslev Amt, om det ved Rescript kan paalægges Folk, som ikke ere befængte med smitsomme Sygdomme, imod deres Villie, efter Physicus' Paalæg at lade sig føre til Amtssygehuset og bære de dermed forbundne Omkostninger. Saadan Magt skal i den sidste Tid være tildeelt Physicus der i Amtet, i Forbindelse med, at hans Løn ved Sygehuset skal fastsættes efter det Omfang, hvori Hospitalet benyttes. Dersom dette virkelig forholder sig saaledes, saa er det i Sandhed besynderligt, at lønne Manden i Henhold til Sygehusets Afbenyttelse, og tillade ham at tiltvinge sig Afbenyttelsen. Man spørger mig om, hvad herved kan gjøres, og opfordrer mig til at benytte Kongerigets Aviser i denne Anledning. Jeg har nægtet dette Sidste, som jeg ansaae for forkasteligt, og har raadet til at klage for Regjeringen; men det tør man ikke for den danske Embedsklikkes Skyld, der med sin Dagbladsaflægger fusker i Haderslev Amt.

Nedenstaaende Brev er medtaget som en Oplysning om det Standpunct, hvorpaa Strandingsvæsenet befandt sig for ikke engang en Snees Aar siden.

Høivelbaarne Hr. Oberst!

Idet jeg stedse vil beklage, at jeg ikke vidste af eller tænkte paa, at De i Folkethinget vilde bringe Strandingsvæsenet paa Bane, eftersom jeg da skulde have tilskikket Dem Oplysninger, som vilde have sat Thinget, Indenrigsministeriet og hele Landet i Forbauselse, kan jeg paa den anden Side ikke undlade at bringe Dem min inderligste Tak, fordi De saa mandig og sandfærdig

har udtalt Dem om Misligheder, der ere af et langt større Omfang, end Nogen troer og tænker.

Det er baade til at lee og græde over, hvorledes man i givet Tilfælde har trukket en ulykkelig Capitain hid og did, for at han kunde vælge den ene Strandingscommissionær istedetfor den anden. — — — Som det stiller sig for mig, ere Strandingslovene ikke længer til at beskytte de Strandede, men til at afklæde dem, og i de fleste Tilfælde kan Capitainen gjerne kaste Skib og Ladning i Søen, thi det, som bliver tilbage for Assurancen, er for Intet at regne. — — — Men den mørkeste Plet ved Strandingsvæsenet er den at begaae Assurancesvig. Her paa Kysten, i mit Pastorat, har i de to sidste Aar været to Strandinger, hvorom alle vare overbeviste, at de vare strandede med Forsæt. „De ere bestemte for Kysten“, er den smukke Talemaade, som ved denne Leilighed bruges mellem Mand og Mand.

— Hvad Redningsvæsenet angaaer, da er hele Indretningen i Bund og Grund forkert. — — —

Horne pr. Hjørring d. 10. Decbr. 1861.

Nedenstaaende, der findes paa et løst Blad mellem Tschernings Papirer, maa betragtes som en Optegnelse, der væsentlig er gjort for at fastholde en Begivenhed, som muligviis kunde blive af større Betydning, saaledes som den virkelig er forefalden.

Kjøbenhavn d. 5. Octbr. 1863 kaldte Baron Blixen-Finecke mig ind i et Sideværelse paa Rigsraadshuset (Rigsdagen), sigende som Indledning, at da jeg ved saa mange vigtige Leiligheder havde vist ham Tillid og Villie og han havde jevnlig havt Gavn deraf, saa vilde han ikke foretage et saa vigtigt Skridt, som det, han nu var ifærd med, uden at meddele mig det. Blixen sagde mig, at han vilde benytte sit venskabelige Forhold til Bismarck, til gjennem et Brev at sondere, om Preussen ikke kunde være tilbøielig til at tage Executionen tilbage,

naar der gjordes saadanne Indrømmelser til Slesvigerne, at hver Mand fik virkelig Sprogfrihed, saa at de, som ikke ville benytte Almueskolens Sprog, kunne forene sig om at danne Friskoler og faae Confirmationsundervisning etc. paa Tydsk eller Dansk efter Behag etc. etc. i lignende Aand, naar saa samtidig 30 Marts 1863 blev taget tilbage. Han søgte at vise ham, at Preussen var udsat for Forviklinger nok, og at han (Bl.) derfor antog, det maatte være dem behageligt ikke at faae dog en Deel af deres Kræfter bundne paa den Maade, som de vilde være, naar de danske Tvistigheder forblev uafgjorte. Bl. bad om Svar med Telegram til Glücksborg.

Førend jeg hørte Brevet, sagde jeg ham, som min Mening om Sagen i sig selv, saaledes som jeg antog Bismarck vilde svare, at han vilde unddrage sig fra at gaae ind paa at forhandle om den, henvise til Preussens fulde Overeensstemmelse i dette Spørgsmaal med Østerrig, til Nødvendigheden af at faae endelig ordnet det hele Spørgsmaal, og dersom han kjendte Regjeringens Forfatningsforslag med Tilbehør, saa vilde han sige: I vil altsaa tage med den ene Haand, hvad I give med den anden. — Han læste derpaa Brevet, og jeg sagde. — Brevet svarer godt til sin Hensigt, men jeg vilde ikke sende et saadant Brev til en fremmed Magts Minister, uden først at have viist det til Conseilspræsidenten. Dersom Kongen var en Mand som Christian VIII. eller Louis Philip, selv inde i Statsforhold og med en stærk Dømmekraft, eller dersom han i sin inderligste Fortrolighed havde en Person, som man kunde tillægge disse Egenskaber, saa vilde jeg have anseet for tilstrækkeligt at vise Kongen det, men med al Agtelse for Kongens gode constitutionelle Sind og hans Fortroliges Forstand og gode Villie, saa vilde jeg ikke friste dem ind paa en saa vigtig Afgjørelse. Bismarck maatte enten tabe Tilliden til den Mand, som paa saadan Maade henvendte sig til ham, naar han ikke tillagde Henvendelsen et halvt

officielt Præg, eller han maatte, idet han betragtede Skrivelsen saaledes, ansee Brevskriveren som underhandlende paa Nogens Vegne, hvis Tilsagn kunde medføre øieblikkelig Opfyldelse og fuldkommen Paalidelighed. Kun i dette sidste Tilfælde kunde han ville svare med nogen Art Oprigtighed og ikke benytte en slig Brevvexling alene til at søge at faae Indblik i vore Sagers Stilling, for at benytte det til sin Fordeel.

A. F. Tscherning.

Nedenunder har Dr. Geert Winther skrevet følgende:

Strax efterat ovennævnte Samtale havde fundet Sted (jeg kom til at afbryde den ved at hente Tscherning og Blixen i Anden Afdelings Værelse, for at deeltage i Omvalget ved Grundlovsudvalgets Nedsættelse), begyndte Tscherning at fortælle mig det Passerede og fuldendte dette, da vi vare komne hjem fra Rigsraadsmødet, Alt overeensstemmende med Ovenstaaende.

Kjøbenhavn den 7de October 1863.

G. Winther.

Denne lille Paaskrift er, med Undtagelse af nogle aldeles private Breve, det Eneste, der blandt Tschernings Papirer findes af Correspondance mellem ham og Dr. Geert Winther, en Mand, hvem han ellers i Tidernes Løb var kommen til at staae overordentlig nær. Een Grund hertil maa søges i, at de levede i samme By og daglig saaes, hvorfor der altsaa var mindre Anledning til skriftlige Udtalelser om vigtigere Sager; en anden Grund har været den, at Dr. Winther var Udgiver og (med Undtagelse af Tiden fra 16de Januar 1864 til 1ste Januar 1865) tillige Redacteur af „Nørrejydsk Tidende“, det eneste af Datidens Dagblade, der stod aabent for Tscherning. Heri findes der da ogsaa, navnlig fra Aarene omkring 1864, en meget stor Deel Artikler af Tscherning, hvortil der her henvises som til et væsentligt Supplement.

Glücksborg d. 1. Novbr. 1863.

Deres Høivelbaarenhed!

Naar jeg i Dag henvender mig skriftlig til Dem, saa er det i Følelsen af den Forekommenhed, med hvilken De stedse er kommen mig imøde, og fordi, at den Sag, hvortil jeg vil udbede mig Deres Bistand, angaaer Hans Majestæt, vor allernaadigste Herre! Et Par Gange har jeg i Samtale med Dem berørt — Frederiksborg — uagtet jeg vel kjender Deres Anskuelser om dette Punct, tager jeg dog ikke et Øieblik i Betænkning at komme tilbage til denne Gjenstand, for ret varmt at lægge Dem den paa Hjærte.

Jeg tør vel sige, at Ingen bedre end jeg har Anledning til at kjende Kongens inderste Tanker, de er altid ædle og kjærlige, naar Kongen derfor ikke i denne Rigsraadssession har ladet forelægge et Forslag om Bidrag til Frederiksborgs Gjenopbyggelse, saa er det alene, fordi Kongen har seet hen til, at det er „et Øieblik, hvori Landet muligen kan gjøre Krav paa dets pecuniaire Kræfter, nemlig i Tilfælde af en Krig“ — som Gud forbyde — derfor har Kongen, fordi det berørte hans eget Ønske, tiet stille. Det forekommer mig, at heri ligger en dobbelt Opfordring for Hans Majestæts Undersaatter til at imødekomme et — saa forholdsviis ringe — Ønske af en Regent, som med den bedste Villie har givet **Alt**.

At der i Kongens Hjærte boer en hemmelig Sorg over, i denne Henseende at see en Mangel paa Paaskjønnelse fra Nationens Side, kan jeg ei dølge for Dem, og naar vi gaae ud fra den Forudsætning, at Fyrster ogsaa ere Mennesker, saa behøver jeg ikke for Dem, som er i Besiddelse af saa megen Menneskekundskab, at udtale, hvor rimelig en saadan Opfattelse af Kongen kan forklares, omendskjøndt der fra det nationale Standpunct vel kunde være noget at indvende, og sandelig,

naar man seer hen til, hvor yderst faae Fordringer, at Kongen har for sig selv, saa synes det mig haardt, naar dette ikke skulde kunne opfyldes.

Det er mit Haab, at Finantsministeren vil bringe Sagen frem i den rette Form, ikke som en Fordring af Kongen, men som Noget, man af sig selv vil tilbyde Kongen, paa en Tid, hvor man dog ogsaa for andre Medlemmer af Kongehuset maae bringe adskillige pecuniaire Offre, naar Sagen da kommer til Behandling er det, at jeg lægger den i Deres Hjærte og haaber, at De med den Kjærlighed, hvormed De omfatter Hans Majestæt, vil virke til Bedste for Sagens Udfald, og jeg veed, at De er saa lidt subjectiv, at De vil kunne gjøre dette, uagtet De om Sagen kan nære en anden Anskuelse.

De vil undskylde dette lange Brev, men Sagen hviler tungt paa mit Sind, fordi jeg seer, at Kongen lider ved den, lad da dette gjøre Dem overbærende mod Deres

med største Høiagtelse
forbundne
Louise,
Grevinde af Danner.

Høivelbaarne
Hr. Oberst Tscherning!

Kjøbenhavn d. 5. Novbr. 1863.

Grevinde Danner!

Deres Naades meget smigrende Brev af 1ste ds. havde jeg den Ære at modtage den 3die ds. om Aftenen, da jeg kom hjem fra Dagens Arbeide og fra at have spist til Middag sammen med flere Herrer. I denne Samling hørte jeg for anden Gang den Dag fremsat som et Rygte, at Hans Majestæt vilde begjære 200,000 Rd. til Frederiksborg Slots Fuldførelse, eller, som nogle

sagde, dets indre Udstyrelse. Da Rygtet, saa hed det, tillige sagde, at det netop var mig, Kongen havde opfordret til at støtte denne Fordring, som andre endog sagde, til at stille Forslag om en saadan Bevilling, saa blev jeg opfordret til at sige, om Rygtet var sandt. Jeg svarede, at hvad min Indblanding i denne Sag angik, saa sagde Rygtet ganske usandt; vel havde Majestæten, da han sidst var her i Staden, været saa naadig at lade mig kalde, men han havde ikke nævnet et Ord om Frederiksborg Slot*). Af min Samtale dengang havde Kongen dertil havt Anledning til at erfare, hvad han desuden allerede let havde kunnet skjønne tidligere, at jeg efterhaanden var uden Indflydelse i Repræsentationen, hvor Ministrenes bureaucratisk-nationale Venner vare

*) Tschernings Hustru erindrer, at Tscherning efter sin Hjemkomst fra Besøget hos Kongen fortalte, at Samtalen væsentlig havde dreiet sig om Forfatningssagen. Efter en temmelig lang Discussion sluttede Kongen med at sige: „Ja, ja, Tscherning, De har maaskee Ret; jeg skal tænke nærmere derover, og det er godt muligt, at jeg ikke underskriver den nye Forfatning“ (den strax efter Kongens Død udkomne Forfatn. af 18 Novbr. 1863). Disse vare omtrent de sidste Ord, Kongen har talt til Tscherning; thi kort efter reiste han tilbage til Glücksborg. Der talte Exellencen Scheele (saaledes som denne senere selv har meddeelt Tschernings Hustru det) en Dag med ham, kort før hans dødelige Sygdom. Kongen var den Dag i en meget nedtrykt Stemning; da Scheele var i Færd med at gaae og allerede havde sagt Kongen farvel, kaldte denne ham tilbage, omfavnede ham og sagde: „Det bæres mig for, at vi ikke sees mere.“ Scheele blev dybt greben af Kongens Veemod og sygelige Udseende og søgte senere baade Lægen og Grevinden for at besværge dem begge, at anvende den yderste Omhu og Forsigtighed; „thi Kongen“, havde han sagt til dem begge, „er bestemt alvorlig syg“. De vare dog begge fuldstændig trygge og antoge, at det kun var en let Forkjølelse. Man lod Kongen foretage Kappelertouren, som Lægen omtaler i det herefter følgende Brev, og efter denne Tour var det, at han fik Rosen i Hovedet, hvilken Sygdom, som bekjendt, endte hans Dage.

eneraadige og jeg følgelig ganske uskikket til at overtage et saadant Hverv. Kongen er eiheller uvidende om, troer jeg, at jeg fra Begyndelsen af har misbilliget at foretage Gjenopbyggelsen af nogen anden Deel af Slottet end Kirken, idet jeg holdt mig overtydet om, at Overslagssummen, hvorfra man gik ud ved Bygningsværkets Begyndelse, næppe vilde række til Skallen, endmindre til Kjærnen, og at Forholdene i Staten ikke vare vel skikekede til et saadant Foretagende, der let vilde blive misbrugt til at reise Tvivl om Kongens opoffrende, landsfaderlige Sindelag. Men, føiede jeg til, saalidt som Rygtet er sandt, hvad mig angaaer, saalidt antager jeg det for Sandhed i dette Øieblik Kongen vedkommende. Kongen er baade besjælet af for stor Velvillie og for klog for i denne Tid, hvor saa mangen Ting seer sort og truende ud, til at lade en saadan Begjæring træde frem; om en slig Begjæring er bleven fornøden, da vil han nok vide, at vælge en beleiligere Tid. Om jeg nogensinde var blevet kaldet paa Raad med ved denne Sag, maatte jeg have følt mig forpligtet til, allerunderdanigst at fraraade Kongen, at fremkalde en slig Begjæring.

Efter denne Tildragelse, hvorved min Opfattelse forud var lagt saa klart for Dagen, vil Deres Naade kunne tænke Dem, med hvilke blandede Følelser jeg læste Deres naadige Skrivelse. Det smertede mig at see, at jeg saa fuldstændig havde afskaaret mig Veien til at imødekomme det deri udtalte Ønske, efter at jeg var bleven gjort opmærksom paa, hvor tung den ulykkelige Sag laae Kongen paa Sinde.

Jeg tøvede en Dag over, førend jeg svarede, for at pønse paa Raad, men jeg veed intet. Skal der i dette Øieblik gjøres Noget, da maae Forslaget komme fra een af de Mænd, som fra Begyndelsen have grebet Sagen med Enthousiasme og meent, at den lod sig gjennemføre som en privat Sag ved Befolkningens Medvirkning; der

findes jo flere saadanne Mænd, hørende til det ministerielle Fleertal i Rigsraadet.

Deres Naade har iøvrigt dømt mig rigtigt, naar De venter, at jeg i en Sag som denne godt kunde sætte mine personlige Anskuelser tilside, dersom det lykkelige Øieblik indtraf, da Riget gik ud i Fred og nogenlunde Sikkerhed af de nuværende Forviklinger, da det var lykkedes Hans Majestæt at ordne Rigsdelenes og Undersaatternes gjensidige Forhold paa en ligelig Maade ligeoverfor Thronen og Forfatningen, saa skulde jeg ikke vige tilbage tiltrods for min ringe Indflydelse, at benytte den glade Stemning herover til ved en Bevilling som den nævnte, at bringe Kongen en Hyldest, han satte Priis paa, saaledes som jeg ved en tidligere Leilighed har været saa lykkelig at kunne gjøre.

Glücksborg d. 12. Novbr. 1863.

Høivelbaarne

Hr. Oberst Tscherning!

Da jeg kan tænke, hvormeget det interesserer Dem, benytter jeg et frit Øieblik til med et Par Ord at meddele Dem, hvorledes H. M. Kongen befinder sig.

Paa Kappelertouren var Kongen heelt vel og særdeles fornøiet. Dog var det meget koldt om Lørdagen paa Slien, saa jeg frygtede en Forkjølelse. Men vi kom hjem Mandag Aften i bedste Velbefindende.

I flere Dage havde Kongen haft en smertende Blegn i Næsen, og jeg havde ofte bedt ham ikke at røre den, da det let kunde give Rosen.

Om Tirsdagen havde H. M. nogen Kulde og Feber. Onsdag Morgen var Rosen udbrudt, og i Dagens Løb har den bredt sig over næsten hele Ansigtet, men efter Udbruddet er der næsten ingen Feber. Puls 70.

Der er i Dag mindre Spænding, og Almeenbefindendet i det Hele lovende, ogsaa er der allerede store

Blærer, og jeg haaber, at Sygdommen ikke skal udbrede sig op over Hovedet.

Ligeledes er det lovende, at H. M. tidligere har haft Rosen, thi som oftest gjælder den Regel, at første Gang er heftigst.

Aarsagen til Rosen er den omtalte Blegn og Kulden.

Jeg telegapherede strax efter Etatsraad Lund, hvilket jeg i alle Henseender fandt rigtigt, og jeg venter ham i Dag, hvorefter jeg vil stemme for Bulletins, især for den lange Afstands Skyld.

Der er Gud skee Lov i den hidtil optrædende Complex af Symptomer intet Foruroligende, og — udbreder Rosen sig ikke høiere op over Pande og Hoved, saa er man berettiget til at antage, at Sygdommen allerede har culmineret, saa vi tør haabe, snart at være i reel Convalescens.

Deres mig bekjendte personlige Følelser for vor ophøiede Herre have ladet mig haabe, at disse Linier ville være Dem kjærkomne fra

Deres
ærb. hengivne
Bock.

Glücksborg d. 16. Novbr. 1863.

Høistærede Hr. Oberst!

Maae jeg af Hjærtet takke Dem for Deres venlige Brev. Jeg fik det en Time efter, at det varme Kongehjærte slog sit sidste Slag Kl. 2, 45 Minutter. — Paa Slotsuhret.

Lørdag Eftermiddag Kl. 4 opblussede tredie Gang den ustandselige Rosen, og da den nu gik gradeviis over hele Hovedet i disse tunge 22 Timer, saae vi gradeviis det Punct nærme sig, da vi maatte forudsee, at den nødvendige uhyre Reaction maatte stille større Krav, end Naturen havde levnet vor ædle Herre.

Vore Bulletins ere samtlige det troe og sande concise Udtryk af Øieblikkets Tilstand. Et Quarteer eller 10 Minutter efter den Kl. 2 afsendte Bulletin begyndte Reactionen at standse, og der var at vente en Kamp. — Den kom ikke. I Løbet af en lille halv Time sank Varme og Puls, og det blev en blid og mild Hensoven, som naar den nedgaaende Sol dukker bag den skyfrie Horizont, stille, jevnt, og see saa svandt den sidste Straale.

Men det var et hjærtegribende Øieblik i sin mageløse Mildhed, i Modsætning til de stormende Tanker, som i det Mindste hos mig, men vistnok hos Alle, knugede Hjærtet med skjærende Sorg.

Først fra Søndag Morgen blev det Grevinden ret muligt rigeligt at lette sin Sorg med Taarer, og den, der har seet hende værne om ham, vi elskede, glemmer aldrig den Dag og dens bittre Timer.

Hun takker Dem for Deres Deeltagelse, for Deres redelige og hjærtelige Deeltagelse, og hun har bedet mig sige Dem det, til hun selv kan det.

Tillad mig ogsaa at takke Dem, jeg tør det, fordi jeg fra saa Mangengang veed, at Kongen virkelig havde Dem kjær.

Den sidste Tids bevægede og store Krav stillede for store Fordringer til hans Tanke, hans Villie, hans Hjærte og hans Iver, og Historien vil engang sige, at han døde virkelig i sit Kald.

Med sorgfuldt Hjærte
Deres
med Høiagtelse hengivne
Bock.

D. 17. Novbr. 1863.

Til Grevinde Danner!

Deres Naade tillade, at en Fremmed et Øieblik trænger sig ind i Deres Sorgens Kammer, men jeg kan

ikke modstaae Trangen til at udtale for Deres Naade, hvor meget jeg, som vistnok de Allerfleste her i Landet, føler Betydningen af det store Tab, vi have lidt, der, i hvor stort det end er for Deres Naade, vel endnu er større for Landet i dette skjæbnesvangre Øieblik. Deres Naade veed, at jeg hører til dem, som stedse har erkjendt, hvor kjærlig, hvor hengiven en Støtte De var for vor hedenfarne, folkekjære Konge. Gjentagelsen af denne Erkjendelse trænger sig frem paa min Pennespids nu, da den Mand har endt sit skjæbnesvangre Liv, der søgte Husvalelse i Deres Omgang, naar hans opildnede Sind bragte hans let bevægelige Gemyt i Bevægelse.

Dog midt i denne Sorg over Mandens Tab trænger det Spørgsmaal sig frem: har Kongen ikke sluttet sin Livsbane i et gunstigt Øieblik? Den Bane, der ligger bagved, er gjennemløbet med Hæder og ikke ringe Held, men i de sidste Aar med stadig Udsættelse af de brændende Spørgsmaal, hvis Besvarelse kan komme til at udsætte Danmarks Tilværelse i endnu høiere Grad end i 1848. Alt, hvad der hører hertil, er nu sat paa eet Kort, begynder først Spillet, saa kan i een Dag være tabt, hvad 15 Aars Virken har søgt at bygge op, hvilken Sorg for den afdøde Konge, om han havde maattet opleve saadanne Begivenheder.

I en Samtale i Gaar med Baron Blixen enedes vi om, at han skulde henlede Deres Naades Opmærksomhed paa, om ikke et Brev til den nærværende Konge vilde være en passende Ting, et Beviis paa, hvor godt De, ved i saa mange Aar at leve i en Konges Nærhed, havde lært at yde Majestæten Hyldest, uanseet alle personlige Forhold, Sympathier eller Antipathier. Jeg har Grund til at antage, at Kongen vil vise Deres Naade den Opmærksomhed, han skylder sin høie Forgjængers og store Velgjørers Enke. Et Rygte sagde i Gaar, at Deres Naade agtede ufortøvet at komme her til Staden, dersom De ikke nødes til at handle anderledes, saa troer

jeg at burde udtale for Deres Naade, at De vistnok vilde handle rigtigst ved at følge, hvad jeg godt begriber er Deres Hjærtes Ønske, at blive paa Glücksborg, indtil det høie Lig flyttes bort, eller til man giver Deres Naade Anledning til at forlade denne Sorgens Bolig.

Endnu een Ting vover jeg at forelægge Deres Naade til Overveielse. Meget kunde friste Dem til, at tage Ophold i fremmede Lande i nogen Tid, for at lette og adsprede Sindet og styrke Helbreden. Men dersom dette ikke er en Nødvendighed, da troer jeg, at Frederik VII.'s Enke hellere maatte begynde sin Enkestand paa een af sine Eiendomme her i Landet, om end kun for nogle Maaneder. Deres Naade er i den lykkelige eller ulykke-Stilling, at Manges Øine vogte paa Dem endnu i nogen Tid, og at alle Deres Skridt ville blive tydede med stadigt Hensyn til Deres Forhold til den høie Afdøde.

Deres Naade vil maaskee finde min Fremfærd ukaldet og paatrængende, jeg har selv en Fornemmelse af, at det er saaledes, men jeg styrkes til at udføre mit Forsæt ved den Bevidsthed, at jeg dog høist kun berøver Deres Naade nogle Minutter, behager mine Raad ikke, saa kast Brevet bort og glem dets Indhold, jeg skal ikke føle mig krænket herved, thi alt, hvad jeg skriver, er kun en ærbødigst Henstilling.

Maa jeg endnu engang nævne min dybe Medfølelse over vort lidte Tab og anbefale mig til Deres Naades

velvillige og gunstige Erindring,
underdanigst
A. F. Tscherning.

Glücksborg d. 19. Novbr. 1863.

Hr. Oberst!

En Upasselighed, som desværre hviler over Hendes Naade Lehnsgrevinden, en Følge af sorgfulde Dage og Nætter, der gik forud den tunge, den store Begivenhed, vor

elskelige Konges Bortgang — nøder Grevinden at holde Sengen, og er Grund for, at Obersten fra mig modtager en Tak, som jeg veed, Grevinden selv egenhændig havde ønsket at bringe Dem. — Deres deeltagende Skrivelse til Hendes Naade i Dag bevægede Grevinden meget, og har Hendes Naade sagt mig at sige Dem, at ihvor dyb hendes Sorg, hvor stort hendes Tab er, da finder hun sig med Taalmod i Guds Villie og føler, at hendes kjære, høitelskede Gemal og Konge hviler nu saa godt og er fri for det meget Uvisse, som Fremtiden kan bringe. — Grevinden takker Dem for deres trofaste Deeltagelse for hende. — Grevinden har ganske i Eet og Alt (om jeg i faae Ord saaledes tør udtrykke mig) handlet, som De i Deres Brev vilde tilraade hende det. — Tak ogsaa fra mig Hr. Oberst for al Trofasthed mod den, som jeg tilhører med min hele Hengivenhed. Gud give mig Helbred og Evne til at være det for hende, som min dybe Taknemmelighed tilsiger mig, ikke blot for hvad hun har været for mig, men ogsaa hvad jeg sildig og tidlig har seet, hun har været det for Kongen — en Konge, som ingen Dansk nogensinde vil kunne glemme! jeg kunde af mit hele Hjærte i det Øieblik, da jeg havde seet, Grevinden havde modtaget Kongens sidste Suk — takke hende for hvert Øieblik, jeg havde tilbragt med dem Begge, og min Trøst og Lykke vil det være, at maatte følge Grevinden i de kommende Tider, hvorhen end i Fremtiden hendes Vei vil gaae. — Med Høiagtelse og Hengivenhed H. Lytzen..

Deres Høivelbaarenhed
Hr. Oberst von Tscherning,
R. af D. etc.

Glücksborg d. 21. Novbr. 1863.

Hr. Oberst!

Medens jeg var sengeliggende, bad jeg Frøken Lytzen at tilskrive Dem min inderligste Tak for den Medfølelse,

med hvilken De øieblikkelig kom mig imøde i denne tunge Tid, men da jeg nu er fri for Feberen, længes jeg efter selv at bringe Dem min Gjentagelse af denne Tak, den har dybt rørt mig, og den har tillige viist mig den Omhu, De nærer for mit Vel, det gjør saa godt i Sorgen at føle, at man ei er ene om at bære den. Jeg bør derfor ikke klage over den Hjærtesorg, som hviler over mig, thi Gud har allerede lettet den ved Bevidstheden om, at saamange kjærlige Hjærter dele den med mig.

De vil undskylde det mangelfulde i dette Brev, men — jeg er bøiet, og kan ei endnu faae den Ro i Sindet, som med Guds Bistand vil komme. De har været saa venlig at give mig nogle Vink, og jeg ønsker derfor at meddele Dem, hvad jeg har foretaget mig. Min første Gjerning efter den ulykkelige Time var, at tilskrive Kong Christian om den velsignede, kjære Konges Bortgang, og at bede om Kongens Naade og fremtidige Beskyttelse. Dernæst bad jeg Geheimeetatsraad Trap — om muligt — at stille den Bøn til Hans Majestæt, at jeg turde dvæle en lille Tid her i Eensomhed med min Sorg! Naar Sorgen ligger ret dybt, saa betragter jeg den som en hellig Gjenstand, hvilken man ei ønsker at fremstille for nysgierrige Blikke! Om det er Guds Villie, da er det mit inderligste Ønske, at tilbringe Sørgeaaret i stille Ro her i vort kjære Danmark; hvad senere skal skee ligger for fjernt til at beskjæftige Tanken dermed. Hvor kortsynede vi ere, har vi nylig seet, thi havde jeg tænkt mig, at vi allerede nu skulde see den elskede Konge som Lig, saa havde jeg ikke tilskrevet Dem Brevet angaaende Frederiksborg! Nu behøves det jo ikke!!

Jeg skylder endnu at meddele Dem, at Hans Majestæt Kong Christian har viist mig den store Naade, at opfylde min Bøn, og jeg forbliver derfor her et Par Maaneder. Kongen har ligeledes haft den Naade, at tilsige mig sin Beskyttelse i et egenhændigt Brev. Og nu

beder jeg Dem endnu engang at modtage Forsikkringen om min Taknemmelighed, samt om den store Høiagtelse hvormed jeg henlever Deres Louise
Grevinde af Danner.

Kjøbenhavn d. 30. Decbr. 1863.

Høivelbaarne Hr. Oberst v. Harbou!

Mange Tak for Deres venskabelige Brev af 16. ds. Det bekræfter fuldstændig, hvad jeg nok formodede, at vort Krigsvæsens Tilstand maatte gjøre det høist ønskeligt, at vinde nogen Tid, for at faae det meget bedre kittet i sine Fuger. Jeg veed jo godt, hvor meget lettere det er, at fylde Rammerne med et Slags enkeltviis øvede Folk, end at gjøre hver enkelt Ramme med sin Indmad til et samlet Hele, endsige gjøre Rammerne i Forening til en let styrelig og ordnet Hær. Men naar jeg paa vedkommende Steder (dog troer jeg nok, Krigsministeren nu veed det) saasom hos de ledende Ministre gjør dette gjældende, naar jeg saaledes siger: Eders Forfatning af 18 November er endnu kun et Luftcastel, som ikke skaber mindste Stump Statsmagt, og denne er det, som nu behøves, kan I ved at stikle paa denne Forfatning vinde Tid for at udvikle og styrke Eders Magt, efterat uventede Begivenheder (f. Ex. Frederik VII.'s Død) har afkortet den Tid, I havde regnet paa, saa kaldes det Mangel paa den sunde fædrelandske Æresfølelse og Pessimisme. Hvilken Haan, siger man, ogsaa for Ministeriet, Klikken, Politimester Crone, Ploug, Bille, Rimestad, Studenter og Kjøbenhavn, for kort siden at have lavet en Forfatning i Galop, for at vise det danske Riges Uafhængighed af Tydskland, og nys at have tvunget en ny som Konge uerfaren, kun lidet snarraadig Mand, til at underskrive den i en Haandevending, nu saa snart efter, at opgive den, som et Afhængighedstegn af den ydre Verden, da den jo dog netop var bleven til som et Uafhængighedsbeviis. Nei saa hellere lade staae til.

Naar jeg dertil svarer, men Forfatn. af 18 Novbr. har jo nu fuldbyrdet sin Hovedbestemmelse, Holstens Udsondring, den have I jo nu faaet i Overmaal, saa forbittres de, især naar jeg tilføier, nu er det ikke Forfatn. af 18 Novbr., men Statsmagten og dens Udtryk, Væbningsmagten, der skal kunne formaae at holde Resten sammen, under Londonnertractatens Beskyttelse, ved hvilken I jo have paataget Eder at holde det Hele sammen. Omstændighederne vare os saa gode i 1848, at lade os kjøre ind i det nødvendige politiske Spor, førend Forfatningen traadte imellem, nu har man stillet denne nye Forfatning op som et Afgudsbillede, i hvilket man dyrker sin nationale Forfængeligheds store Drøm: Danmarks Riges skandinaviske Uafhængighed af Tydskland. Paa denne Maade fanatiserer man sig, griber Drømmebilledet og udsætter Virkeligheden, det under een Statsmagt sammenhængende Land, med sin Befolkning af blandet sproglig Nationalitet, med sin lige Ret og nedarvede Adkomst og Bopæl, for at splittes ad og Danmark for at gaae tilgrunde som Stat. Deres Brev, kjære Oberst, skal imidlertid ikke blive spildt, forsaavidt jeg faaer Anledning til at blive hørt af nogle af vore ledende Mænd. Hvem disse skulle blive, vidstes endnu ikke i Gaar Aftes. Monrad skal have paataget sig at danne et nyt Ministerium, men endnu i Gaar Aftes var han, som sagt, ikke blevet færdig.

Ifølge Allerhøieste Befaling har jeg herved den Ære at meddele Deres Høivelbaarenhed, at Hans Majestæt Kongen ønsker at samtale med Dem og nogle Flere i Aften d. 26. Decbr. Kl. $6^1/_2$ i Hans Majestæts Palais, angaaende den øieblikkelige politiske Stilling.

Idet jeg opfylder den Allerhøieste Ordre skulde jeg tilføie, at Hans Msjestæt venter at see Dem i civil Dragt.

Christiansborg i Hans Majestæt Kongens Cabinetssecretariat d. 26. Decbr. 1863.

Deres Høivelbaarenhed, Hr. Oberst A. F. Tscherning,
Ridder af Dannebrog!

D. 8. Januar 1864.

Til Kongen!

Da høisalig Kong Frederik VII. i 1854 havde den Naade at udnævne mig til Medlem af det Rigsraad for Monarchiets fælles Anliggender, der bebudedes ved Forordningen af 26 July 1854, og som lidt efter lidt skulde træde i Kraft og samle sig til et Hele om den Kjærne af 20 kongeudnævnte Medlemmer, hvilke strax traadte i Virksomhed, som en midlertidig Foranstaltning, tog jeg allerunderdanigst imod denne Post, uagtet jeg indsaae, at dette Skridt vilde blive misbilliget fra mange Sider, navnlig af adskillige af mine politiske Venner og Tilhængere; men jeg indsaae, hvor rigtig den Vei var valgt, man havde betraadt; jeg havde i Forhandlingerne i Rigsdagen paa en Maade tilskyndet at betræde den, og jeg haabede dengang at kunne bidrage til at udjevne de Vanskeligheder, som man sandsynligviis vilde støde paa under den yderligere Udvikling af Forfatningen. Jeg smigrede mig navnlig med, at det var denne Opfattelse af Forholdene, der havde ledet Hans Majestæts Valg paa mig til Rigsraadsmedlem, hvorfor jeg stadig har handlet i Overeensstemmelse hermed. Da Regjeringen efter Ministerskiftet i Efteraaret 1854 forlod denne Vei, aaben for Tillempningen, og afsluttede Forfatningsværket ved Forfatningsloven af 2den Octbr. 1855, der er en Heelstatsforfatning med fuldstændig parlamentarisk Overvægt for Kongeriget, stemte jeg imod denne Forfatning, fordi jeg ansaae den uskikket til at løse Opgaven, som der forelaae. Dog traadte jeg dengang ikke tilbage, fordi det var mig bekjendt, at Kongen selv, da det ovennævnte Ministerskifte indtraadte, havde haft andre og efter min Mening langt rigtigere Anskuelser om, hvorledes en Forfatning for Monarchiets Fællesanliggender burde være. Dette lod mig nemlig haabe, at Erfaringen

i de kommende Aar vilde bringe Regjeringen til at betræde den rigtige Vei. Siden har jeg ved enhver Leilighed gjort, hvad jeg formaaede, for at komme ind paa en saadan, men stedse forgjæves. Ved Indførelsen af Forfatningen af 18 Novbr. 1863 har Deres Majestæt endelig ganske forladt den i 1854 betraadte Bane og betraadt en ganske ny, eller rettere en tidligere, men uheldig forsøgt Bane. Da denne gaaer i en Retning, saavel med Hensyn til Landsdelenes gjensidige Stilling som deres indre Frihed, som jeg ikke kan følge, saa kan jeg, efter min Opfattelse af den Pligt, jeg har overtaget ved min Udnævnelse til Medlem af Rigsraadet, ikke længere finde mig skikket til at vedblive i denne Stilling; jeg er derfor saa fri allerunderdanigst at ansøge Deres Majestæt om, at tage min Udnævnelse tilbage. Vedlagt følger det mig under 26 July 1854 allernaadigst meddeelte Mandat.

29. Februar 1864.

Til Kongen!

Deres Majestæt har allernaadigst beæret mig med en Skrivelse af 26. Jan. dette Aar, hvori De i de naadigste Udtryk opfordrer mig til at tage mit allerunderdanigst indsendte allerhøieste Mandat til at være Medlem af Rigsraadet tilbage, og vedblive at fungere i denne Stilling. Det er for mig en stor Tilfredsstillelse at finde en saa gunstig Leilighed til at vise min Redebonhed til allerunderdanigst at underkaste mig Deres Majestæts allernaadigste Villie. Jeg iler derfor med at udbede mig at faae benævnte allerhøieste Mandat tilbage.

4. April 1864.

Finantsminister Monrad!

Herved har jeg den Ære at anerkjende Modtagelsen af det tilbagesendte Mandat til Rigsraadet, som jeg under 8. Jan. d. A. havde indsendt til Kongen, ledsaget af allerunderdanigst Ansøgning om Fritagelse for at fungere i Rigsraadet efter Grundloven af 18 Novbr. f. A. Hvilket Mandat jeg ifølge Hans Majestæts allernaadigste Skrivelse af 26. Jan. d. A. om at forblive i den nævnte Stilling, i senere allerunderdanigst Ansøgning har bedet om at faae tilbage. Min oprindelige allerunderdanigste Ansøgning er ved samme Leilighed bleven vedlagt, savnes den i Archivet, skal jeg paa Opfordring levere den tilbage.

4. April 1864.

Til Fædrelandets Redacteur!

I Deres Nr. 77 af 4. April d. A. under Overskrift „Slesvigske Tilstande III.", siger De: „Mon der endnu er Nogen, som kan fastholde den Tro, at Preusserne og Østerrigerne kun ere komne for at værne om Slesvigernes Rettigheder og Interesser, at det er deres Hensigt at opretholde den danske Konges Autoritet i Slesvig og respectere det danske Monarchies Integritet? Vi troe, at selv Tscherning, hvis Ven, Thomsen Oldensworth, nu sidder som Amtmand i Husum, og hvis Client, Hr. Hansen, agerer Borgermester i Haderslev, er kommen ud over slige Illusioner!"

I dette korte Stykke tillægges mig altsaa, at jeg er en Ven af Thomsen Oldensworth, der har en Client i Slesvig, der hedder Hansen, og at jeg har gjort mig Illusioner over Krigens Betydning; begge Dele ere lige urigtige. Da jeg nu antager, at De ikke, efter modent

Overlæg ønsker at paasige en Mand Noget, der af Mange vil opfattes som lastende, uden at give ham Anledning til at gjøre opmærksom paa det Urigtige, saa haaber jeg, De giver Plads i Deres Blad for disse Linier.

Thomsen Oldensworth er ikke og har aldrig været min Ven! Jeg har, mig bevidst, ingen Client i Slesvig, som hedder Hansen, altsaa heller ingen, der fortiden agerer Borgermester i Haderslev. Ingen har været længer fra at gjøre sig Illusioner over Preussernes Hensigt med Krigen, end jeg. Dette er hverken Nyt eller Ubekjendt; alt for Aaringer tilbage, forud for Udbruddet i 1848, har jeg flere Gange opfrisket i Erindringen, at Preussens Regjering alt i 1815 har drøftet Spørgsmaalet om Danmarks Deling og flere Gange søgt at drage Sverrig ind i disse Planer. Det er jo netop, fordi jeg ikke gjorde mig Illusioner i denne Retning, at jeg efter 28. Jan. 1852 trængte paa den snarlige Opfyldelse i rundelig Maal af de overtagne Forpligtelser. Medens Østerrigs Indflydelse i Forbundet endnu var overveiende, det var jo for at undgaae en Krig med Tydskland (Preussen), at jeg raadede til, uanseet den strenge Ret, at handle saaledes i Slesvig, at i det Mindste een af de venskabelige Magter fandt, at vore Forpligtelser vare opfyldte. Jeg raadede til hellere end at glide hen til Krig, at finde sig i Forholdet til Holsten, ordnet saaledes, at denne Landsdeel forblev i organisk Forbindelse med Resten af Riget. Herved forbedredes vor Stilling ligeoverfor Forbundet, og forskaffedes den danske Regjering Tid til at gjøre Slesvigerne tilfredse med deres nye Stilling. Jeg frygtede de tydske Stormagters fornyede Indblanding, jeg stolede ikke paa de venskabelige Magters gode Villie og Evne til at støtte os saaledes, som det havde været fornødent for at sætte vor Regjeringspolitik, først dens Heelstatspolitik af 2 Octbr. 1855, dernæst dens Udsondringspolitik af 18 Novbr. 1863, igjennem. Jeg gjorde mig ingen Illusioner der, hvor saamange

gjorde sig de allerbesynderligste Illusioner, og ligesom udfordrende Krigen, udraabte: „Den, som intet vover, intet vinder“, og „Dristig vovet halvt er vundet!“ Derfor var det, jeg tidlig tilraadede de foederative Former til Landsdelenes gjensidige Beskyttelse og Stridspuncternes indre Afgjørelse, selv under mindre gode Vilkaar. „I sætte Staten paa Spil, I oversee Eders Fjender, I overvurdere Eders Venners gode Villie og Evne!“ Var det at gjøre sig Illusioner ligeoverfor dem, der udtalte de udfordrende, overmodige Krigsord, var det ikke, fordi jeg forudsaae, hvad der nu er kommet, at jeg talte saaledes? — — Men den Pessimisme, som „Fædrelandet“ saa hyppig har tillagt mig, som een af mine bekjendte Egenskaber, bestod den ikke netop i, at jeg søgte at vifte Illusionernes blændende Taager til Side og see Fremtiden, som den med Rimelighed, med en Art Nødvendighed maatte udvikle sig af Fortiden. Naar man fra forskjellige Kanter paakaldte den anden slesvigske Krig, som Middel til at gjennemføre den dansk-nationale, ja endog den saakaldte nordisk-nationale Fortolkning af de overtagne Forpligtelser i Sprogsagen og Forfatningssagen, saa udtalte jeg advarende: I kunne ikke fremtvinge en europæisk Afgjørelse uden maaskee gjennem Krig, men Krigen kan let føre til et stort Tilbageslag, til et Slesvigholsten eller til en Deling af Slesvig, ja til Statens Opløsning, thi bag enhver Krig, hvori Preussen bliver indviklet, især med Danmark, lurer Erobring, og som dens Følge den danske Stats Opløsning strax eller senere. En paatvungen Fornyelse af Slesvigholsten, eller en ved Krig paatvungen Deling af Slesvig i, som det vil hedde, den almindelige Freds Navn, vil sandsynligviis kun være en Udsættelse af Statens Opløsning. Med disse Anskuelser, hvilke „Fædrelandet“ tidligere bebreidende har tillagt mig, kan det vel ikke være mig, der har gjort mig Illusioner om Krigens Betydning, en slig Illusion maae snarere tillægges dem, som i Krigen have seet Veien til

en gunstigere europæisk Afgjørelse af de nævnte Stridspuncter med Tydskland. Det er ganske vist endnu muligt at naae derhen, thi der er endnu ingen Afslutning, men Veien vil i hvert Tilfælde have været meget knudret.

I et Brev til Fædrelandets Redacteur af 15de April 1864 takker Tscherning for Optagelsen af Brevet af 4de April. Han søger yderligere at frigjøre sig for at staae i Venskabsforhold til Th. Oldensworth, der betragtes som en Slesvigholstener, medens det maae være noksom bekjendt, at Tscherning var en afgjort Modstander af Slesvigholsteinismen, og at alt det Samkvem, han har haft med Oldensworth, har været et Forsøg paa at afvinde ham fra Slesvigholsteinismen og holde ham fast ved Slesvigs Selvstændighed og democratiske Udvikling. Endvidere afviser Tscherning atter den Paastand, som „Fædrelandet“ fastholder, at en Hr. Hansen skulde staae i Venskabsforhold til ham, dermed, at han ikke veed, hvem bemeldte Hansen er. Han skriver videre:

De søger, Hr. Redacteur, at gjøre min Udtalelse om de preussiske Planer til Danmarks Deling tvivlsom; men lad min Forudsætning være urigtig, naar jeg kun holder den for rigtig, saa medfører den ligegodt, at netop jeg maae forudsætte andre Hensigter hos Preussen, naar de angribe vort Land, end den, kun at hjælpe Slesvigerne til deres Ret. Derfor har jeg stedse været saa ivrig imod at give Paaskuddet til Angrebet, det være ved Udsondringen af Holsten, ved sproglige Overgreb i Slesvig, Incorporationsbestræbelser, eller Tydskland truende, usikkre og utilstrækkelige skandinaviske Forbindelser. Derfor har jeg saa hyppig udtalt, hver Ting til sin Tid og ved rette Midler. Da jeg saaledes har tillagt Preussen Bihensigter, farlige for Danmark, saa har jeg ikke kunnet antage, at Preussens Hensigter vilde tilintetgjøres derved, at vi ordnede vore Forhold i Overeensstemmelse med Landsdelenes Ønsker og givne Tilsagn, men jeg har meent, at Paaskuddet herved blev Preussen berøvet til Bihensigternes Opnaaelse. Vi havde jo seet, at Preussen, skjulende sine Hensigter, sad rolig lige indtil Arve-

forholdene truede med at forvikle sig, og den uheldige Erklæring af September 1846 bragte Arvespørgsmaalet og Spørgsmaalet om det administrative forbundne Slesvigholsten i Forbindelse med hinanden ind for det tydske Forbund, men da benyttede Preussen disse Forviklinger til at træde i Forbindelse med Arveprætendenterne og søgte heri deres Krigsgrund 1848.

Jeg har ikke, som De siger, prædiket Eftergivenhed mod Holstens Fordringer, men jeg har raadet til foreløbig i det Mindste, at offre forekjellige Anskuelser og Forhaabninger i Rigets velforstaaede Interesser, hvilke efter den uheldige Fred, vi havde været i den Nødvendighed at slutte den 2den July 1850, og den europæiske Gunst, det slesvigholstenske Oprør dengang vedblev at nyde, efter min Mening bestod i, selv med Opoffrelser, at søge at føre Delene sammen til et fredeligt Samliv og gjenvinde Vanen hertil. Jeg har udtalt mig imod Gjenoptagelsen og Udviklingen af Formaal, som ikke passede sammen med en saadan Fredspolitik. Da jeg saa ofte offentlig har udtalt mig om disse Ting, skal jeg ikke omtale dem nærmere her, men kun henvise til, at De, Hr. Redacteur, imidlertid selv giver Beviis for, at jeg ikke har prædiket Eftergivenhed mod Holstens Fordringer, ved at bringe i Erindring, at jeg stemte mod dette Forslag 1856. Naar Redacteuren vil gjøre sig den Uleilighed, at gjennemsee Forhandlingerne om Grundlovsindskrænkningsloven i 1855, saa vil han see, deels af mine Udtalelser, deels af de Forslag, for hvilke jeg har stemt, at jeg har været imod Loven af 2 Octbr. 1855, fordi den ikke kunde indgyde Landsdelene Tillid, fordi den gjorde Kongen til Embedsmand i et grundlovsmæssigt Geheimestatsministerium, hvilket herved fik en vrang Stilling ligeoverfor Kongen, og hvorved forberedtes et Klikkeregimente, og endelig, fordi Valgloven, naar den ikke holdt sig til middelbare Valg gjennem Landsdeelsrepræsentationen, men fastholdt umiddelbare Valg, —

da optog en Indtægtscensus og gav ikke et mere omfattende Valggrundlag. Jeg paatalte ogsaa den Mangel ved Valgloven, at den ikke var bleven forelagt de forskjellige Repræsentationer. Forelaae Forhandlingerne i Tyvemandsraadet, saa vilde mine Indsigelser mod 2 Octbr. 1855 endnu træde klarere frem.

Ganske vist har jeg ikke fraraadet Sprogrescripterne, eftersom jeg ikke er bleven spurgt om Raad; men jeg har misbilliget dem, den første Gang jeg hørte om dem, som uskikkede til at løse den Opgave, som var stillet den slesvigske Bestyrelse ved Proclamationen af 14 July, hvori der høitidelig var givet Tilsagn om Sproglighed og Sprogbeskyttelse. Ligeoverfor et saadant Tilsagn lod der sig ikke drage Sproggrændser paa Jordfladen efter Sogne eller paa lignende Maade. Mine Anskuelser om denne Sag har jeg iøvrigt for længe Siden forelagt Publicum, saa jeg behøver ikke her at anføre dem. Da den slesvigske Bestyrelse snart efter Rescripternes Udstedelse kaldtes til at forsvare dem mod det fremmede Diplomaties Indsigelser, anførtes især administrative Grunde.

Vel stemte jeg 1856 mod den Art Revision af Fællesforfatningen af 2 Octbr. 1855, som de 11 Holstenere og Slesvigere foreslog (der var kun Riddere); men jeg stillede Forslag om en Revision ved selve Rigsraadets Mellemkomst, hvilket Forslag Raadets Formand skjød til Side; jeg stillede ogsaa Forslag om, at den midlertidige Valglov skulde, overeensstemmende med det kongelige Tilsagn i Forordningen af 26 July 1854, forelægges de forskjellige Landsdeles Repræsentationer. Dette Forslag vare de Elleve tilbøielige til at stemme for, naar det blev bragt til Afstemning, efter at deres eget Forslag var afstemt, men dertil viste Formanden sig utilbøielig. Var dette Forslag blevet antaget, saa var Kongens Tilsagn bleven holdt, og Landsdelene havde faaet Anledning til, paa et passende Udviklingstrin, at udtale sig

om Forfatningen. Forhandlingerne herom ville vise, at mine Grunde hertil netop vare Ønsket om, at bringe Forfatningstvisten til en Afgjørelse udenfor Landets Grændser.

Endnu kun Eet. For at redde mig fra at „sjokke om i Reactionens Ledebaand“, beder jeg Dem, Hr. Redacteur, om at sige mig, hvad, hvor og hvem Reactionen da er? De bruger denne farlige Skræmsel saa hyppig, men holder den stadig i en saa taaget Belysning, at man ikke kan tage sig ivare for den. For mig har Reaction og Action stedse staaet som to Modsætninger, den ene betinget af den anden, der vexlende gjorde sig gjældende i det politiske Liv, ligesom Fremslag og Tilbageslag ved Pendulen i den mechaniske Verden og næsten med samme Nødvendighed. Jeg har undgaaet alle stærke Udslag i den ene Retning af Frygt for Udslaget i den anden.

Den seneste stærke Action mod Slesvigholsten, Forfatningen af 18 Novbr. 1863, der vel tillige kan siges at være en Reaction mod Londonertractaten, men især mod Kundgjørelsen af 28 Jan. 1852, synes væsentlig at have fremkaldt en voldsom Reaction i slesvigholstensk (statsopløsende?) Interesse. Fra mange Sider synes man med usikker Haand at holde fast ved Kundgjørelsen af 28 Jan. 1852, som bedste Grundlag for Conferencen og mod den saa farlige Slesvigholsteinisme. Er det Tilbagebevægelsen imod dette Grundlag, De, Hr. Redacteur, kalder Reaction, ja saa gaaer jeg i dens Ledebaand, som kan føre mig derhen, om og kun i Tanken om Beroligelse. At jeg gaaer blind hen for at trække vort Lod er jo naturligt, thi da den med „saa velberaad Hu fremkaldte Crise“ er gaaet over til Krig, saa findes jo Lodderne i et Lykkehjul.

De kalder, Hr. Redacteur, Democratie Socialisme (Samfundsudvikling) og Bondevennehaab (Udvikling til Lighed) „forfængeligt Blændværk“. Det forundrer mig

ikke, at disse Ting opfattes saaledes i det bureaucratiske Danmark, og det er en Fortjeneste af Dem, Hr. Redacteur, at have sagt det ligefrem, medens saamange fornægte denne Opfattelse eller undvige Tilstaaelsen.

18. April 1864.

Til Conseilspræsident Monrad!

Det gjør mig ondt at maatte uleilige Deres Exellence, der vist paa anden Maade har Uleilighed nok, med Efterstaaende, men idet jeg gjør det, troer jeg at opfylde en Pligt. Sagen er følgende. Vedlagte Nr. 49 af „Sorø Amtstidende“ er bleven mig tilsendt, idet min Opmærksomhed er bleven henledet paa en Correspondanceartikkel fra Kjøbenhavn, hvis Indhold ganske vist er af en ganske egen Art. Kongen er i denne Artikkel omtalt paa en høist utilbørlig Maade, og der er givet Opfordring til at forberede Oprør for at haandhæve Folkets Souverainitet. Baade § 5 og 6 af Presseloven synes mig ere overtraadte i denne Artikkel. Det havde først været min Hensigt, at sende Bladet til Justitsministeren, men da jeg saavel af Dirkinck-Holmfeldts Sag, som af Forholdet med Crone ved Thronskiftet har faaet det Indtryk, at han har en vis Tilbøielighed til at skaane Urostiftere, saa opgav jeg denne Idee. Skjøndt Sagen er af en noget forskjellig Natur, og jeg godt erindrer, at Minister Casse som Dommer var streng i Pressesager, saa at han jo var blandt dem, der dømte som offentliggjorte de beslaglagte Artikler, sender jeg derfor Bladet til Conseilspræsidenten, der dog stedse bliver den, som skal svare for, at Monarchiets Konges Anseelse ikke undergraves ved at betegne Regjeringshandlinger som slette og dog udpege Kongen som den, der hjælper til deres Udførelse, og den, som maae paasee paa Monarchiets Vegne, at Oprøret ikke opfostres i Landsdelen Danmark og opstilles som Middel til at gjøre Folke-

villien gjældende, ja at der endog gives Opfordring til at organisere det. At lade Udtalelser af denne Art hengaae upaaagtede, er, saa synes mig, at lade Lovløshed befæste sig i denne Retning, at bringe dem for Domstolene er derimod paa engang at prøve disse og at prøve ·Lovens Tilstrækkelighed.

Artiklen bærer Spor af at hidrøre fra en ung Mand, studios. eller Lignende. Mon Regjeringen dog ikke engang skulde komme til at indsee, hvor uklædeligt det er, i Statsskoler at oplære unge Mennesker i Hundredetal, holde Statslevebrød til deres Underhold, og til Tak derfor faae et Sæt af halve dagdrivende Oprørstilberedere, der ved Landets ene Universitet oplæres til at udlevere Dele af Staten til Tydskland, ved det andet til at udlevere det til Norge-Sverrig, hver for sig at beholde den største Andeel for sig til Levebrødsland, for hvis Besiddelse de kræve fremmed Beskyttelse. Dette universitariske, bureaucratiske Anarchie kan ikke være en sund Statstilværelse, en saadan Tilværelse kan ikke hænge sammen med sand Frihed; er den af national Oprindelse, saa beklager jeg den nationale Idee som Middel til at fremkalde et sundt Samfundsliv.

12. Mai 1864.

Skolelærer Schelderup i Føllesløv!

I Brev af 7de denne Maaned er De saa god, paa egne og andres Vegne, at opfordre mig til at stille mig til Valg den 14de i næste Maaned i Holbæks Amts 2den Valgkreds. De har gjort det paa en saa indtrængende Maade, henvisende til de nærværende svære Tidsomstændigheder, at jeg vel ikke bør undslaae mig, skjøndt jeg, som jeg alt tidligere har meddeelt Dem, ikke mere føler mig ret skikket til at røgte dette Kald og derfor burde have opgivet at overtage det. Jeg skal altsaa følge den givne Opfordring og møde paa Valgdagen, men jeg for-

beholder mig at kunne træde tilbage uden at støde Vælgerne, inden de 3 Aar ere omme, for hvilke Valget skal gjælde, om jeg nemlig yderligere kommer til den Erkjendelse, at jeg virkelig ikke er skikket til at indtage en Rigsdagsmands Plads paa en for mig selv tilfredsstillende Maade.

Naar de Herrer i Deres Skrivelse udtale det Haab, at jeg maatte kunne gjennem Rigsdagen virke for at bevare den ved Grundloven for Kongerigets særlige Anliggender erhvervede folkelige Frihed, saa frygter jeg for, at den Tid er forbi, hvor dette kan lade sig gjøre. En stor Deel af det menige Folk og en stor Deel af dets Ledere have bidraget til at bringe det dertil, at en Deel af den Frihed, som det umiddelbare Democratie nu nyder, kan blive krævet som et fædrelandsksindet Offer til Statens Bestaaen, og isaafald bliver Modstand vanskelig. Dette er Følgen af den Følelsespolitik, som man har belagt med Navnet den nationale Politik, og det dermed nøie forbundne, overdrevne, især ubetimelige Selvstændighedskrav, som man har villet gjennemføre uden at lægge Mærke til, at vi selv savnede den fornødne Magt hertil, og at vi ikke kunne vente en tilstrækkelig Magtudfolden fra nogen anden Side.

24. Mai 1864.

Til Gaardmand Niels Petersen, Formand for Østifternes Folkeforening!

Deres Skrivelse af 22de Mai dette Aar har jeg modtaget og besvarer efter Deres Ønske umiddelbart, saa at det endnu kommer paa Posten i Dag.

Det forundrer mig, det tilstaaer jeg, at der stilles Spørgsmaal til mig, angaaende min tilsigtede Optræden i Kongerigets Rigsdag, om jeg igjen vælges til Folkethingsmand. Det er, som laae der ikke et langt Liv bag ved mig, hvoraf man havde lært at kjende, hvad jeg

vil, og hvad jeg hidtil har kunnet. Jeg tilstaaer, at dette end mere har forundret mig paa en Tid, hvor langt vigtigere Spørgsmaal foreligge end de opstillede, i hvor betydelige de til enhver anden Tid end kunne være, hvor nemlig Statens Tilværelse staaer paa Spil og med den Statsmagt, Frihed og Forfatning, hvor den ulykkelige Tilstand endelig er indtraadt, hvilken jeg, som De selv og mange af Deres Venner ofte have hørt, i en Række af Aar gjentagen har forudsagt maatte indtræde, naar vi istedetfor at arbeide for indre fredeligt Samliv mellem de Landsdele, som nu engang ved europæiske Afgjørelser var bestemt til at sammenholdes under eet Kongedømme, forfulgte al Slags Blændværk, under Navnene National, Skandinavisk, Udsondring, Eiderdanmark, kort, husker jeg mere alt, hvad man har givet sig af med af slige, som det nu har viist sig, hule Grillefængerier, udviklede og udpyntede mere til vore Fjenders end til vor egen Fordeel. Det synes, som de Herrer have glemt, at jeg i 1854 ene stillede mig mod Strømmen, for at forhindre, at man ved at drive Udviklingen af Fællesforholdene ind paa en skjæv Bane tilsidst skulde komme til at fremkalde et Tilbageslag mod Kongerigets særlige Forfatning. Men jeg vil ikke fortsætte denne Udtalelse af Grundene til min Forundring over, at see Foreningen opstille Spørgsmaal om slige gamle og, forsaavidt de ikke ere gamle og bekjendte, mindre vigtige Sager til mig, som om jeg var en ny Mand, hvis Meninger man ikke kjendte, men derimod vil jeg sende Dem en Artikkel (Min Politik*)), hvoraf De vil see, hvorledes jeg er kommen til den Politik, jeg hylder, hvorledes den hænger sammen med mit Livs Udvikling under de Begivenheder, jeg har oplevet, og hvorledes den nu er.

---

*) En Artikel i „Nørrejydsk Tidende“ for 1864, Nr. 33, 34, 36 og 37.

Jeg kunde maaskee efter denne Meddelelse antage, at have givet tilstrækkelig Svar paa de forelagte Spørgsmaal, men deels berører Artiklen ikke de i Spørgsmaalene antydede Sager enkeltviis, deels vil jeg antage, at Foreningen ved at stille mig Spørgsmaalene har meent at være opmærksom og velvillig imod mig, derfor vil jeg efter det ovenfor sagte besvare de stillede Spørgsmaal.

1) Jeg vil modsætte mig, at Forfatningen af 5 Juny 1849 for Kongerigets særlige Anliggender fortrænges af nogen anden Forfatning og det ikke alene, hvad Valgbestemmelserne vedkommer, men hvad flere andre Bestemmelser angaaer, som i det Mindste ere ligesaa vigtige, men jeg skjuler ikke for mig selv, at de Mange, der have opstillet 18 Novbr. 1863 som det sande Middel til Statens Frelse og søgt at udbrede Troen herpaa, have gjort Arbeidet vanskeligt, da man jo veed, at denne Forfatnings Hovedformaal er, at fortrænge Forfatningen af 5 Juny 1849.

2) Jeg anseer Sammenlægningsfriheden for ubetimelig, saalænge der endnu findes saameget Fæstegods i den jorddrotlige Haand.

3) Den Overeenskomst, hvortil man syntes at være kommen i næstsidste Møde af det endnu bestaaende Folkething, var jeg villig at slutte mig til og vil ligesaa igjen. Mod den af Foreningen antydede Valgmaade har jeg ikke noget at indvende, men anseer den ikke for saa ene saliggjørende, at der jo lod sig tænke nogen Ændring deri, saafremt derved endelig lod sig opnaae Communalforfatninger, der svarede til Landets Inddeling i Bestyrelseskredse.

4) Ligeoverfor Fæsteafløsningen staaer jeg paa samme Standpunct som tidligere, hvilket Standpunct jo maa være Foreningen bekjendt, da jeg vel noget nær er den, som har givet det første mere bestemte Stød til Fæsteafløsningssagen og væsentlig deeltaget i at skaffe de forskjellige Afløsningslove den Form, hvori de ere traadte for Lyset.

Kjøbenhavn i December 1864.

Til Kongen!

Under 8. Jan. d. A. vovede jeg allerunderdanigst at bede Deres Majestæt om, at fritage mig for at være Medlem af Rigsraadets Landsthing, hvortil jeg ikke længere følte mig skikket, fordi Loven af 18 Novbr. 1863 førte i en Retning saavel med Hensyn til Landsdelenes gjensidige Stilling, som deres indre Frihed, som jeg ikke kunde følge.

Deres Majestæt opfordrede mig dengang allernaadigst i Skrivelse af 26. Jan. til fremdeles at forblive i Raadet. Da Deres Majestæts Throne dengang var omspændt af Sorger og Besværligheder, saa holdt jeg det for min Pligt at følge Opfordringen, og forblev i Thinget. Det var, tænkte jeg, jo muligt, at min Forudseenhed havde været urigtig, det vilde jo desuden være tids nok at træde tilside, naar den nævnte Forfatning kom til at virke, som jeg havde forudsat. Men nu er dette Tilfælde indtraadt, langt fra at holde Landsdelene sammen, er Forf. af 18 Novbr. 1863 bleven grebet som Paaskud for at splitte dem ad, og efter at dette er skeet, forsøger man nu at benytte denne Forfatning, hvis Formaal kun har været at støtte Deres Majestæt i Lovgivningen om Anliggender, som Kongeriget havde fælles med andre Landsdele (Fællesanliggender), til at vedblive at deeltage i Lovgivningen om visse Anliggender, der, det maa siges med Sorg, nu kun ligesom alle andre ere særlige for Kongeriget. Der dannes saaledes tvende forskjellige Repræsentationer for dette lille Lands ikke meget betydelige Anliggender. Vel have mange Stemmer givet deres Bifald til denne Ordning af Kongerigets Statsvæsen, men jeg har desuagtet ikke kunnet komme til den Overbevisning, at den er lovlig.

Men selv om jeg herom kunde nære Tvivlsmaal, saa forekommer den hele Foranstaltning mig for i høi Grad

statsfarlig, dobbelt farlig, efter at det er bleven gjort klart, at dens Hovedhensigt skal være, at aftvinge Kongerigets egentlig, nu 15aarige Repræsentation Forfatningsforandringer, som man altsaa vel maa formode, at denne Repræsentation ellers vilde være uvillig til at gaae ind paa. Forsøg af denne Art byder min Følelse og min Forstand imod, jeg har dertil seet, at overalt, hvor man har brugt slige Midler, der have de, selv om de tilsyneladende ere lykkedes, efterladt et dybt Spor af krænket Retsfølelse, som sjelden er forbleven uden skadelige Følger. I nærværende Tilfælde handler man efter mit Skjønnende mere efter hule Theorier og forudfattede Meninger end efter det Udbytte, de henrundne Aars Erfaringer have givet.

Jeg har troet at opfylde min Pligt mod Deres Majestæt, ved at gjøre den Modstand, jeg har formaaet mod en Foranstaltning, der forekom mig saa urigtig, saa farlig; den er efter min Betragtning af en saadan Beskaffenhed, at jeg som retsindig Mand ikke vil kunne deeltage i den Anvendelse af den, hvortil den er bestemt, og haaber derfor, at Deres Majestæt allernaadigst vil bevillige min allerunderdanigste Ansøgning om, at maatte udtræde som kongevalgt Medlem af Landsthinget i Rigsraadet for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender.

Til Formanden i Rigsraadets Landsthing for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender!

Da jeg i Dag har indgivet min allerunderdanigste Begjæring om, at maatte udtræde af Thinget, saa afholder jeg mig fra fremtidig at møde i Thinget*).

Kjøbenhavn d. 19. (?) Decbr. 1865.

A. F. Tscherning,

---

*) Se første Deel pag. 52 og „Nørrejydsk Tidende" 1865 Nr. 1, 7, 8, 9, 10, 61—66, 88—89 o. s v.

Tschernings Afskedigelse som Medlem af Rigsraadet er dateret 2 Januar 1865. Efter denne sin Udtrædelse modtog Tscherning en Anerkjendelses-Adresse, dateret 6 Januar 1865, fra en Deel Valgmænd, som paa denne Dag vare samlede til Landsthingsvalg i Randers. Baade Adressen og Tschernings Svar derpaa findes i „Nørrejydsk Tidende“ 1865, Nr. 3 og Nr. 8.

Kjøbenhavn d. 11. Jan. 1865.

Til Gaardeier N. Petersen, Formand i Østifternes Folkeforening, 2den Valgkreds, Holbæk Amt!

Deres Skrivelse af 8de d. M. med vedlagt Adresse har jeg modtaget og skal ufortøvet indgive Adressen til Rigsdagens Folkething.

I samme Omslag har jeg modtaget en Skrivelse, udfærdiget i Kredsens Folkeforeningers Navn, hvori min Optræden i Rigsraadet og Udtrædelse af samme billiges, og hvori der udtales den Forventning, at jeg vil findes blandt dem, der med urokkelig Fasthed vil holde paa Grundloven af 5 Juny 1849 og Valgloven af samme Aar 16 Juny.

I „Holbæks Amts Avis“ af 6te og 8de dennes, i en Skrivelse til Vælgerne i Kredsen, har Foreningen tildeels faaet Svaret forud paa det her omhandlede Brev. Dersom det ikke lykkes at gjøre heldig Modstand, hvortil der kun er ringe Udsigt, mod det Stormløb, der nu gjøres mod Kongerigets Forfatning af 5 Juny 1849, saa hidrører det fra Grunde, som de af de Herrer kjende, der have beæret mig med deres Nærværelse, deels ved Valgene, men især ved de Møder, jeg til forskjellige Tider har holdt med Vælgerne. Alt siden 1854 har jeg advaret Menigmandspartiet mod at indlade sig paa, at yde nogen bestemt og udtalt Understøttelse til den saakaldte

nationale Politik i sine forskjellige Forgreninger. Ved at skrue Forfatningen af 18 Novbr. 1863 op til et Statsværn i Farens Øieblik, derved vil man nu komme til at holde paa den, efter at Fællesskabet var forbi. Vi vare saaledes kun 15 à 16 i begge Raadets Afdelinger, der gik ligefrem imod den (de ledende Medlemmer stemte for den), jeg alene i Landsthinget, 14 à 15 i Folkethinget. Herved er Modstandsevnen til Forsvar for Grundloven af 5 Juny 1849 brudt. De Forandringer, der komme til at foregaae med denne Grundlov, hidrører ligesaa meget fra dem, der, skjøndt de ere for Loven, dog have indvilliget i, at lade Rigsraadet bestaae som en berettiget Repræsentation for Kongeriget, efter at enhver Art af Fællesskab var borte, som fra dem, der ønske hiin Forfatningslov forandret. 34 Stemmer af 100 havde kunnet hindre denne efter min Mening ulovlige, i hvert Tilfælde skadelige Lovgivningsact. Jeg advarede strax, da Regjeringsforslaget kom til Rigsraadets Landsthing, og gjorde fuldstændig Modstand mod Forslaget, men istedetfor at ringe med Klokken og gjengive og udvikle alle Modstandsgrunde, hyllede man den hele Sag i Taushed. Forslaget forelagdes af Regjeringen den 18de Novbr., det kom til 1ste Behandling den 21de; jeg begyndte samme Dag den Modstand, som jeg siden er vedbleven, foranstaltede en Samling af Folkethingsmænd, gjorde opmærksom paa Faren og paa den Modstand mod Lovligheden af dette Foretagende, som jeg havde begyndt og fremdeles agtede at gjøre. Allerede den 29de Novbr. indeholdt „Nørrej. Tid." en Fremstilling af Sagen og Forhandlingernes Gang, den 15de Decbr. indeholdtes i samme Tidende en Artikkel, som gav en Idee om de Farer, der forestod, men først den 16de Decbr. begyndte „Morgenposten" at beskjæftige sig alvorlig med denne Sag. Havde Adresser skullet have nogen Virkning, da maatte de være fremkomne umiddelbart, støttende den

Modstand, som da blev gjort under saa ugunstige Omstændigheder, inden Sagen kom for Rigsraadets Folkething. At saadant ikke skete, kan ikke være, fordi Bladet ikke bifaldt Modstanden. Thi da det den 16de aabnede sine Spalter for mere omfattende at behandle denne Sag, var det for at gjengive en Tale af Pastor Birkedal i Folkethinget, der væsentlig støttede sig til de samme Grunde, som jeg havde fremført omtrent 3 Uger tidligere, hvilke altsaa, om de strax vare blevne bragte omkring, havde givet dem, der senere have viist, at Sagen laae dem paa Hjærte, Opfordring til at handle i rette Tid, ved nemlig at modarbeide Rigsraadets Vedbliven.

Naar jeg hentyder til denne Efterladenhed fra et Organs Side, der staaer i saa nøie Forbindelse med Østifternes Folkeforening, saa skeer det for at vise, hvor lidt det nu betyder, naar der forlanges, at man skal holde urokkelig fast paa Grundloven af 5 Juny. Den er jo halv overgivet i Modstandernes Magt iforveien ved de tidligere fulgte urigtige politiske Systemer, og senere ved at skjænke den Forfatning (18 Novbr. 1863), som især er bleven til for at rokke ved Forfatningen af 5 Juny, sin Tilstemning, og endelig ved at tilsige den nyt Liv, uagtet dens Formaal, de fælles Anliggender. er forsvunden. Jeg gjør i alle slige Forhold, hvad jeg kan, for at faae det taaleligst mulige ud af hver Stilling, men Stillingen er dennegang forberedt saa vanskelig for mig af andre, og tiltrods for mine betimelige Advarsler, at Udfaldet ikke lover at blive godt. Hvad Valgloven af 16 Juny 1849 angaaer, da har den allerede undergaaet flere, skjøndt mindre væsentlige Forandringer.

25. Marts 1866.

Niels Pedersen, Gaardmand i Kundby!

Under 2den Januar 1865 har jeg fra Østifternes Folkeforening, 2den Folkethingskreds, Holbæks Amt, modtaget en Anerkjendelse af det Rigtige i, at jeg havde nedlagt mit Mandat i Rigsraadet, og samtidig Opfordring til med urokkelig Fasthed at ville holde paa Grundloven af 5 Juny 1849 og Valgloven af 16 Juny s. A. Jeg svarede dengang Foreningen, at dette kunde have sine Vanskeligheder, eftersom man fra Flere af deres Side, som mest havde ønsket at holde paa disse Love, formeget havde indladt sig paa, at indrømme Rigsraadet en Tilværelse efter Fredslutningen, og eftersom saa Mange i urette Tid havde lagt for stor Vægt paa Forfatningen af 18 Novbr. 1863, der aldrig havde haft mindste Betydning for at sikkre os Slesvig, men derimod væsentlig var beregnet paa at undergrave Junygrundlovens Lighedsgrundsætninger, men, tilføiede jeg, desuagtet skal disse Vanskeligheder, som de af mig i Tide bekjæmpede Misgreb have forvoldt, ikke afholde mig fra til det Yderste, at bekjempe de Misbrug, som bleve gjorte af Forfatningen for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, til at paatvinge Rigsdagen visse Forandringer i Grundloven af 5 Juny 1849 og tilhørende Valglov. Forsaavidt de Herrer i Rigsdagstidenden have fulgt Rigsdagens Forhandlinger i 17de Samling, saa vil de have seet, at jeg har holdt dette Ord saaledes, at jeg endog er optraadt med Forslag til en Anklageact mod de Ministre, som have tilraadet Kongen de Regjeringshandlinger, som sigte til Udøvelsen af Tvang paa Rigsdagen i Forfatningssagen. Efter at den nævnte 17de Samling af Rigsdagen var sluttet, have de Rigsdagsmedlemmer af begge Thing, som have sagt Nei til

Tvangsloven af 17 Novbr. 1865, sluttet sig sammen, for at forberede saadanne Rigsdagsvalg, naar Valg næste Gang skulle foregaae, at man tør haabe, at denne Lov af 17 Novbr. 1865 kan blive forkastet. Et Udvalg er blevet dannet med det Hverv, at virke herfor, og fra dette er udgaaet vedlagte lille Skrift „Til Vælgerne, angaaende Grundlovssagen“, som vil blive sendt til Omdeling. Da jeg nu ikke tvivler om, at Foreningen i Overeensstemmelse med sit Program og sin herfra udgaaede Opfordring til mig selv vil virke i den af samme antydede Retning og til af al Magt, saavel at belyse Forholdene, som at trænge de Vankelmodige og dem, der have svigtet Foreningen, tilside fra Valgene, saa sender jeg 20 Exemplarer af nævnte Skrift til Omdeling. Ønskes flere, kunne de faaes. Iøvrigt skal der være sørget for, at Skriftet er til Salg overalt i Boghandelen. Det er en Selvfølge, at jeg maae ansee mig forpligtet til under disse Omstændigheder endnu engang at stille mig til Valg i Kredsen, forsvarende samme politiske Grundsætninger, som jeg har forsvaret, saalænge jeg har haft den Ære, at repræsentere Holbæk Amts 2den Valgkreds. Men det er ikke alene Folkethinget, paa hvilket det kommer an, det kommer især an paa Landsthinget; ganske faae Stemmer behøves her for at afgjøre Sagen til Gunst for Neierne, og i den Landsthingskreds, hvortil Holbæk Amt henregnes, kan vindes en à to Stemmer, det gjælder altsaa om, at sikkre gode Valgmænd.

Da 10de Octoberforeningen er ifærd med at danne sig, og da dens Indflydelse let kunde komme til at virke hæmmende ved Valgene, saa følger ligeledes til Udbredelse 20 Exemplarer af „Nørrej. Tid.“; deri giver Hr. I. A. Hansen en Fremstilling af denne Forenings Forhold til 5 Junyfolkeforeningen, ledsaget af nogle oplysende Bemærkninger.

Kjøbenhavn d. 29. Decbr. 1865.

Til Kongen!

Deres Majestæt tillade allernaadigst, at Undertegnede henvender sig til Dem i følgende, som det forekommer mig, for Deres Majestæt og for Kongeriget Danmark høist vigtige og paatrængende Sag. Deres Majestæt har maaskee bemærket, at jeg fra den Stund, det danske Monarchie blev opløst og Hertugdømmet Slesvig afstaaet fra Kronen til en fremmed Magt, har, som Borger og som Repræsentant i det tilbageblevne Kongerige Danmark, med alle lovlige Midler, der stode til min Raadighed, bekjempet den farefulde Tilstand, som fremstod derved, at Regjeringen vedblev at opretholde som bestaaende i anerkjendt Kraft og Virksomhed en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs **Fællesanliggender**, et Rigsraad, hvis offentlige Tidende vedblev at omfatte som henhørende under det en stor Deel af de slesvigske Valgkredse, hvis Landsthing endnu d. 28. August d. A., altsaa et Aar efter Fredslutningen, anfører som henhørende under sit Lovgivningsomraade: Haderslev, Tønder, Løgumkloster, Aabenraa, Sønderborg, Nordborg og Flensborg Amter, samt Staden Flensborg og Kappel Herred. Jeg har nu forgjæves udtømt alle disse Midler for at afværge den hermed forbundne Fare; kun en umiddelbar undersaatlig, allerunderdanigst Henvendelse til Deres Majestæt staaer endnu tilbage som uforsøgt, og til dette yderste Middel vover jeg nu at gribe. Kun min inderlige Overbevisning om Sandsynligheden af en overhængende Fare for Riget har kunnet bevæge mig dertil. Det forekommer mig, som maatte jeg bebreide mig Mangel af Pligtopfyldelse ligeoverfor min allernaadigste Konge, om Ulykkens Time indtraadte, uden at jeg havde udtalt disse Ord. Jeg har vaklet, om jeg enten allerunder-

danigst skulde søge en Audience, for mundtlig at foredrage Deres Majestæt denne Sag, eller benytte det skrevne Ord. Frygten for Skin af Rænkespil og for Misforstaaelser har bragt mig til at binde Ord og Tanke til Papiret og saaledes gjøre den til Gjenstand for fleersidig og moden Overveielse.

Et kort Blik paa Fortiden maae tjene til Indledning.

I hvor venskabelig de to allierede Magter, det danske Monarchies Ødelæggere, Østerrig og Preussen, end maatte synes sindede efter Fredslutningen, saa er dette Sindelag dog næppe mere at lide paa nu end før. Det forekom de Fleste, som om Krigsgrundene i 1863—64 ogsaa kun vare ringe. Var der muligen Klagegrunde tilstede, saa var det ganske vist ikke Krigsgrunde, end mindre Erobringsgrunde. En Magt, ikke større end Danmark, maatte det ikke have været vanskeligt at bringe til Lydighed, saa meget mindre, som jo det halve Europa tilbød sin mæglende Bistand. Dog blev Erobringen af Hertugdømmerne, til hvilke Deres Majestæt havde en, nu fra saagodtsom alle Sider anerkjendt, fuldgyldig Arveadkomst, gjennemført. Paaskuddet, der bliver tilbage for Erobringen, efterat Arveadkomsten er anerkjendt, bliver saaledes kun det tydske Forbunds forskjellige, ikke noksom paaagtede Klagemaal og som en Art Slutsteen i denne Bygning: Forfatningen af 18 Novbr. 1863. Denne paastodes jo at være en tilsigtet Incorporation af Slesvig i Kongeriget. Saaledes betragter, som bekjendt, de tydske Magter enhver Stræben fra den danske Regjerings Side for at udsondre Holsten, enhver nærmere Tilslutning af Slesvig til Kongeriget end til Holsten. I denne Opfattelse have de Magter, der have undertegnet Londonertractaten, taalt Bruddet paa denne, fordi, hedder det, dens Grundlag herved skulde være brudt, — taalt Krigen mod den Svagere, taalt en Landsdeels Erobring udenfor det tydske Forbunds Grændser, Monarchiets

Sprængning, ja de have endog taalt, at de tydske Stormagter, navnlig Preussen, fik fast Fod paa den danske Halvøe. Hvad skulde de ville modsætte sig efter at have taalt saa meget? Preussen har jo ogsaa ved denne Leilighed forstaaet at sætte sin Fod paa den udenfor Forbundets Omraade erobrede Landsdeel, Slesvig, og staaer med sin Hærmagt ved den aabne jydske Landgrændse; dets Hensigt kan kun være at benytte den første Anledning eller blotte Paaskud til at sætte sig i Besiddelse af Resten af Halvøen med tilhørende Øer og vinde Havet til Grændse. Ingen kan gjøre sig Illusion herover. Uenighed ved Opgjørelsen af de ved Fredsslutningen uafgjorte Gjældsforhold og især den saakaldte danske Agitation i Nordslesvig vil blive det Grundlag, hvorpaa der bygges en ny Klagebygning, og den fortbestaaende Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender vil blive den for de europæiske Magter tilstrækkelige Undskyldning ligeoverfor et sligt Angreb, der vil blive givet Skinnet af Selvforsvar; Paaskuddet vil være klogt valgt. Ingen udenfor Kongeriget vil bringes til at troe, at en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender bliver opretholdt aareviis efter Slesvigs fuldstændige Afstaaelse, naar den skjulte Hensigt derved ikke skulde være at bringe Beboerne af de Amter i Slesvig, der endnu opregnes som hørende under Forfatningen, til at troe, at den kongelige danske Regjering vedblivende nærer det Haab, at bringe dem snarlig tilbage under den danske Krone. Det meer end letfærdige Lovlighedspaaskud, som i Kongeriget benyttes for at besmykke dette Foretagende i Indlandet, vil af alle Udenforstaaende blive dømt efter sit rette Værd.

Disse fra dansk Side anførte Grunde, hentede fra det forfatningsmæssige Standpunct, ville fra preussisk Side, naar det behøves, blive behandlede som en let gjennemskuelig List, og med høie Klagemaal over den

danske Regjerings Færd i dette Punct, der ligger saa nær ved et Fredsbrud, vil den preussiske Magt pludselig overskride Grændsen og fordre den truende Forfatning ufortøvet hævet. Vil Danmark henregne det som hørende til sin Selvstændighed og Æres Bevarelse at haandhæve Retten til at lade en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender bestaae, efterat Slesvig er aftraadt heelt med alle Rettigheder, saa udbryder Krigen, hvis Følger let blive Danmarks Opløsning og Deling. Denne vil i saa Fald blive udgivet for at maatte foregaae til Betryggelse af Europas Fred. Giver den danske Regjering efter og afskaffer Forfatningen (den eventuelle Krigsgrund), saa kræves Pengeoffre til Gunst for Hertugdømmerne, hvilke Pengeoffre Preussen saa tager i sin Haand for at gjøre dem gjældende ligeoverfor Holsten.

Her seer Deres Majestæt Grunden til den Frygt, der omspænder mit Sind, en Frygt, jeg ikke kan vise fra mig, og dreven af den er det, jeg allerunderdanigst vover at gjentage her for Deres Majestæt det Raad, som jeg i Rigsdagen har udtalt: jo før jo hellere at gjøre Ende paa denne Tilstand ved gjennem en kongelig Kundgjørelse at hæve den nævnte Forfatning, den sørgelige Erindring om den 13de og den 18de November 1863, og saaledes maaskee endnu komme Deres Fjender i Forkjøbet.

Et Foretagende som det antydede fra preussisk Side vil med størst Rimelighed finde Sted i Januar eller Februar Maaned. Da den preussiske Regjering ikke ønsker at undgaae, men derimod med Begjærlighed griber den givne Anledning, vil der ikke blive givet Varsel; først efter at Grændsen er overskreden eller i Overskridelsens Øieblik, vil dette Skridt blive forklaret. Indtil da ville de preussiske Agenter snarere berolige end vække Frygt ved Advarsler, og i den preussiske Hofkreds vil blive ført det fredeligste Sprog, navnlig mod den danske

Konge og Kongefamilien; men deraf maae man ikke lade sig dysse i Søvn.

Deres Majestæt vil maaskee fra mange Sider høre det her sagte omtalt som ubetimelig Frygt, som Fanden malet paa Væggen, kort, høre det Samme gjentaget, hvormed de Styrende i 1862 og 63 afviste alle betimelige Advarsler. Begivenhederne have dog viist, at Faren var forhaanden, at Danmarks Stilling blev forværret ved den forhastede Stræben efter en Selvstændighed og en Frigjørelse fra Tydskland, hvilke begge Dele savnede det behørige Magtunderlag.

Forsvarerne af den fortsatte Opretholdelse af Forfatningen for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender ville maaskee henvise til Indskrænkningsgrundloven af 23 Decbr. f. A.; men den indskrænker hverken Omraade eller Formaal, men kun de repæsentative Midler. Ingen Udenforstaaende lader sig skuffe af den, og Rigsraadstidenden af 28de August 1865 viser ogsaa tydelig nok, hvilken Meningen har været.

Man vil maaskee fremhæve til Forsvar den bedre Anseelse, Danmark vinder ligeoverfor den fremmede Diplomatie ved at gjøre sin Forfatning mere conservativ. Hertil bemærker jeg allerunderdanigst, at denne Roes kun er tilvante, lidet betydende Taleformler. Da det Ministerium, som tiltraadte i Slutningen af 1854, forberedte Indførelsen af Forfatningen af 2 October 1855, gjorde den danske Udenrigsminister den preussiske Minister Manteuffel bekjendt med den tilsigtede Forfatning og modtog fra denne formaaende Minister et Brev, som den danske Udenrigsminister antog for særdeles bifaldende, og dog forløb ikke stort over et Aar, inden netop denne Forfatning blev angrebet ogsaa fra preussisk Side, som ikke skikket til at sikkre, conservere Landsdelenes Ret og Monarchiets Sammenhold.

Havde den danske Regjering strax efter Freden i 1864, istedenfor at fremkalde Forfatningsstridigheder i høist uklare conservative Grundsætningers Navn, holdt sig i den daglige Gjerning til Kongerigets Repræsentation og ladet Forfatningsværket følge jevnt med som det Sideordnede, saa havde den fremmede Diplomatie ganske vist ikke klaget over Savn af Conservatisme, men derimod erkjendt Kongemagtens styrkende og beroligende Tilstedeværelse, hvilket for den er Hovedsagen. Alle Skræmmebilleder om Absolutisme i Purpur og i Kofte og Vadmel vare faldne bort af sig selv som tomme Skikkelser. Man vil maaskee berolige Deres Majestæt med at henvise til den danske Regjerings loyale Optræden ligeoverfor de fremmede Magter. Men beroligede den danske Regjering sig ikke ved samme Selvanskuelse forud for den sidste Krig, og blev den ikke overrasket af Begivenhederne? Selv Sverrig forsvarede sin Tilbageholdenhed i det afgjørende Øieblik med, at den danske Regjering ved en altfor rask Fremgangsmaade havde bragt Sagerne over paa et Terrain, der laae udenfor det, paa hvilket den svenske Regjering havde været belavet paa at følge med. De Regjeringer, der maatte være tilsinds at beklage sig over den danske Regjering, ville nok vide i Begivenhederne at finde Stof til Klager og til Beskyldninger. Jeg bringer Exemplerne i Erindring, fordi det ligger saa nær, hvad der tildrog sig med Copist Hansen. I von Bismarcks Øine vil en Mand, der trænger sig ind paa ham med Formaal og Forbindelser som Hansens, stedse blive betragtet som en Intriguant, og naar den fremmede Minister seer, at en som særlig loyal bekjendt, Kongen særlig hengiven Minister, som Hr. Heltzen, offres, fordi han ikke længer vil taale, at hans Underordnede, Hansen, vedbliver at optræde paa slig Maade, medens det danske Ministerium paa samme Tid træder i nærmere politisk Forbindelse med samme Hansens Forbundsfæller, saa tvivler Hr. v. Bismarck

ikke eller behøver ikke at tvivle om, at Hansen jo virker paa sin Regjerings Vegne, om og kun middelbart, og at den danske Regjering i ethvert Tilfælde er Medvider i hans Rænker. Lignende Slutninger vil man ikke forsømme at uddrage af de Forbindelser, der holdes vedlige i Slesvig af de samme Mænd, som antages at styre Hansens Fjed, hvilke Mænd jo endog have paaberaabt sig Slesvigeres Udtalelser for at støtte Regjeringen i Forfatningssagen. Enhver, der seer Sagen upartisk, kan kun forklare sig dette ved at gaae ud fra den Forudsætning, at Forfatningen ikke alene er bestemt for Kongeriget, men ogsaa for Slesvig.

Jeg har her havt den Ære allerunderdanigst at fremstille for Deres Majestæt de Farer, endog overhængende Farer, der true Riget udenfra, som Følge af Opretholdelsen af en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender. Jeg vover nu at hendrage Deres Majestæts Blik paa de betænkelige indre Forhold, som staae i Forbindelse hermed. Jeg vil ved denne Leilighed ikke kunne undgaae at berøre Forhold, som ikke kunne være behagelige; men den Sag, i hvis Navn jeg optræder, Kongeriget Danmarks Opretholdelse, forekommer mig saa vigtig, at jeg ikke kan unddrage mig fra at sige Sandheden, som jeg har opfattet den.

Alt ved Ordningen af Arvefølgen, hvorved Deres Majestæt blev kaldet til at bestige Danmarks Throne, forsøgte Indflydelser at gjøre sig gjældende, som gik ud paa at opretholde en Forskjel mellem Holsten og Resten af Riget, og saavel det Ministerium, der havde støttet Kong Frederik i at gjennemføre Arvefølgeloven, som denne Lov selv blev snart gjort til Gjenstand for politiske Angreb og skarp Bedømmelse. Under Krigen mellem Vestmagterne og Rusland voxede Uvillien, og Ønsker udtaltes i den udenlandske Presse, som fandt Gjenklang i danske Blade, om at de nordiske Kroner

maatte blive forenede paa eet Hoved, hvorved henpegedes paa det svenske Kongehuus. Fra augustenborgsk Side blev ogsaa gjort Angreb paa det danske Monarchies Arvelov, og Ønsket skimtede igjennem om at dele Monarchiet mellem Norden og Augustenborgerne. Det Ministerium, som havde ydet Monarchiet i 1852 saa vigtige Tjenester, veg Pladsen for den Modstand, det fandt i Rigsdagens nationale Partie. Dets Efterfølgere søgte at holde Monarchiet sammen ved en Forfatning, som gav Kongeriget en fuldstændig Overvægt i Repræsentationen. Paa denne Maade haabede de Styrende at sikkre Monarchiets Selvstændighed, og Forsøget mislykkedes. Forbundet blandede sig i Sagen og fordrede større Indflydelse for Holsten. En Deel nye Forsøg bleve derpaa gjorte for at fremkalde Holstens constitutionelle Gjenforening med Resten af Monarchiet, men ved hvert Forsøg fjernedes tvertimod Holsten meer, og de Partier, der havde forstyrret Freden i Holsten og Slesvig i de sidste Aar forud for 1848, de forskjellige slesvigholstenske Partier, spirede frem paany og udfoldede deres Virksomhed, støttede paa de mange slesvigholstenske Emigranter og paa den tydske Presse. I Kongeriget opstod deels af tidligere Levninger, men ogsaa som Følge af Tildragelserne i Holsten en stærk politisk Strømning, der førte Tankerne mod Nord, gjorde Ønsket om de tre nordiske Rigers Forening stærk og rettede Uvillien mod enhver Hindring i denne Retning. Blandt disse Hindringer regnede Mange, jeg tør ikke lægge Sjul herpaa, Deres Majestæt, den forudsatte Thronarving, som en af de Største. De Partier, i hvis Midte slige Ideer gjærede med størst Styrke, vare deels den daværende Regjerings Støtter, deels dens meest fremtrædende Rivaler, hvilke truede med at overfløie den og saaledes tvang den i Partiekampens Hede til Forholdsregler, der, skjøndt vel just ikke beregnede herpaa, fremmede denne Stræben henimod, hvad man kaldte den nordisk-nationale Politik.

I Fr. VII.'s sidste Leveaar var den politiske Strømning i nordisk Retning meget stærk. Mange vænnede sig til at betragte Sverrigs Konge som bestemt til at bestige Danmarks Throne efter Kong Fr. VII.'s Bortgang, Nogle drømte sig endog dette Tidspunct fremskyndet ved en Thronfrasigelse. Regjeringen, der ikke kunde skjule Stillingens Farer for sig, og som blev drevet af den populære Strøm, tog meget alvorlige Forholdsregler for at sikkre et Forsvarsforbund med Sverrig. Denne Stat vilde imidlertid kun træde til, naar den danske Stat var frigjort for det tydske Forbunds Indflydelse; det vil sige, frigjort fra Forbundslandene, altsaa havde opgivet Forudsætningerne ved Londonertractaten. Det saakaldte Martspatent var aabenbart en begyndende Fyldestgjørelse af dette Krav. Den samme politiske Strømning, som havde ført hertil, førte til Forfatningen for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender af 18 Novbr. 1863, der kun fik tilstrækkelig Tilstemning hos Nogle under den Forudsætning, at den var et nødvendigt Led i Underhandlingsrækken om Forsvarsforbundet med Sverrig-Norge, hos Andre, fordi de haabede, at den skulde fremme Slesvigs Incorporation i Kongeriget og omstøbe Grundloven af 5 Juny i en anden saakaldt mere conservativ Form. Saavel Forsvarsforbundet med Sverrig med Udelukkelse af Holsten og Lauenborg, som især Incorporationen af Slesvig brød meer eller mindre aabenbart med Grundlaget for den Arveeenhed, der var tilsigtet ved Londonertractaten, og fyldestgjorde netop herved et Ønske, der deeltes af Mange, for at lette Overgangen til den nordiske Eenhed. Det var denne Tro paa Landets Frelse, ja Storhed ved den svenske Konge, støttet alene paa Ønske og Haab, stærkt næret i den saakaldte intelligente Folkeklasse, der var skuffet i sine Forventninger ved Fr. VII.'s pludselige Død og ved Deres Majestæts uhindrede Thronbestigelse, der vandt saa mange Sind fra Deres Majestæt og til den indbildte

Pagtens Ark, den nys saa ubesindigen antagne Forfatning, der den 18de November 1863 underskreves af Deres Majestæt. Ikke ringe var deres Tal, og det netop blandt de saakaldte Dannede, der holdt sig fast overbeviste om, at dersom Deres Majestæt strax havde opgivet Thronen til Gunst for Carl XV. af Sverrig-Norge, saa var denne ilet til og havde i den nye Forfatnings Navn krævet Danmark-Slesvig for den skandinaviske Forbindelse. Kong Carl XV., meente man, havde vidst at imponere Tydskland og vidst at hævde sit nye nationale Rige. Krigsbegivenhederne svækkede kun denne Tro meget forbigaaende, og Forbittrelsen over Krigens slette Udfald vendte sig fortrinligen mod den, der ansaaes som Skyld i, at den frelsende Engel ikke kom frem af Skyerne. — Freden var endnu ikke sluttet, Monarchiets Opløsning var endnu ikke fuldbyrdet, da alt Mændene af 18 November krævede deres uheldsvangre Værk holdt i Agt og Ære, som forrige Gang til Sikkring af Rigets Selvstændighed og Sammenholdelse, dennegang til Værn mod Absolutismen, og herved gav sig Udseende af at være Frihedens bestaltede Beskyttere. Mistænksomhedens Strøm mod Deres Majestæts gode Hensigter blev nu ledet i en ny Retning. Forfatningen for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender skulde vedblive at bestaae uden Slesvig og uden Fællesanliggender, for at forhindre Absolutismen fra igjen at faae Overmagt, gjennem Indflydelsen paa de Anliggender, som i 28 Januar-Monarchiets Dage havde været fælles, en Frygt, der jo var ganske uden Grund, saavel formedelst Deres Majestæts høimodige Sind, som Deres strenge Pligtfølelse, der jo intet Øieblik kunde tillade Deres Majestæt at nære Tvivl om, at naar Deres Majestæt efter Freden kun var Konge i Kongeriget Danmark, naar De alt i selve Fredsinstrumentet var optraadt udelukkende som saadan ligeoverfor de høie contraherende Magter, naar Deres Majestæt endog havde gjort Land-

bytte med disse i Deres nye Egenskab af Hertug i Slesvig, at saa var Deres Majestæt Konge i et Rige, hvori Regjeringsformen lige siden 5 Juny 1849 var indskrænket monarchisk, hvori den lovgivende Magt var hos Kongen og Rigsdagen i Forening.

Denne saa snedigen udstrøede Formodning om, at Deres Majestæt skulde have været betænkt paa deelviis at indføre Absolutismen i Danmark, saafremt ikke 18 Novemberforfatningen nok engang var bleven fastholdt af Deres Majestæt, forrige Gang, som det desværre har viist sig, til Rigets ydre Forvikling, denne Gang til dets indre Forstyrrelse og maaskee ydre Fordærv, denne for Deres Majestæt saa krænkende Formodning, holdes endnu vedlige og benyttes dristigen af dem, som, idet de indrømme den nærværende Tilstands Uhyggelighed, for at bruge et mildt Ord, forsvare de Skridt, der have ført hertil. For at værne imod absolutistiske Tilbøieligheder bidrager man til at opretholde to Forfatninger i det lille Kongerige Danmark, hvoraf den ene for Kongeriget og Slesvig uden Slesvig og for Fællesanliggender uden Fællesskab. Flyder noget Onde heraf for Landet, saa viser man Skylden over paa den, hvis Lyst til Absolutisme man kun paa denne Maade har været istand til at modstaae. De ansvarlige Ministre have jo fralagt sig Skylden ved at gaae med Strømmen. Deres Majestæt vil allernaadigst indsee, at ligesaa skadeligt, det har været for Land og Rige, at det ved alskens Misgreb og Mistydninger er bragt derhen, at Deres Majestæt er bleven stillet som den væsentligste Hindring for Rigets Frelse gjennem en saakaldt nordisk Forbindelse, saa at Deres Majestæts største Fædrelandssind skulde have bestaaet i at opgive Thronen til Fordeel for en Anden, ligesaa skadeligt er det, at Deres Majestæt kommer til at staae for den almindelige Bevidsthed som den, hvis Tragten efter Enevælde kun har fundet Skranker i en Tilstand som den nærværende, en Tilstand, der forstyrrer

Landets indre Fred og udsætter det for ydre Farer. — Det er i høieste Grad skadeligt for Deres Majestæt og for Rigets Sammenhold, at Riget i dets Ulykkestid har været nødt til at bære Byrden og Faren af to jevnsides løbende Forfatninger, hvis Forening vel er tilsigtet, men er meget usikker, hvis Sammensmeltning kun kan skee seent, og som, naar den endelig er foregaaet, vil efterlade hos en stor Deel, ja vel den største Deel af Befolkningen, en Følelse af Undertrykkelse, alt dette for at modvirke Tendentser, der ikke have Betydning uden forsaavidt de næredes og støttedes af Deres Majestæt personlig, hvilke derfor ville blive Dem tillagte, skjøndt vistnok med stor Uret. Under Trykket af disse ulykkelige Forhold svinder Haabet om Rigets udelte Bevarelse under Deres Majestæts Scepter stadig meer og meer, og de uheldige politiske Strømninger faae paany Overhaand. Disse Strømninger ere saa meget farligere, som de ganske vist ere nærede af et oversvulmende Fædrelandssind, hvis Oversvulmen hilder Blikket, saa at det seer bort over de forhaandenværende Forhold og kun fæster sig paa det Maal, der, om det nogensinde lader sig naae, endnu kun er til i Ideernes Rige, og som, forsøgt naaet i dette Øieblik, med størst Sandsynlighed maae føre til Rigets Deling.

Øieblikket er derfor nu kommet, Deres Majestæt, maaskee det yderste Øieblik, til at gjøre Ende paa den Fare, der ligger i at opretholde en Forfatning for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, efter at overmægtig Magt hersker i Hertugdømmet Slesvig, og til at gjøre Ende paa den indre Fordærvelse, der hidrører fra at have to Repræsentationer paa eengang i det samme Eenhedsrige, i hvilket der iøvrigt er Eenhed i alle Retninger, i nedarvede Sædvaner, i Kongemagt, Forfatningslov, Sprog, Forvaltning, Lovgivning etc. etc. Ved at benytte den antydede Vei følger Deres Majestæt i Deres Forgjængers ophøiede

Fodspor; jeg erindrer her om Kundgjørelsen af 28 Jan. 1852, men især om den af 6 Novbr. 1858. Denne sidste Kundgjørelse var constitutionel betragtet af en langt mere indgribende Natur, end om Deres Majestæt i dette Øieblik ved en kongelig Kundgjørelse ophævede Udsondringen af Fællesanliggender samt alle Bestemmelser i Forfatningen af 18 Novbr. 1863, der angaae Slesvig.

De Indvendinger, der kunne udledes af Forfatningssagens Stilling, lade sig næppe bringe i Anslag ligeoverfor Statens Sikkring og Kongemagtens Opretholdelse, saa meget mindre som ingen tillægger den foreslaaede Grundlovsændring nogen heldbringende Virkning, og de Faa, som forsvare den, kun gjøre det i Forhold til mulige værre Forandringer. De Indvendinger, der hentes fra Lovlighedens Side, have næppe nogen Betydning, da Lovlighedspaastanden støttes til Kjendsgjerningen og ikke til Retten. At haandhæve Retten for Kongeriget til at opretholde efter Freden en Forfatning, som ikke alene i Idee og Navn, men ogsaa i sine enkelte Bestemmelser omfatter Slesvig, kan næppe kaldes lovlig ligeoverfor Fredstractatens Bestemmelser, næppe heller ligeoverfor Rigsdagens Ret i Henhold til, hvad der foregik 1855.

I det Ovenforstaaende har jeg allerunderdanigst forelagt Deres Majestæt til allernaadigst Overveielse min Opfattelse af de nærværende Forhold og de Farer, som de medføre for Deres Majestæt og for Rigets Sammenhold, og anbefaler til gunstigst Bedømmelse Deres Majestæts

allerunderdanigste

A. F. Tscherning.

D. 15. Juni 1866.

Til „Morgenposten"s Redacteur!

I Deres ærede Blad Nr. 71 af 13de ds. har De støttet en Række Bemærkninger om visse Dagblades hadefulde

Insinuationer i Anledning af Udfaldet af Valgene den 4de Juny til en Udtalelse af mig i Rigsdagen: „Løgnen behager de Dannede“. Jeg kan naturligviis ikke gjøre nogensomhelst Indvending mod den Anvendelse, Redacteuren giver denne Udtalelse paa dette Sted, tvertimod den er ganske paa sin Plads, men da Erfaring har lært mig, hvorledes Sætninger, udrevne af deres Forbindelse, undertiden benyttes imod mig, ikke at tale om dem, der løgnagtig og bagvaskende tillægges mig, saa beder jeg Redacteuren optage følgende Bemærkninger.

Da jeg udtalte Sætningen: „Løgnen behager de Dannede“, saa skete det i Forbindelser, der gjorde det tydeligt for Alle, at dermed ikke kunde menes, at virkelig Dannelse, Indbildningskraftens Vækkelse, Forstandens Udvikling, Dømmekraftens Skjærpelse, Villiens Styrkelse, og Vanen til at handle retsindigt, førte til at finde Behag i Løgnen, tvertimod er det min Overtydning, at sand Dannelse maae føre til baade subjectiv og objectiv Sandhedskjærlighed. Den ovenfor anførte Udtalelse gjælder om en Tilstand, hvori Handlen med Ord og Phraser gjennem Dagpressen og de med den beslægtede Arter Skrifter lykkes bedst og det ikke mindst for de saakaldte Dannede, for dem, der skrive flottest, uanseet om det var Sandhed eller Løgn, dem, som brugte Løgn og Haansord som en Art Krydderi, hvormed de bestrøede deres iøvrigt paa god Smag og sund og aandelig Føde indholdsløse Retter. Ved disse Ord haaber jeg at have sikkret mig mod enhver Klage fra de virkelig Dannede, dem kan, det holder jeg mig overbeviist om, Løgnen ikke behage. At iøvrigt Løgn og en vis Art Dannelse endog hyppig i Verden lader sig forene, lære vi hos dem, der vise os Djævelen som en fiin dannet Mand, endog Professor i forskjellige Fag, men Djævelen er som bekjendt Løgner og Løgnens Fader (Joh. Evg. 8, 44). De, der have søgt Dannelse ved hans Universiteter og Academier, have jo faaet Løgnen med som Livsanskuelse.

D. 18. Juni 1866,

Til Jens Nielsen, Proprietair, Petershvile!

Den Vigtighed, jeg tillægger Bestræbelserne for at undgaae at fremkalde Forfatningsforandringer ved Midler af den Art, som ved nærværende Leiligheder ere benyttede i over $1^1/_2$ Aar, saavelsom Bestræbelserne for at forhindre, at de Forfatningsforslag blive til Lov, som nu snart ville komme til at foreligge til tredie Behandling, bringer mig til at tilskrive dem, der ved de seneste Valg igjen er kommet ind i Rigsdagens Folkething, disse Linier.

Det er ikke undgaaet min Opmærksomhed, at De, som Medlem af Folkethinget for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, har stemt Ja for det Forslag, der nu er under Behandling, men da jeg tillige kjender Dem som en alvorlig og tænksom Mand, saa veed jeg, atDe vil erkjende den store Forskjel, der er imellem disse to Stillinger. Som Medlem af Rigsraadet for Kongerigets og Slesvigs Fællesanliggender er det jo som Medlemmernes Eedsformular og Forfatningens Indhold viser, stedse Fællesskabet, der skal haves for Øie. Det er de statsretlige Grundsætninger, som ere nedlagte i 18 Novemberlovens forskjellige §§ for at udtrykke Betydningen af Fællesskabet og holde det vedlige, heriblandt som en af de vigtigste og Fællesskabets tydeligst betegnede § 55, der bestemmer at: „det Beløb, hvormed derfor Kongerigets og Slesvigs fælles Udgifter overskride de for disse Landsdele fælles Indtægter, dækkes af deres særlige Indtægter, saaledes at Kongeriget deraf udreder $79_{,61}$ pCt. og Slesvig $20_{,39}$ pCt.“ Forandring i Forholdstallet skeer ved Lov. Medlemmerne af Kongerigets Rigsdag derimod: „lover og sværger at holde Kongeriget Danmarks Grundlov.“ Men Kongerigets Statsret, fastsat ved Grundloven, tager intet Hensyn til noget Fællesskab,

til dettes Lovgivningsmagt er kun overgivet Rigsdagens Deel i Lovgivningen, angaaende visse Anliggender, saalænge de vedblive at være fælles for visse Landsdele og under Medvirkning af en fælles Repræsentation i anerkjendt Kraft og Virksomhed. Men nu er det Væsentlige ved Grundloven af 5 Juny, at den navnlig i Capitlerne VII, VIII udvikler og tilsiger alle Medlemmer i det borgerlige Samfund i Kongeriget Lighed i Rettigheder og Adkomster, og at den sikkrer Besiddelsen af disse borgerlige Goder ved at indrømme de uberygtede, aldermodne, selvstændige Medlemmer af Statssamfundet politisk Lighed, see Cap. IV i Forbindelse med, at disse Bestemmelser kun tør forandres ved en fri og uafhængig Forhandling mellem Kongen og Rigsdagen i Forening, uden nogen anden Indblanding, altsaa eiheller Rigsraadet for Fællesanliggenderne, see herom 5 Juny Grundl. §§ 2 og 100. Disse to saa aldeles forskjellige Standpuncter, som De, Høistærede, indtager ifølge Deres edelige Forpligtelser, hvortil Vælgerne ligeledes under forskjellige Betingelser have valgt Dem til den ene Forsamling, som Vælgere baade for Danmark og Slesvig, dennegang for Kongeriget alene, kan ikke undslippe Deres Opmærksomhed, derom er jeg overbeviist. Flere, som have været i samme Stilling og have følt sig kaldede til at anstille Betragtninger herover, ere komne til at stemme modsat i Rigsdagen, af hvad de have stemt i Rigsraadet; i dette have de fulgt Strømmen for at bringe Sagen ud af den Klemme, hvori den var kommen, ind for sit rette Forum, Rigsdagen; i hiin, i Rigsdagen, have de forkastet Forslaget, fordi det sønderbrød 5 Juny Grundlovens Grundpille, den politiske Lighed. Personlig har jeg, som De veed, gjort mig dette Forhold lettere, idet jeg traadte ud af Rigsraadet, saasnart Regjeringen og det i Forening vilde tillægge det en Deelagtighed i Lovgivningssager, der deels aldrig havde været og deels ikke mere vare Fællesanliggender; jeg traadte ud, da Møderne i det saakaldte Rigsraad forekom mig at maatte

betragtes som kostbare Klubmøder, en Art Notabelforsamling, hvori man paa en letfærdig Maade omgikkes med Edens Ord og Indhold; men flere af de Mænd, som holdt sig forpligtet til at overtage Byrden af denne forunderlige, dobbelte og skadelige, i hvert Tilfælde overflødige Stilling i det ved Fredsslutningen overflødiggjorte Fællesraad, f. Ex. Monrad og Klein, erklærede offentlig, at de havde den fulde Erkjendelse af, at intet Medlems Stemmegivning i den ene af disse Repræsentationer kunde være bindende for ham i den anden.

Det er udgaaende fra denne, i Sagens egen Natur liggende, som af ansete Mænd anerkjendte Uafhængighed i Stemmegivning fra Rigsraad til Rigsdag, at jeg har været saa fri at henvende mig til Dem, Høistærede, for at bede Dem betimelig at overveie den foreliggende Sag nok engang, frigjort fra dens Betydning som Fællesanliggende; jeg for min Deel kan ikke indsee, den har nogen saadan, men maae dog antage, at de, som have beseglet Kongerigets Forfatningssag som Fællesanliggende, maae have meent, at den var et Fællesanliggende, maaskee de da, naar de møde i Rigsdagens Folkething, vil komme til at forøge Neiernes Tal med deres Stemmer. Dog det, der først og fremmest bevæger mig til at skrive i Dag, er at bede om Deres virksomme Hjælp for Valgmændene fra Deres Egn ved Landsthingsvalgene i Roeskilde.

For at lette Dem og Deres Venner, Høistærede, den nærmere Indsigt i Neiernes Betragtningsmaade, henviser jeg først og fremmest til det lille Skrift: „Til Vælgerne; angaaende Grundlovssagen“, som alt længe har været i Boghandelen, og som De sikkerligen har læst, men tilføier her nogle Nr. af „Nørrej. Tid.“, der yderligere udvikler forskjellige Puncter. Til den Udvikling, som heri gives, føier jeg kun den, at selv om De maatte være blandt dem, som kunde ønske Forandringer i Grundloven af 5 Juny 1849, navnlig i Landsthingets Sammen-

sætning, saa kunde De næppe ville en saadan, der gjenopliver den forud for 1848 bestaaende Forskjel mellem Ikke-Bønder og Bønder, og som stiller disse paa et lavere politisk Standpunct, saaledes at der gives ligesaa stor politisk Indflydelse til 3 Kjøbstadboere som til $5^1/_3$ Landboere. Dersom det lod sig sige, at Bondealmuen nogensinde havde haft Fleertallet i nogen af Rigsdagens Afdelinger, at den havde yttret Villie eller Magt til at fremkalde Forstyrrelse i Staten, saa lod her sig maaskee søge en skjellig Grund til at kræve Forandringer, der stækkede Bøndernes Indflydelse; men hidtil have Bønderne, forsaavidt de have holdt sammen og dannet Partie, stedse kun udgjort et Mindretal, der kun i meget ringe Grad har formaaet at hindre en ødsel Brug af Statens Penge til Lønninger osv. Det er den politiske Lighed, som sikkrer Samfundet mod Omvæltninger, Interesserepræsentationerne, som fremkalde dem. Da man i Frankrig under Bourbonnerne tilsidesatte Betydningen af politisk Lighed, fremkom den ene Statsomvæltning efter den anden. Landboerne afgive overalt det beroligende Element.

Kjøbenhavn d. 25. July 1866.

Allernaadigste Konge!

Vi, der søge at hindre Vedtagelsen af det Grundlovsforandringsforslag, der er bragt tilveie ved Rigsraadets uberettigede Indblanding i Sager, der ikke mere kunne være Fællesanliggender, men angaae Kongeriget alene, Kongeriget, der efter Freden til Wien er ene tilbage af det Monarchie, der var undergivet Deres Majestæts Scepter, — vi have endnu ikke opgivet det Haab, at Deres Majestæts raadgivende Ministerium og med dette de Medlemmer af Rigsdagen, der kun vedtage Forslaget, fordi de ikke øine nogen anden Udvei af Statens nuværende

Vilderede, endnu ville komme til den Erkjendelse, at dette foreliggende Forslag, dersom det bliver til Lov, vil blive til Fordærvelse for Deres Majestæt, eftersom det bliver til Fordærvelse for Folket.

Sige vi, at vi have ikke opgivet dette Haab, saa ere vi dog ikke blinde for den Udsigt, der er til, at Ministeriet, med Mænd, der ønske at skabe politiske Forrettigheder for, som de sige, at sikkre Landets „conservative Elementer blandt Vælgerne og i Repræsentationen“, bringer Forslaget til at antages af Rigsdagen.

Saafremt dette skulde skee, vove vi allerunderdanigst at henvende os til Deres Majestæt, Repræsentanten for Folket i dets Heelhed, med Bøn om, ved det kongelige Veto at afværge den Fare, de Ulykker, som dette Forslag, ophøiet til Lov, vil bringe over Landet.

Skjøndt Deres Majestæt vistnok kjender de Grunde, der have ledet os til vor Modstand mod Forslaget, skulle vi dog kortelig gjentage dem her.

Deres Majestæts høie Forgjænger har i 1849, ledet af den Retning, hvori de europæiske Statsforhold mere og mere udviklede sig, udsondret et politisk Folk af det borgerlige Samfund; han samlede det til en Eenhed ved, i Kongerigets Grundlov at nedlægge Lighedsprincipet, saaledes at den Repræsentation, der i Forening med Deres Majestæt skulde udgjøre Kongerigets lovgivende Magt, gik ud fra og støttedes alene paa dette Grundlag.

At denne Ordning ikke har medført nogen væsentlig Ulempe — hverken paa den Tid, da Rigsdagen omfattede alle Rigets Sager, eller senere, da visse Anliggender i en Landsdeelsfællesskabstid vare overgivne til en Repræsentation, der udgjorde en Heelhed for disse Landsdele ligeoverfor Fællesskabet i Anliggender — det vil Deres Majestæt have i Minde.

Da altsaa denne Ordning ikke har ført til Ulemper, medens Følelsen af Lighed i de politiske Forhold har styrket den i det borgerlige Liv lavere Stillede ligeoverfor den af Skjæbnen Begunstigede, har givet Thronen det bredeste Grundlag at hvile paa ligeoverfor ydre og indre Anfægtelser, saa haabe vi, at Deres Majestæt, førend De ophøier til Grundlov det nævnte Forslag, vil tage denne Sag under fornyet Overveielse, og ikke skyder mange af Deres troe Undersaatters Kjærlighed bort, ved at berøve dem en i 17 Aar nydt og ikke misbrugt Ret.

Vi troe, at Deres Majestæt, der kun vil Lovligheden, saa meget mindre kan ville give Forslaget Lovskraft, som det, efter vor Mening, ikke er kommen tilveie paa lovlig Maade. Monarchiets (senest Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs) Forfatning for de fælles Anliggender, der løber jevnsides med Kongerigets Forfatning for dets særlige Anliggender, kan ikke have havt nogen Ret til at behandle Sager, som ikke vare fælles for flere Landsdele, allermindst Ret til at behandle selve Kongerigets Forfatning, om og under det Paaskud, at det skete for at angive de Vilkaar, under hvilke den selv vilde træde tilside; thi den kan ikke indsætte Kongeriget i Fællesskabsrettigheder og dens egen Anerkjendelse og Virksomhed gaaer ud fra, at den gjør Kongeriget deelagtigt i et vist Fællesskab; men Rigsdagen kan ikke, saalænge § 6 af Indskrænkningsloven af 1855 bestaaer, og saalænge § 2 af samme Lov ikke er hævet og ændret, behandle de Dele af det forelagte Forslag, som omfatte de ved § 6 udelukkede Anliggender.

At dette forholder sig saaledes, vil næppe Nogen modsige; men da har den hele Forhandling, hvortil Ministeriet nu støtter sig, været ulovlig, og Udbyttet vil, til Trods for den parlamentariske Form, den har iklædt sig, være en Magthandling.

N. F. S. Grundtvig. A. F. Tscherning.

Efter at jeg har allerunderdanigst forelagt Hans Majestæt Kongen den med D'Herrers meget ærede Skrivelse til mig af 25de d. M. fremsendte Afskrift af et Andragende til Kongen, har Hans Majestæt allernaadigst paalagt mig at meddele, at Han ikke kan gaae ind paa Andragendets Indhold og derfor heller ikke ved denne Leilighed skulde ønske at see D'Herrer til Audients.

Bernstorff i Hans Majestæts Cabinetssecretariat den 26de Juli 1866.

J. P. Trap.

Til
Hr. Oberst Tscherning
og
Hr. Pastor N. F. S. Grundtvig.

D. 1. August 1866.

Til Vælgerne i Holbæks Amts 2den Valgkreds.

Førend de ærede Vælgere læse disse Linier, ville de sandsynligviis have seet af de offentlige Tidender, at jeg har nedlagt mit Kald som Folkethingsmand for Kredsen. Det kan ikke have overrasket dem, eftersom jeg paa Valgdagen erklærede, da jeg havde den Ære at udvikle for dem Grundene, hvorfor jeg agtede vedblivende at sige Nei ved Afstemningen over det Forslag til den nye Grundlov, til hvis Behandling Valgene foretoges, at ville træde tilbage fra at være Medlem af Rigsdagen, saasnart jeg havde Vished for, at det omtalte Forslag vilde blive ophøiet til Lov. Jeg vilde træde af, saavel paa Grund af Lovens Beskaffenhed, som paa Grund af den Maade, paa hvilken den er bleven til. Mine Indsigelser mod begge Dele kjende de ærede Vælgere fra tidligere offentlige Udtalelser i Repræsentationerne og udenfor samme, jeg skal derfor ikke gjentage dem nu, da jeg tager Af-

sked fra en Valgkreds, der for henved 17 Aar siden for første Gang beærede mig med Valg til Folkethinget og siden har viist mig den samme Ære, saa ofte jeg har været stillet til Valg i Kredsen. Det Hverv, de saaledes have betroet mig, har jeg røgtet af yderste Evne, især har jeg søgt at forsvare den Grundlov af 5 Juny 1849, hvis politiske Lighedsret udgjorde den brede Grundvold, hvorpaa Statsmagt og Frihed vare lige fast byggede. Statsmagten har nu skudt dette Grundlag bort under sine Fødder og sat Ulighedens istedet; det skal, siges der, være mere conservativt, og Frihedens Apostle have vendt tilbage bag 1848 for at fremdrage stænderske Levninger og Formue som Grundhensyn til Absolutismen i Kofte og Vadmel, dette vor forvildede Indbildningskrafts selvskabte Skyggebillede. Grundloven af 5 Juny 1849 er ved disse forenede Bestræbelser sunken i Gruus, den er offret til Ære for Grundloven af 18 November 1863 for Kongeriget Danmarks og Hertugdømmet Slesvigs Fællesanliggender, af hvilken er udsprungen den Grundlov, som er traadt i Kraft 28 July 1866. Da jeg ikke indseer, hvilke Veie der skal gaaes, for at denne Forandring kan føre til Gavn, saa har jeg trukket mig tilbage fra Deeltagelse i Afbenyttelsen af dette nye constitutionelle Maskineri, og idet jeg træder tilbage, takker jeg af Hjærtets Grund de Vælgere, som i saa mange Aar have skjænket mig deres Tillid og Velvillie. (See 1ste Deel, pag. 53, Noten.)

(August 1866.)

Velbaarne

Hr. Oberst Tscherning!

Med dyb Sorg have vi seet, at den Retning, vore politiske Forhold ved Grundlovsforandringen have taget, har bevæget Dem til at træde tilbage fra Deres offentlige politiske Virksomhed, der var saa velgjørende i alle Retninger, især for Statens Bestaaen, for den rette Vurdering af Kongemagtens Stilling og for det menige Folks

Ret. Vor Sorg forstørres, naar vi see, hvormeget De savnes i vor lovgivende Forsamling. Var det muligt, De kunde bestemme Dem til at gjenoptage Deres offentlige Virksomhed, da vilde De sikkert glæde Mange og yde det hele Fædreland og det menige Folk en uvurdeerlig Tjeneste.

Men, hvorledes Gud end vil styre det fremdeles med Hensyn hertil, saa bringe vi Dem herved, Hr. Oberst! i Forbindelse med Udtalelse af vor oprigtigt følte Sorg over Deres Tilbagetræden, en varm og hjertelig Tak for den sjeldne Trofasthed og Udholdenhed, hvormed De nu i næsten en Menneskealder har arbeidet paa at udfrie Bondestanden af Resterne af Fortidens Trældom, at bevare for det menige Folk den politiske og borgerlige Ligestillelse, som skjænkedes det ved Grundloven af 5 Juni 1849, at skaffe Almuen Ret til at maatte vurderes efter den i Mennesket af Skaberen nedlagte Værdighed og ikke efter tilfældigt Vedhæng af jordisk Gods eller nedarvet Stilling.

Maatte vor oprigtige Tak og Paaskjønnelse være Dem et ringe Vederlag for den Haan, Frihedens og det menige Folks Fjender have villet kaste paa Dem, da vilde det hjerteligt glæde os.

Allerærbødigst
(332 Underskrifter.)

Høivelbaarne
Hr. Oberst Tscherning, Ridder af Dannebroge!

Ved et den 22de dennes afholdt Møde i 5te Juni-Folkeforeningen for Holbæk Amts 2den Valgkreds, blev det overdraget Bestyrelsen for nævnte Afdeling at tilskrive Deres Høivelbaarenhed Efternævnte:

Hvor gjerne man end havde ønsket, at Deres Høivelbaarenhed endnu i mange Aar kunde og vilde have repræsenteret denne Kreds paa Rigsdagen, saa veed man

efter Hr. Oberstens bestemt udtalte Mening, at det ikke kan nytte at stille Opfordring til Deres Høivelbaarenhed i den Retning. Vi beklage høiligen dette. Det synes nu, som om den vigtigste Deel af Deres mangeaarige Virksomhed for det Almenes Vel i Almindelighed og for den lavere stillede Befolknings Vel i Særdeleshed nu vil være afsluttet. Vi føle derfor en dyb og inderlig Trang til at beklage os over Savnet af Deres djærve og mandige Optræden i den lovgivende Forsamling.

Deres Høivelbaarenhed modtage derfor vor hjærtelige Tak for alt, hvad De har udrettet, hvilket er baade stort og ædelt; vore bedste Ønsker følge Dem, at den Almægtige endnu i mange Aar vil skjænke Dem god Sundhed og lykkelige Dage til Glæde og Velsignelse for Dem selv og Deres høitagtede Familie.

Kundby og Hoed den 29de September 1866.

Deres meget forbundne og ærbødige

Niels Pedersen, Kredsformand. Jørgen Jørgensen, Næstformand.

D. 30. Decbr. 1866.

S. T.

Hr. Lieutenant M. Gjørup, Redacteur af „Enhver Sit“!

Høistærede har sendt mig først Nr. 112 af „Enhver Sit“ og senere i æret Skrivelse af 21de dennes henledet min Opmærksomhed paa Artiklen: „Hvortil har det ført“, idet De tillige har yttret Ønsket om, at høre min Mening om, hvorvidt Bestræbelserne for at befæste Foreningen af store og smaae Bønder gjennem 10 Octoberforeningen, for af denne Forening at danne Kjernen til et politisk Partie, der skulde bekjempe de saakaldte „Doctrinaire“, er lykkedes. Hr. Lieutenanten bemærker ved

denne Leilighed, og jeg tilstaaer med Grund, at jeg fra Begyndelsen betragtede denne Forening med en vis Mistroe, men De haaber, at Kjendsgjerning efterhaanden vil lade denne Mistroe forsvinde.

Førend jeg nærmere gaaer ind paa denne Sag, maae jeg gjøre Hr. Lieutenanten opmærksom paa, at jeg af Deeltagelse i politisk Virksomhed kun har beholdt den tilbage, fra Tid til anden at faae indrykket nogle Artikler i et kun lidet udbredt, i det Væsentlige ikke politisk Blad; jeg staaer saaledes ganske udenfor alle Partiebevægelser og kjender dem kun meget ufuldstændig. Jeg bør ogsaa indledningsviis fremhæve den Særhed hos mig, at jeg sætter politisk Characteer og Retsindighed hos Folkerepræsentanter over Forstandsevner, ja selv over Indsigt; kun forsaavidt hine Egenskaber i fremtrædende Grad fremkaldes og styrkes ved den saakaldte uafhængige Samfundsstilling, kun forsaavidt tillægger jeg den nogensomhelst politisk Betydning. Den i en Række af Aar prøvede Sergeant-Paalidelighed og Hæderlighed indgyder mig større Sikkerhed for Characteren end den største Formue eller Gods. For at forkorte mit Svar henviser jeg iøvrigt til „Nørrej. Tid.“ Nr. 83 „Menigmandspartiets Stilling og Fremtid“. Denne Artikkel forekommer mig at anvise det Jordsmon, hvorpaa de Partier maatte kunne mødes, som vil hævde for Statsmagten den rette Stilling ligeoverfor Statsvæsenet og dets Forgreninger, bekjempe Embedsvæsenet som politisk Partie (som Laug, som Doctrinaire) og fremkalde en Udvikling, der hævder den for Aarhundredets største politiske Grundprincip, for den politiske Lighed, berettigede og for Rigets og især Samfundets rolige Fremtid nødvendige Plads. Havde 10 Octoberforeningen alvorligt havt for Øie, at bekjempe de Udskeielser fra sund politisk Menneskeforstand, som have ledsaget, om ikke fremkaldt, de Begivenheder, som have ført til det danske Monarchies Undergang og forberedt Kongerigets Opløsning eller

Underkastelse, hvilke Udskeielser vel maae forstaaes ved, hvad 10 Octoberforeningen kalder Doctrinairisme, saa havde denne Forening maattet stille sig Skulder mod Skulder med os, som alt længe og uforsagt havde bekjempet denne Mangel paa Evne til at erkjende Virkeligheden og dømme om Magtforholdene. — Jeg har ikke bemærket, at 10 Octoberforeningen, som politisk Partie, har sat Foden paa det Jordsmon, hvor disse Kjempere stod, og hvor ovenomtalte Artikkel søger at stille dem frem. Efter disse Formbemærkninger gaaer jeg over til Besvarelsen af det stillede Spørgsmaal. Jeg har endnu ikke seet nogen Kjendsgjerning, der har kunnet bringe den Mistroe til at forsvinde, som jeg fra Begyndelsen nærede mod 10 Octoberforeningen. Den har maaskee havt et vist Held med at hverve Tilgang fra Menigmandspartiet, men dermed er ikke skeet noget Betegnende for Partiets politiske Betydning.

Det doctrinaire Partie, som 10 Octoberforeningen bekjemper, har vundet sine Seire ved sin Talrighed, forbunden med den Snuhed, hvormed det skjulte sine Formaal og urigtigen fremstillede sine Midler.

Hele Grundvolden for 10 Octoberforeningens Bygning forekommer mig at hvile paa den urigtige Opfattelse, at Eiendomsomfang giver Adgang til politiske Forrettigheder.

Eiendom og Besiddelse ere efter min Mening borgerlige, ikke politiske Egenskaber. Landet er Befolkningens Sameie, dens gjennem Staten sikkrede Fodfæste. Derfra udgaaer den lige politiske Statsborgerret, hvilken netop er nødvendig for at værge imod, at den for det beqvemme Samfundslivs Skyld ulige Brugsfordeling af Jordsmon og anden Besiddelse, i daglig Brug kaldt Eiendomsret, udarter til Undertrykningsmidler, ja udarter i den Grad, at Eiendomsbegrebet ogsaa overføres paa Personer og fremkalder Trældom, saaledes som dette er skeet tidligere hos os, da borgerlige Besiddere gjorde

sig til Herrer i den politiske Stat. At dele Landboerne i politiske Partier efter større og mindre Besiddere er at anerkjende et farligt politisk Princip, der i sin naturlige og følgerette Udvikling maae føre til de store Besidderes Begunstigelse og de mindres Undertrykkelse. Enhver politisk Forbindelse, som gaaer ud fra Ideen af en Sammenstøbning af disse to Elementer, maae jeg betragte enten som dødfødt, fordi de indre Modsætninger, hvoraf den lider, berøve den den ydre Handlekraft, eller med Mistænksomhed, fordi de skjulte og for en Tid undertrykte Modsætninger ville føre Skade med for den ene, maaskee for begge. I vigtige Øieblikke vil let en af Parternes Selvforsvar blot neutralisere Modsætninger i de tvende Besiddelsesformer, mindre Landbesiddere og større Landbesiddere, dem, der væsentlig erhverve ved Selvvirksomhed, og dem, som erhverve som Arbeidsherrer, for hvem den førstnævnte Klasse nylig var og tildeels endnu er Tyende; gjennem Fæste, Jordleie, og Hoveri (Dagværk) deles Landbefolkningen i to Leire, og tildeles de politiske Rettigheder, som ved vor nye Forfatning, fra dette Standpunct, saa kunne disse naturlige Modsætninger ikke ærligviis danne eet politisk Partie. Det bør derfor undgaaes at knytte de politiske Rettigheder til dette eller hiint Samfundsforhold. Er det skeet, da maae Følgerne af Misgrebet bæres, og de politiske Partier føie sig efter Samfundsforsjellighederne, Stænder, Gilder osv., men vi kunne derfor godt have vigtige politiske Fællesformaal, naar de, idet de forfølge dem, ere sig saavel Modsætningen som Foreningsformaalet bevidst. Dette er ikke Tilfældet med 10 Octoberforeningen, den skjuler Modsætningerne, skyder deres Udjevning, Bortrydningen af det priviligerede i Besiddelsen, tilside og stiller sig kun Skinformaal, saasom: Antiskandinavisme, Antidoctrinairisme etc., hvis Opnaaelse de lægge tilside, naar det meest gjælder om at naae dem.

Kamp mod Doctrinairismen angaves som et af Foreningens Formaal. Men nu er Opretholdelsen af en Fællesforfatning uden Fællesskab og uden Fællesanliggender saa doctrinairt, saameget Ideen sat over Virkeligheden som noget i Verden. Foreningen stillede sig neutralt overfor dette de Doctrinaires Mesterstykke. Der hang politiske Forrettigheder for de større Besiddere paa Krogen som Madding, og de store Besiddere bed paa Krogen, sættende Standsinteresser over deres opstillede politiske Formaal. Det var 10 Octoberforeningens Ministerium, som til Gunst for Kjøbstadboere og Storbesiddere gav de Doctrinaire Seiren og selv blev doctrinairt.

For dem, som betragte den doctrinaire Politik, for at benytte Hr. Lieutenantens egen Benævnelsesmaade, som en Hovedaarsag til Monarchiets Fald, og blandt dem tør jeg henregne Dem, Høistærede, efter Deres Brev, maae Udskydelsen af Holsten-Lauenborg, gjennem Forfatningen af 18 Novbr. 1863 med Alt, hvad dertil hører, Forsvarsforbund mellem det udsondrede Danmark-Slesvig med Sverrig-Norge, Tvangen udøvet mod Kongen i selve Thronbestigelsens Øieblik etc., fremstille sig som noget af det meest fremtrædende Doctrinaire; men denne Forfatning af 1863 er gjennemført ved de Mænds Stemmer, som fortrinligviis ere bragte ind i Ministeriet ved 10 Octoberforeningens Medvirken. under dens Tilblivelsesproces. De betydeligste af disse Mænd have efter deres Indtrædelse i Ministeriet gaaet Haand i Haand med de Doctrinaire; der findes iblandt Ministrene Medlemmer af den doctrinaire Hovedforening, Mænd, der sandsynligviis samtidig ere Medlemmer af 10 Octoberforeningen og saaledes godtgjøre i Gjerningen, hvor nær politisk beslægtet 10 Octoberforeningen maae være med Lehmanns Folkeforening. Grev Friis har udentvivl havt det i sin Haand, at bringe Forfatningssagen i rette Tid fra Rigsraadet til Rigsdagen, men han gjorde det ikke; saavidt

jeg har kunnet skjønne, fordi han ikke i Rigsdagen ventede tilstrækkelig Tilstemning for Valgforrettigheder til Standsfæller. Men hvor Standsformaal er fremherskende ved politiske Bestræbelser, der er min Mistænksomhed stadig tilstede. Jeg har i mit politiske Liv stadig bekjempet dem, men stadig mødt Modstand fra de store Besiddere, der ikke ville opgive dem, i hvert Tilfælde have dem overhaands betalt. Saalænge en slig Tilstand varer, saa venter jeg ikke noget Godt af en saa unaturlig Forbindelse som 10 Octoberforeningen. De vil, Høistærede, maaskee skyde Ministeriet fra dem, som ikke vedkommende 10 Octoberforeningen, men disse Ministre ere jo dog i Virkeligheden 10 Octoberforeningens Mænd, den har i hvert Tilfælde ikke fralagt sig hverken disse Mænd eller deres Grundsætninger. Ogsaa en slig Fremfærd indgyder mig Mistillid. Det er kommet mig for Øre, som hidrørende fra mere Indviede, at 10 Octoberforeningen kræver Tilslutning for at kunne tvinge Ministeriet til at følge et vist Spor eller vige; men saa spørger jeg: hvilket er det Spor, der skal følges? 10 Octoberforeningen giver i den Henseende ingen Oplysning, ingen fremtidig Sikkerhed til dem, som have holdt paa den politiske Lighed, og hvis Modstand 10 Octoberforeningen saa væsentlig har bidraget til at bryde.

D. 30. Januar 1868,

Etatsraad, Høiesteretsadvocat O. Müller!

1) Paa Spørgsmaal om mine Udtalelser efter Casinomødet d. 20., Aften, efter at jeg havde gjendrevet Stiftsprovst Tryde. — Stiftsprovsten bestred især vedvarende den sidste af de foreslaaede 5 Beslutninger; den gik ud paa, at Danmarks Velfærd fordrede, at Kongen uopholdelig omgav Thronen med Mænd, hvis Indsigt, Energi og Fædrelandskjærlighed kunde give Regjeringen Kraft og Nationen Tillid. Som en af dem, der i alt Væsentligt havde

bifaldet Beslutningernes Fremlæggelse, havde jeg jo godt indseet, at den sidste kunde og let maatte forstaaes som en Opfordring ikke alene til en Vexling af System, men ogsaa af Mænd til at forsvare det, og saa gik mit Forslag mod Tryde ud paa at vise, at en Fordring af denne Art ikke traadte Nogen for nær. Da jeg talte senere, søgte jeg at vise, at det var især Forandringen fra collegial Regjering til ministeriel Regjering, som for Øieblikket var nødvendig, og at Personalforandringens større eller mindre Nødvendighed fremtraadte som en Selvfølge af denne Forandring og Begivenhederne.

2) Ved min stærke Stemme var det lykkedes mig under Mødets Gang, at bidrage væsentlig til, at skaffe de Talere, som ikke behagede Forsamlingen, foruden Francke troer jeg nok Goldschmidt, Ro til at udtale, hvad de vilde. Den Vane, som Forsamlingen saaledes havde faaet til at høre mig, hjalp til at jeg blev hørt, da en stor Deel af de Tilstedeværende opfordrede til endnu samme Aften at gaae til Kongen, og jeg raabte: dertil var det for seent, det var bedst at gaae hjem og sove først. Da dette syntes at have fundet Bifald, troer jeg nok, at Ploug foreslog at give Møde næste Formiddag ved Raadhuset.

3) De nye Ministre bleve først formelig indsatte ved Rescript af 24de ds., men Moltke, Bardenfleth og Bluhme, hvis Virkekreds var afstukket iforveien, tiltraadte umiddelbart deres Virksomhed. Moltke traadte ogsaa strax saaledes i Forbindelse med Zahrtmann, at han umiddelbart kunde sørge for Søværnets hurtige Deelagtighed i Forsvaret, blandt andet ved efter Tilskyndelse fra mig at sende en Brig til Als Sund. Monrad kunde ikke tiltræde Bestyrelsen af et Ministerium, som først skulde dannes.

Jeg forlod Slottet efter Kongens mundtlige Udnævnelse og da en kort Samling var holdt med mine Colleger. Kl. 5½ gik jeg hjem for at spise til Middag

— — — — — og skyndte mig til Amalienborg, hvor Generaladjudant Schöler havde taget alle Forholdsregler til Aflevering, og tog umiddelbar fat, for i Forening med Major Flensborg, Chef for Commandocomptoiret, at sætte mig ind i Forretningerne. Den næste Dag satte jeg mig i Forbindelse med den anden Deel af Krigsministeriet, Generalcommissariatscollegiet, hvilket daværende Oberst (nu General) Hansen fik Ledelsen af som Overintendant. Krigsministeriet blev nemlig nydannet ved min Udnævnelse. Der findes alt den 23de Ordre, udstedte i Krigsministerens Navn. Om Bluhme var med os andre den 22de hos Kongen, husker jeg ikke. Knuth og C. Plessen vare der ikke. (See 2den Deel, pag. 270 f.).

Der savnes Klarhed over, hvorledes Fabricius har kunnet indfinde sig saa betimelig i Slesvig. Aftenen den 23de, at Beseler, medtagende Prindsen fra Noer, kunde indfinde sig tids nok i Kiel for at oprøre Jægercorpset og med dette være i Rendsborg tidlig Formiddagen den 24de. Det lod sig kun gjøre ved Hjælp af Coureerpas, et saadant, hed det dengang, han havde faaet efter Tilskyndelse fra Udenrigsministeriet til Danneskjold. — Denne erklærede, om jeg erindrer ret, at Francke havde haft et saadant, men det var taget tilbage. — Med hvem reiste han? — Hvem fik Coureerpas i de Dage? — —

New Zeeland d. 28. Februar 1868.

— — — — Vi have det i det Hele taget ret godt; det kunde gaae mig meget bedre, men det kunde ogsaa have gaaet mig meget værre. Held har været blandet med Uheld, Dumheder med rigtige Beregninger, Sløsevornhed med Paapasselighed, Besværligheder med Nydelser, Livets Skaal har haft en passende Blanding af Bittert og Sødt. Jeg haaber, at mine to Sønner inden lang Tid ville være komne saa vidt, at de kunne betragtes som nogenlunde trygt etablerede. Derimod huer

Livet dog baade min Kone og min ældste herværende Datter bedre i Danmark end her, og naar mine Sønners Sager ere nogenlunde i Orden, tænke vi derfor stærkt paa at vende tilbage. Det forekommer mig, at min Kones Helbred er betydelig bedre her end i Danmark; jeg selv har ikke havt en Times Ildebefindende, siden jeg forlod Danmark, en Prikken i den venstre Haand, der foruroligede mig som en Forløber for Apoplexi, er aldeles forsvunden. Jeg er bleven stærk, — en 30 engelske Miles Ridt paa een Dag generer mig ikke, — men meget mager. — Hvor Skræddermester Lund vil blive forundret. En 3 Timer af Dagen optages af de to Døttres Undervisning, Resten af mangehaande forskjellige Sysler, blandt Andet f. Ex. Fiskeri. For egentlig Studeren ere Vanskelighederne større, end jeg havde ventet. — — — Hvorledes vil Livet i Danmark smage? Ja det er et Spørgsmaal. Det skræmmer mig næsten. Men jeg erindrer, hvad Tscherning sagde 1848: „Selv om Staten gaaer til Grunde, er der en Befolkning, et borgerligt Samfund.“ I mange Henseender har De, kjære Ven, seet rigtigere end vi andre; det undrer mig, som om det nu bliver overseet. Mange Mænd, hvis hele Fortjeneste bestaaer i altid at følge med Strømmen, synes derimod fremdeles at nyde Agtelse og Tillid. Hvor Danmark og de danske Forhold see besynderlige ud, naar man seer dem herfra! Det er, som mange Ting blive klarere ved Afstanden, derved at den kun lader os see de store Omrids. Jeg troer vel ikke, at jeg vil kunne gjøre megen Gavn, jeg er forberedt paa at møde megen Uvillie; men det er mig kjært, at Deres Brev berettiger mig til at fastholde den Overbevisning, at i det Mindste tre Personer*) ville med Venskab og Velvillie tage imod Deres hengivne D. G. Monrad.

---

*) Brevet er foruden til Tscherning ogsaa adresseret til Dr. G. Winther og Hustru.

Kjøbenhavn d. 28. Marts 1868.

Høivelbaarne
Hr. General Harbou!

Idet jeg gjentager min forbindtligste Tak for de tilsendte Piecer, er jeg saa fri at knytte et Par Bemærkninger til „Thronfølgen i Danmark".

Den første angaaer mig selv, der er den, der standsede den den 22de Marts Aften, da jeg traadte ind i det nye Ministerium, kun yderst løst og saare ufuldstændigt forberedte Expedition til Eckernførde. Grundene vare: At for at samle 16 til 1800 Mand Fodfolk, skulde samtlige i Kjøbenhavn værende 12 Batailloner afgive alt det Mandskab, de havde til Tjeneste, og for ikke at desorganisere Cadrerne skulde der dannes Marschbatailloner. Hver Bat. afgav 1 Comp., og 4 Comp. dannede 1 Bat. Denne nye usammenhængende Organisme bestod af det foregaaende Aars Rekruter og skulde sendes afsted uden blot taalelig Forsyning i nogen Retning.

Med al mulig Anstrengelse havde denne Styrke ikke naaet sit Bestemmelsessted, Eckernførde (maaskee Frederiksort), førend den 24de, maaskee endog først op ad Dagen. Men alt fra den 20de vidstes det ved Generaladjudanturen, at Opstanden var forberedt, en provisorisk Regjering betænkt, og i Dagens Løb den 22de var en mistænkelig Person (Fabricius) pludselig afreist til Holsten.

I Kiel og Rendsborg var, om jeg mindes ret, to Aars Mandskab indkaldt, altsaa en ikke ringe Styrke tilstede, og Ophidselsen saa stor, at der lod sig forudsee en Deel Modstand.

Den mindste Slappe vilde have været høist skadelig. Derfor foretrak jeg at gaae den sikkre Vei. — 2000 Mand danske Tropper 8 Dage tidligere i Rendsborg, og de holstenske førte til Grændsen i et Landdistrict, havde

sandsynligvis forhindret Udbruddet og skaffet Tid til at udfolde fornøden Kraft.

Om Ministeriet har taget Deel i den Beslutning, ikke at sende en hovedkulds Expedition til Eckernførde, erindrer jeg ikke, men jeg veed, at jeg var imod den, da jeg ret fik at see, hvorledes Sagerne stode, og hvad vi raadede over. (See 2den Deel, pag. 270 f.).

Som almindelig Bemærkning om Arvesagen. —

Dette Spørgsmaal var i fuld Gang, førend Chr. VIII. døde. — Det hed, at Louis Philip støttede hans Bestræbelser. —

Det viste sig snart, at den Mening, at der bestod en forskjellig Arvefølge i Danmark og i Hertugdømmerne, naar Mandstammen var uddød, var meget udbredt. Det blev ogsaa snart tydeligt, at Rusland stod paa den mandlige Arvegang. Da Prinds Frederik blev formælet i Rusland, vilde Keiseren ikke udtale sig om Arvefølgen i Danmark, førend en Søn var født. Disse Hensyn ledede ved Grundlovsbestemmelser. — Naturligviis ogsaa Hensynet til en Forbindelse med Sverrig. — Prinds Ferdinand talte iøvrigt meget tidlig til mig om Prinds Christian af Glücksborgs Candidatur, den var altsaa paa Omtale i den kongelige Familie, sandsynligen fra den gamle Enkedronning.

Keiser Nicolaus' Forslag af Oldenborgerne var et ligefrem Udtryk af en holsten-lauenborgsk Arveopfattelse i Modsætning til Kongelovens. Det var ogsaa fra russisk Side, at Ideen udgik om at lade Oldenborgerne falde. Hans Optræden i Berlin bragte Meyendorff til at fraraade Combinationen. — De fra flere Magters Side udgaaede Tilskyndelser til Ministerskifte hidrørte fra Ønsket om, at formaae det danske Ministerium til at opgive sin Modstand mod en Gjenforening med Forbundet. Det var denne Gjenforening, som laae Magterne, især Østerrig og Rusland paa Sinde. Det maae iøvrigt ikke oversees, at efter Statscoupet i Frankrig, Januar 1853,

forandrede meget sig. Keiseren, især den prindsnapoleonske Klikke, var skandinavisk, den nye Arvefølge i Danmark blev derfor angrebet fra flere Sider, som alene foregaaet i russisk Interesse. England havde i 1848 begunstiget de preussiske Storstatsideer og disse været redebon til at see Danmark miste Holsten og en Deel af Slesvig. Frankrig var efter 1853 skandinavisknational, og derfor ikke utilbøieligt til at see Danmark udsondret fra Tydskland, om det end skulde skee ved Opoffrelse af Holsten.

Det var en Feil ved Familierenonciationen, at man søgte at præjudicere Arvespørgsmaalets simple og endelige Afgjørelse. Raadgiverne i denne Sag skabte Forlegenheder, de søgte at opretholde en eventuel Arveforskjel mellem Danmark-Slesvig paa den ene Side, Holsten paa den anden. Ved deres Forsøg paa at construere en Arvefølgeret fra tidligere Afledning i Prinds Christians og Prindsesse Louises Børn opnaaede de kun, at lægge en Vægt paa Arvefølgespørgsmaalet, som svækkede Betydningen af Afgjørelsen ved Magternes Overeenskomst og Repræsentationens Valg, og de udelukkede Prinds Christians Børn af et muligt 2det Ægteskab, som Rusland havde været villigt til at gaae ind paa. Det var for at undgaae Skinnet af at lade bestaae forskjellig Arvefølge i Holsten og Danmark og følge Ruslands Indskydelse om at lade Prinds Christian, en oldenborgsk Prinds, blive den nye Souche, at Ministeriet maatte modstaae de nationale Bestræbelser. Havde den franskengelske Krig med Rusland ikke fundet Sted saasnart efter Arveafgjørelsen, saa var Arvefølgesagen nok bleven flyttet over paa dette Omraade ved Hjælp af en Tillægsact fra Rusland. Der er vist endnu i Scheeles Tid gjort Spørgsmaal fra Rusland, hvorfor Arvefølgen var bleven saa besynderlig indskrænket ved denne endelige Afgjørelse.

Sagen mod Wegener blev kun anlagt for at fralægge det Bluhmeske Ministerium ethvert Skin af Conivents med Wegener og Partie. — Desværre var Fr. VII. ikke ganske fri for at have hørt paa Wegener og opfordret ham til at udgive sit Skrift.

Statsretlig er Kong Christian IX. valgt og anerkjendt som Konge og Stamfader for en ny Kongerække i det danske Monarchie med Arvegang i Mandsstammen. Denne Act burde have fundet Anerkjendelse i det tydske Forbund; men knyttet til eller støttet paa Renonciationer vilde det forbeholde Retsinstantsen. Rigsdagens Indsigelser gjorde heri stor Skade, de spildte Tiden.

Venskabeligst hengiven
A. F. Tscherning.

Kjøbenhavn d. 4. April 1868.

Ifølge Folkethingets Beslutning i Dagsmødet ere til lønnede Statsrevisorer med Hensyn til Statsregnskabet for Finantsaaret 1867—68 valgte Hr. Folkethingsmand B. Christensen og Hr. Obersten.

Ved at meddele dem dette, udbeder jeg mig Deres behagelige Svar, om De modtager det paa Dem faldne Valg.

Bregendahl.

D. Dessau.

Til
Hr. Oberst A. F. Tscherning.

D. 5. April 1868.

Folkethingets Formand!

I Skrivelse af 4de dennes meddeler Hr. Formanden mig, at Folkethinget har valgt mig til en af Rigsdagens lønnede Statsrevisorer, og opfordrer mig til at erklære, om jeg modtager dette Valg.

I hvormeget det end smigrer mig, at mine tidligere Colleger have beæret mig med deres Valg til denne Tillidspost, saa har jeg dog ikke heraf kunnet lade mig friste til at modtage den. De samme Grunde, som have holdt mig tilbage fra at lade mig stille til Valg til Rigsdagen, have i en væsentlig Grad ogsaa bestemt mig til ikke at modtage Valget til Rigsdagens Statsrevisor.

Statsrevisoratet bør, efter mine fra tidligere Tid bekjendte Anskuelser, efterhaanden bringes til at indtage en stedse voxende Betydning, som et af Rigsdagens vigtigste Controlmidler med Statsstyrelsen, et Controlmiddel, hvis Betydning maa voxe, alt som Staten overanstrenger sine Kræfter i Statslivets Tjeneste. Den, der udgaaende fra en saadan Betragtning overtager et saa vigtigt Hverv, maae ikke alene i Øieblikket tillægge sig den fornødne Evne og Kraft til at arbeide sig frem mod sit Formaal, men han maae ogsaa have sandsynlig Udsigt til at kunne fortsætte sin Virksomhed i et ikke for kort Tidsmaal, om Rigsdagen vedblivende skjænker ham sin Tillid. Dette Sidste kan en Mand ikke, der nærmer sig 73 Aar. Denne Betragtning haaber jeg, man vil anerkjende som god Grund for, at jeg ikke kan modtage et saa hædrende Tilbud.

Fra den Stund, da Tscherning traadte ud af Rigsdagen, tog han kun en meget ringe Deel i de offentlige Sager. Vel søgte En og Anden ham jevnlig for at hente Raad og Veiledning for deres eget Vedkommende, saaledes ikke ret længe før Tschernings Død Krüger-Bevtoft, til hvem Tscherning skrev et langt Brev, kort før

Krüger mødte i den tydske Rigsdag; Indholdet af dette Brev kjendes imidlertid ikke. De Udtalelser, som Tscherning ønskede skulde komme det menige Folk tilgode, lod han altid komme frem i „Nørrejydsk Tidende".

Tscherning modtog gjentagne Gange adskillige indtrængende Opfordringer til paany at træde ind i Rigsdagen, saaledes da Monrad var kommen tilbage fra Ny Zeeland; Biskoppen var selv tilbøielig til at lade sig vælge ind i Repræsentationen, dog kun paa den Betingelse, at Tscherning ogsaa vilde træde ind; men denne viste disse Opfordringer tilbage med den største Bestemthed, deels paa Grund af sin høie Alder, deels fordi han følte sig alt for ene og uden Tilslutning i Forsamlingen i de sidste Aar, hvori han virkede som Folkerepræsentant.

Kjøbenhavn d. 3. April 1868.

S. T.

Hr. Skoleforstander L. Bjørnbak!

Idet jeg takker Dem for den Plads, De har skjænket mine Bemærkninger om Valgmenighedsforslaget, og idet jeg erkjender den venskabelige Maade, hvorpaa De har fremsat Deres Indsigelser, beder jeg om yderligere Plads for nogle Oplysninger, som jeg skylder Dem.

De beklager Dem over det af mig brugte Udtryk „løst henkastet" om Deres Udtalelse: „Hvem begraver den ene Frihedslov i Landsthinget efter den anden? de samme Folk, som ved Grundlovsforslaget gjøre en Bonde med Hensyn til Landsthinget til $^1/_{100}$ eller $^1/_{300}$ Deel af en Herremand eller Kjøbstadmand."

Anvendt paa Valgmenighedsloven, som desværre endnu ikke er vel begravet, er det, jeg benyttede ovenanførte Udtryk om en Udtalelse, som De, Høistærede, nu erklærer for „alvorlig og vel overveiet".

Dersom De nu maae indrømme, at dette Lovforslag er baaret frem og støttet af de Mænd, som have virket meest og meest indgribende for at fremkalde og gjennemføre hine Grundlovsforandringer, saa maae det dog indrømmes, at om ogsaa nogle af de Landsthingsmedlemmer,

der have udtalt sig mod Frimenigheds- eller Valgmenighedsforslaget, høre til dem, der have deeltaget i at fremme Grundlovsforandringerne, saa kan det næppe være Udtrykket af en alvorlig Overveielse, at bringe Modstanden mod Valgmenighedslovforslaget og Gjennemførelsen af hine Grundlovsforandringer i Forbindelse paa den Maade, De, Høistærede, har gjort. Men saaledes forholder det sig jo.

At Hall, at de Medlemmer af Menigmandspartiet, som uden Fællesmonarchie og uden Fællesanliggender deeltog i, som Medlemmer af Rigsraadet, at lovgive om Anliggender, der angik Kongeriget alene, at det nærnærende Ministerium: Friis, Rosenørn-Theilmann, Estrup og Fonnesbech, først som Medlemmer af Rigsraadet, senere som Ministre, at disse ere de Hovedskyldige med Hensyn til Grundlovsforandringen, især den ved samme brugte Fremgangsmaade, derom antager jeg, vi ere enige, men nu er det dette Ministerium, som har forelagt Valgmenighedslovforslaget, opslidt een Undervisningsminister og bragt den anden i Tøiet for dets Gjennemførelse. Flere af de Medlemmer af Menigmandspartiet, navnlig af Landboalmuen, som hjalp Grundlovsbehandlingen ind paa Toforfatningsveien, ere nidkjære for Valgmenighedslovens Gjennemførelse, Ingen er dette mere end Hall, der forud for Grundlovsforhandlingen, ved sine snilde og forføreriske Ord fristede Bluhme bort fra den simple Fortolkning af hans ligefremme Ord: „Rigsraadets Myndighed er betinget af den constitutionelle Forbindelse mellem Kongeriget og Hertugdømmet Slesvig, hører den op, saa tilkommer der ikke mere Rigsraadet for Danmark og Slesvig nogen Myndighed“.

Dette har De, Høistærede, næppe draget frem for Deres Syn, idet hiin Udtalelse fløď fra Deres Pennespidse.

Det var gjennem en sophistisk og overspidsfindig Fortolkning af Fællesforfatning, Fællesanliggender osv.,

at Toforfatningerne lode sig indføre i det særlige Kongerige, det er gjennem en ikke meget bedre Opfattelse eller rettere Anvendelse af Lovgivningsmagtens Altformaaenhed og Fortolkning af Grundlovens § 75 (80), at Rigsdagen, den fra fuldstændig Troesfrihed udgaaede verdslige Rigsdag, lader sig friste til at paatage sig en folkekirkelig Synodes Skikkelse og deeltage i Tilveiebringelsen af Anordninger for Folkekirkens indre Anliggender.

I begge Tilfælde er det den samme uoverlagte Iver for Formaalet og Hensynsløshed ved Valget af Midler og Veie, der have raadet.

De siger, Høistærede, „Kirkeforholdene ere Lovens (Valgmenighedslovens) Object (Gjenstand), dette er ikke forsvundet, som Monarchiet (Fællesmonarchiet) var. Heri troer jeg netop Feiltagelsen ligger. I Statskirken var, ligeoverfor den enevældige Konge, den aandelige og legemlige Kirke paa lige Maade tilstede, de udgjorde et Fællesskab, men da ved Forfatningsomdannelsen 1848—49 Statsenevælden forgrenede sig, Statskirken blev Folkekirke, Kongen forblev i Forbindelse med denne som evangelisk-luthersk Kirke (Kirkens aandelige Deel), medens han blev Deel af den lovgivende Magt, i Forbindelse med en Repræsentation, der ikke alene ikke var forpligtet til at være evangelisk-luthersk, men derimod til at paasee, at dennes i Talrighed langt overveiende Medlemmer ikke fik noget borgerligt eller politisk Fortrin for nogen anderledes Troende: da dette var foregaaet, saa var ærligviis Folkekirkens indre Forhold tabte som Object (Gjenstand) for Lovgivningsmagten, medens dens ydre Forhold maatte ansees som frigjorte fra enhversomhelst forpligtende Indflydelse fra Kirkemyndighederne.

Kun ved at opfatte Sagen saaledes faaer Folkekirken den Frihed, det er den Selvbestemmelsesret, som skal ersatte den, hvad den har tabt ved at ophøre at være Statskirke. Folkekirken er et aandeligt Troes-

samfund, det maae have samme Ret som ethvert andet Troessamfund, dets Udviklings- og Virksomhedsformer maae gaae frem af dets eget Skjød og bestemmes ved dets egen Villie. Den, som ikke vil underkaste sig de heraf følgende Betingelser, udsondrer sig af Samfundet; deri bestaaer den Enkeltes Frihed i den af Grundloven beskyttede frie danske Stat. Det maae Enhver kunne gjøre uden mindste Meen for sin borgerlige eller politiske Stilling; i denne Henseende skylder Lovgivningsmagten Beskyttelse og Sikkerhed; men griber denne ind og paabyder Kirkesamfundet visse Forholdsregler i Strid med dets inden de lovlige Grændser fastsatte Samfundsregler, saa er dette en Magthandling i Strid med Kirkesamfundets retmæssige Frihed.

Det maae jo ikke tabes af Sigte, at her i Landet kan Enhver, med Undtagelse af Kongen, udsondre sig fra det folkekirkelige Samfund. Naar Kongen gjør det, opgiver han Thronen, men netop heri ligger Nødvendigheden for Kongen til vedblivende at have en stor og fremtrædende, en afgjørende Indflydelse paa alle indre folkekirkelige Spørgsmaal.

De vil af det Anførte see, at med „Kirken selv“ mener jeg ikke „Præsterne“, men den kirkelige Organisme, der lovlig bestaaer og ikke er gaaet ud af Verden, fordi Grundloven har indskrænket dens Omraade til det egentlig Kirkelige. Paa Sogneinddelingens Omraade var det Geistlige og Verdslige saaledes indblandet mellem hinanden, at Grændsen mellem Sogn (verdslig) og Menighed (geistlig) ikke var at finde; men efterat Lovene om Sognebaandets Løsning og om borgerligt Ægteskab osv. vare givne, vare Vanskelighederne theoretisk bortryddede. Lovene kunne i disse Retninger gjøres bedre og fuldstændigere, de behøve ikke at gjøre meer, Resten kan og bør gjøres ved kongelige Kirkeanordninger, saaledes som Exemplet er givet i Anordningen af 2 Octbr. 1862.

Paa lignende Maade kunne alle Valgmenighedslovens Fordringer fyldestgjøres, om Kirken finder det tjenligt.

Lovgivningsmagten bør holde sig inden snevre Grændser ligeoverfor Kirken. Dens Magt over Kirken ligger i det Herredom, den har gjennem den Understøttelse, Kirken modtager af Staten. Paa den bør den lægge sin Haand og saa klart og saa fast, at enhver Tvetydighed forsvinder.

Naar De, Høistærede, søger et Bevis for, at jeg skulde være stemt for Frimenigheder i mine Ord, — „For mig maae Folkekirken udstykkes i saamange Menigheder, som man lyster, naar Kirken selv billiger det," — saa er det at lægge formeget i dem; jeg viser kun enhver nærmere Undersøgelse af en Gjenstand fra mig, hvis Betydning og Vigtighed ligger udenfor min Forestillingskreds. Det har forekommet mig, som bestod der en Modsigelse mellem Protestantismens Grundbegreb og Kirke i den snevrere Forstand, hvori det almindeligviis bruges; jeg forstaaer derfor godt, at den ivrige Søger efter Aabenbaringens Sandheder kan komme i Strid med kirkelige Lærdomme, men om det ikke snarere maae føre ham til at udsondre sig af Kirken end til at danne afvigende Menigheder i Kirken selv, er mig ikke klart, derfor viser jeg denne Side af Sagen fra mig og over til Kirken, der bedst maae vide, hvad der hører til dens Tarv.

De mener, Høistærede, at der ikke findes nogensomhelst Grundlovsregel eller anden Lovregel, der tillægger Kongen Anordningsmagten i de egentlig kirkelige Sager.

Af Forordninger og andre tilsvarende Bestemmelser findes mange, som tillægge Kongen Anordningsret i kirkelige Sager. I den danske evangelisk-lutherske Kirke er Kongen den øverste kirkelige Magt. Men udenfor Grændsen af den evangelisk-lutherske Kirkebekjendelse kan Kongen ikke komme uden i Henhold til en Grund-

lovsforandring, og dersom Folkekirkesamfundet opgiver denne Bekjendelse, saa opgiver det Adkomst til Understøttelse af Staten.

Det staaer saaledes i Kongens Magt at udnævne saamange til Præster i Folkekirken, som han finder tjenligt, men da han ikke raader over Lønningsmidler, kan han kun gjennem Lovbestemmelser tillægge dem Løn af Statens eller Borgernes Midler. Kongen kan anordne om Kirkebygningens Brug, naar Trediemands Ret ikke derved krænkes. Han kan tage Bestemmelser om den præstelige Undervisning, Embedsprøver, Vielses- og Kaldelsesformer osv.

Grændserne for, hvad der kan skee ad Anordningens Vei, og hvad kun kan skee ved Lov, er endnu ikke draget nøie, det er netop det, som Loven skal afgjøre gjennem den tilsagte Kirkeforfatning. De, som i 1848—49 have havt med Affattelsen af Grundloven at gjøre, maae vide, at Hensigten var, ikke i nogen Henseende at træde den aandelige Kirke for nær eller at blande sig i dennes Anliggender. Nu, fra Rigsdagens Side, at give Medhold til et Ministerium, som i misforstaaet Iver søger at fyldestgjøre en Deel høittalende kirkeligsindede Mænd paa det kirkelige Omraade, forekommer mig, om ikke et Brud paa Tro og Love, saa dog et stort Misgreb. Lad Ministeriet have Mod til at raade Kongen at gaae videre paa den eengang, navnlig under 2 Octbr. 1862 betraadte Vei. Den er anvist og betraadt af Mænd, hvis Spor nok er værd at følge i Sager af denne Art.

Det har stedse og overalt skabt store Forlegenheder, hvor Repræsentationer have givet sig af med de egentlige kirkelige Sager; hvorfor da gaae ind herpaa? Naar det første Skridt er gjort, veed Ingen, hvor der lader sig standse. De tilraader, Hr. Bjørnbak, at betræde denne Vei, fordi den er den nemmeste. Men, gaaer De da over anden Mands Jord, fordi det er det nemmeste? Nei, De gaaer heller en Omvei, fordi det er

det retteste. Enhver Lovgivningsact i virkelig folkekirkelige Sager fører Kirken nærmere tilbage til en Statskirke, og en saadan staaer i skarp Modsætning til de i Grundloven nedlagte Troesfriheds- og Kirkefrihedsgrundsætninger. Rigsdagen troer at tjene Frihedens Sag, og førend den ret veed deraf, kommer den til at tjene kirkelige Ivrere, som kræve Frihed, til de svømme ovenpaa, og derpaa, gjorte stridbare i Kampen fremad, optræde med Hovmod og Intolerance. Naar Rigsdagen lader sig friste til at give sig af med Kirketvist og Troessager, saa frister den de Kirkelige og Troesnidkjære til at udvikle sig som politiske Partier, men tiltrods for al den Styrke, det til en Tid kan give til politiske Bevægelser, saa vil det tilsidst vise sig farligt for Friheden. I det nærværende Tilfælde er der desuden, som ovenfor antydet, ingen Nødvendighed forhaanden. Den Trang, der er tilstede, kan afhjælpes uden nogen Lov, ja uden nogen almindelig Anordning. Hvi skulde en Deel Sogneboere, som ønske en egen Sjælesørger, uden at volde Staten mindste Udgift, mindste Afbræk i middelbare eller umiddelbare Indtægter, ikke kunne faae en saadan udnævnt, naar de bede derom, saagodt som en Skibsbesætning kan blive forsynet med sin egen Præst? Den Tid er desuden ikke saa fjern, da private Mænd udøvede en næsten afgjørende Indflydelse paa Kaldelsen af statslønnede Præster, og ikke saa ganske faa hæderlige Præster sidde i Embede, som skylde deres Kaldelse til deres af Staten betalte Embede til det private Forslag, at det jo maa kunne ansees gjørligt, at anerkjende Valget af en Præst, der indtræder i et af Staten ubetalt Præsteembede. Ved Udnævnelsen af Personelcapellaner tages jo endnu stadigt Hensyn til det private Forslag. Her kræves altsaa intet Nyt af de geistlige Myndigheder paa Valgmenighedernes Vegne, Intet, hvortil behøves den mindste Stump Lov.

Lad iøvrigt Enhver, som ivrer for kirkelig Frihed, det være Frihed for Kirken eller Frihed i Kirken, give som Pant for sine Ønskers Oprigtighed sin Understøttelse til, at Tiende og øvrige præstelige Lønningsmidler, ligesom Bispetienden, inddrages i Statskassen under adskillige Indtægter, og at Tilsynet med og Regnskabet over Indvaanernes borgerlige, Statssamfundet vedkommende Begivenheder bringes ind under de borgerlige Myndigheders Tilsyn, naar dette først er skeet, kommer den fornødne Frihed nok af sig selv.

Det vilde glæde mig meget, om disse Linier bragte os til bedre at forstaae hinanden i denne Sag.

Ærbødigst og venskabeligst
A. F. Tscherning.

Viby d. 22. April 1868.

Velbaarne
Hr. Oberst Tscherning!

Det gjør mig ondt, at De røber nogen Misfornøielse med, at jeg ikke har optaget Deres indlagte Brev. Det forekommer mig i Formen at være af for privat Natur til at kunne optages, og De havde jo ikke givet mig nogen Bemyndigelse til at foretage Forandring deri. At jeg ikke saa hurtigt, som De ønskede, har svaret, ligger i, at mine Forretninger aldeles ikke tillader mig at skrive saa hurtigt og saameget, som jeg gjerne vilde. Vi gjør os færdige til Examen i mine Skoler, min Søn er bleven confirmeret, her er Eftermiddagsbesøg, der trække ud til Midnat, af Gratulanter m. v., saa jeg først om en 8 Dage faaer Pusterum. — Ifølge Deres ærede Begjæring sender jeg Brevet tilbage med den Erklæring, at jeg naturligvis gjerne optager det, saasnart det betages Formen af et Brev til mig. Om jeg end skriver Endeel i „Aarh. Amtst.", saa hverken er jeg eller vil

være navngiven Redacteur. Betræffende Deres sidste Ærede af 20de ds., saa er jeg Dem særdeles taknemmelig for den velvillige Uleilighed, De gjør Dem, for at sætte mig ind i Sagen og Deres Betragtning af den. Deres Udtalelse er saa omfattende og omstændelige, at jeg af ovenberørte Grunde, som og fordi jeg maa have Tid til alvorlig Drøftelse deraf, ikke tør yttre mig derom her i Aften.

Jeg skal senere enten mundtlig eller skriftlig tillade mig at uleilige Deres Velbaarenhed med et Svar og forbliver som altid Deres med særdeles Høiagtelse forbindtlige og hengivne

L. Bjørnbak.

D. 13. Juni 1869.

Til

Jørgen Olsen, Staurby, paa flere Mænds Vegne!

I Skrivelse af 7de denne Maaned til Doctor Winther og mig have en Deel Herrer opfordret os til at tiltræde og sætte os i Spidsen for en Forening af frisindet folkelig Art. Da Doctor Winther er fraværende, saa maae jeg indskrænke mig til at svare personlig og sende Brevet ufortøvet til Doctor Winther, som da nok vil svare Dem personlig.

Ved tidligere Leilighed, da Mænd fra Deres Egn opfordrede mig til at stille mig som Candidat ved næste Folkethingsvalg, gjorde jeg Rede for, hvorfor jeg maatte holde mig tilbage fra ethvert Forsøg paa igjen at indtræde i Rigsdagen. Tildeels de samme Grunde, som ledede mig, idet jeg tog denne Beslutning, leder mig, idet jeg erklærer, at jeg ikke kan gaae ind paa den for mig iøvrigt saa smigrende Opfordring, at tiltræde Ledelsen af en Forening, som den paatænkte, i hvor enig jeg iøvrigt maatte være med Dem om det Nyttige i dens Dannelse. Var jeg først bleven een af de ledende Mænd i Foreningen, saa maatte jeg ansee det for Pligt ogsaa

at yde mine Kræfter til at gjøre dens Grundsætninger gjældende i Lovgivningen gjennem Rigsdagen, men denne Forpligtelse vil jeg ikke overtage hverken middelbart eller umiddelbart.

Efter dette Svar er det maaskee ikke rigtigt, at jeg omtaler Foreningens tilsigtede Program, men da jeg vilde ansee mig forpligtet til at udtale mig mod en Deel deraf, om det forelægges Offentligheden, saa anseer jeg mig forpligtet til her at sige min Mening derom.

Mine Indsigelser gjælde Ophævelsen af Tienden. Har De „Nørrej. Tid." fra Nytaar, saa vil De i Nr. 1, 19 og 20 finde mine Udtalelser imod Afløsningen af Tiende. De gaae ud fra, at Tiende siden Lov af 8 Jan. 1810 ikke længer er en Afgift, men en priviligeret Heftelse af samme Art som enhver anden Pantegjæld, der kun kan afløses ved Betaling. Hvem der senere har afløst sin Tiende, det er, forvandlet den til fast Ydelse, er selv Skyld deri.

Derimod har jeg foreslaaet, at forandre den frivillige Gave til Præsterne, C. III. (1539 see „Nørrej. Tid." Nr. 1, 3 Sp.), har tilskyndet de for Tiende frigjorte Jordegodsbesiddere til at gaae over til et fast Paalæg, indført lidt efter lidt. Videre troer jeg ikke, noget besindigt Program bør gaae, denne Materie vedkommende. Derimod forekommer det mig, at Foreningen burde optage en Bestemmelse om ikke at ville modsætte sig enhver anden Skatteforhøielse end en Indkomstskat (efter samme Grundsætninger, som der bestaae i Kjøbenhavn siden 1861) og om at kræve Godtgjørelse for Frikjørsler.

Om Fæstevæsenet bør De, forekommer det mig, kræve Ophævelse af den jorddrotlige Bestyrelse ved Fæstestedernes Overgang til Fæstefamilierne i Selveie eller Arvefæste, under stadigt Hensyn til Statens særlige Lovgivningssædvane angaaende Fæstegodset og deraf fly-

dende forringede og usikkre Indtægtsværdie for Jorddrotterne.

Om Statsborgernes politiske Stilling vilde jeg tilraade, at udtale i Programmet Modstand mod enhver yderligere Indskrænkning af Valgretten og Virken for, at Finantsloven kommer til i Finantsaarets Løb at være herskende i alle Indtægts- og Udgiftssager, og at Landsthinget indskrænkes til kun at have Ret til at antage eller forkaste Finantsloven, ikke til at rette den.

Jeg skal endnu tilføie, at dengang jeg raadede B. Christensen til at stifte Bondevennernes Selskab, der i sine Velmagtsdage kom til at udøve en saa stor og, som det meer erkjendes, gavnlig Virksomhed, satte jeg som Betingelse for min Tiltrædelse, at der samledes mindst 3000 Medlemmer, og at hver bidrog mindst 1 Rd. aarlig til Løn for en Secretair. Uden en duelig, taalelig lønnet Secretair, gaaer enhver saadan Forening istaae.

D. 9. Januar 1870.

Skolelærer Bjørnsen i Viby!

Maa jeg først ønske Dem til Lykke med Udfaldet af Deres Fæstemøde og dernæst komme til den egentlige Gjenstand for dette Brev.

I „Berlingske Tidende“ af i Gaar Aftes læser jeg i en Beretning om dette Møde: „Før man gik fra hverandre, blev der efter Opfordring af Bjørnbak fra Fjellerød nedsat et Udvalg til at virke for en Mindegave til Tscherning.“

„Aarhus Amtstidende“ omtaler ikke denne Tildragelse, det er saaledes muligt, at Beretningen beroer paa en Misforstaaelse, isaafald falde efterstaaende Bemærkninger bort af sig selv; men skulde den være rigtig, saa beder jeg Dem, Høistærede, at anmode Udvalget om, foreløbig ikke at foretage sig Noget i denne Sag; der-

næst beder jeg Dem lade mig vide, gjennem hvem jeg kan skrive til Udvalget med Begjæring om, at opgive det hele Foretagende, men derimod at anvende al deres Indflydelse paa at samle Midler til at faae Mindestenen for 5 Juny Grundloven og dens Giver opreist paa Himmelbjerget, som jo alt er besluttet for flere Aar siden. Paa Monumentet kan de da indhugge Navnene paa de Ministre, som i Kongens Navn forelagde Forslaget til Grundloven for den grundlovgivende Rigsdag, og paa dem, som have forelagt Loven til Underskrift. Er der Plads, kan indhugges i Stenen Henvisning til eller Indholdet af 5 Juny Grundlovens § 35, 36, 39 og 1ste Afd. af § 40. Det er ved disse §§, at Folket er ophørt at være deelt i Folk, fødte udenfor Bondestanden, og Bønder. Dette store politiske Udfrielsesmiddel.

De nærmere Grunde for mit Ønske, ikke at blive beæret med en Mindegave, er det her ikke Stedet at udvikle. De fatter dem vel uden Udvikling.

D. 9. Januar 1870.

S. T.

Hr. Skoleforstander Th. Bjørnbak!
(Fjellerød pr. Aalborg.)

Deres Hr. Broder har, haaber jeg, forberedet Dem paa Indholdet af denne Skrivelse. Da jeg af de offentlige Tidender erfarede, at der var tagen Forholdsregler for at samle Bidrag til en Mindegave til mig, men var uvidende om, hvem jeg kunde henvende mig til for at forhindre, at dette Forslag nød yderligere Fremme, skrev jeg til ham med Bøn om, foreløbig at formaae Udvalget til Sagens Fremme, til at stille dets Virksomhed i Beroe, samt om at lade mig vide, hvem jeg directe kunde henvende mig til i denne Sag. Han har derpaa nævnt mig Dem som Udvalgets Formand; den første Begjæring, haaber jeg, han ligesaa godt har opfyldt, saa at det ikke

kommer Dem uventet, naar jeg igjennem Dem, Hr. Bjørnbak, henvender mig til Udvalget, der har taget Samlingen af Bidrag til en Mindegave til mig i sin Haand, med indstændig Bøn om, at opgive dette Foretagende.

Jeg skjønner i høieste Maade paa mine Medborgeres Agtelse og føler mig støttet i min, iøvrigt nu kun indskrænkede Virksomhed i Almeenhedens Tjeneste, jeg er derfor ingenlunde forblevet ligegyldig ved den Udtalelse af Erkjendtlighed, som har fundet Sted ved Fæstemødet i Aarhuus den 6te i denne Maaned; men jeg ønsker, at Forsamlingen vil blive staaende herved.

Jeg har flere Gange i mit Liv havt Anledning til at unddrage mig Udmærkelser, som have været mig tiltænkte; dersom jeg nu ikke handlede paa lignende Maade, vilde de tidligere Vægringer komme til at staae i et falskt Lys, som om jeg ikke havde sat behørig Priis paa den Paaskjønnelse, hvorpaa de Vedkommende agtede at give mig et synligt Tegn. I denne Betragtning haaber jeg, det ærede Udvalg vil give mig Ret og see tilstrækkelig Grund til, at jeg nu beder det om ikke at gjøre nogen Indsamling, for gjennem en Gave at fastholde Erindringen om den gunstige Stemning, som var tilstede paa Mødet den 6te og der gav sig tilkjende gjennem den Beslutning, jeg ved denne Skrivelse beder Udvalget ikke at bringe til Udførelse.

For at vise Udvalget, hvor stor Betydning jeg tillægger den udtalte velvillige Stemning imod mig, vover jeg at benytte den til efterstaaende Tilskyndelse.

Det væsentligste Fremskridt, det danske Stats- og Borgersamfund har gjort i dette Aarhundrede, er, at det lovbunden er ophørt at være deelt i „Bønder" og „Folk udenfor Bondestanden", og at samtidig hermed Stænderinddelingen som Grundlag for politisk Udvikling er hørt op. Det er Grundloven af 5 Juny, som har begrundet denne saa væsentlige Omdannelse af det danske Samfund; ved den er Bondebefolkningen først bleven lige-

stillet med den øvrige Deel af Folket. Til Erindringen herom er den opfordret til at opreise et Mindesmærke, et anseeligt Mindesmærke for Grundloven af 5 Juny 1849 og dens Giver, Kong Fr. VII.

Et saadant Mindesmærke er jo ogsaa paa Tale i Jylland. Det er paatænkt at opreise det paa Himmelbjerget, og den Idee har været henkastet, at lade det bestaae i, at bringe den bekjendte store Granitblok, der ligger ved Jyllands Sydgrændse op paa Himmelbjerget. Det er et storartet Foretagende, den danske Bondebefolkning værdigt, til Minde om dens Gjenopstandelse til borgerlig og politisk Lighed efter mange hundrede Aars Tilsidesættelse. Om dette Foretagende bør Samlingerne, ogsaa dem, der er tilsigtet til min Ære, dreie sig, indtil Maalet er naaet.

Naar det betænkes, at Jylland har over 135,000 Tdr. Hartkorn, deelt paa Steder over 1 Td. Hartkorn, saa vil det indsees, at Magten til at udføre et saadant Værk er tilstede, naar Villien kun er der. En Mark aarlig paa hver Tønde Gaardmandshartkorn giver 22,500 Rd, aarlig, regnes hertil, hvad mangen Mand vil give, som ikke har saadant Hartkorn, saa vil der næsten kunne regnes 25,000 Rd. aarlig, naar Bondealmuen i sand politisk Selvfølelse slutter sig sammen om dette smukke og store Værk. En saa ringe Udskrivning for hver især i nogle Aar vil sikkre det hele Forehavende en hurtig Fremgang, og naar det er lykkedes at stille Fr. VII.'s Grundlovssteen paa Himmelbjerget, saa vide Bønderne og mindes for lang Tid, hvad Villieskraft kan udrette.

Fra L. Bjørnbak i Viby.

Viby d. 11. Januar 1870.

Foranlediget ved Deres meget ærede af 9. dennes skal jeg efterkomme Deres Begjæring at sige Dem, hvem den berørte Comitee bestaaer af, eller dog hvem dens Formand er, det er min Broder Th. Bjørnbak, Skoleforstander i Fjellerød. — Grunden til, at „Aarhuus Amtstidende“ ikke omtalte Sagen, var simpelt den, at jeg fandt det upassende at udbasune den Ting paa Sagens nærværende Standpunct. Da jeg nu erfarer, at De, som mindst skulde have vidst det, dog har faaet det at vide, skal jeg sige, at Planen er at indsamle en Sum, som skulde af Dem bestemmes til hvilket Øiemed, De finder bedst passende. Troer De saa ikke at kunne lade Sagen have sin Gjænge? Jeg beder Dem gjøre det.

Fra Th. Bjørnbak i Fjellerød.

D. 23. Januar 1870.

Allerede inden jeg modtog d. H. høitærede Skrivelse af 20. dennes var jeg af min Broder underrettet om, at Bladene havde sladret af Skole, og at Obersten, herved underrettet om vort Forehavende, paa det Bestemteste undslog sig for at modtage det tiltænkte Erkjendtlighedsbeviis. Sagen var oprindelig sat i Bevægelse ved et forberedende Møde af Fæstere her paa Skolen, idet en Fæstebonde, Niels Thorup, traadte frem og udtalte som sin Mening, at den smukkeste Maade at ende Dagens Forhandling paa, var at erindre den Mand, som havde talt og skrevet saa meget Oplysende om Fæsteforholdene, og som vedblev som hidtil under sin fremrykkende Alder at være Bondens og Frihedens fuldtro

Ven, hvorfor han foreslog at indbyde til et Erkjendtlighedsbeviis for Oberst Tscherning, for at det dog kunde sees, at Bonden i denne Afkrog af Landet ogsaa kunde skjønne paa, hvorfra det Gode kommer. Den talrige Forsamling blev øieblikkelig som begeistret og udbrød i Bifaldsraab. Strax blev nedsat et Udvalg til at virke for Sagen.

S. T.

Skolebestyrer Th. Bjørnbak, Fjellerød!

Deres Brev af 23 f. M., for hvilket jeg takker paa det forbindtligste, har, som De af den lange Henstand med dette Svar seer, givet mig meget Hovedbrud. Det forekom mig saa naturligt, at De, Høistærede, efter min Opfordring udtalte min særdeles Paaskjønnelse af den Ære, man havde tiltænkt mig, og i Forbindelse hermed anførte mine Grunde til at bede Vedkommende ikke at sætte Beslutningen iværk, og min Opfordring til at samle alle Kræfter om Opstillingen paa Himmelbjerget af Monumentet til Erindring om Grundloven af 5. Juni og dens Giver, F. VII. Det forekommer mig unaturligt, om jeg af egen Tilskyndelse traadte frem med dette Forslag, tagende som Udgangspunct en mig tiltænkt Æresbevisning, hvilken jeg dog kun veed noget officielt om gjennem Avisberetninger. Skulde jeg, som De, Høistærede, anseer for det Bedste i Monumentsagen, fremtræde umiddelbart, saa seer jeg ingen anden Udvei end at benytte Deres sidste Skrivelse til mig som Udgangspunct og støtte min Henvendelse til det jydske Folk til et Uddrag af denne. Dog førend jeg skrider hertil, udbeder jeg mig Deres Bemyndigelse til at benytte Indholdet af Deres Brev paa denne Maade.

Februar 1870.

Kjøbenhavn d. 6. August 1870.

Høivelbaarne
Hr. Generalmajor Harbou!

Maa jeg paa det forbindligste takke Dem for det tilsendte Skrift: „Nogle Erindringer og Betragtninger etc.“ Jeg har læst det med stor Interesse. — Til Bevis herfor udsøger jeg blandt flere et Par Puncter, hvortil jeg tillader mig et Par Bemærkninger.

Generalen tillægger Blokaden en langt større Betydning, end den nogensinde har haft, men især større, end den nogensinde fra vor Side var lige overfor Tydskland. Dettes Indland er for stort mod dets Kyststrækninger. To af dets Hovedfloder, Rhinen og Donauen, udmunde gjennem fremmede Lande, det er væsentligen agerbrugende, for tilvant til anden Industri, til at det i det Hele kan lide stærkt af en Blokade, rettet imod dets egne Havne og Kyster. Alt i 1848 vare dets Indlandsforbindelser meget udviklede, over Holland, Belgien, Frankrig, Italien og Ruslands Østersølande kunde det drive sin Handel, uden større Opoffrelser. Enkelte Omsætningsstæder lede ved Blokaden i et Øieblik, men selv dette udjevner sig mere, end det i første Øieblik formodes. Capitalerne bevæges nu saa let, at de søge Fortjenesten, hvor Omsætningen foregaaer. Dertil kommer, at det bebyrdende ved Blokaden rammer den fredelige Magt i samme Grad som den krigsførende, den er derfor et slet Krigsmiddel i den lille Magts Haand. Det ringe Udbytte, vi fik i 1848 af de opbragte Skibe, viser til en vis Grad dette Forhold i sit rette Lys. Wrangel tog Pant for dem i Jylland, og Rusland hjalp Preussen til at faae Pantet indløst med de opbragte Skibe.

Det andet Punct, jeg vilde bringe til Omtale, hører til Side 109: De taler her om Buchanans Henstilling til den danske Regjering, om dens Tilslutning til Vestmag-

terne i Anledning af Krigen med Rusland. Forstaaer jeg ret, saa udpeges Bluhme som tilbøielig til at gaae med Vestmagterne? Veed De, Høistærede, om Rusland var ladt uvidende af Bluhme om hans Optræden?

110 omtaler De, Herr General, Ministerkrisen December 1854 og sætter den i Forbindelse med den ydre Politik. Dette er ganske vist en Feiltagelse. Jeg har haft Anledning til af Bluhmes Mund snart efter Ministeriets Afgang, at høre denne besynderlige Tildragelse beskrive; han har fortalt den flere Gange; herefter hænger Sagen ganske anderledes sammen. Den tilsvarende Beretning er kommet frem i Sponnecks Overværelse, og han indrømmer Rigtigheden, saa vidt jeg forstaaer ham. Aarsagen laa i Ørsteds Misforstaaelse af forskjellige Begivenheder og hans Opfarenhed, Criminils Modstand mod at gaae ind paa Forandringer i Forf. 26. Juli 1854 og nogle Misforstaaelser mellem Kongen og Hansen, hvem han ret gjerne saae udtræde af Ministeriet. Der findes vistnok Optegnelser om det Forefaldne fra flere af de Paagjældendes Haand. At Kongen ikke ønskede at skifte Ministerium, sees jo nok, som at han lod underhandle 3 Dage med Bluhme, Sponneck og Tillisch om Dannelsen af et nyt Ministerium; at han ikke tænkte paa at fremkalde en Vestmagtsalliance fremgaaer jo af Scheeles Valg til at danne et nyt Ministerium, af Henvendelsen til W. Moltke og til Bang. De har næppe heller Ret i den Formening, at Tilsidesættelsen af Kvindelinien kom udenfra — den hidrørte fra Rusland paa den oldenborgske Families Vegne — det, som kom ind uden Fordring fra Ruslands Side, var Udelukkelsen af Kong Christian d. IXdes Børn af muligt andet Ægteskab.

Med megen Høiagtelse ærbødigst

A. F. Tscherning.

Bordeaux, d. 15. Januar 1872.

(Det sidste Brev fra Fru Danner til Tscherning.)

Deres Velbaarenheds venlige Brev har jeg med stor Glæde modtaget og med ikke mindre Interesse har jeg læst de henkastede smaa Træk af Livet i Hjemmet, hvilke stedse tiltaler os saameget, naar vi ere fjernt fra vor Arne! De vil tillade mig ved disse Linier at gjøre en lille Meddelelse om min Reise, da De er saa god at interessere Dem for at følge mig i Tankerne. — — Jeg har haft et høist behageligt Ophold i Paris; thi for mig bestaaer det Tiltalende i, at naar jeg eengang har Venner, da stedse at finde dem tro og kjærlige, denne Lykke har Forsynet skjænket mig, og de faa Mennesker, som jeg betragter som saadanne, have i Regelen været trofaste! Efter 3 Dages Ophold her agter jeg at gaae til Ebros Bredder; om Spanien vil svare til min Forventning, veed jeg ei, men i een Henseende vil jeg have en stor Interesse af at see Sevilla og Cadix, thi som Obersten maaske erindrer, tilbragte min inderlig elskede Konge eengang en lille Tid paa disse Steder, og tidt og ofte har han med sit glade Smiil fortalt mig om sit Ophold der, jeg vil da i Erindringen tænke mig ham hos mig og saaledes ligesom fremtrylle hans Nærværelse for mit indre Blik! — Jeg maa dog ei glemme at fortælle Dem, at jeg under Opholdet i Paris, en Dag tog til Versailles, for at see Nationalforsamlingen, som holdes i Theatrets Locale. — Hvor forskjelligt fra Voltaires vittige Skuespil og det glimrende Hof var ikke denne Samling af Mænd, der i Væsen og Manerer saa aldeles lignede vor Rigsdag hjemme! Det var næsten comisk at tænke, hvor liden Forskjel der efter min Meening fandtes! Jeg saa Thiers et Øieblik at komme paa Talerstolen for at sige et Par Ord til Formanden. — — — —

Kjøbenhavn d. 5. Februar 1873.

Deres Exellence

Hr. Krigsminister Thomsen*), Cm. af Dbr.. Dbm. p. p.!

Af Deres Exellences smigrende Brev af 3die Januar seer jeg, at Hr. Ministeren endog har tænkt paa at besøge mig, uagtet Deres Tid har været saa stærkt optagen; er der Noget, hvorom De muligen ønskede en Samtale, da er det naturligere, at jeg, som ikke har bundne Forretninger, kommer til Dem. Jeg kan det saa meget lettere, som jeg i Reglen kommer til Staden Mandag, Onsdag og Fredag og opholder mig hos Hr. Doct. Winther fra Kl. 10 Formiddag til Kl. 8 Aften.

Det er klart, at Krigsministeren maa bære sin Tro paa de fremlagte Forsvarsplaner til Skue for den hele ydre Verden, og det er rigtigt, at naar der bliver givet Varsel, 12 à 14 Dage, førend Fjenden kommer, saa tør der sikkert ventes paa et Forsvar af Kjøbenhavn af adskillige Uger, mod en ret anseelig Fjende, ved Hjælp af de forlangte Forsvarsmidler, og meer loves jo eiheller. Et længere Forsvar af Staten ved Hjælp af denne Fæstning gives kun Udsigt til ved Hjælpemagters Mellemkomst, hvorpaa saa mange baabe, men Ingen veed, hvorfra den skal eller vil komme nu meer end tidligere, saalidt som Nogen tør sikkre imod, at Angriber og Forsvarer ikke enes om, for at undgaae Blodsudgydelse, at dele Byttet. Men medens Krigsministeren ikke kan andet end lade den ydre Verden søge Trøst og Sikkerhed i

---

*) I den lille Piece: „Om Danmarks Forsvar. Udtalelser fra Aarene 1872—73 af Oberst A. F. Tscherning. Kjøbenhavn 1875", Pag. 25 findes Concepten til følgende Brev. Da imidlertid det til Ministeren virkelig afsendte Brev paa flere Puncter divergerer fra Conceptens Ord, aftrykkes det her efter Originalen.

disse Forhaabninger, saa kunde han og burde maaskee henlede sine Medministres Opmærksomhed paa, at selv vort stærkest udviklede Forsvarsvæsen kun bliver relativt meget svagt og let kan komme til at tjene vor mægtige Fjende mod vore Venner, som Krigshistorien har viist; vort eget Exempel 1807 og Preussen 1812, da dets Hær maatte gaae med Napoleon I. mod Rusland. Frankrigs Nederlag 1870 havde væsentlig sin Grund i, at Krigsministeren ikke havde gjort sine Collegaer, maaskee ikke selv var, opmærksom paa Frankrigs daværende relative Svaghed, men lod dem handle i deres Styrkes Ruus. Regjeringen kom, naar den saae Svagheden, maaskee til at gjøre alvorlige Skridt for at faae anerkjendt en Neutralitet som Belgiens og Schweitzs. Den saakaldte bevæbnede Neutralitet har stedse viist sig fuld af Vanskeligheder, vi have selv prøvet den, men især har den viist sig fuld af Sorger for Preussen fra 1796 indtil den førte til Krig i 1806. Det skulde synes, som om det nærværende Øieblik maatte være gunstigt for at indlede slige Underhandlinger. De maatte vistnok begyndes med Preussen. Det har jo tilstrækkeligt Herredom vesten for Storebelt, og Øen Sjælland har kun sær Betydning for det, naar der var Fare for, at den befæstet og stærkt rustet faldt i en anden Stormagts Hænder. Ved Hjælp af Preussen fandt Planen lettest Indgang hos England og Rusland; Østerrig ligger næsten udenfor Spørgsmaalet, og Frankrig vilde røbe fjendske Hensigter mod Tydskland, om det gjorde Indvendinger, men det vil den franske Regjering ugjerne i dette Øieblik. Selv om der ved en slig Neutralitets-Erklæring ikke vindes nogen stor Sikkerhed, saa vindes et Standpunct, hvorfra Statsstyrelsen tør være sig Rigets Svaghed bekjendt. Underhandlinger om denne Sag skaffe os en bedre Indsigt i vore Forhold til fremmede Magter, end vi opnaae ad anden Vei. Trække de forskjellige Magter sig tilbage, saa viser det, at de have Hensigter paa

Danmark, der vil medføre Delingen, om Kongen ikke tager Initiativet og slutter sig fast til en Magt, der vil og kan værge om ham og Riget som Heelhed, i den Grad af Afhængighed, som et saadant Forhold nuomstunder medfører.

Skal Underhandlinger af denne Art iøvrigt indledes med Haab om Held, da skeer det bedst, ved at en tilsyneladende privat, dygtig, hæderlig, taus Mand, høist accrediteret hos vore egne Gesandter (disses Skinsyge kan endog være til Hinder) gaaer fra Hof til Hof og sonderer Terrainet, førend de offentlige Underhandlinger begynde. For ikke at misforstaaes: Det maa ikke være en eller anden Fædrelandsven af Spidsmusearten.

Jeg haaber ikke, gjennem en saadan Neutralitetserklæring, at komme til en fuldstændig Afvæbning; selv ved den bedst tilsikkrede Neutralitet kræves en vel anført Militsvagt paa Grændser og Kyster i urolige Tider, i det Hele ere Vaabenøvelser skikkede til at opretholde disciplinariske Vaner; dertil ere mange personlige Interesser knyttede til den bestaaende nedarvede Hærordning, formange Tilværelser knyttede til denne som til de andre Grene af Statstjenesten; de øvrige Erhvervsgrene ere ganske vist, noget paa Grund heraf, for lidt udviklede; den til en større Udvikling nødvendige Capital maa gradeviis bringes tilveie og ledes over i andre Befrugtningscanaler. Men vil Neutralitetserklæringen lykkes, vil Statsudgifterne og Kravene til Befolkningen altid blive noget formindskede og nye Erhvervskilder aabnes. Dog, det er paatide at afbryde med denne Materie og gaae over til en anden, som jeg ikke bør lade uberørt, naar jeg skriver til Deres Exellence om disse Ting, nemlig det foreslaaede Fæstningsvæsens Værd som Grundlag for Forsvaret, naar der endelig skal gaaes denne Vei.

Deres Exellence har smigret mig med at kalde Dem min Elev fra 1848; skjøndt det nu, efter Naturens Orden, gaaer i dette Tilfælde som i alle lignende, at Eleven

voxer Læreren over Hovedet, saa frister denne velvillige Udtalelse mig til at forelægge Ministeren nogle Betragtninger over Danmarks Forsvarsvæsen fra tidligere Aar. Det er en Sag nemlig, som har været Gjenstand for min Eftertanke i mange Aar; ved Begivenhederne i 1848 fik Ideerne herom en mere bestemt Skikkelse, ja i flere Retninger en begyndt Udførelse. Grundbetragtningen er, at Danmark er et Amphibie, Storebelt er dets Svaghed, en Verdensvei mellem Rigets tvende Dele, Halvøen med Fyen og den sjællandske Øgruppe; denne Svaghed maae beseires ved at gjøre Storebelt til Middelpunct for Forsvaret, støttet til ikke store, men meget stærke Befæstninger. Hele Halvøen gik naturligviis paa hiin Tid ind i Forsvarssystemet. Øerne paa Halvøens Østkyst, navnlig Als og Fyen, gik naturligviis ind i Planen. Als var et Forværk, Befæstningen om Lillebelt: Snoghøi, Middelfart-Kongebro, Fænøe var et Hovedpunct; paa Fyen skulde henlægges Hærens og Flaadens Hovedbeholdninger; ved Rye eller dog i den Egn skulde oprettes en Barakkeleir til Øvelser og Troppesamlinger; Helgenæs, Kyeholm og et Punct i Nærheden af Nexelhøi eller Dragsholm befæstes. Jeg antog, at der lod sig føre en Tunnel under Storebelt, maaskee Sprogøe stærkt befæstet. Dette lider nu en Deel Afændring. Tabet af Als kræver maaskee et Fort i Egnen af Faaborg, og medens Lillebelt skal befæstes, saa antager jeg, at Hindsholmen vil være bedst skikket til at afgive Hovedfæstningen, optage Tøihuse og andre Beholdninger og have Flaadeleiet i Canalen mellem Hindsholmen og Romsøen. Helgenæs, Kyeholm og Egnen ved Dragsholm naturligviis befæstes som i det Forrige. Odsherred (maa) være Tilflugtsstedet for den sjællandske Øegruppes Væbning; Barakkeleiren i Egnen af Rye vedbeholdes; derimod skulde Kjøbenhavn gjøres til aaben Plads og alt Skibsværft, Tøihuus etc. flyttes. Disse Forsvarsmidler vare beregnede

paa et, om jeg maa kalde det, Geuserforsvar, blandet Land- og Søforsvar. Jeg skylder iøvrigt at tilføie, jeg lovede mig ikke meget deraf dengang, hvor dog de omgivende Forhold vare mindre ugunstige; først Krigen 1848 viste, hvor forladt Danmark var, dog ere Omstændighederne senere blevne langt værre; det opstaaede tractatløse, krigsberedte Storstatssystem, det tydske Keiserdoms Kyster, der omgive os fra Stendrup til Kolberg, har gjort vor Stilling langt slettere, saa jeg ingenlunde meddeler disse Ideer, fordi jeg seer en Frelse i deres Gjennemførelse, men de bære dog Præg af at sigte til at holde Riget sammen. Jeg foretager dem som et Tankeexperiment til Deres Exellences Overveielse, i Modsætning til den Løsning af Forsvarsopgaven, der er forelagt Rigsdagen, hvilken, seet fra det militaire Standpunct, tillad, jeg udtaler det med rene Ord, forekommer mig aldeles forkasteligt.

Naar jeg nu har plaget Deres Exellence med Gjennemlæsningen af dette lange Brev, saa har jeg ingen anden Undskyldning end Sagens Vigtighed og min Overbevisning om, at De efter at være kommen til at dele det politiske Ansvar, har Indsigt og god Villie nok til at see ud over det reent militaire Hensyn og være rede til at medvirke til at fremkalde en for Riget heldigere Løsning af den stillede Opgave: Rigets udelte Bestaaen, end den, De selv erkjender kan søges gjennem de yderste Anstrengelser for et Forsvarsvæsen, af hvilket Ingen synes at haabe Meer og Andet end at falde med Ære.

Med særdeles Høiagtelse Hr. Ministerens

ærbødige

A. F. Tscherning.

Kjøbenhavn, d. 11. November 1873.

Geheimeconferentsraad Wegener!

Til forskjellige Tider i mit Liv er bleven mig meddelt fra troværdig Kilde nogle Enkeltheder om et Par Tildragelser, som jeg har tænkt dog maaske fortjente at opbevares. Da dette dog kun skeer ufuldstændigt ved, at jeg skriver dem op og gjemmer dem mellem andre Papirer, saa har jeg foretrukket at meddele dem til Herr Conferentsraaden. Sandsynligviis har De fuldstændigere Oplysninger om de samme Begivenheder, end disse mundtlige Overleveringer paa anden, tredie Haand, men Historiens Optegnelser ligner Mosaiken, ligesom der et ganske lille Stenstykke, passet ind paa rette Sted, fuldstændiggjør Farveovergangene, saaledes kan Meddelelsen om et enkelt Punct kaste Lys i Historien. I Betragtning heraf har jeg haabet, at Conferentsraaden ikke vil misforstaae min Hensigt, idet jeg meddeler disse Fortællinger, der vel i sig selv ikke have stor Betydning. Den første Meddelelse angaaer Begivenhederne ved Kronprinds Frederiks Indtræden i Spidsen for Statsraadet 1784. Afdøde Oberst Abrahamson har fortalt mig den som hidrørende fra hans Fader, der havde staaet i nøie, venskabelig Forbindelse med en af de handlende Personer, Lægen Bodendich. Jeg skal nu gjengive den saa nøiagtig, som jeg kan efter Forløb af over 40 Aar.

Omvæltningen 1772 havde naturligviis efterladt Misnøie hos adskillige betydelige Personer; de ventede kun paa en gunstig Leilighed til at gjøre Ende paa det Regimente som, benyttende Kong C. VIIdes Sindssvaghed, havde tiltaget sig Magten. Kronprindsens Indtræden i den voxne Alder blev anseet som det rette Tidspunct hertil; det gjaldt imidlertid om at faae ham indviet i Planen, og, om jeg maa bruge det Udtryk, afrettet til at udføre den, uden derved at vække ringeste Opmærk-

somhed. Prindsens afgjorte Hang til at give sig af med Soldatervæsenet i alle dets Enkeltheder kom imidlertid Planen tilgode, det afdrog hans Omgivelsers Opmærksomhed fra alle Planer i andre Retninger, hvortil hans Meddelagtighed behøvedes. Paa den anden Side blev det en Hindring for enhver Nærmelse fra andre Sider. Herved faldt de, der drev Værket, paa at formaae Prindsens Læge, ovennævnte Bodendich, til at vinde og forberede Prindsen. Det blev foregivet, at Prindsen havde et begyndende Anfald af en snigende Feber, der yttrede sig, naar han om Aftenen gik til Sengs, hvorfor Lægen sad ene hos ham paa den Tid.

Da Alt var forberedt, Dagen valgt og betroede Officerer paa Vagt paa Slottet, en Officeer (Höegh) opstillet ved Indgangen fra Arveprinds Frederiks og Enkedronning Juliane Maries Værelser til Kongens med Ordre til, naar Statsraadet var sat, da ikke at tillade Nogensomhelst, end ikke Arveprindsen eller Enkedronningen, at gaae igjennem til Kongens Værelser eller til Statsraadet, der stødte op til disse; da Alt saaledes var forberedt og Statsraadet sat under Arveprindsens Forsæde, traadte Kronprindsen ind i Statsraadet med et Aktstykke i Haanden, som han oplæste i Kongens Navn. Det indeholdt en Ordre til Kronprindsen om at tage Forsæde i Statsraadet og omdanne dette. Aftalen var, at dersom Statsraaderne toge denne Ordre for gyldig, og Alt saaledes var gaaet i Ro, skulde det nye Statsraad sammenkaldes og ufortøvet tage Sæde; blev der gjort Indvendinger, skulde Kronprindsen vinke ved Vinduet med et hvidt Lommetørklæde; de betroede Officerer ile til og Planen gjennemføres med Magt. Det kom imidlertid ikke saa vidt, idet følgende eiendommelige Tildragelse traadte imellem og afgjorde Sagen. Arveprindsen erklærede sig strax villig til at underkaste sig Kongens Ordre, men een af Statsraaderne (Steemann) opfordrede pligtmæssig Formanden til at udbede sig Meddelelse af

Ordren. Kronprindsen var alt paa Veie til at gjøre Brug af sit hvide Tørklæde, da Døren fra Kongens Værelse pludselig gik op, og Kongen traadte frem i Døren, seende sig om, og udraabte, idet han fik Øie paa Prindsen: „Fritz! Kleiner Friedrich, was machst Du da!" Prindsen beholdt sin Fatning, meddelte Kongen Indholdet af det overbragte Budskab, og spurgte: „Er det ikke saaledes Deres Majestæts Villie?" Herover brast Kongen ud i en høi Latter og udraabte: „Ja! freilich Friedrich! freilich!" trak sig øieblikkelig tilbage og slog Døren i. For den saaledes udtalte kongelige Villie bøiede Statsraadet sig og trak sig øieblikkelig tilbage.

Arveprindsen bragte strax personlig Budskab om det Passerede til Enkedronningen; hun vilde ikke finde sig i denne Afgjørelse, og sendte Prindsen tilbage, for at søge Kongen, og gjøre Modstand. Men Høegh formeente Prindsen Gjennemgang. Da Prindsen atter kom til Enkedronningen, blev hun meget opbragt, satte sig selv i Bevægelse, befalende Prindsen at følge sig. Da Dronningen kom til Høegh, nægtede han ogsaa hende Gjennemgang, hvorpaa hun, idet hun befalede ham at give Plads, tildelte ham et vældigt Ørefigen. Høegh lod sig imidlertid ikke bringe ud af Fatning, men vedblev at spærre Døren, og Dronningen, som nu erkjendte Slaget for tabt, gik tilbage, afventende nærmere Meddelelse.

Den anden Tildragelse angaaer Prinds Frederik Wilhelms Forlovelse med den russiske Prindsesse Marie; den er meddelt mig af afdøde Admiral Zahrtmann.

Som bekjendt var Prindsen paa et Togt paa en Fregat under den daværende Capitain Zahrtmann, for at faae lidt Idee om Søvæsenet. Fregatten kom til Constantinopel, hvor den russiske Minister ved Samtale med Zahrtmann blev opmærksom paa Prindsens sandsynlige Adkomst til den hessiske, men især til den danske Throne. Gesandten forhørte sig hos sit Hof, om det ikke i Prindsen fandt et passende Parti for een af de

russiske Keiserprindsesser. Zahrtmann bragte Ideen herom hjem til Kongen, Frieriet fandt Opmuntring, og Forbindelsen afsluttedes. Kong Chr. VIII., der ivrig beskjæftigede sig med at holde Rigets Landsdele sammen ved Hjelp af en fælleds Arving, saae heri den ønskeligste Løsning af denne vanskelige Opgave; stillet, som han var, mellem begjerlige Søstre og Svogere, selv Tvivler om Rigsdelenes Arveenhed, antog han nu Hovedvanskeligheden overvundet; desværre glippede den ved den russiske Prindsesses Død uden Livsarvinger.

Denne Tildragelse har jo kun ringe Vigtighed, for saa vidt der aldrig fra Kong Chr. VIII's og Omgivelsers Side har været givet nogen Art Forventning til Augustenborgerne om at indstille dem som Fællesarvinger og affinde sig med den hessiske Arveadkomst. Har dette været Tilfældet, saa har det russiske Giftermaal og dermed sammenhængende Brevvexling med den russiske Keiser om hans Bistand ved Prinds Frederiks Optræden som Arving for hele Monarchiet sikkert bidraget til at forbittre Augustenborgerne, hvis Particularisme fik en Støtte i selve Regjeringens Bestræbelser for at vinde Rusland, bag hvilke Bestræbelser laae skjult en Anerkjendelse af fremmede Arverettigheder og Miskjendelsen af Inddragningen af Holsten under Fællesregjeringen 1806.

Jeg skulde ikke have omtalt denne Sag, naar jeg ikke af egen Erfaring vidste, at der i Hertugen af Augustenborgs Omgivelser i sin Tid næredes Ønsker og Forhaabninger om en Udkaaring af Hertugen til Rigsarving, og at den Mening var tilstede hos flere af dem, at Kong Chr. VIII ikke var fremmed for disse Forhaabninger. Hvorvidt dette Sidste har været saa, har jeg ikke været istand til at erfare. Hvor Talen var om Arvefølgeudsigter, trak Hertugen sig tilbage i sit ligitimistiske Dogma, ifølge hvilket det var ham paalagt af Guds Styrelse, at være Arving til Hertugdømmerne, naar den oldenborgske Linie i Danmark var uddød i Mandstammen.

At Ideer af denne Art beskjæftigede forskjellige af de Mænd, som stode Augustenborgerne nær, veed jeg desuden fra Meddelelser fra L. Skau, der underhandlede herom med saadanne Mænd (Pastor Meier Ulkebøl?). De haabede ved dette Middel at holde Riget sammen paa en fredelig Maade. Da Skau neppe foretog sig Noget af denne Art uden at meddele det til Etatsraad Flor, saa antager jeg, at han maa kunne give nærmere Oplysning. Jeg veed det ogsaa fra en Teglbrænder Dithmer paa Gravensten, der var nøie bekjendt saavel med Hertugen som med hans Omgivelser, og som ivrigen ønskede denne Løsning af en Opgave, Landenes Sammenhold efter den lige Mandsstammes Uddøen, der daglig fremstillede sig som vanskeligere for ham ved i de Omgivelser, hvori han levede, at see, hvorledes Udsondringsfrygt og Udsondringsforventninger daglig traadte meer og meer for Lyset.

I Efteraaret 1874, nogle Maaneder efter Tschernings Død, da Rigsdagen kom sammen, indbragte Exellencerne Fenger og Hall, samt Procurator Alberti og I. A. Hansen til denne et Forslag om en forhøiet Pension, 2000 Kroner aarlig, til Tschernings Enke. Dette Forslag var i Overeensstemmelse med et tidligere Tilsagn af Finantsministeren og blev eenstemmig vedtaget af Thingene som en særlig Anerkjendelse af Tschernings Fortjenester.

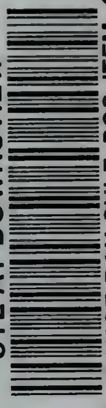
Rettelser.

Til 2den Deel.

Pag. 64, Lin. 20: „Af Sonnlth: (et Blad). Der fortælles“, — læs: „Om Aftenen hos Sonnleithner. Her fortaltes“,
Pag. 100, Lin. 24: havde han — læs: havde
Pag. 125, Lin. 21: Damerne læs: Dommerne

Til 3die Deel.

Pag. 62, Lin. 27: Til Oven! læs: Til Owen!
Pag. 123, Lin. 1: Æra læs: Ære

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 19 05 03 015 7